amatérská scéna

4 | 2009 ročník 55.
dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu

58. Loutkářská Chrudim 2009
Loutkové divadlo v regionech

Rozhovory s jubilanty
Karlem Šefrnou a Dušanem Zakopalem
Mladá scéna Ústí n. Orl. | Dětská scéna Trutnov
Wolkrův Prostějov | Apostrof ´09 Praha
Po stopách... Jerzy Grotowski & další

Cesty amatérského divadla

Fórum

O nevědění | Roman Sikora 3

Ze života souborů

Zázrak v Horních Počernicích je setrvalý stav
Rozhovor s Vladimírem Dádou Stoklasou
připravil Michal Pivarči 4

Osobnosti amatérského divadla

Karel Šefrna aneb Co se dá stihnout za 70 let
Rozhovor s jubilantem připravil Luděk Richter 6

Divadlo je součástí mého já | Rozhovor
s Dušanem Zakopalem připravil L. Vrchovský 10

Z občanských sdružení

O. S. Tatrmani | Josef Brůček 12

Divadelní přehlídky a dílny

Klíčové celostátní přehlídky

Odkud směřuješ a kam... | Ohlédnutí
za celostátní přehlídkou Mladá scéna
v Ústí nad Orlicí 2009 | Dominika Špalková 14

Měli jsme hrát road-movie
o pojízdné knihovně
Rozhovor s protagonisty úspěšné inscenace Rubikon
připravila Jasanka Kajmanová 17

Dětská scéna podesáté v Trutnově
Miloš Maxa 19

52. ročník Wolkrova Prostějova 2009
Aleš Vrzák 24

Wolkrův Prostějov ve znamení divadel poezie
Alena Zemančíková 25

Loutkářská Chrudim 2009
Petra Kosová 27

Semináře Loutkářské Chrudimi
František Kaska 35

Krajské postupové přehlídky

Loutkové divadlo v regionech roku 2009
Připravila Pavlína Schejbalová 38

Z širší palety divadelních přehlídek a dílen

Deset let Open Air v Hradci Králové
Alexandr Gregar 45

Přátelské setkání na prknech 2009
Jiří Chlubný a Jarka Vykoupilová 45

Kukátko do světa

Apostrofem praštěné divadlo
Vladimír Hulec 47

Ostrovské soukání
Joke Elbers 50

Postgraduální sloupky

Žánry dramatu / 6. Drama (v užším smyslu)
Zdeněk Hořínek 51

Po stopách divadelních tvůrců,
experimentátorů, reformátorů...
Jerzy Grotowski & další... 1. díl | Vladimír Zajíc 53

Servis a informace

Dramaturgický pozorník

Rady nerady pro divadelně nezasvěcené
(-náctileté) | **Jaroslav Žák: Študáci a kantoři**
Připravil Ladislav Vrchovský 56

Novinky světové dramatiky
Mark Ravenhill: Bazén (bez vody)
Připravil Milan Strotzer 56

Michał Walczak: Cesta dovnitř pokoje
Připravil Milan Strotzer 60

Divadelní literatura

Knihovnička Luďka Richtera IV
Hříčky, hry a scénáře pro starší a pokročilé
Praktický divadelní slovník 61

Klaun Strakapoun hraje dětem
Josef Mlejnek 61

Dítě mezi výchovou a uměním
Dramatická výchova na přelomu tisíciletí 62

Zprávičky 62

Kalendář | srpen–říjen 2009 63

Odborná příloha všitá příloha
Kapitolky ze scénografie | Ján Zavarský

amaterskascena

AMATÉRSKÁ SCÉNA
Dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu
Ročník 46. (Ochotnické divadlo 55.) I Číslo **4 / 2009**
Vydává Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
Blanická 4, 120 21 Praha 2
Vedoucí redaktor: PhDr. Milan Strotzer
Redakce: Mgr. Simona Bezoušková, Mgr. Marie Poesová,
Mgr. Pavlína Schejbalová
Redakční rada: prof. PhDr. Jan Císař, CSc. (předseda), MgA. Kateřina Baranowska, Mgr. Radmila Hrdinová, Mgr. Milan Schejbal, David Slížek, MgA. Jan Šotkovský, PhDr. Vítězslava Šrámková, MgA. Zuzana Vojtíšková a Ing. Jaroslav Vondruška
Grafika časopisu: Luboš Tobola
Grafická úprava čísla: Milan Strotzer I **Sazba:** Simona Bezoušková
Adresa redakce: NIPOS-ARTAMA, P. O. BOX 12 / Blanická 4, 120 21 Praha 2
Tel.: 221 507 956–7, **fax:** 221 507 929, **e-mail:** mistr@nipos-mk.cz
Tiskne: Kulturní agentura IKARUS firmy Josef Havelka JH&C Mělník
Rozšiřuje: A.L.L. Production, s. r. o., P. O. BOX 732, 111 21 Praha 1
e-mail: amaterskascena@predplatne.cz
tel.: Callcentrum 234 092 851 / **fax:** 234 092 813
Objednávky přijímá redakce a distributor (http://www.predplatne.cz)
Cena ročního předplatného 360,- Kč
Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál redakce nevrací
Redakční uzávěrka tohoto čísla byla 13. 7. 2009
Příští číslo vyjde 12. 10. 2009

© NIPOS PRAHA 2009
ISSN 0002 – 6786 / Registrační číslo: MK CR E 4608

Foto na titulní straně: Soubor Spřáhlo z Prahy a jeho loutková inscenace Werichovy Lakomé Barky vznikly na základě iniciativy dejvických rodáků, kteří chtěli zahrát „Barku" v místě, kde se příběh odehrává, tj. ve starých Dejvicích. Autorem neobyčejných loutek k inscenaci je Vojtěch Horálek. Foto z představení na Loutkářské Chrudimi 2009: Milan Strotzer.

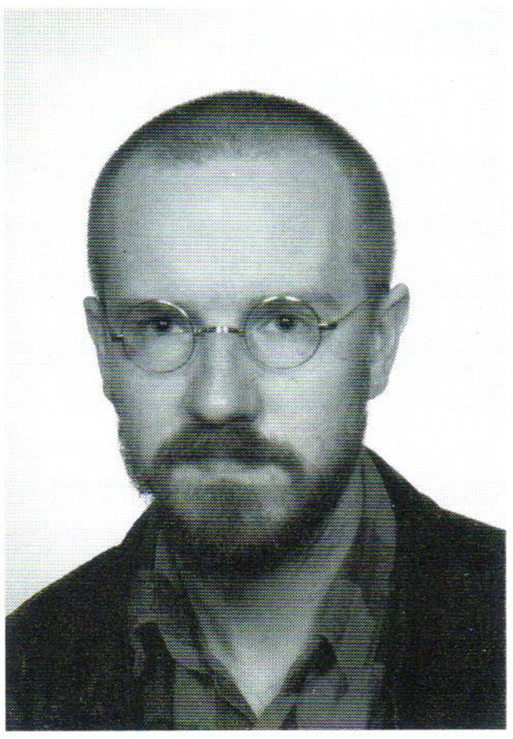
Foto na zadní straně obálky: K nejvýše oceněným na 58. Loutkářské Chrudimi, celostátní přehlídce amatérského loutkářství, náležela inscenace hry Jiřího Jelínka na motivy W. Shakespeara Richard 3 v provedení souboru Tichý Jelen z Roztok u Prahy. Foto z inscenace: Ivo Mičkal.

O nevědění

Roman Sikora

Jednou z rána jsem se takhle probudil, podobně jako o ránu dnešním, a zdaleka mě nenapadlo, jako dnes, že bych měl pohnout kostrou a napsat pro Amatérskou scénu text, který jsem slíbil, protože paní Poesová je už z toho určitě na mrtvici, neboť termín, v němž měl být text odevzdán, již vzal za své a černé svědomí se už pozvolna prohlodalo až ke zbytkům vůle nutící člověka usednout za klávesnici a jednoduše začít. A tak jsem začal.

Ale onoho jednoho, toho tehdejšího, jiného, dřívějšího rána jsem se takhle probudil a uvědomil si, jak moc mě už nebaví předstírat vědoucnost, ba dokonce vševědoucnost, kterou okolní svět jakoby od člověka neustále požaduje a nutí ho k ní. Už při mém studiu režie mi pedagog intenzivně promlouval do duše, že režisér by měl vědět všechno. To prý aby měl autoritu u herců a aby s nimi mohl snáze manipulovat. Když mě pak z režie vyhodil, měl jsem od povinnosti být vševědoucí na chvíli pokoj. Ale pak to začalo nanovo. Začal jsem třeba pracovat v novinách, ač novinářem jsem nikdy být nechtěl a dodnes nechci. Přinejmenším proto, že při práci v novinách také panuje podmínka vševědoucnosti. Nebo alespoň vytváření jejího zdání. Bůhví, kde se vzala ta povinnost tvářit se na všechny události, které se udějí, jako kdybychom je už dávno očekávali a mít na ně jasný a logicky vyargumentovaný a nejlépe vyostřený názor. A nejlépe předem. Ač se člověk nemůže nikdy zbavit dojmu, že za touto sveřepě vědoucí maskou bývá tak často ukryto spíše bezvědomí nežli vědomí.

Vševědoucí lidi potkávám celý život. Potkal jsem je třeba v reklamě. Tam mi vysvětlovali, že bych měl pochopit, jak se ta reklama vlastně dělá. Oni to věděli. A dokud to nepochopím, nemůžu nikdy žádnou dobrou reklamu vymyslet. A nevymyslel. Tedy skoro žádnou. V jedné nekonečné telenovele mi zase říkali, že musím o svých postavách vědět všechno, že s nimi musím takřka usínat i vstávat, jenže mně se ty postavy začaly jevit tak fádními a nezajímavými, že jsem je nechtěl mít ani u usínání, natož u vstávání. Vševědoucnost, ba všehoschopnost, která je dnes také velmi žádána, jsem neúspěšně předstíral i u různých výběrových řízeních do profesionálních divadelních svatostánků. A nic. Ale aspoň jsem se zase dozvěděl spoustu užitečných informací. Třeba to, jak často jsou podobné události rozhodnuty předem. Poté, co jsme nepostoupili do druhého kola, jsme třeba zaslechli, že naše koncepce byla nejlepší. Obrátil se na nás také jeden z postoupivších, abychom mu tu koncepci, která už je nám teď přece k ničemu, půjčili, aby si z ní mohl některé obzvláště vydařené pasáže opsat a zvětšit tak své šance na úspěch. Nakonec ale stejně zvítězil ten, kdo se zas tak moc snažit ani nemusel, protože byl vyvoleným. A ti se snažit nemusejí ani u výběrového řízení. Protože už v jeho podmínkách bývá kdesi mezi řádky napsáno jejich jméno.

S vševědoucností jsem měl, jak už to tak vypadá, vždycky problém. Ale potkal jsem jí kolem sebe mnoho. A onoho jednoho rána jsem se probudil a řekl si, že není přece žádný důvod, abych se snažil být vševědoucím také. Natož všehoschopným. Obzvláště, když se mi to tak zoufale nedaří. Rozhodl jsem se, že nepotřebuji svou vnitřní nejistotu, která je podstatou bytí v tomto světě a zároveň bičem na masy nejistých a utlačovaných, zastírat vševědoucím šklebem. Rozhodl jsem se, že se nebudu předstíráním vševědoucnosti snažit nesmyslně připojit na stranu moci, jak se o to trapně snaží ty zástupy vědoucně se tvářících pokrytců. Každá přetvářka se dříve či později zažere do duše a stane se její nedílnou součástí. A pak už z ní není úniku. Rozhodl jsem se jednoduše neskrývat své vnitřní pochyby a hlavně, když něco nevím, říct, že nevím, protože jenom tak se o tom, co nevím, můžu něco dozvědět. Protože nevědění, vědomé nevědění je základem otázky. A jediná vhodně položená a často velmi prostá otázka je důležitější než stovky odpovědí vševědoucích. A otázky, vhodně volené otázky se dají klást třeba i divadlem. To, že se moc nekladou, nic neznamená. Jednou, v lepších divadelních i lidských časech, třeba zase začnou.

ROMAN SIKORA

Dramatik a novinář Roman Sikora se narodil 3. července 1970 v Třinci. Vyučil se na třineckém učilišti mechanikem automatizační techniky a do roku 1992 pracoval v Třineckých železárnách na údržbě kolejí. V roce 1999 absolvoval Divadelní fakultu JAMU v Brně v oboru činoherní dramaturgie v ateliéru Studio D pod vedením prof. Bořivoje Srby. V současnosti je studentem doktorandského studia na pražské DAMU na katedře autorské tvorby a pedagogiky. Dlouhá léta pracoval jako noční vrátný v Městském divadle Brno, odkud byl ředitelem Stanislavem Mošou vyhozen za kritickou recenzi jeho inscenace a divadla. Několik let pracoval v Literárních novinách, odkud přednedávnem po převzetí listu novými majiteli spolu s ostatními členy „staré redakce" odešel. Je autorem řady politicko-kulturologických esejů, fejetonů, divadelních recenzí pro Literární noviny, Český rozhlas 3 Vltava a časopis Svět a divadlo, filmových a literárních kritik, kratičkých útvarů, které žánrově pojmenovává „dramatické nesmysly", a divadelních her, z nichž některé byly uvedeny na domácích i zahraničních scénách a jedna v Českém rozhlase. Za hru Smetení Antigony obdržel v roce 1998 druhou cenu v soutěži o nejlepší českou hru Nadace Alfréda Radoka. Je jedním ze zakladatelů dnes již neexistujícího divadelního internetového časopisu věcné zuřivosti Yorick. V roce 2007 o něm byl natočen filmový portrét „Sikora. Malý osobní marketingový epos" (režie Ivo Bystřičan).

Sikora býval charakterizován jako mladý rozhněvaný dramatik. Svůj odpor proti totalitním tendencím tržního systému, politickým manipulacím a zločinům a područí ideologie blahobytu a všeobjímající technologie staví na burcující síle slova, které často užívá v provokativních, surreálných a neobvyklých kombinacích. V současné době žije v Praze.

Zázrak v Horních Počernicích je setrvalý stav

Rozhovor připravil **Michal Pivarči**

Zázrak v Horních Počernicích! Tak začínal článek, který před třiceti lety objevil na okraji Prahy unikátní divadelní festival. Řeč je o nejstarší české přehlídce amatérského divadla konané pod širým nebem. Každý květen a červen se přírodní divadlo v areálu ZŠ Svépravice plní diváky a ožívá ochotnickým divadlem, letos již po 39. Za ta léta se v překrásném prostředí Divadla v přírodě odehrálo bezmála 1200 představení, které zhlédlo více než 100 000 diváků. Po celou dobu své existence je přehlídka spojena s mnoha lidmi, ale nejvýrazněji se jménem počernického režiséra a herce Vladimíra Stoklasy (20. 4. 1933), kterému jeho přátelé neřeknou jinak než Dáda.*

Dádo, co se ti vybaví, když se řekne Divadlo v přírodě?

Jednoznačně naše unikátní jeviště. Ty už jsi hrál s námi, když za mnou tenkrát přišel kluk, který psal dizertační práci na DAMU na téma Přírodní divadla v republice. Když ji měl hotovou, přijel nám říct: „Vaše je nejkrásnější." Jinde jsou to totiž velké plochy, ale chybí tam jeviště. Například v Řevnicích bylo krásné

Vladimír Stoklasa řečený Dáda. Soukromé foto.

divadlo pro 700 lidí, ale divák viděl louku a za ní domy. Chybělo tam zvednutí prostoru. Nebo si vezmi Loket. Je nádherný, ale na louce je jen pódium, a až docela vzadu na kopci je osvětlený hrad. Je to vlastně jen taková kulisa, která nijak nepomáhá inscenaci. Naše divadlo je podstatně menší, ale je tam ta elevace terénu i hlediště.

Ty sám se věnuješ divadlu více než půl století, ve své knížce píšeš, že s počernickými ochotníky pracuješ od roku 1956. Co vlastně vedlo k tomu, že koncem šedesátých let vzniklo divadlo a nakonec i festival v přírodě?

Festival vznikl v roce 1968. To děti hrály Broučky v místech, kde dnes nad divadlem najdeš hřiště. V první řadě jsem chtěl, aby děti byly uvolněné v pohybu a nesvíraly je stěny jeviště, a proto jsme v Broučcích poprvé využili výhody přírodní scény. Děti klouzaly na jeviště po umělém listu slunečnice jako po skluzavce, vznášely se a létaly na lankách nad hlavami diváků. Celou hru jsem rozdělil na malé herní úseky a z každého udělal etudu. Později jsem vše propojil do jakéhosi filmového sledu. Děti tento způsob hraní nesmírně bavil. Vzpomínám si, že na večerní premiérové představení postavili tátové hrajících dětí svá auta předními koly na špalky tak, aby světla reflektorů osvětlila scénu přes hlavy diváků.

Ale jak jsi přišel k tomu, hrát s dětmi, v přírodě a právě Broučky?

Moje dcera Iva jednou přišla domů a povídá, „Tati, paní učitelka jde do důchodu a my jsme slíbili, že jí zahrajem divadlo. Tak já jsem to zorganizovala a ty to budeš režírovat. Budeme hrát Broučky." Ona byla zkrátka celý táta. Odehráli jsme první představení a děti se do divadla zbláznily. Ale hlavně se do toho zbláznili rodiče. Říkali mi: „To nemůžeš nechat, musíš pokračovat." Jenomže pak se hřiště kvůli stavbě kanalizace rozkopalo a my zase neměli kde hrát. Až najednou přišel jeden tatínek s nápadem vyčistit prostor pod hřištěm, který do té doby sloužil jako školní popelnice. Pustili jsme se do práce. Iniciativa těch tatínků byla úžasná. On vlastně každý mohl udělat něco na úkor firmy,

„Každý květen a červen se přírodní divadlo v areálu ZŠ Svépravice plní diváky a ožívá ochotnickým divadlem, letos již po 39. Za ta léta se v překrásném prostředí Divadla v přírodě odehrálo bezmála 1200 představení, které zhlédlo více než 100 000 diváků."

socialismus umožňoval všechno. Jeden tatínek například přijel s mašinou v pracovní době a z jeviště vytáhl čtyři stromy, tím vznikl ten plácek. Potom se objevili místní zahrádkáři s vozíky, aby vybírali humus, a ten svah vyčistili až na skálu. A my měli primitivní divadýlko.

Neopakovatelné kouzlo „přírodáku" dnes přece dotváří soustava opěrných zídek, teras a ochozů ze světlé opuky. Jak vás napadlo začít je stavět?

Inspiraci nám dodal kamarád a scénograf Milan Čech. Všechno se uklidilo a tam, kde byly svahy, jsme naskládali kameny, aby nám to neujíždělo. Starosta nám dal antuku, a to bylo všechno. Kameny byly na rampě zatím jen tak volně posazené. Takhle jsme hráli asi tři roky. Potom začali dělat v Hloubětíně výkop kvůli nové silnici a odtud pochází ta bílá opuka. Vzpomínám si na ten horor, když jsme s Mirkem Novákem nakládali první auto kamenů. Byli jsme na to dva, no úplní pitomci, dva. Když jsme přes dvoumetrové postranice naskládali deset patnáctikilových kamenů, už jsme nemohli. Z povzdáli nás s úsměvem pozoroval bagrista. Naštěstí to byl tatík, měl děti, a my mu řekli, že to děláme právě pro děti. „Počkejte, nechte toho," zapnul mašinu a už byla korba plná. Do Svépravic jsme přivezli tři auta plná kamení. Když šla ředitelka ráno do práce, neviděla přes tu hromadu kamenů školu. Michale, tam zapadlo úplně všechno. Xaverovský závod, který měl patronát nad naším divadlem, nám každý čtvrtek dával hromadu čerstvého betonu a my ho museli ještě týž den zpracovat. Takže jsme se s tatínky každý čtvrtek sešli a začali jsme zdít.

Myslíš, že ještě dnes by se tatínkové zapojili stejně jako tehdy?

Ne, rozhodně ne.

A víš, že jsem čekal, že to řekneš?

Já jsem o tom stoprocentně přesvědčený. To nadšení by dnes už nebylo. Tenkrát jiné vyžití neměli, jen televizi a možná nějaké schůze, ale nikdo z té party nebyl bolševik, co jsem tam měl. Oni to vlastně dělali pro děti. A musím říct, že jsme byli

všichni tak zapálení, že jsme si hráli jak malí, měli jsme rozsvícený jeden reflektor, abychom na to ve tmě viděli, a puštěné rádio. Postavili jsme kus zdi a koukali na tu nádheru. A najednou se z rádia ozvalo „Kde domov můj". Byla půlnoc. Tak honem domů a ráno do práce.

V roce 2006 se ti splnil celoživotní sen - v Horních Počernicích se otevřela nová a historicky první budova kamenného divadla. Mám takový pocit, že do té doby se všechny inscenace hlavně snažily využít právě předností přírodního divadla.

Ano, vždycky jsem se snažil využít ten prostor. V Broučcích, v Rumcajsovi nebo v Klicperově Ženském boji. Krásné představení byl například Malý Hérakles. Maminky našily dětem tuniky, Pepík Šebánek, můj kamarád z kulisárny Národního divadla, mi dal dva nádherné bílé sloupy, takže to byla antika jako vyšitá. V rámci inscenace se odehrávaly olympijské hry. Děti běhaly, skákaly, házely oštěpem a diskem, vše v závodech bylo stylizováno do zpomaleného záběru. S Malým Héraklem mám spojený i jeden nepublikovatelný výrok, který pronesl Vlastík Fišar z vinohradského divadla. Když přišel, už se hrálo, všechno bylo rozsvícené, on viděl ty malé cvikýře v tunikách, antické sloupy a bílé kameny a řekl: „Do prdele, to je nádhera!" Dodnes se mi líbí tohle jeho spojení.

Vypadá to, že jsi vždy kladl velký důraz na práci s dětmi, za ty roky ti jich rukama muselo projít kolem tří stovek. Kdy jsi začal hrát s těmi nejmenšími?

Přírodní divadlo v Horních Počernicích vypravené pro inscenaci Malého Hérakla, 1979. Foto: archiv souboru.

Zpočátku mě ani ve snu nenapadlo, že bych měl pracovat s dětmi. Všechno to začalo Broučky. Když jsem s nimi začínal, neuměly nic. Ale byly to chytré děti. Probíral jsem s nimi pohyb, výraz, vnitřní a vnější techniku i dějiny divadla a přitom jsem zkoušel. Takže ony už měly v dětství velký přehled o tom, jak by to divadlo mělo vypadat. Jestli to uměly říct nebo to neuměly říct, jestli měly výraz nebo neměly, to už byla druhá věc, ale věděly, že by to mělo asi tak nějak být. Byly vlastně spolutvůrci každého představení.

Když jsi v devadesátých letech s nimi znovu začínal, dělal jsi pro ně tzv. divadelní školičku, jak to vlastně probíhalo?

Říkal jsem si právě, aby děti nebyly vázané jen na to, že něco odehrají a někdo má velkou roli a někdo malou. A ten, kdo má malou roli, řekne, tak já tam budu chodit a řeknu tam čtyři věty. Chtěl jsem, aby věděly o divadle víc a aby do divadla byly vtažené, aby si uvědomily, že i ta malá role má stejnou váhu jako role velká, pro celek a pro diváka, který hru sleduje. Že se nedá říct, ten hraje velkou roli, na toho se lidi dívají, ten má malou roli, na toho se lidi nedívají. Dívají se na všechny. A proto jsme dělali ty etudy, aby i ta malinká ročička vynikla. Vždycky jsem se snažil, abych ji maximálně vyšperkoval, aby tam byly mizanscény, na kterých to dítě ukáže, co umí, i když textu má málo, a přitom aby nerušilo temporytmus hry. Myslím, že je to hrozně bavilo, a taky když ses namátkou zeptal, kdo namaloval oponu Národního divadla, tak ti ten osmiletý kluk řekl Hynais. Vyprávěl jsem jim o světových dramaticích, probírali jsme Shakespeara, Molièra, Goldoniho. Ovšem práce, která nás chytla mimo rámec dětského divadla, byl Macbeth. Děti rostly, a tam už se hrálo o něčem jiném než v pohádkách. A opět s námi hrála příroda. Když se v závěrečné scéně hýbe les, ze svahu nad jevištěm svítily reflektory a shora sestupoval kouř, kluci s malými stromky se blížili, a když byli dole na jevišti, zahodili stromy a začal šerm.

Posledním takovým představením stavěným „pro přírodák" je Sen noci svatojánské, který hrajeme již osmým rokem. Macbetha jsi hrál ve zpracování paní Loukotkové, takže Sen je vlastně tvůj první Shakespeare.

Ano, Sen byl odjakživa mým snem. V duchu jsem viděl Puka houpat se ve větvích, Oberona v korunách stromů, elfy náhle se zjevující a zase mizející v keřích, viděl jsem úchvatnou scénu, kterou může vytvořit jen sama příroda. Čekal jsem trpělivě celé roky na správné lidi, chyběly mi hlavně dva milenecké páry, bez kterých se Sen dělat nedá. Pak jsi přišel ty s Bárou, Sašou a Petrem a já se mohl pustit do práce.

Jdeš s festivalem od jeho zrodu po celých 40 let. Jsi spokojený s tím, jak vypadá dnes?

Naprosto. Ať to nevypadá jako nějaké chvastounství, ale kolik souborů v republice může mít takovou základnu, jakou máme my? Nemyslím v hercích, v hereckém materiálu, ale i v materiálu přírodního divadla, kamenného divadla, možnosti zkoušet, úžasné divácké návštěvnosti. Co si můžeme přát víc? A je tady ještě jedna důležitá věc, což si málokdo uvědomí, totiž že kvalita představení roste. Ne že bych se chtěl vytahovat, že jsem snad zasel to semínko divadla, ale jste chytří lidi, snaživí, zajímáte se o to, a podle toho vypadá i úroveň všech představení, co se hrají. Je tady ohromný základ.

Máš pravdu, že na návštěvnost si nemůžeme stěžovat. A zvlášť na zájezdech se často přesvědčujeme, že to není samozřejmost. Jak si vysvětluješ, že zrovna my máme takové štěstí?

Jak se střídaly generace dětí, okruh zájemců se rok od roku zvětšoval a s ním i návštěvnost. Když jsem měl v hledišti 40 lidí, říkal jsem si: „Jé, to je nádhera, 40 lidí!" No a najednou jich bylo 60. A najednou 80 a 100 a začalo to narůstat. Dneska hrajeme stejné představení popáté za sebou a ono je plno. A to je unikum. Ale proč to tak je? Protože ten základ, těch 300 dětí, které mi prošly rukama za ta léta, znamená 600 rodičů. Neříkám, že chodí vždycky, ale je to obrovský základ. Dnes vidíš, že diváci

„... na večerní premiérové představení postavili tátové hrajících dětí svá auta předními koly na špalky tak, aby světla reflektorů osvětlila scénu přes hlavy diváků."

přijdou i v dešti, přijdou v pláštěnce, s deštníkem a vy hrajte! Když si vezmu, že Počernice mají mít za pět let 20 000 obyvatel a dnes máme 14 000, pak to naše divadýlko nebude stačit a budeme muset přistavět tribunu jak ve Wimbledonu.

Co bys popřál počernickému divadlu do dalších čtyřiceti let?

Vzhledem k tomu, kolik je vám roků, bych si přál, aby vám to nadšení vydrželo. Aby totiž generace, která přijde po nás, držela laťku aspoň, kde je dneska, a hlavně aby nezapomínali na nejmenší, protože oni budou zase základem dalšího žití. Dnes máme v dětských souborech 100 dětí. Nemá cenu hodnotit, který je lepší a který horší. Podstatné je to, že přijdou a že divadlem žijí. Když vezmeš, že z té stovky jich zůstane třeba deset, tak je to ohromný úspěch. Teď si čím dál tím víc uvědomuju, že naše generace už bude pomalinku odcházet, ale za námi už stojíte vy a jste rovnocennými partnery nás, co odcházíme. To není, jako když odchází eso a místo něj přijde filek. Přijde zase eso. No a to zaručuje životnost toho divadla tady.

Program festivalu Divadlo v přírodě najdete vždy na www.divadlopocernice.cz/letnak, nás potom na adrese Spojenců 1408, Praha 20, Horní Počernice

Mladá odnož hornopočernického souboru Výtečníci uvedla mezi jinými na letošní přehlídce svou inscenaci Brdečkovy hry Limonádový Joe. Foto: Jaroslav Kodeš.

KAREL ŠEFRNA aneb Co se dá stihnout za 70 let

Rozhovor s jubilantem připravil ***Luděk Richter***

Pro ty, kdo by snad Karla Šefrnu neznali, pár základních údajů:

Narodil se 6. září 1939 v Boskovicích.

1956-61 Absolutorium lékařské fakulty v Brně, zubní lékař.

1949 si ve svitavském Dětském školním souboru začíná s loutkovým divadlem.

Od středoškolských studií účinkuje v souboru Jitřenka, přejmenovaném od roku 1966 na Malé divadlo - mj. v inscenacích:

1962 **Petr a pan Proto** - vodič (LCH 1962)

1965 **Jak pomohlo kotě Papírové Lhotě** - spolurežisér, hudba, herec (LCH 1965)

1966 **Odnikud nikam** - herec (LCH 1966)

1967 **Poklad baby Mračenice** - hudba, herec (LCH 1967)

Koncem roku 1970 zakládá soubor C, zvaný Céčko (inscenace bez bližšího označení). Od 80. let spolupracuje na řadě inscenací učitelek mateřských škol MaK (My a Karel). Od přelomu tisíciletí také se souborem svitavské Dramatické školičky, jenž si od roku 2003 začal říkat Tlupatlapa.

Inscenace:

1971 **Poklad v kapli** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1971)

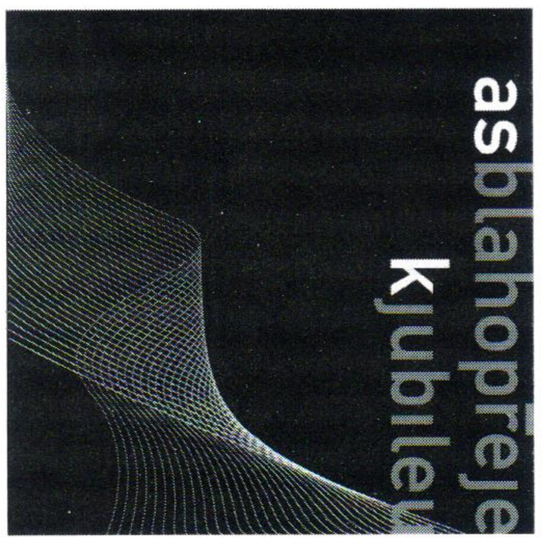
1972 **Nepořádná Alenka, Kačátko aneb Rádi děláme dobrých skutků** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1972)

1973 **Ostrov splněných přání** - úprava, režie, hudba, herec (LCH 1973, 1974)

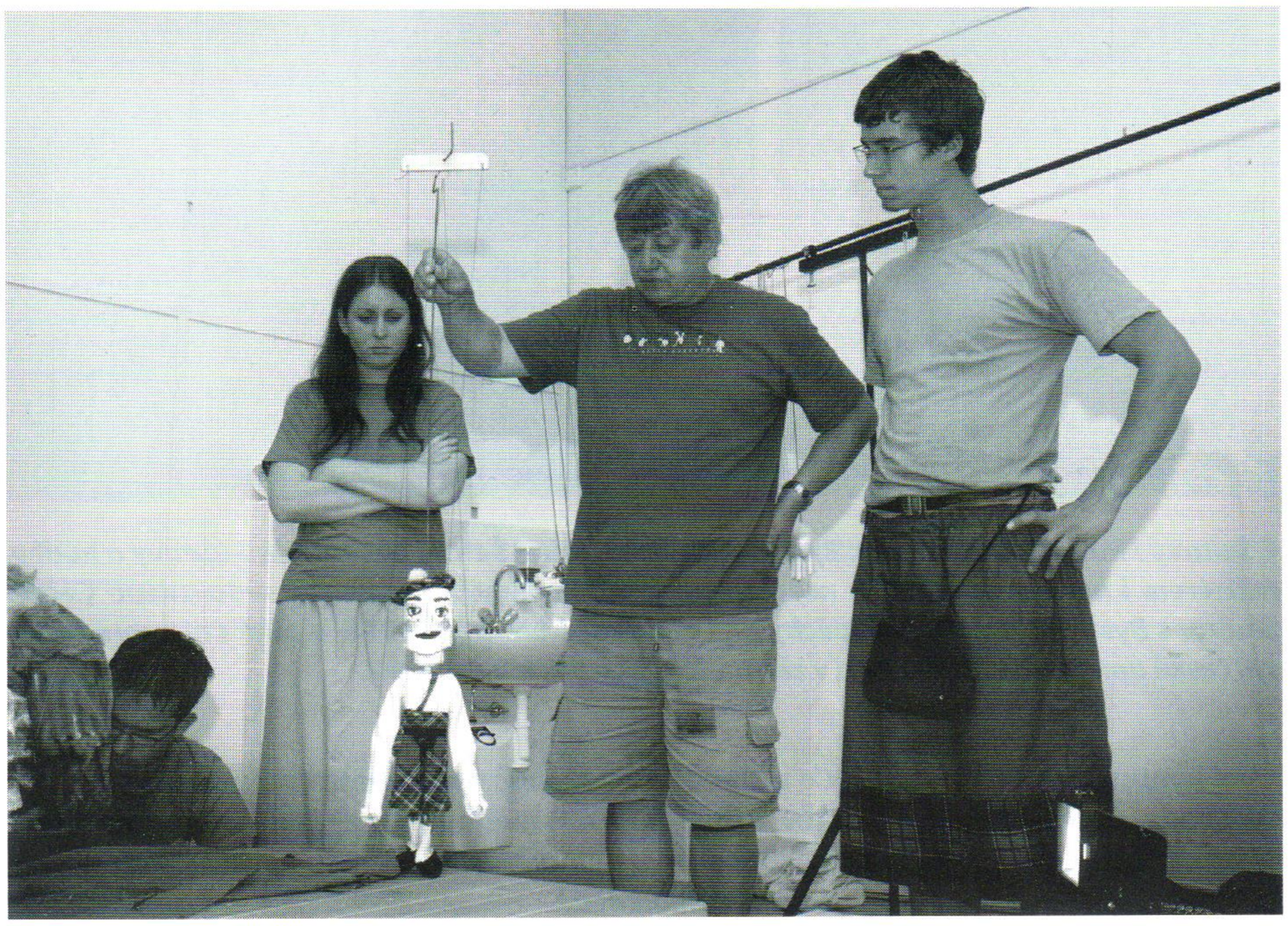
1974 **Mořský car** - úprava, režie, scénografie, hudba, herec

„Karel Šefrna /.../ Na Chrudimi vystoupil /.../ s Jitřenkou / Malým divadlem, s Céčkem (většinou jako režisér)... /.../ Svitavský MaK hrál v hlavním programu LCH v jeho režii a s jeho hudbou 1x a Dramatická školička, respektive její Tlupatlapa 5x. Sečteno to činí 41 účastí s 34 celovečerními a 2 drobnějšími inscenacemi. Zná ho i FEMAD, Šrámkův Písek, Jiráskův Hronov...“

1975 **Zazděná slečna aneb Hrobka dvou milenců** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1976)
1976 **Poklad baby Mračenice** - úprava, režie, hudba, herec (obnovená premiéra inscenace Malého divadla z roku 1967)
1977 **O pokažené válce** - režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1977), **S drakem není legrace** - režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1977), **O princezně a dědečkovi, se kterým byla legrace** - autor, režie, hudba, scénografie, herec (IVL-LCH 1977)
1978 **Dvanáct usmívajících se ježibab** (O pánovi, Zvířátka hrají divadlo, **O sněhuláčkovi a kočičce, Prasátka a vlk)** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1978, 1979)
1979 **Lesní balada** - úprava, režie, hudba, herec (IVL-LCH 1979, 1986), **Nevymřeme po přeslici** - autor, režie, scénografie, hudba, herec
1980 **Muzikantské pohádky** (Zvoneček a zvon, O smutném kominíčkovi) - režie, hudba, herec (LCH 1980), **Šťastný princ** - režie, hudba, herec (LCH 1980)
1981 **Obluda aneb Jak to bylo, když začalo pršet** - úprava, režie, hudba, herec (LCH 1981)
1982 **Omlouváme se předem** (Kleštěnec z pralesa, Křížová výprava, Myšlenky Kozmy Prutkova, Podhradní poezie) - úprava, režie, hudba, herec

1994 **V páté knoflíkové dírce** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1994)
1995 **Bláhové pohádky** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1995)
1997 **Bystrouška, liška** - úprava, režie, hudba, herec (LCH 1998)
1999 Dramatická školička Svitavy: **Světlovská balada -** autor, režie, hudba, scénografie (LCH 1999)
2000 Dramatická školička Svitavy: **Putování za Sněhurkou** - autor, režie, hudba, scénografie (LCH 2000)
2001 **Penzion Grillparzer** - režie, hudba, scénografie, herec (LCH 2001), Dramatická školička Svitavy: **Strom** - úprava, režie, hudba, scénografie (LCH 2001)
2002 **Slon** - úprava, režie, hudba, herec (LCH 2002)
2003 Tlupatlapa Svitavy: **Pastýřka** - režie, hudba, světla (LCH 2003)
2004 Tlupatlapa Svitavy: **Goluxové** - úprava, režie, hudba, scénografie (LCH 2004)
2007 **Fialový vítr** - úprava, režie, hudba, herec (LCH 2007)

Karel Šefrna v roli lektora loutkářské dílny na Loutkářské Chrudimi 2007. Foto: Ivo Mičkal.

Na Chrudimi tedy vystoupil 4x s Jitřenkou/Malým divadlem, s Céčkem (většinou jako režisér) v hlavním programu 27x (z toho 2x opakovaně) - tedy absolutně nejvícekrát ze všech souborů chrudimské historie, 1x v inspirativním a 3x v doplňkovém (z toho 1x opakovaně) programu. Svitavský MaK hrál v hlavním programu LCH v jeho režii a s jeho hudbou 1x a Dramatická školička, respektive její Tlupatlapa 5x. Sečteno to činí 41 účastí s 34 celovečerními a 2 drobnějšími inscenacemi. Zná ho i FEMAD, Šrámkův Písek, Jiráskův Hronov...

Jako zastupitel městské rady se spoluzasloužil nejen o vznik sympatického divadelního sálku Trám pro místní i hostující soubory, ale také o vznik Dramatické školičky, jež pomocí dramaticko-divadelního působení vychovává ve Svitavách další příznivce i

1983 **Zlatovláska** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1983)
1984 **Ruka** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1984)
1985 **Pohoda aneb Buď chvála kašpárkům** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1985)
1987 **Edward** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1987)
1988 **Jako pel...** - úprava, režie, hudba, herec (inspirativní představení LCH 1988)
1989 **Moře** - režie, hudba, herec (LCH 1989)
1990 **Hamlet** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1990)
1991 **Trakař aneb Velké vynálezy** - úprava, režie, hudba, herec (LCH 1991)
1992 **Tak trochu...** - úprava, režie, hudba, scénografie, herec (LCH 1992), MaK Svitavy: **Jak dál...** - úprava, režie, hudba (LCH 1992)

Karel Šefrna v inscenaci svitavského Céčka Fialový vítr podle Daniila Charmse, LCH 2007. Foto: Ivo Mičkal.

aktéry divadelního dění. Ve volných chvílích hraje i v beatové kapele Divadelní orchestr Trstenická stezka, jejíž poslední inscenací byla roku 2006 Popelka. V roce 2001 se stal zaslouženě prvním nositelem ceny ministerstva kultury v oboru amatérského divadla.

Karle, nejprve pár otázek obecně lidských: Je to jiné, když je člověku padesát, šedesát nebo (skoro) sedmdesát?

Pan profesor Vondráček tvrdil, že stáří znamená tuhnutí. Měl pravdu. Člověk se stává méně pohyblivým jak tělesně, tak duševně. Je prima, že něco je toho procesu ušetřeno. A to je pohled na vuřt. Čuník se dívá stále stejnýma očima a vuřt zůstává krásným.

Je o tobě známo, že jsi čistokrevný východočeský Moravan z pražské maminky a mirotického tatínka. Jaké vztahy máš k Boskovicům, východním Čechám, Praze a jižním Čechám?

Karel Šefrna při převzetí ceny MK ČR, 2001. Foto: Ivo Mičkal.

C Svitavy / Rudolf Těsnohlídek: Bystrouška, liška. Karel Šefrna byl autorem úpravy a hudby, režisérem i hercem inscenace, náležející k předním tvůrčím počinům svitavského Céčka. Soubor s Bystrouškou slavil úspěchy na Loutkářské Chrudimi 1998, a také s ní reprezentoval české amatérské loutkářství v zahraničí. Foto: archiv souboru.

Boskovice, to je krása přírody a to všecko, co mě obklopovalo, když jsem poznával svět dětskýma očima; všecko má velice jasné kontury. Svitavy jsou každodenní život, klidný a vlídný domov. Východní Čechy, to jsou divadelní přátelé. Praha je potkávání se s historií. A jižní Čechy? Prázdniny, léto a vůbec místo maximální pohody.

Co uděláš, když zítra získáš nečekaně volné odpoledne, víkend nebo měsíc volna?

Odpoledne - na ryby, víkend - za přáteli, měsíc - velkej vandr.

Kdyby ses musel něčeho ze svého života vzdát, v jakém pořadí bys vypouštěl: divadlo - ryby - lyžování – zubařinu - všelicos kolem domu - společenský život - muziku...?

Zatím neopouštím nic z toho, nač se ptáš. Nejblíž tomu opouštění je společenský život a divadlo.

Ještě jedno kdyby: kdyby ti socialistické příkaznictví na začátku 60. let neurčilo roli zubního lékaře, co by sis vybral sám?

Tenkrát jsem chtěl studovat pediatrii. Ale našel jsem i v stomatologii mnoho pozoruhodného a dělám svou práci rád. Ten obor je sice namáhavý ,a to velmi, ale zase má tu výhodu, že je optimistický. Člověk se snaží zbavovat pacienty bolesti a ono se to daří. Málokterý medicínský obor se dá dělat s humorem. Stomatologie ano.

Dalo ti povolání něco pro život?

Hledání empatie, citu pro detail a výborné cvičení trpělivosti.

Co bys rád dělal, ale nedostal ses k tomu?

Chtěl jsem od mládí vandrovat v lodi po našich řekách. To se mi už nesplní. Ale to nevadí. Bylo toho dost, co se mi splnilo.

Je něco, čeho jsi v životě chtěl dosáhnout a zatím nedosáhl?

Byl bych rád vyrovnaným člověkem až do konce.

Teď trochu o tvém vztahu k divadlu. Kolikrát za rok se dostaneš na divadlo a jaké a podle čeho si je vybíráš?

Do divadla se dostanu dost často, ale většinou to směrují okolnosti. Festivaly, kterých je v roce několik, místní abonomá, cíleně navštěvujeme divadla v Hradci Králové, občas v Brně. Ale je toho málo na to, co bych chtěl vidět. Utíkají mi inscenace malých pražských divadel třeba. Nebo Čičvákovy inscenace. Rád bych viděl aspoň tři inscenace Havlova Odcházení. Abych viděl, co s tím režiséři udělají. Jak to pojmou. Jenže čas je nemilosrdný...

Co v divadle považuješ za nejdůležitější?

Aby to byl kumšt, kterému porozumím, který mě osloví, zaujme a nenechá moje emoce spát.

Co ti divadlo dává?

V divadle je to trochu jako v kostele při mši. Člověk má v sobě pocit mimořádnosti okamžiku a sounáležitosti společně vnímaného duchovního zážitku. A to, že se může člověk s lidmi smát a plakat a tleskat nadšeně, se podobá podání ruky cizímu člověku uprostřed mše.

Co tě baví na loutkách a loutkovém divadle?

Na loutkovém divadle mě baví, že je to divadlo povětšinou neokázalé, přístupné vlastně skoro každému. Ať už jsem divák nebo tvůrce. Je většinou nenákladné a přitom skýtající příležitost pro uplatnění různých ukrytých talentů. Je to divadlo barev, tvarů, zvuků, písní i tanců. Je to divadlo zcela svobodné. V loutkovém divadle je prostě možné vše! (Jen rozpoznat, co se má a co ne.)

A co tě na něm štve?

To, že je i nadále podceňováno.

Jak myslíš, že je na tom loutkové divadlo, zvlášť to amatérské, dnes?

Je na tom jako naše společnost. Je svobodné, ale neví tak úplně co s tou svobodou. Ale myslím si, že na tom špatně není. Je to čas nových talentů, které přicházejí, a starých talentů, které pomalu odcházejí. To je normální světa běh.

Kam se podle tebe posouvá?

Myslím si, že dnešní divadlo nenachází a možná ani moc nehledá současná silná témata. Až na výjimky, samozřejmě. Často chce jen bavit a nekomplikuje si příliš život složitou prací při vytváření loutek. Doba je v úprku a na pozastavení nad krásou výtvarného umění jako by se nedostával čas. Není čas se zastavit. Výpověď mizanscénou zdržuje. Klip. Klip...

V čem je zajímavé a co ti v něm schází?

Současné mladé divadlo se moc nezajímá o loutkářský dějepis a nesnaží se navazovat na to, co je předcházelo. Vyšlapávají si svoji vlastní cestu. Přeju jim to a zajímá mě, kam ta cesta povede a k čemu dojdou. Ale schází mi poezie, metafora, vnitřní bohatost a krása.

Co by sis v něm odřekl?

Polopatismus a hrubost.

K historii tvého divadelnictví: Pamatuješ se ještě, co tě přivedlo k loutkovému divadlu? Přistrčili tě rodiče? Zaujaly loutky? Přizval pan učitel? Nuda? Hravost?...

Mnohá setkání: paní učitelka na základce, pak Honza Veselý s kroužkem při domě pionýrů. Člověk by řekl nahodilá. Ale náhody prý nejsou. Rozhodně to nebyla nuda. Tu jsem nikdy nepoznal.

Proč děláš loutkové divadlo amatérsky, když jsi měl možnost dělat ho v Draku profesionálně?

Nabídka k profesi od Erika Kolára a později od Jana Dvořáka přišla až po promoci na medicíně. A chuť odejít od medicíny ke kumštu nebyla. A dobře jsem udělal. Divadla jsem si užil dost a té medicíny taky.

Karel Šefrna na Loutkářské Chrudimi 2009 v kruhu loutkářů při přípitku k oslavě jeho životního jubilea. Foto: Ivo Mičkal.

Dalo ti loutkářství něco pro tvůj vlastní život?

Hlavně poznání mnoha vnitřně krásných lidí, mých přátel. A taky nechalo rozvinout něco, co by možná dál spalo a nepřineslo užitek. Třeba výtvarno, poezie nebo hudba.

Fakt by hudba jinak zůstala spát?

Fakt. Já jsem sice absolvoval klavír, ale chuť muzicírovat, skládat a taky psát k muzice slova, to přišlo až s divadlem.

Na koho z něj nejvíc vzpomínáš?

Ti, co ještě žijí, na ty nevzpomínám, s těmi se potkávám. Z těch, co odešli, na kamarády z Céčka, Honzu Dvořáka, Miladu Mašatovou...

„V divadle je to trochu jako v kostele při mši. Člověk má v sobě pocit mimořádnosti okamžiku a sounáležitosti společně vnímaného duchovního zážitku. A to, že se může člověk s lidmi smát a plakat a tleskat nadšeně, se podobá podání ruky cizímu člověku uprostřed mše.“

A na kterou dobu?

Prožil jsem krásnej život. Ale snažím se moc nevzpomínat, protože to vede k nostalgii a ta nálady nepřidá.

Chtěl by sis některou ze svých inscenací zopakovat?

Ne. Podruhé do stejné řeky nevstoupíš. Ale trochu závidím Čmukařům, že stále hrají Pletené pohádky a jiné krásy mládí a ono je to stále úžasný.

Je nějaká, na kterou bys radši zapomněl?

Za žádnou se nestydím. Všechny děti nejsou stejné, ale všechny se narodily z lásky.

Tak ještě trochu o tvé tvorbě: Kdesi jsem se dočetl, že Céčko je amatérský Drak. Cítíte se s Drakem nějak svázáni? Inspiruje vás? Považujete ho za svůj vzor?

Céčko Drakem nebylo a není. S Drakem - s tím kroftovským, myslím Josefa - se cítím svázán přátelstvím s úžasnými lidmi, které jsem tam poznal: Honza Pilař, Honza Dvořák, samozřejmě Jirka Vyšohlíd... Samozřejmě jsme tam nacházeli inspiraci. Ale náš vzor to nebyl. Šli jsme trochu jinou cestou. A taky jsme Draku něco dali - Pavla Lustigová je naše souborové dítě.

V 60. letech se hodně psalo o vaší inspiraci v Semaforu či v Osvobozeném divadle. Byla to vědomá návaznost nebo jen obdobné cítění?

V+W jsem poznal už na konci války, kdy jsem poslouchal hudbu a zpěv z gramofonových desek z první republiky, později z vydaných svazků her Osvobozeného divadla. Semafor byl hudbou, se kterou jsem se setkal, když mi ještě nebylo dvacet. Ale to nebyla inspirace, to byl nekonečný obdiv. Tenkrát i dnes. Vědomá návaznost to nebyla, ale do duše vstoupili navždycky.

Kdo byl tvým divadelním „učitelem“ nebo snad dokonce vzorem?

Hodně jsem se naučil od Honzy Veselého, Rudolfa Zezuly, Jana Dvořáka a od tebe. Později i od své ženy Blanky. Vzor jsem neměl.

Děkuju za lichotku.

To není lichotka, to je fakt.

Jaké látky, náměty, předlohy... tě baví, zajímají, vzrušují?

Nedramatická literatura a někdy poezie.

Jsi při vybírání hlavní či jediný?

Taky jsem hledal, ale zdaleka to, co jsme hráli, nebyly moje objevy. Řada inscenací vznikla jako úkoly z tvých (S)hledání, později z Posedů Petra Mohra.

cesty amatérského divadla

osobnosti amatérského divadla

DIVADLO JE SOUČÁSTÍ MÉHO JÁ

Rozhovor s Dušanem Zakopalem připravil ***Ladislav Vrchovský***

Dušan Zakopal, ochotnický herec a režisér, člen odborné rady ARTAMA pro činoherní divadlo, přímý účastník dvaatřiceti ročníků festivalu Jiráskův Hronov, kde patnáctkrát vystoupil v inscenacích různých ochotnických souborů, nositel Zlatého odznaku J.K. Tyla, se narodil 21. srpna 1934 a letos slaví pětasedmdesáté narozeniny.

Dušane, vzpomeneš si na první dotek s divadlem?

Moje maminka mluvila Kašpárka v sokolském divadle. Bylo mi tehdy asi pět, byl jsem ještě s tehdy tříletým bráchou na pohádce, seděli jsme v první řadě a dívali se nahoru, kde jsme „tušili" naši maminku.

A kdy jsi poprvé vstoupil na jeviště?

Vzpomenu ještě na to, co předcházelo. Měli jsme na Základní škole v Želechovicích nad Dřevnicí paní učitelku, která se věnovala loutkovému divadlu. Vzadu ve třídě bylo loutkové jevišťátko a v neděli „po ranní" se hrávalo divadlo. Rodiče šli z kostela, maminky šly vařit nedělní oběd, tátové šli na pivo a děti se „odložily" do divadla na pohádku. Naši nechodili do kostela. Já jsem ale

Dušan Zakopal v porotě Krakonošova divadelního podzimu ve Vysokém nad Jizerou 2005 s předsedajícím prof. Františkem Laurinem. Foto: Ivo Mičkal.

měl zájem o divadlo. V pohádkách hrály děti, které byly ve škole hodné. Účast v inscenacích byla za odměnu. Já patřil k nehodným a nehrál jsem, až došlo na pohádku O sněhové královně. Paní učitelka ve mně objevila asi nějaký projev talentu, ale to už mi bylo skoro třináct. Hrál jsem vypravěče v peleríně vypůjčené od místního pošťáka.

Vím, že ses chtěl stát profesionálním hercem. Stal ses dopravním inženýrem. Proč?

Ano, dělal jsem zkoušky na DAMU. Připravil jsem si vlastní úpravu dialogu Bobčinského s Dobčinským pro jednu osobu. V ko-

Co je to první, co tě obvykle chytí? Obraz? Příběh? Téma? Nálada?

Téma, příběh.

Je pravda, že začínáš při přípravě inscenace od písniček? Z čeho přitom vycházíš, co je ti vodítkem?

To je jen taková stará pověst moravská. Je pravda, že ta muzika mi ze vší té práce na inscenaci šla nejsnáz, takže vznikala vlastně sama, jen tak pro povzbuzení sebe a ostatních, že už je aspoň něco uděláno.

Pověst? Vždyť ji sám šíříš. Zajímal by mě způsob uvažování či cítění, který tě při tom vede.

To se těžko říká. Na začátku najdu místa, kde by to potřebovalo písničkou členit...

Z hlediska formy?

Jo, z hlediska rytmu té věci. A pak hledám, o čem by ta písnička měla být.

Dovedeš si představit, že bys udělal inscenaci bez písniček a bez hudby?

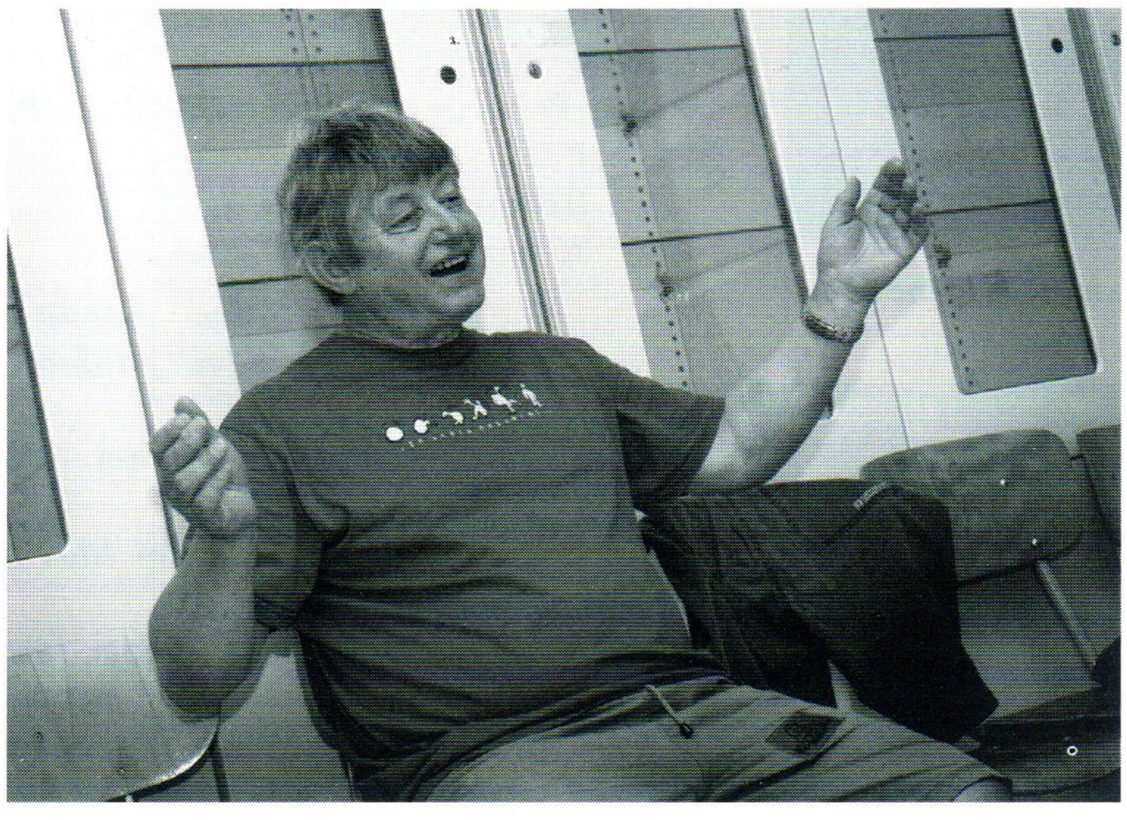
V Céčku byla hudba trvalým kamínkem mozaiky všech inscenací. Jako barvy v duze. A ke zbavení se jedné barvy nebyl důvod. Chyběla by mi.

Můžeš nějak přiblížit, jak uvažuješ o režii a jak režíruješ „na place" s lidmi?

To je moc složitá věc, navíc se způsob mojí režie léty vyvíjel. Prvních deset let jsme měli volný text a hledali jsme improvizacemi na jevišti. Jak šel čas a čím dál víc jsme to brali vážně, to šlo spíš ke kolárovským principům režie. Byl pevnější text, šlo o téma a některé věci jsem věděl předem. Třeba v Edwardovi jsem chtěl, aby tam byly „kouzla" - ta pojízdná špulka s gumou, proměňující se barvy vody.... V Trakaři jsem chtěl piano, chtěl jsem, aby se na něm dělaly antilopy z pingpongových míčků. Zbytek se dělal na place. Snad se dá říci, že jsem se snažil dát možnost každému, kdo dostal nápad. A měl jsem štěstí, že jsem se na jevišti potkal s talentovanými lidmi. Hrozně moc přinášel herecky Vlado Zezula, Peťka Svojanovský a spousta dalších.

Na co se ještě chystáš v divadle a v životě?

To až jak Pánbůh dopustí...

Karel Šefrna na Loutkářské Chrudimi 2007. Foto: Ivo Mičkal.

„Ochotníci by měli hledat možnost osobní výpovědi, vyjádření osobních stanovisek. Ne divadlo bez názoru."

misi tehdy seděl Miloš Nedbal. Ten zrovna tehdy hrál Dobšinského v Národním divadle. A můj připravený monolog se „zvrhl" opět v dialog, protože Miloš Nedbal ty pasáže, které jsem si upravil tak, abych všechno mohl říkat sám, začal hrát jako můj jevištní partner.

Předsedou komise byl Otomar Krejča, seděli tam také Vlasta Fabiánová, Bohumil Záhorský. No, dostal jsem se až do finálního kola, ale tam jsem skončil. A šel jsem studovat dopravní

Dušan Zakopal coby třídní semináře Klubu režisérů SČDO ve Vysokém nad Jizerou 2007. Foto: Ivo Mičkal.

inženýrství.

A stal ses ochotnickým hercem, režisérem, funkcionářem SČDO...

Ano, rozdělil bych to všechno sám do tří celků: začátky, pak jakýsi ten tvůrčí rozmach a nakonec „divadlo funkcionářské"...S dospělými jsem začal hrát od svých patnácti, takže to všechno trvalo šedesát let.

Kdy už ti bylo jasné, že nutkání k divadelní činnosti tě nepřestane pronásledovat?

V Praze, když jsem jako student začal spolupracovat s divadlem Vagonky Tatra Smíchov. Skrze spolužáka Frantu Bršlicu a Dalimila Klapku jsem začal hrát a režírovat v souboru, který byl tehdy na hodně vysoké úrovni. Z té doby nejraději vzpomínám na roli Silvia ze Sluhy dvou pánů a na vodníka Michala z Jiráskovy Lucerny. Já hrál Michala civilně, jako mladého a pro lásku nadšeného kluka, a velkým zadostiučiněním mi bylo, že tehdy hrál Josef Kemr na prknech Národního divadla stejnou roli, a také v podobném pojetí.

Zahrál sis ale dokonce nedávno i jako hostující herec v renomované ostravské Komorní scéně Aréna...

Ano, potěšila mne nabídka bývalého uměleckého šéfa Arény Pavla Cisovského, a zahrál jsem si v inscenaci Nebožtíci na bále. Těch zážitků z účinkování v televizních inscenacích, dokud mi to v dobách normalizace nebylo zakázáno, bylo více. Samozřejmě šlo o úplné čurdy. Tak třeba Jan Pivec, se kterým jsem si také zahrál, mne „sprdl", jak si můžu dovolit jako herec nosit vousy, to přece podle něj vůbec neexistuje, co když budu muset hrát roli bezvousého...

Omlouvám se teď za jisté zjednodušení, ale jsou divadelníci, kteří preferují divadlo jako zrcadlo nastavené tváři skutečnosti, a pak se někdy stává, že divák odchází z představení spíše zamyšlen a někdy i rozhněván, jiní preferují zábavnou a povznášející roli divadla. Je to spíše otázka po smyslu umění. Má podle tebe ukazovat spíše krásu, nebo ošklivost reality? Patříš do některé z těchto „škatulek"?

Budu mluvit zejména o smyslu ochotnického divadla. Tady by se měli lidé prostřednictvím jeviště vyslovovat k problémům, které prožíváme dnes, teď, tady. Když se to udělá dobře, naplní se i funkce osvětová, i povznášející. Ochotníci by měli hledat možnost osobní výpovědi, vyjádření osobních stanovisek. Ne divadlo bez názoru.

Profesionální divadlo musí sledovat i komerční cíle. Tohle sice také v dnešní době prosakuje do ochotničiny. Já ovšem takto vnímám divadlo až po jisté životní zkušenosti. V počátcích i u mne hrála roli touha po osobní exhibici. Časem, díky setkání s řadou osobností, a musím zmínit alespoň Mirka Etzlera staršího, otce dnešního herce Miroslava Etzlera a novináře Tomáše Etzlera, a také Zdenka Koktu, Aloise Müllera, jsem pochopil, že ochotník je tu také proto, aby vypověděl o všedním životě svém a svého okolí.

Působíš mimo jiné jako porotce. Pojďme tedy ještě o kousek hlouběji do nitra ochotničení: platí i tady, že divadlo je pouze dobré nebo špatné? Máš na ochotnickou scénu v konfrontaci s tou profesionální rozdílná kvalitativní měřítka? Dříve se na zájmovou uměleckou činnost, jak zněl termín oficiální kulturní politiky, přece nahlíželo s tím, že je hlavně dobře, že se lidé ve volném čase baví ušlechtilou činností...

Dušan Zakopal v roli Weismana v inscenaci hry George Taboriho Dlouhá, dlouhá cesta... ostravského souboru Aureko II, s níž se zúčastnil Divadelní Třebíče 2004. Foto: Ivo Mičkal.

V Amatérské scéně už na toto téma proběhla debata. Já nejsem zastáncem zjednodušení, podle kterého je pouze divadlo dvojí, dobré, nebo špatné. Vidím více rozdílů. Ano, pokud ochotníci chtějí dosáhnout úrovně profesionálů, kladou sami na sebe mnohem větší nároky. Dnešní ochotníci si říkají o hodnocení kritérií, která lze na ně vztahovat jako na určitou veřejnou službu. Když ale chtějí soutěžit o účast na národních přehlídkách, platí obecná kritéria umělecké a společenské kvality. V poslední době se také objevují soubory, které říkají: my jsme ochotníci, děláme to po pracovní době, jsme strašně vytíženi, je to fajn, že máme tuto možnost. A stále častěji se setkávám s názorem, že na soubory, které divadlo dělají z této ochoty, se má nahlížet specificky. To by ovšem velmi ublížilo amatérskému divadlu. Musíme přece posuzovat dramaturgii, s čím soubory jdou před veřejnost, a musí tu být i požadavky na určitou kvalitu.

Dušane, nemohu se vyhnout otázce poněkud intimní. Žiješ celý život se svou ženou Evou, zažil jsi různé pády a vzestupy, zejména v profesním životě, a Eva to všechno prožívala s tebou. A víme, že u tak dlouhého ochotnického divadelního života by to bez podpory partnera-partnerky nešlo…

Ano, já jsem spáchal kariérní sebevraždu, když jsem po srpnu 1968 vystoupil z partaje. To se projevilo v dopadech na rodinu, i v dopadech do mého ochotničení. Ale právě divadlo mi tehdy hodně pomohlo. A bez Evy by to samozřejmě nešlo.

Ty nás oba dva dobře znáš, a jednou jsi mi říkal, že o nás napíšeš divadelní hru…

Ano, možná k tomu dojde. Jestli se k tomu dostanu. Zatím mám jen název: Manželé za volantem… Ale vraťme se k tématu. Pokud vím, divadlo i vás dva dalo dohromady…

„Stále častěji se setkávám s názorem, že na soubory, které divadlo dělají z této ochoty, se má nahlížet specificky. To by ovšem velmi ublížilo amatérskému divadlu."

Bylo to ve Zlíně. Eva v té době hrála v amatérském divadle a já jsem jejímu souboru začal pomáhat. Když jsme se vzali a přestěhovali se do Ostravy, bylo úplně samozřejmé, že moje žena Eva šla se mnou do místního ochotnického souboru a hráli jsme tam oba dva. Vzpomínám na Tvrdohlavou ženu, já hrál Pěnkavu a Eva hrála dceru „tvrdohlavky", do které byl Pěnkava zamilován. To jsem tehdy Evu nosil na jevišti na rukou. V pozdější inscenaci Veselohry na mostě jsme hráli manžele Chmelařovy. Eva hrála Chmelařku, a v situaci, ve které Chmelařka přistihne svého muže při šmajchlování s jinou, mi moje žena ubalila takovou facku na jevišti, neboť vyslechla režiséra Lojzu Müllera, že si to dodnes pamatuju. To mám za to nošení na rukou…

Faktem je, že kdyby nebylo Eviny podpory, byť je to někdy tichý souhlas, někdy brblání, a jejího respektu k tomu, že divadlo je součástí mého já, tak by to prostě nešlo.

Dušane, tento rozhovor souvisí s tvými letošními pětasedmdesátinami. Tak dovol poslední otázku: určitě máš pořád před sebou různé cíle. Je nějaký z těch hlavních, který jsi ochoten prozradit?

Přál bych si ještě uskutečnit jednu režii v ostravském souboru Aureko a chtěl bych si zahrát ještě jednou nějaké monodrama. A v tom mém funkcionaření v SČDO už cítím, že irituji kolegy svým tlakem, aby všechno bylo perfektní a precizní, přesto všechno bych ještě chtěl pozvednout činnost SČDO na severní Moravě a ve Slezsku.

Je ještě něco, na co jsem se nezeptal a co bys chtěl říci?

Ano. Musím zmínit několik lidí, díky kterým jsem si mohl vypěstovat lásku k divadlu. Je to Honza Vojtíšek z divadla Vagonky Tatra Smíchov, který mne naučil kolektivní práci na jevišti, je to už zmíněný Miroslav Etzler, který mne naučil hledat v textu mezi řádky. Alois Müller jako praktik mi umožnil práci asistenta režie a naučil mne vést režijní knihu a ukázal mi, co všechno režie obnáší. Byl to Zdeněk Kokta, který mě přivedl k práci porotce. A nemohu zapomenout na Petra Sherhaufera, který mne nazýval svým divadelním mefistem a ukázal mi možnosti tvůrčího myšlení nad publikací Divadlo v nepravidelném prostoru a možnosti divadelní imaginace. A nakonec manželé Josef a Marie Svobodovi, rodiče televizního moderátora Petra Svobody, kteří mne okouzlili obětavostí a prací pro ochotnické divadlo. Samozřejmě nemohu vyjmenovat všechny, kterým děkuji za krásný život s divadlem.

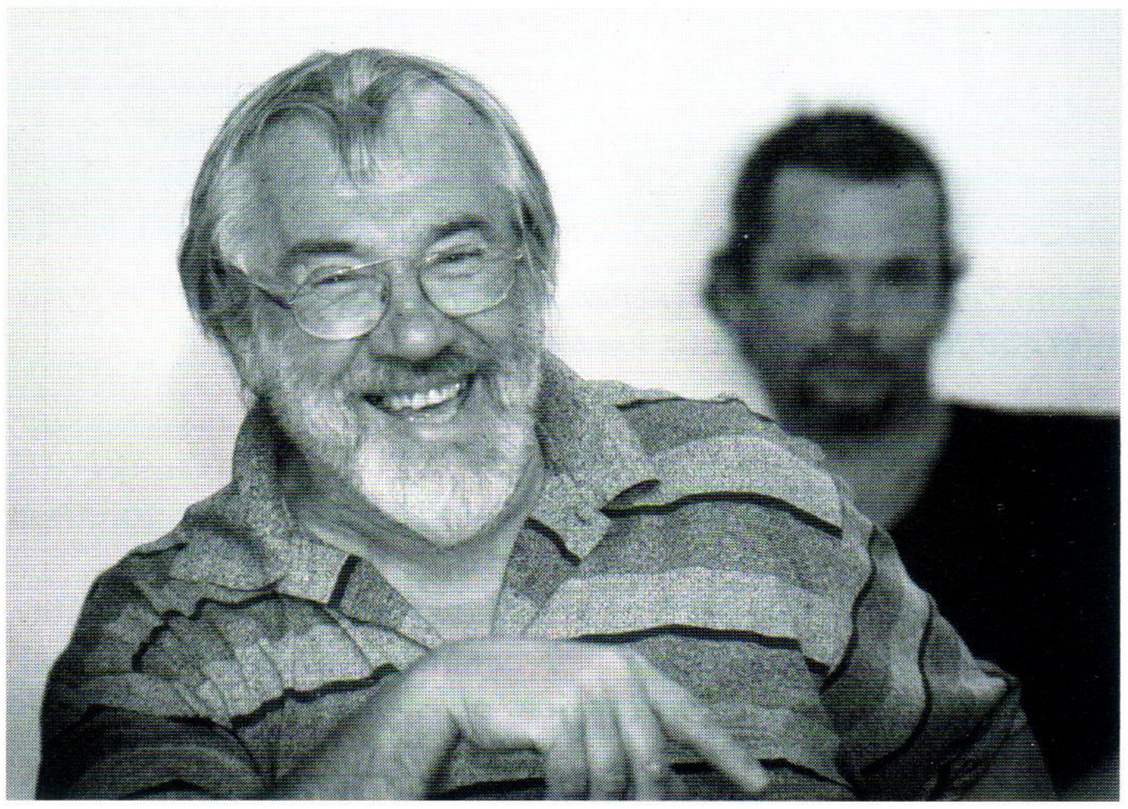
Dušane, děkuji za rozhovor a za všechny přátele a snad i čtenáře Amatérské scény: pevné zdraví a ještě mnoho milých chvil v životě, na jevišti i v hledišti.

zobčanskýchsdružení

O. S. Tatrmani
http://www.tatrmani.sudomerice.cz

Josef Brůček

Zcela na počátku, v osmdesátých letech, tedy ještě dávno před ustavující schůzí, ze které občanské sdružení Tatrmani vzniklo, to byli po všech koutech republiky roztroušení nadšenci, kteří kolem sebe shromažďovali skupinky dětí, aby s nimi pracovali prostředky dramatické hry. S dětmi se Tatrmani scházeli nejen ve školním roce, ale i o prázdninách na letních dětských táborech, které ve spolupráci s odborníky, zabývajícími se dramatickou výchovou, spoluorganizovali.

Josef Brůček, Loutkářská Chrudim 2008. Foto: Ivo Mičkal.

Oficiálně bylo občanské sdružení Tatrmani se sídlem v Sudoměřicích u Bechyně zaregistrováno 27. 2. 1991. Jeho název vychází z názvu dětského, později i rodinného a studentského loutkářského souboru.

O registraci Tatrmani požádali proto, aby si mohli založit účet, na který jim pak mohl starosta obce z pokladny osvětové besedy vyplatit peníze, které Tatrmani obdrželi již v minulosti jako odměnu od Krajského úřadu Jihočeského kraje.

Tatrmani byli zpočátku převážně korespondenčním spolkem asi se 40 členy z celé republiky. Činnost se postupně rozšiřovala na výtvarné hromádky, keramické a divadelní semináře, na kurzy lidových řemesel a pochopitelně na organizování divadelních přehlídek.

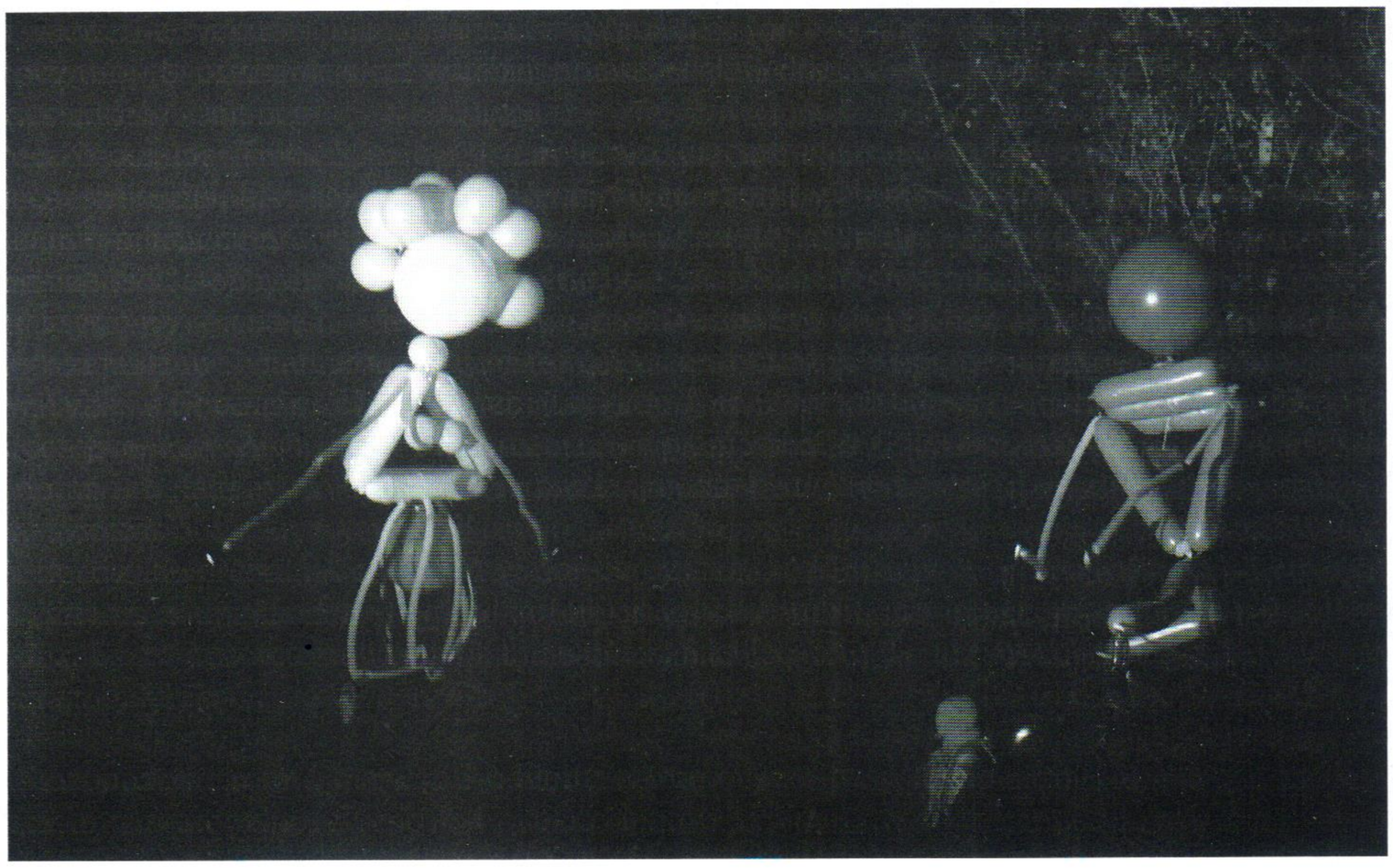
Ve spolupráci s Kulturním domem v Bechyni, Sudoměřicemi u Bechyně, za odborné pomoci NIPOS-ARTAMA a za finanční podpory MK ČR, od roku 2001 i Jihočeského kraje (zpočátku OSF, PROHELVETIA, NROS-PHARE a VIA) o. s. Tatrmani vytvořilo z bechyňského regionu kulturní enklávu vyhledávanou amatérskými divadelníky a výtvarníky z celé republiky.

V době, kdy se razilo heslo, že kultura si na sebe musí umět vydělat, umožňovali Tatrmani pokračování některých divadelních přehlídek. Bylo to NAHLÍŽENÍ (od r. 1993), které v Novém Městě nad Metují po zrušení místního DDM ztratilo kontakty a místo pro konání dílny. Byla to dětská divadelní a loutkářská přehlídka JARO (od r. 1993), kterou odmítal Tábor (tam se to jmenovalo Táborské práče), bylo to FAUSTOVÁNÍ (od r. 1994).

Některé přehlídky si Tatrmani sami vymysleli. BECHYŇSKÉ PERLENÍ (1995), DIVADLO V TRÁVĚ (1993), později i DIVADLO NA NÁVSI (2006).

Pokus o přivinutí krajské loutkářské přehlídky LOUTKY V BECHYNI (2000–2001) se pro malý zájem amatérských loutkářů příliš nepovedl. Byli to ale i Tatrmani, kteří jednali s představiteli kultury ve Strakonicích, kam se přehlídka úspěšně přesunula.

I ostatní tatrmanské zdánlivě nedivadelní akce mají k divadlu také velmi blízko. Bechyňské čarodějnice (od 1994), Slavnost prvého čurání Žižky (od r. 2002), slavnosti keramických seminářů (od r. 1993), akce kolem balonového létání PO-SU-BA-NE (podzimní sudoměřické balonové nebe, od r. 1996) a jiné mají jak k divadelní, tak k výtvarné tvořivosti velice blízko. V roce 2005 například při přípravě na PO-SU-BA-NE nacvičilo vesnické seskupení LSD (Loutkové Sudoměřické Divadlo) vlastní dramatizaci románu Julese Verna Pět neděl v balonu a odehrálo deset představení, z toho dvě na Loutkářské Chrudimi, odkud bylo doporučeno dokonce na Jiráskův Hronov.

Představení Vítězství lásky II sehrané v rámci akce PO-SU-BA-NE 2007 za použití loutek sestavených z balónků napuštěných héliem. Foto: archiv O. S. Tatrmani.

„Téměř každá akce, kterou o. s. Tatrmani organizuje, má velmi blízko jak k výtvarnému, tak divadelnímu sdělení. Většinou se oba použité výrazové prostředky tak prolínají, že je od sebe nelze oddělit."

Představení japonské pohádky nastudované v rámci keramického semináře 2006. Foto: archiv O. S. Tatrmani.

Divadlo při Tatrmanech neplánovaně vznikalo a vzniká neustále. Příkladem může být světová premiéra a derniéra představení Neuhasitelný lásky žár aneb Dnes nevýslovný lásky žár plane (variace na text neexistující hry), které bylo v roce 2005 napsáno, vyrobeno, nastudováno a zahráno pro jediné představení na počest výročí narození Karla Hugo Hilara (5. 11. 1885).

V roce 2006 na keramickém semináři, jehož tématem bylo Japonsko, několik účastníků vyrobilo loutky a nastudovalo vlastní dramatizaci kratičké japonské pohádky.

V roce 2007 bylo na akci PO-SU-BA-NE odehráno představení Vítězství lásky II. Hrálo se loutkami sestavenými z balonků napuštěných héliem.

Téměř každá akce, kterou o. s. Tatrmani organizuje, má velmi blízko jak k výtvarnému, tak divadelnímu sdělení. Většinou se oba použité výrazové prostředky tak prolínají, že je od sebe nelze oddělit. Například socha čurajícího Žižky na sudoměřické návsi je v podstatě loutka. Klikou, kterou má Žižka v zadku, lze hýbat zbývajícím okem. Zařízení, aby hrálo – Kdož sú boží bojovníci – dosud není s točením kliky synchronizováno. Téměř každá akce na návsi je happeningem, tedy v podstatě dramatickou akcí (potvrzení středu světa, potvrzení středu galaxie, přeměna růstové energie stromů na energii světelnou, zvukovou a pohybovou, vyvolání spodního deště pomocí magické keltské nádoby, nalezení zkeramizovatělého Žižkova oka potulnými archeology apod).

Protože jsou naše akce otevřené všem, lze na nich, vedle odborníků a laiků, vidět i o tvůrčí činnost se pokoušející malé děti. Tato setkávání několika generací všechny vzájemně obohacují a naplňují.

Za léta působení Tatrmani získali takové renomé, že se na jejich akce, konané v malinké jihočeské vísce, sjíždějí zájemci ze všech koutů naší republiky.

Společná premiéra a derniéra představení Neuhasitelný lásky žár na počest výročí narození Karla Huga Hilara v roce 2005. Foto: archiv O. S. Tatrmani.

Odkud směřuješ a kam...

Ohlédnutí za celostátní přehlídkou studentských divadelních souborů Mladá scéna v Ústí nad Orlicí 4.– 7. 7. 2009

Dominika Špalková

„Nešlo jen o změnu místa – města, ale současně tento krok vnímám jako významný a potřebný pro založení statutu celostátní přehlídky studentských souborů. To, že si tento druh divadla svou samostatnou pozornost zaslouží, se letos v Ústí nad Orlicí potvrdilo.“

„Odkud směřuješ a kam?“ tak zněla otázka, kterou nalezli členové poroty Mladé scény (dále jen MS) ve své e-mailové poště ještě před začátkem přehlídky v Ústí nad Orlicí. Otázka Lenky Novotné (hlavní organizátorky přehlídky z NIPOS-ARTAMA Praha), která měla naladit lektory a navnadit čtenáře bulletinu MS, se tak záhy stala zároveň jakýmsi „leitmotivem“ celé přehlídky.

Odkud směřuješ, Mladá scéno?

Celostátní přehlídka studentských divadelních souborů se letos osamostatnila a přesídlila z vícežánrového festivalu Náchodská prima sezóna do Ústí nad Orlicí. Nešlo jen o změnu místa – města, ale současně tento krok vnímám jako významný a potřebný pro založení statutu celostátní přehlídky studentských souborů. To, že si tento druh divadla svou samostatnou pozornost zaslouží, se letos v Ústí nad Orlicí potvrdilo. MS se tak nyní může stát přehlídkou, která jako živý organismus reaguje na své potřeby a zároveň kreativně rozvíjí dosud trochu neprávem opomíjenou část divadelního dění. Nejenže si vyhraněná a samostatná přehlídka může určovat hrací časy představení, doprovodné programy a tvůrčí workshopy, ale zároveň nabízí semknutí a soustředěný prostor pro ty, kteří se studentským divadlem se zájmem zabývají.

Kam směřuješ, Mladá scéno?

Během čtyř dnů jsme zhlédli 14 představení 13 vystupujících souborů. Jednotlivé inscenace zastupovaly poměrně široké spektrum žánrů, stejně jako množství možností a cest vedoucích k jevištnímu tvaru. Na přehlídce tak zazněl voiceband (Krátký proces s Jelizavetou Bim Bam Bum), objevila se představení vycházející z činoherních postupů (Dvě sestry), své zastoupení zde mělo divadlo autorské (Rubikon, Ve dvě na hruškách II.), pohybové (Panoptikum, Každý je někdy trapný), hudební (Rebelové) a další. Uvedená představení se (specificky pro tuto přehlídku) dělila na dva proudy. Jednak zde byly inscenace, které si kompletně vytvořili sami studenti, a na druhé straně inscenace, které byly režijně vedeny vedoucími souborů. Právě v tomto střetnutí a střetávání dvou různých přístupů je přehlídka studentského divadla jedinečná. Představení vytvořená studenty měla živelnost a šťávu, i když mnohdy nakládala s divadelním jazykem nahodile a nevědomě. Naopak pevně uchopeným jevištním tvarům jako by někdy chuť a „bytí teď a tady“ chybělo. Tento třesk a následný kvas může v mnohém inspirovat jedny i druhé. Zkušené soubory dávají

DS SNOOP Opatovice nad Labem / Biljana Srbljanovic: Rodinné příběhy. Foto: Milan Strotzer.

DS Atraktor Liberec / Radmila Adamová: Holky Elky. Foto: Skalkcha.

DS Tragaču, tragaču ZUŠ Vl. Ambrose Prostějov / Kolektiv souboru: Ženské... . Foto: Bob Pacholík

DS Bit Gymnázium Jihlava / Luboš Brabenec: Rubikon. Foto: Skalkcha.

nahlédnout do nakládání s divadelními prostředky. Ty ryze studentské zase naopak ukazují, že mnohá divadelní dogmata v současné době již neplatí – přesněji, že může být někdy zajímavé je nabourávat nebo uchopit předlohy nesyžetově či z jiného úhlu pohledu.

Důkazem kreativního potenciálu přehlídky byly debaty, které zahajovali a následně sympaticky vedli studenti JAMU. Dostal se v nich dostatečný prostor názorům z pléna, vystupujícím souborům a jejich vedoucím a vždy v závěru postřehům členů lektorského sboru. Ten pracoval ve složení: Roman Černík, Tomáš Žižka, Jiřina Lhotská, Veronika Rodrigezová, Dominika Špalková. Rozbory představení nejvíce jiskřily a byly živé tam, kde se jednalo o autorskou výpověď souboru a naléhavost (sílu) tématu, kterou chtěli tvůrci inscenací sdělit. Lektorský sbor se proto rozhodl udělit podobně individuální ocenění inscenacím – které zaujaly svou osobitostí. Ze čtrnácti inscenací jsme „zaostřili pozornost" na těchto pět:

Následují samostatné texty lektorů, kteří sami udělili ocenění inscenacím (pozn. red.):

Soubor UNISEX Uničov: Maso. Insenace získala ocenění za zaostření na současné téma a problematiku tělesnosti. (Dominika Špalková – pozn. red.)

S vnucovanými ideály těch jediných a pravých tělesně dokonalých proporcí se setkáváme pod tlakem médií všichni. Tato dokonalost se navíc často zaměňuje za naplnění pocitu životního štěstí… Nejbolestněji zjištění vlastních proporčních nedostatků může zranit a zasáhnout ve věku dospívání. A pak dále provázet životem jako nezvaný, ale stálý host a mnohé čiré v osobnosti zakalit a mnohé hezké zastrašit či zaplašit do kouta. To, že

DS Na poslední chvíli ZUŠ Ostrov / Miloš Macourek: Nikdo nemůže ven. Foto: Skalkcha.

DS Unisex ZUŠ Uničov / Kolektiv souboru podle textu Eve Ensler: Maso. Foto: Jakub Hulák.

je tento pocit naprosto zbytečný a zavádějící, bylo tématem, o kterém se tu hrálo a na které bylo zaostřeno. Představení začalo projekcí rychlého klipovitého sledu obrázků obézních lidí a „zakázaného ovoce" všech dietářů, navíc v ostrém hudebním rytmu. Úvodní šleh se záhy proměnil a změnil kurz do podoby montáže složené z promluv a osobních výpovědí žen, které svádí boj se svou tělesností. Ty jako by se skrývaly a svá pravá těla zakrývaly za papírové šatičky z dětských vystřihovánek v nadživotní velikosti. Výrazný scénografický prvek představující dokonalost, uniformitu i dětský ideál krásy, tak nabízel řadu variant pro jevištní metaforu.

„Bez chleba není domova, chlebová orgie, chléb jako hostie" – tak vypadala jedna z nejzásadnějších scén představení, ve které se na jevišti objevily skutečné bochníky chleba. Zde s nimi bylo nakládáno jako s objekty lačnosti, které byly následně až dryáčnicky zhltány, rozdrobeny a pošlapány. Použití chle-

ba v inscenaci a nakládání s ním vyvolalo asi nejvíce názorově odlišné diskuze, při společném rozboru a diskuzi o inscenaci.

Pro mne jedinou spornou otázkou v zajímavé inscenaci je věk (jinak herecky šikovných) dívek, které představení hrály. Z některých použitých textů a promluv z předlohy, bylo totiž jasně znát, že pocházejí od zralejších žen, které mají k tématu nadhled získaný životní zkušeností. Inscenace se ale celkově s jasným názorem přiklání k hledání hodnot v sobě (ne na sobě) a zve ke smíření se svou tělesnou intimitou. V tom je myslím její velký přínos a současně aktuálnost.

DS Na poslední chvíli Ostrov: Nikdo nemůže ven. Inscenace oceněná za divadelní osvětlení textu s výraznou poetikou. (Veronika Rodriquezová – pozn. red.)

Divadelní soubor Na poslední chvíli si políčil na povídku ***Miloše Macourka*** Rodinné album. Těžko zkrotitelného *Růžového pantera* Macourkovy osobité poetiky se režisérka Lucie Veličková spolu se souborem pokusila *nalákat* na vnadidlo cukrátkově růžových barev, což se částečně podařilo. Vše vsazeno do *klece* filmové grotesky (hudba, komentáře, rychlé střihy), *vystláno* scénickým prostředkem růžových povlaků (kostýmů) se ukázalo být funkčním řešením, sdělujícím s osobitou ironií vážné téma rodinných vztahů, i obstojným divadelním klíčem k dvířkám těžko ochočitelného textu.

DS Bit Jihlava: Rubikon. Cena za nadějný paprsek autorského divadla do hlavolamu současného světa. (Jiřina Lhotská – pozn. red.)

Čtyři studenti gymnázia, tolik členů má jihlavský **DS Bit,** přijeli na Mladou scénu s autorskou hrou **Rubikon.** Text, který má vtip a nadsázku, vypráví příběh cesty dvou bratrů do Budapešti na mistrovství světa ve skládání Rubikovy kostky. Chtějí tak naplnit odkaz otce. Dobře napsané dialogy a stavba textové předlohy umožňují vystavět tvar prostřednictvím klipů v drobných (i) retrostřizích na půdorysu žánru road movie. Interpreti vytvářejí s nadsázkou v rychlém tempu na jevišti překvapivé situace a nevyhýbají se ani improvizacím. Svým osobitým jazykem podávají spontánní informaci i o tom, jak naložit s odkazem svých otců a odkud a kam v dnešní spleti hlavolamů. I přes jistou ležérnost v projevu a poněkud nevýrazný závěr je inscenace Rubikon kultivovanou, vtipnou a originální výpovědí své generace. ◦

DS Snoop Opatovice nad Labem: Rodinné příběhy Inscenace oceněna pro schopnost zachytit vykloubenost doby, dotknout se angažovaného a současného tématu, důvěryhodně se vyslovit a zaujmout postoj (Roman Černík – pozn. red.)

Představení DS Snoop z Opatovic nad Labem bylo jasným důkazem, že středoškolské nebo chcete-li mladé divadlo nemusí být jen gejzírem vtipů, studentskou recesí a nebo postupně se rodícím divadelním řemeslem a slušně zvládanou formou s nevinným obsahem. Provokující a komplikovaně přijímaná inscenace Opatovických se opírá o otevřeně bolestivý, krutý a formálně rozechvělý text úspěšné současné evropské dramatičky srbského původu ***Biljany Srbljanovic***. Drsná černá komedie **Rodinné příběhy** v kostce nabízí obraz vykloubenosti naší doby přes apokalypsu dětského světa.

Na smetišti na bělehradském sídlišti si hrají tři děti, Vojin, Milena a Andrija. Děti si rády hrají na to, co vidí kolem sebe. Na co si můžou hrát děti, které vyrůstají ve válce a permanentní nenávisti ke všem a ke všemu, v rodině, ve škole, ve městě, v národě.... ? Odkudsi se vynoří malá Naděžda, holčička, která strachy nedokáže ani mluvit, a téhle hře může zastávat nanejvýš roli psa. Děti předvádějí dospělé. Vždy jen na malý okamžik se stanou opět dětmi, jako když začne pršet (inscenátorům vyšla sázka na reálný živel, o to více však ve scénickém a hereckém ztvárnění skřípaly všechny přibližnosti), tam je šance na něhu a neposkvrněnost. Těchto chvil je v inscenaci opravdu málo, zato vše neodvratně a v jakési inscenační křeči spěje do tragického konce.

Diváci, vrstevníci zvlášť, byli v šoku, jednak tématem, ukázalo se, že přece jen polovina devadesátých let je v jejich čase někde u Bílé hory, a druhak to komplikované přijetí s sebou neslo také nervózní nehezké (nepřikrášlující) herectví všech aktérů, jež však místy přerůstalo v neuvěřitelnost a nepřijatelnost. Přes všechny uvedené komplikace jde o představení dobrého a současného textu, se slušným režijním výkladem a hrané s uvěřitelným

Taneční a pohybové studio Magdaléna Rychnov u Jablonce n. Nis. / Ludmila Rellichová: Každý je někdy trapný. Foto: Ivo Mičkal.

DS Veselé zrcadlo při Gymnáziu Ústí nad Orlicí / Rebelové. Foto: Skalkcha.

odhodláním, byť jej ne vždy zvládnuté řemeslo občas zrazuje.

Taneční studio Magdalena Rychnov u Jablonce nad Nisou: Panoptikum / Každý je někdy trapný. Inscenace získala ocenění za inspirativní fokus pro divadelní práci s prostorem, obrazem a světlem. (Tomáš Žižka – pozn. red.)

Mladá scéno, směřuješ!

Celostátní přehlídka Mladá scéna se sice musí ještě trochu ukotvit a usadit. Už po prvním ročníku v Ústí nad Orlicí je ale jasné, že dát jí samostatný prostor je naplněná příležitost stejně jako pokračující výzva. Výborný ústecko-orlický realizační tým přehlídky v čele s Lenkou Janyšovou se pro pořádání Mladé scény ukázal být výhrou. Protože nejen organizačně-technické zajištění chodu festivalu, ale i vytvoření příjemné atmosféry přehlídky dalo znát, že ji dělají lidé, kteří mají divadlo rádi a osobně jim konvenuje.

V rámci přehlídky proběhly semináře: pantomimy s Michalem Hechtem, improvizace s Janou Machalíkovou, hra s předmětem s Hanou Galetkovou, autorské psaní s Evou Brhelovou a s Annou Caunerovou odpočinkový seminář pro pedagogy.

Výtvarnice Adriena Šimotová si kdysi zapsala do svých poznámek: „Čím jsem osobnější, tím jsem obecnější. Když nejsem osobní, nejsem ani obecná, není se na co dívat." Tento postřeh by měl být stěžejní i pro přesah do divadelní práce (nejen) se studenty. Zároveň pro mě v nadhledu a ve zkratce vystihuje i celkové zhodnocení představení na letošní Mladé scéně v Ústí nad Orlicí.

Poznámka redakce: *Autorka se v článku věnuje pouze vybraným inscenacím z daleko širší programové skladby přehlídky. Celý program jsme zveřejnili v minulém čísle AS v příloze d´ARTAMAn, naleznete jej též na www.artama.cz.*

Divadlo Krátký rozum Gymnázia Lerchova Brno / Stanislav Zajíček: Školní vzpoura! Foto: archiv KP Mumraj Hodonín.

DS Někdo ZUŠ Jaroměř / Jakub Maksymov a Jarka Holasová: Ve dvě na hruškách. Foto: Skalkcha.

Měli jsme hrát road-movie o pojízdné knihovně

Rozhovor s protagonisty úspěšné inscenace Rubikon připravila

Jasanka Kajmanová

Na krajské přehlídce v Jihlavě získali přímý postup na Mladou scénu a doporučení na Šrámkův Písek a z Mladé scény si přivezli doporučení na Jiráskův Hronov a ocenění „za nadějný paprsek autorského divadla do hlavolamu současného světa" díky inscenaci Rubikon. Působí v jihlavském souboru Hobit, ale tak trochu se trhli a vytvořili jen Bit: Luboš Brabenec (autor předlohy), Jan Čermák a Vítek Malý, ti si se mnou povídali.

Pánové, původně jste působili v souboru Hobit Jihlava (ved. Zdeněk Krásenský), vaše čtveřice se nyní jmenuje Bit. Rozhovor s vámi v přehlídkovém zpravodaji „Mladá na malý" nesl titul Kam zmizelo Ho. Ale kam vlastně zmizelo?

Vítek: Zůstalo v Jihlavě.
Luboš: Ho zůstalo holkám.
Vítek: Holkám.
Jan: Jo, jo, HO jako holky.
Vítek: Nebo hoLKÁM?
Jan: Ho, to vypadá, jako když lkáš.
Vítek: Bit of Hobit.

L. Brabenec, J. Čermák, V. Malý. Soukromé foto

Takže jste se netrhli, ale rozdělili na chlapy a baby? Poznali jste se spolu v Hobitu?

Vítek: Poznali jsme se na škole…, ale poznávali jsme se v Hobitu.
Jan: Oddělili jsme se, ale v Hobitu hrajeme pořád.
Luboš: Jo.
Vítek: Tak, tak.

Co říkal na Rubikon váš vedoucí z Hobitu Zdeněk Krásenský?

Luboš: Líbil se mu. Moc.
Jan: Byl z něho nadšený.

Jak vlastně došlo na RUBIKON? Kde se vzal prvotní nápad a odkud je volant?

Jan: Od Edy, blázna do aut.
Vítek: Škoda 100. Víťa vymyslel námět road-movie a scénu.
Luboš: Měli jsme hrát road-movie o pojízdné knihovně.
Jan: Pak se to pořád nějak měnilo, až přišel Luboš s tím, že dva bratři pojedou na mistrovství ve skládání Rubikovy kostky.
Luboš: Původně jsem chtěl napsat hru o šachistech a pak jsem to radši změnil na Rubikovku.

Můžu jednu jen na Luboše?

Vítek: Ne.
Luboš: Dobře.
Vítek: Jasně, ale možná do toho budeme kecat.

Viděla jsem loni tvoje jméno pod předlohou k inscenaci, kterou jsi napsal pro Hobit, vytvořil jsi toho víc?

Luboš: Napsal jsem jen dva texty pro divadlo – Houby a Rubikon.

Do textu Rubikon jste ale zasahovali všichni…

Luboš: Jo, hlavně jsme Rubikon společně krátili.
Jan: Základ napsal Luboš a my jsme si to pak trochu upravovali.
Vítek: Musel nás hodně krotit.

Když na jevišti improvizujete, zkoušíte pak vtěsnat improvizace, které se povedly, do pevného tvaru?

Luboš: Jo, spoustu věcí přidáváme.
Vítek: Nechápu co přidáváme, ale asi jo.
Jan: Velká část vtipů, co tam jsou, vycházejí z improvizací na zkouškách.
Luboš: Tak půlka vtipů.
Vítek: Druhá půlka se říká až v šatně, a proto lidi nikdy žádný vtip nepochopí, protože je ho jen půlka...

Čím je pro vás divadlo?

Luboš: Způsobem, jak komunikovat s lidmi.
Jan: Rád se bavím. Mě to baví… takže zábavou.
Vítek: Pro mě možnost zahrát si na něco, co si asi v reálu nesplním (např. mistrovství světa ve skládání Rubikovy kostky) a navíc se u toho vyblbnem.

Jak byste popsali rozdíl mezi činností v Hobitu a Bitu?

Vítek: Asi o hodně větší „anarchie" v Bitu.
Luboš: V Hobitu jsme se snažili hrát hrozně přesně, moc se neimprovizovalo.
Jan: Abych pravdu řekl, tak zkoušky Bitu vypadají hrozně. Luboš je z toho na nervy.
Luboš: A divíš se?
Vítek: Je fakt, že jsme na něj příliš hrubý občas. Do očí bych mu to neřekl, ale když ho nevidim... On je zase tak extrémně hyperkorektní, že jsme něco jako opačné póly a ty, jak známo, se přitahují. Ve výsledku nám parta výborně funguje.

Jaká byla Mladá scéna v Ústí?

Jan: Skvělá.
Vítek: Nezapomenutelná!
Luboš: Výborná, super atmosféra i organizace.
Vítek: Jo.
Jan: Přesně.

Co jste říkali na diskuze (na Mladé scéně) vedené studenty JAMU?

Jan: Přiznáme to, kluci? Nebo spíš, Víťo... Byli jsme jen na tý naší a pak na poslední.
Luboš: Byl jsem na všech. Diskuze byly zajímavý, ale taky moc dlouhý. Taky bylo blbý, že se moc lidí těch diskuzí aktivně neúčastnilo. Ale ten nápad s asociacema na začátku se mi hodně líbil.

A vaše asociace na Rubikon?

Jan: Luboš, kostka.
Luboš: Bratři, Maďarsko, hledání, kytary, hlavolam...

Co plánujete v životě?

Jan: Nějak jím proplout, někam se dostat, něco vykonat...
Luboš: Snažit se vycházet dobře s ostatními lidmi a pomáhat jim.
Vítek: Plánuju jet ještě taky do Prachovských skal. Chci se v životě bavit – jakkoliv, když mě to bude bavit.
Luboš: Já půjdu asi na psychologii a sociologii do Brna.

Ve vašem představení jedete mimo jiné rozprášit otcův popel, přemýšleli jste někdy o tom, jestli chcete být rozprášeni?

Vítek: Jo, ale nechci. Chci být pohřben na Měsíci nebo ještě dál...
Jan: A celej nebo v urně?
Vítek: Půlkou na přivrácený a půlkou na odvrácený straně s pohřbem na Měsíc za svitu luny.

Luboši, píšeš teď něco nového?

Luboš: Ne, ale mám pár námětů. Možná další věc bude o tasemnicích, ale spíš ne...
Vítek a Jan: Máme vlastní náměty a budeme jako naoko zkoušet Lubošovu další hru a pak ho překvapíme na jevišti, aby nemohl utéct!

Nechybí vám HO? Nechybí vám HOLKY?

Vítek: Díky hře Rubikon jich stále přibývá.
Jan: V divadle ne.
Luboš: V souboru? Asi ne...
Vítek: Dřív jsme chodili my za holkami a teď chodí ony za námi. Vždy na nás čekají venku a vynahradí nám to.

Dětská scéna podesáté v Trutnově

Ohlédnutí za celostátní přehlídkou dětského divadla a recitace 2009

Miloš Maxa

Osmatřicátá celostátní přehlídka a dílna recitátorů a dětského divadla Dětská scéna (DS) se již podesáté uskutečnila v Trutnově. Ohlédnutí za jejím průběhem se bude týkat pouze její divadelní části, která probíhala od soboty 13. do středy 17. června. Na přehlídce bylo odehráno sedmnáct divadelních představení hraných dětmi a dvě inspirativní hraná dospělými. Probíhaly také semináře a dílny pro děti i dospělé účastníky. Ty pro dospělé vedl Petr Michálek, Vlado Sadílek, David Novak, Jana Křenková a Eva Polze-

„...bylo odehráno sedmnáct divadelních představení hraných dětmi a dvě inspirativní hraná dospělými. Probíhaly také semináře a dílny pro děti i dospělé účastníky."

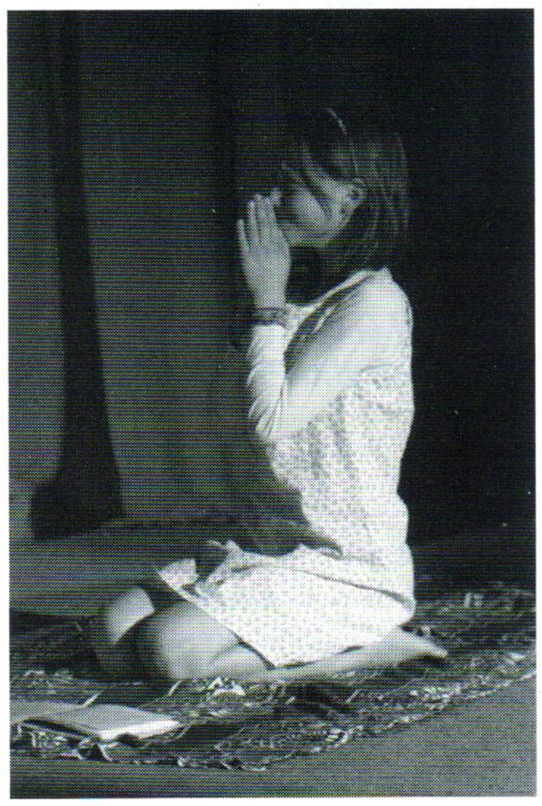
DS Traple Plzeň / A. Červená a I. Píclová na motivy stejnojmenné pohádky J. Wericha: Lakomá Barka. Foto: Michal Drtina.

rová s Václavem Klemensem. Za zmínění stojí seminář amerického vypravěče Davida Novaka, který se týkal „storytellingu". Během přehlídky se s ním uskutečnila diskuze a David Novak také převyprávěl několik příběhů. Již tradičně vycházel Deník Dětské scény, který si dlouhodobě díky Ivě Dvořákové a jejímu týmu drží vysokou úroveň. Všechna čísla jsou zveřejněna na www.drama.cz/ds. Velká časová dotace bývá na přehlídce věnována diskuzním klubům. Pro ty, kteří neměli možnost se Dětské scény letos ani minulých ročníků účastnit, bych rád vyzdvihl, podle mého názoru, dobře fungující a inspirativní systém těchto diskuzních klubů.

Po celou dobu přehlídky se scházel lektorský sbor, který v uzavřeném kruhu rozebíral jednotlivá představení. Letos pracoval ve složení: Zuzana Jirsová, Martin Porubjak, Jaroslav Provazník, Jiří Pokorný, Hana Galetková, Tomáš Volkmer

„Letošní rok Jakub Hulák (NIPOS-ARTAMA) reagoval na opakující se požadavky dětí, které dávaly najevo, že chtějí diskutovat i mimo dny, kdy k tomu mají vyhrazený prostor. Poprvé tak vedle diskuzního klubu pro hrající /.../ vznikl otevřený dětský diskuzní klub... /.../ Vnímám to jako letošní největší obohacení přehlídky."

DDS Lety do oblak ZUŠ J. Štursy Nové Město na Moravě / Kateřina Šteidlová podle stejnojmenné knihy finského autora Hannu Mäkely: Pan Hú. Foto: Michal Drtina.

a Miloš Maxa. Jedním z hlavních úkolů lektorského sboru byla debata s vedoucími jednotlivých souborů. Dva lektoři si povídali s každým vedoucím jednotlivě. Myslím si, že tento způsob rozhovoru může být pro vedoucí příjemnější než rozbor představení před všemi účastníky přehlídky, kteří nemusejí být dostatečně citliví a zkušení k zprostředkování smysluplné zpětné vazby. Po rozhovorech s jednotlivými vedoucími se lektorský sbor účastnil rozborového semináře pro seminaristy, kde se diskutovalo o jednotlivých představeních, ale také o obecnějších problémech dětského divadla, tyto okruhy letos navrhovali samotní seminaristé. Každoročně se na této přehlídce pořádají diskuzní kluby pro členy souborů, kteří ten den hráli. Letošní rok Jakub Hulák (NIPOS-ARTAMA) reagoval na opakující se požadavky dětí, které dávaly najevo, že chtějí diskutovat i

DDS ZŠ Rousínov / Michaela Kyjovská podle Miloše Macourka: Budíci. Foto: Michal Drtina

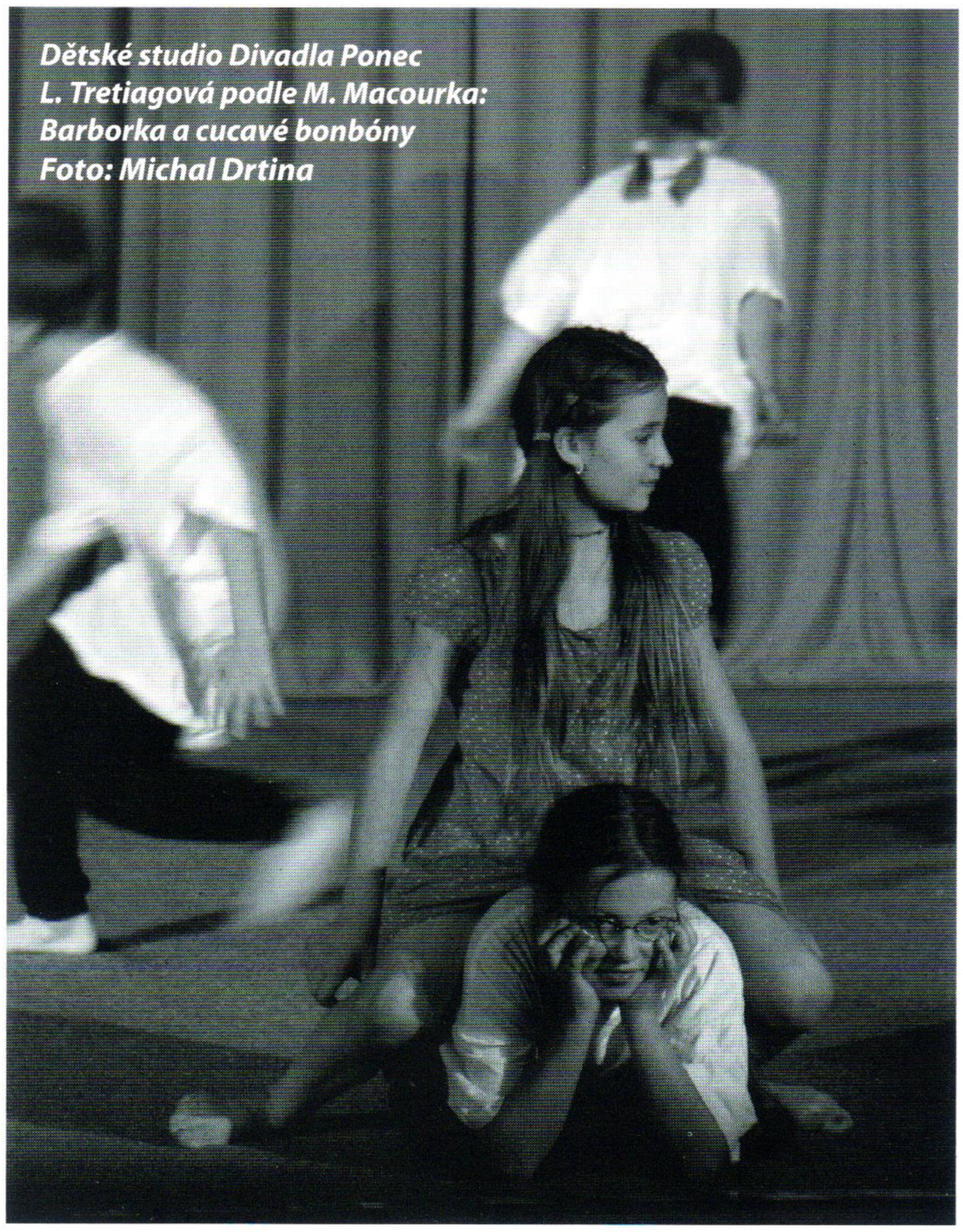
DDS B.U.D.D.E.T.O.! ZUŠ Trnka o. p. s. Plzeň / Michal Ston podle knihy Terryho Pratchetta Klobouk s oblohou: Zlojroj. Foto: Michal Drtina.

mimo dny, kdy k tomu mají vyhrazený prostor. Poprvé tak vedle diskuzního klubu pro hrající (vedla Zdeňka Kučerová a Petr David) vznikl otevřený dětský diskuzní klub (vedla Jana Machalíková a Lenka Novotná), kde se po celou dobu mohli scházet ostatní dětští diváci. Vnímám to jako letošní největší obohacení přehlídky.

Díky dobré spolupráci Jakuba Huláka a ředitelky Domu umění Ziny Rýgrové bezproblémově tradičně fungovalo i ostatní organizační zabezpečení. Asi jediný větší problém zůstává v ne zcela vhodných divadelních prostorech, které Trutnov nabízí. V některých případech prostory divadelním inscenacím příliš nepomáhají a leckdy jim i uškodí, což je velká škoda.

Dětská scéna byla zahájena představením **Lakomá Barka** (ved. Anna Červená a Ivana Píclová). Šlo o epické divadlo s minimálním použitím herecké akce. ***Werichovu*** slovní poetiku a vtip se souboru **Traple z 1. ZŠ Plzeň** bohužel nepodařilo na jeviště přenést. Předloha byla nevhodně seškrtána, často těsně před vyzněním vtipu. Použité rekvizity (kladívko, nůž, pomeranč, tyčinky) byly voleny nahodile, a stejně tak se s nimi bohužel i pracovalo. Samotný rámec inscenace – generální zkouška – nijak nepomáhal, místy oslaboval tempo. Závěrečná snaha o ukončení rámce působila křečovitě. Divák se také bohužel nedozvěděl, o jakém tématu se soubor snažil vypovídat.

Druhým titulem přehlídky byla zinscenovaná rozsáhlá předloha ***Hanu Mäkely*** **Pan Hú.** Vedoucí souboru **Lety do oblak ze ZUŠ J. Štursy Nové Město na Moravě** Kateřina Šteidlová se nesnažila přenést na jeviště celou knihu a volila vhodné pasáže. Představení stálo hlavně na chlapci, který s jemnou komičností a nadhledem ztvárnil titulní postavu. Nutno dodat, že i ostatní členové souboru jsou dobře herecky vybaveni. Ve hře se mísila realita a sen, pracovalo se s absurditou a nonsenzem. Dá se říci, že po skončení vznikly dvě divácké skupiny. Jedna se nechala unést hereckou složkou a nekladla si tak další otázky. Druhá polovina diváků se však pozastavovala nad některými nelogičnostmi v ději, nejasnostmi motivací a charakterech postav. Každopádně šlo o ukázku dobře vedené práce s dětským hercem a o jedno s divácky pozitivně přijatých představení této přehlídky.

Dětské studio Divadla Ponec L. Tretiagová podle M. Macourka: Barborka a cucavé bonbóny Foto: Michal Drtina

DDS ZŠ Školní Bechyně / Fr. Oplatek podle stejnojmenné předlohy Pavla Šruta: Osmý John a Krvavý koleno. Foto: Michal Drtina.

Soubor ze ZŠ Rousínov (ved. Michaela Kyjovská) zpracoval ***Macourkovu*** předlohu **Budíci.** Vznikla tak inscenace, která pracuje převážně s pohybově rytmickou stránkou a nutno dodat, že velice přesně a funkčně. Otázkou zůstaly samotné činoherní situace Modrého budíku a zákazníka, který si budík koupil. Měl jsem možnost tuto inscenaci vidět dokonce třikrát v průběhu roku. Přirozenou hereckou práci, kterou jsem viděl na regionálním kole, herci v Trutnově nepředvedli. Začali příliš „hrát na diváky" a jejich postavy tak začaly být přemírou exhibicionismu nepřirozené. Což je škoda, protože inscenace je jako tvar jasně a čitelně zpracovaná.

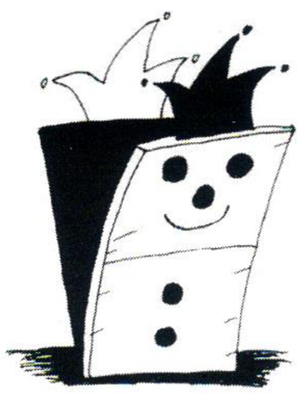
Nedělní blok zahájilo povedené představení ***Šrutovy*** předlohy **Osmý John a Krvavý koleno** (ved. František Oplatek). **Divadelní soubor ze ZŠ Školní Bechyně** předělil jeviště šňůrou, na které bylo zavěšeno prádlo a

LDO ZUŠ Valašské Meziříčí / Bohumila Plesníková podle Astrid Lindgrenové: Holčička zlatá. Foto: Michal Drtina.

látky představující dům. Scénografie pomáhala souboru skrze přirozenou hereckou akci sdělit děj této pohádky. Vhodně se pracovalo s divadelní zkratkou. Rámec představení tvořila jarmareční píseň, která podtrhovala celkovou práci s nadsázkou. Obsazení nejmenší herečky coby Krvavého kolena a následná práce se stínohrou pomáhala bizarnímu konci příběhu. Diváci a lektorský sbor se pozastavovali jen nad některými drobnostmi, například nad prací s ponožkami, diváci řešili hlavně důvod výběru tohoto prostředku a jeho využití na jevišti.

Na divadelním představení **Zlojroj** souboru **B.U.D.D.E.T.O!** ze soukromé **ZUŠ Trnka o. p. s. Plzeň** (ved. Michal Ston) diváci oceňovali herecké nasazení aktérů. Bylo vidět, že je ***Pratchettova*** předloha Klobouk s oblohou baví. V převyprávění příběhu o kouzelnické učenkyni používali batikovanou látku, přehršel různých typů loutek a samotnou činoherní akci. Práce s těmito prostředky však byla nejasná a nesourodost loutek a nahodilá práce s jejich různými typy byla matoucí. Divák se tak v komplikovaném ději neorientoval a ztrácel se.

Barborka a cucavé bonbóny bylo další divadelní představení inspirované textem ***Miloše Macourka***. Předlohu vedoucí upravila: Barborce na konci zoubky narostou a bonbóny bude cucat pouze občas. Lektorskému sboru se zdálo, že je původní Macourkova pointa silnější. **Dětské studio Divadla Ponec Praha** (ved. Lenka Tretiagová) je zaměřeno na práci s pohybem. V představení tak dominovala pohybová složka, která nebyla popisná a v některých momentech nepostrádala vtip (vypadávání zoubků). Soubor by se mohl dále soustředit na zvýraznění vztahu Barborky a zoubků a samotných hereckých akcí Barborky.

Soubor z LDO ZUŠ Valašské Meziříčí (ved. Bohumila Plesníková) si vybral knihu ***Astrid Lindgrenové*** **Holčička zlatá.** Soubor byl evidentně zaujat tématem předlohy. Snaha o vážný herecký projev ho však již od začátku zrazovala, herci díky přehnané vážnosti nesprávně interpretovali text. Problém možná tkví v tom, že předloha je psaná z pohledu malé holčičky, která může subjektivně pociťovat velkou nespravedlivost svého osudu. Aktérky jsou však starší, díky tomu pak jednání postav vyznělo mnohdy nepravděpodobně.

Vedoucí Marcela Kovaříková a její soubor **Temperka ze ZUŠ**

DDS Temperka ZUŠ Třinec / Marcela Kovaříková podle Magdaleny Frydrychové: Život je sen. Foto: Michal Drtina.

Studio Šrámkova domu, MKS Sobotka / Oscar Wilde: Strašidlo cantervillské aneb Těžký osud poctivého anglického strašidla. Foto: Michal Drtina.

Třinec zinscenovaly hru ***Magdaleny Frydrychové*** **Život je sen**. Soubor pracuje s dvěma plány. Prvním je školní třída a její žáci spolu s jejich vzájemnými vztahy. Vztahy postav byly pouze jednoduše načrtnuty. Druhý plán je o něco složitější. Jedná se o vnitřní svět postav ze třídy. Ten zobrazuje jejich minulost, aktuální chtění a sny. Oba dva plány se mechanicky střídaly, každá postava v podstatě čekala na svůj výstup, což inscenaci nedynamizuje, právě naopak. Snová rovina je inspirována motivy z Andersenových pohádek. Diváci ocenili snahu sdělit téma, že každý se chová navenek jinak než doopravdy cítí. Nicméně se pozastavovali nad tím, co snová rovina přesně znamená a hlavně jaké důvody jednotlivé postavy vedou k zasnění.

Wildovo **Staršidlo cantervillské, aneb Těžký osud poctivého anglického strašidla** zahrál **soubor Studio Šrámkova domu, MKS Sobotka,** pod vedením Lady Blažejové. Diváci a lektorský sbor oceňovali první polovinu představení, kde je předloha rozehrávána jako groteska, spolu s inscenačními nápady (např. jízda autem) tato polovina vhodně převádí předlohu na jeviště. Grotesku

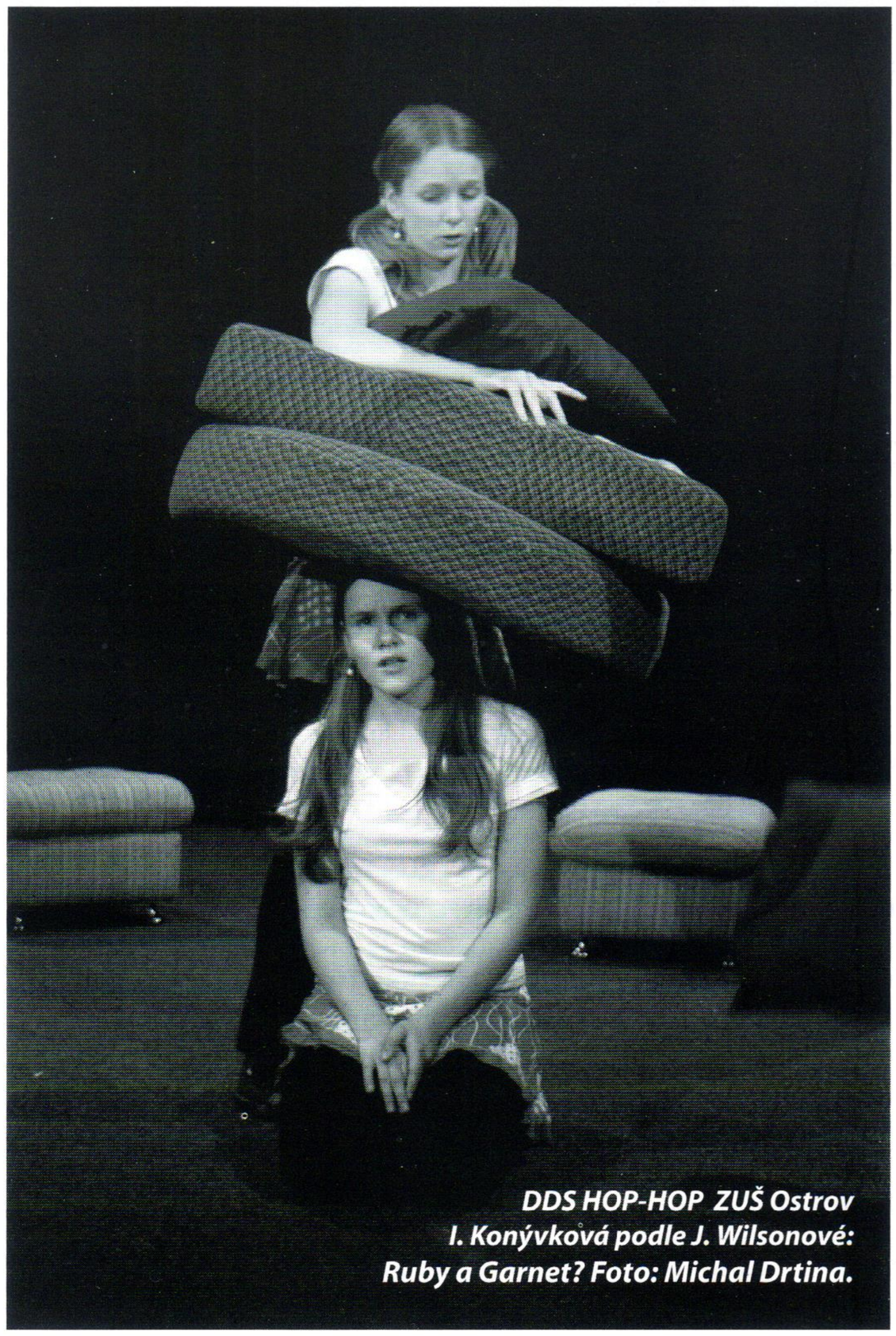

DS Kyselé rybičky ZUŠ Chlumec nad Cidlinou / Romana Hlubučková podle pohádky Aloise Mikulky Hastrmaní princezna: Jak to bylo s princeznou. Foto: Michal Drtina.

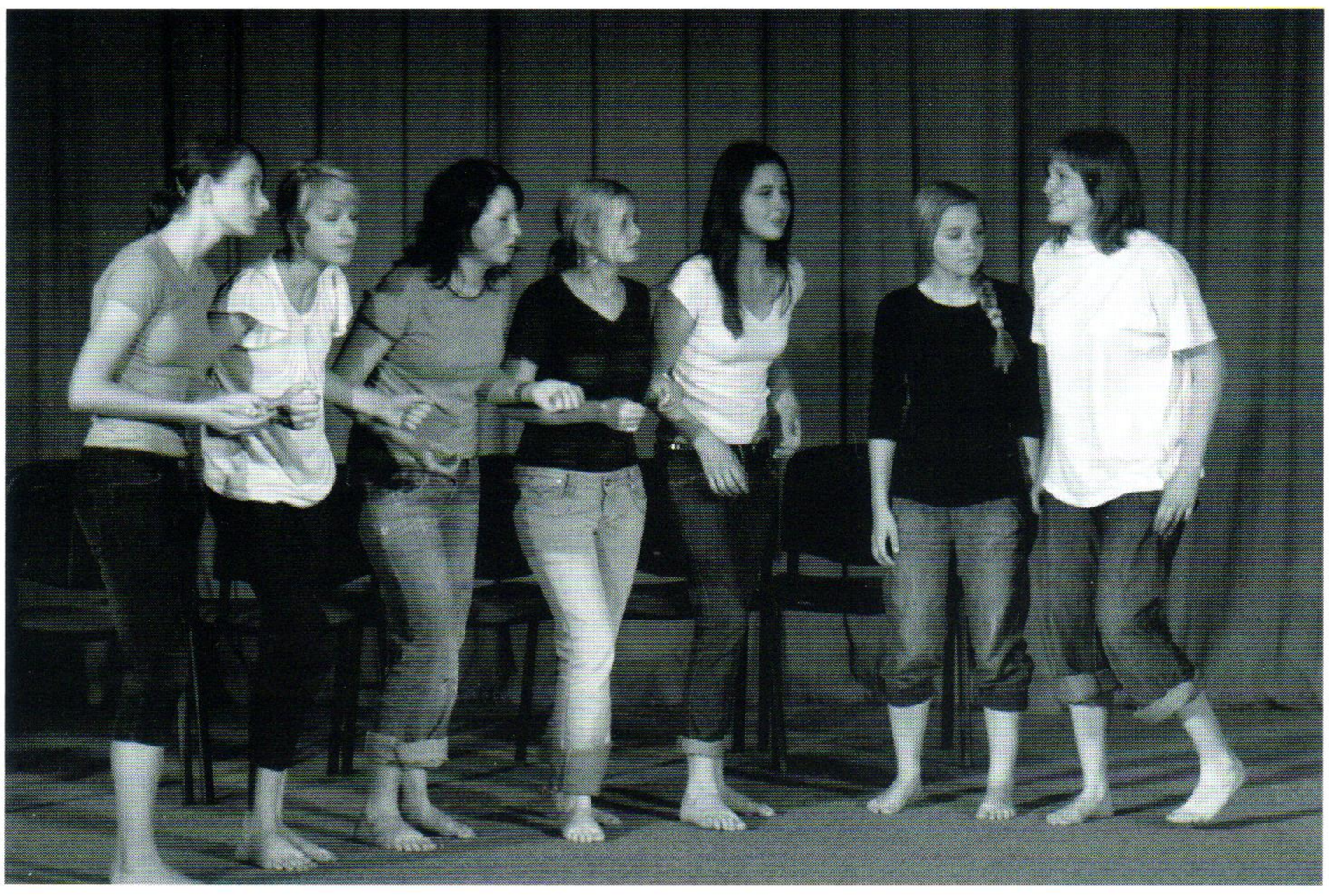
soubor bohužel v druhé polovině opustil a snažil se o horor, což se tak úplně nedařilo. Závěr byl až přehnaně zatěžkaný. Tím, jak se zredukoval příběh, není vybudovaný vztah Virginie a strašidla. Závěrečné vysvobození strašidla pak není ze strany Virginie jasně motivováno. Nejasné bylo také jednání dvojčat.

O pásmo **Kokomá komá** složené z poezie ***Jiřího Dědečka*** se pokusila spolu se souborem **Zámex** ze **ZŠ Litomyšl** jeho vedoucí Dagmar Burdová. Hlavní problémem byla samotná volba textu, ten je vhodný pro děti mladšího školního věku. Soubor má průměrný věk čtrnáct let. Jednotlivé básně nebyly nikterak vnitřně propojeny. Příjemnými momenty tak byly chvíle, kdy samotná herecká akce povyšovala text, šla proti němu či ho dále jinak významově obohacovala. Těchto momentů však nebylo příliš mnoho, protože text herci často pouze pohybově ilustrovali.

Jeden z největších diváckých zážitků přehlídky patřil zpracování ***Andersenova*** textu **Je to naprosto jisté. Soubor ze ZUŠ Strakonice** pod vedením Jiřiny Lhotské na jevišti předvedl velice kultivovaný a přitom uvolněný a konkrétní herecký projev. Představení bylo odehráno v svižném tempu, diváci se jasně orientovali v tom, co chtěli tvůrci předvést. V příběhu se jednalo o tom, jak se šíří a dezinterpretují informace, ale také o jemném „štengrování" dívčího a chlapeckého světa. Dívky zároveň znázorňovaly slepice a byly hlavními hybatelkami šíření informací. Dva inscenační plány se vzájemně doplňovaly a obohacovaly. Vhodně se také pracovalo s divadelním prostorem, mizanscénou a scénografií. Několik židlí doplněných o konkrétní hereckou akci pak znázorňovalo kurník. Praktikábl vymezoval svět kluků. Jasná byla také tečka představení. Šlo o vynikající ukázku práce se souborem.

DDS HOP-HOP ZUŠ Ostrov I. Konývková podle J. Wilsonové: Ruby a Garnet? Foto: Michal Drtina.

LDO ZUŠ Strakonice / Jiřina Lhotská podle stejnojmenné předlohy H.CH. Andersena: Je to naprosto jisté. Foto: Michal Drtina.

Soubor **Kyselé rybičky** ze **ZUŠ Chlumec nad Cidlinou** pod vedením Romany Hlubučkové představil na Dětské scéně inscenaci **Jak to bylo s princeznou**. Šlo o loutkové představení inspirované předlohou ***A. Mikulky* Hastrmaní princezna**. Loutky byly stylově nejednotné, vše mělo působit, jako že vzniká přímo před divákem, což se však nedělo. Nejednotnost loutek nebyla odůvodněná a často pouze prvoplánová. Také příběh neměl jasnou logiku, což se asi nejvíce ukázalo v jeho závěru, kdy detektiv chytal kocoura, což bylo inscenováno jako soutěž detektivova pomocníka a kocoura. Divák však nechápal, proč se soutěží, když lze zvíře rovnou chytit. Některé herecké akce tak šly proti logice příběhu.

Druhým vrcholem přehlídky byla zinscenovaná ***Niklova* Holá pohádka** z knihy Lingvistické pohádky (ved. Olga Stašáková). Představení skrze recitaci, zpěv, vstupování do postav zvířat a vzájemné jednání dívek ze souboru **Babinec ze ZUŠ Uherské Hradiště** přeneslo na diváka energii a hravost členek souboru. Dívky dokázaly zinscenovat nelehkou Niklovu poezii právě proto, že se neuchylovaly

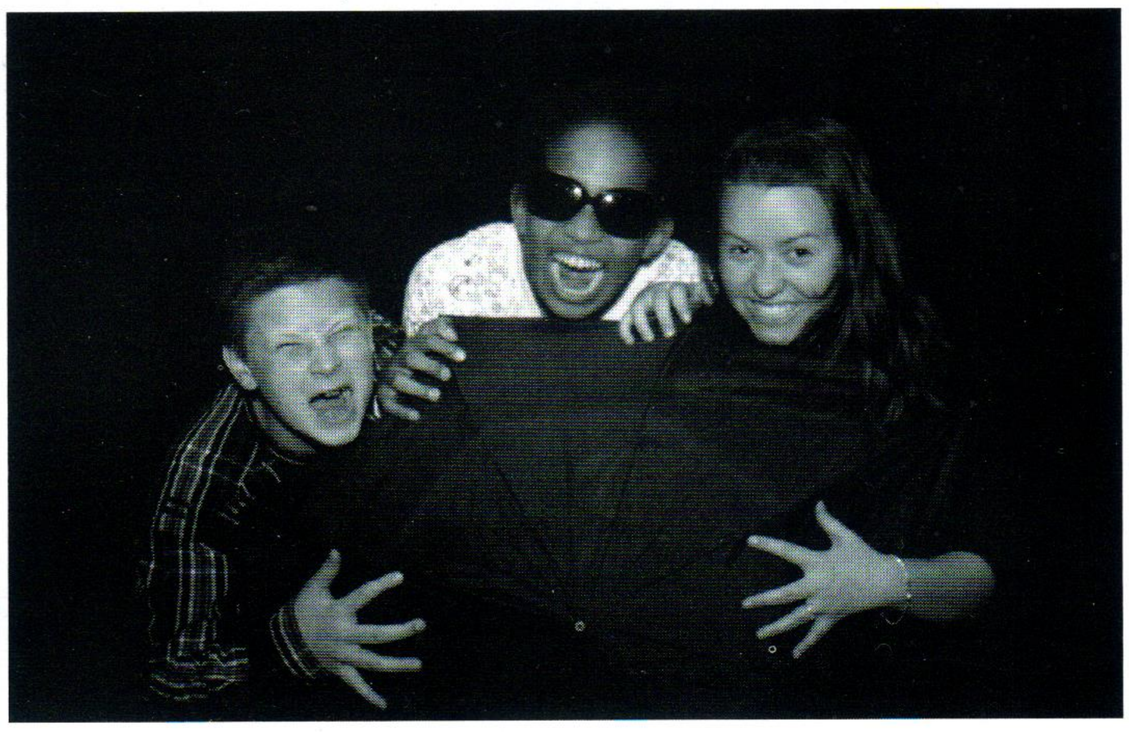
k pouhé ilustraci textu, ale svými nápady jej dále povyšovaly. K tomu všemu jim pomohly i jejich různobarevné kostýmy, které zapadaly do řádu inscenace.

Inscenace **Ruby a Garnet** vycházela z předlohy ***Jacqueline Wilsonové*** **Dvojčata v průšvihu**. Dvě dívky ze souboru **HOP-HOP** ze **ZUŠ Ostrov** (ved. Irena Konývková) působily přirozeným iluzivním hereckým dojmem. Dokázaly citlivě vykreslit charaktery sester, což byla nesporná kvalita tohoto představení. Problém byl v jisté melancholičnosti až patosu, který částečné vyplýval ze samotné předlohy. Hudební složka je z písní Avril Lavigne, její hudba jistou sentimentalitu dále podtrhává. Neškodilo by zvolit hudbu jinou a škrtnout některé režijní nápady, například závěrečný kužel světla svítící na vystřižené postavičky dvojčat. Představení by tak mohlo působit méně sentimentálně. Chci však dodat, že ne všichni diváci měli tento pocit, hudbu a zmíněné pasáže naopak oceňovali.

DDS Babinec ZUŠ Uherské Hradiště / Olga Strašáková podle knihy Petra Nikla Lingvistické pohádky: Holá pohádka. Foto: Michal Drtina.

O **severský mýtus Sirotek Kassasuk** se pod vedením Aleny Telenské pokusil soubor **Divadelníci z DDM Vikýř z Jablonce nad Nisou**. Inscenace vychází z knihy ***Knuda Rasmussena*** **Grónské mýty a pověsti.** Příběh byl sdělován převážně skrze pohybové akce s minimem slov. Hlavním problémem představení byl nesrozumitelný děj. Pro některé diváky byl nejasný už začátek – narození Kassasuka. Divák se nedozvěděl, jaký přesný osud Kassasuk prožil, nebyl mu jasný jeho charakter, což v závěrečné scéně, kdy Kassasuk zneužívá svého daru a zabíjí všechny členy vesnice, musejí diváci vědět, jinak jim unikne celé vyznění mýtu. Začínající soubor tak zvolil jak náročnou předlohu, tak i inscenační prostředky pohybového divadla.

LDO ZUŠ Chrudim / Renata Klečková podle knihy O.D. Westa Africké pohádky: Pavouk a moucha. Foto: Michal Drtina.

Předposlední představení přehlídky neslo název **Pavouk a moucha**. Jednalo se o africkou pohádku předvedenou souborem ze **ZUŠ Chrudim** (ved. Renata Klečková). Předlohou jim byla stejnojmenná pohádka z knihy ***O.D. Westa Africké pohádky.*** Hlavní aktérka má černošské předky, je výborně hlasově vybavena a má přirozený herecký projev. Snaží se ostatním dvěma dětem převyprávět pohádku svých prapředků a předat jim její moudrost. Jako nosné se jevilo, že se ostatní děti snažily pohádku při jejím vyprávění zahrát a vypravěčka je opravovala. S tímto principem se však nepracovalo vždy zcela jasně a obzvláště začátek představení působil rozpačitým dojmem. Jednalo se o velice inspirativní představení, které mělo blízko k storytellingu.

Divadelníci z DDM Vikýř Jablonec nad Nisou / Alena Telenská podle knihy Knuda Rasmussena Grónské mýty a pověsti: Sirotek Kassasuk. Foto: Michal Drtina.

O závěrečné představení se postaral soubor **VY PRO MI PO ze ZŠ a MŠ Nedašovská**. (ved. Dana Svobodová). Soubor zdramatizoval známou předlohu ***Sue Townsendové*** Tajný deník Adriana Molea. Inscenaci nazval **Trable Adriana M.** Dramatizace je mozaikovitá, skládá se ze situací spojených s postavami matky, Pandory, Bery Kenta a Berta Baxtra. Samotná skladba situací je dramaturgicky dobře uspořádaná. Soubor by se však nadále měl soustředit na jasnější práci s mizanscénou, jednotlivými střihy situací a jejich pointováním. Zároveň je také potřeba zpřesnit práci na postavách, a to zejména těch dospělých, jejich jednání je díky nejasnému uchopení prostoru často příliš obecné a leckdy trochu přepjaté. Představení by také pomohl větší nadhled a zlehčení projevu hlavního protagonisty.

Děkuji všem zúčastněným souborům za to, že jsem se mohl inspirovat jejich prací a přeji jim hodně zdaru do dalších let.

52. ročník Wolkrova Prostějova 2009

Aleš Vrzák

Každý rok očekávám, kam se posune ten konkrétní ročník sólových interpretů na Wolkrově Prostějově, zda tento obor uměleckého vyjádření bude ještě zajímat mladé lidi, jestli se budou chtít podělit o své zážitky z literatury a interpretovat je na jevišti. Ten letošní 52. ročník rozhodně nezklamal, spíše naopak. Z I. kategorie, tedy těch nejmladších, kde toužíme poznat nové talenty, jsem pro ilustraci vybral z osmnácti recitátorů přesně jednu třetinu. Jsou to zároveň nositelé laureátského titulu – **Kryštof Bartoš** a **Veronika Smolková**, či čestného uznání poroty – **Josef Kačmarčík**, **Dan Kranich**, **Tereza Slámová**, **Andrea Pecáková**. Těchto šest interpretů, kteří se výrazně prosadili v obou kolech soutěže, můžeme posuzovat už od jejich dramaturgických úvah a záměrů, od snahy představit poezii i prózu, autory klasické i moderní a na nich předvést svůj vnitřní svět, myšlenky, které nacházejí v oblasti literatury a konfrontují je se svým viděním. Zároveň se jim na rozdílných textech dařily ukázat i možnosti technické, které mají ve svém výrazovém repertoáru. Pro zajímavost: Bartoš nastudoval M. Kunderu a I. Wernische, Smolková – G. Maupassanta a E. Basse, Kačmarčík – J. Vrchlického a J. Skácela, Kranich – I. Vyskočila a J. Žáčka, Slámová – Ch. Bukowského a P. Ruta, Pecáková – O. Pavla a J. Nerudu. Pro mne nejzajímavějším momentem interpretací byla snaha a sdělnost, základní zdůvodnění příchodu na jeviště, snaha o vtažení diváků do světa příběhů jednotlivých textů. V oblasti techniky řeči recitátoři většinou pokulhávali a našli bychom mnoho výtek a mnoho problémů. Ale tah, rytmus, výborná práce s publikem a velká kreativita vytvořily z těchto šesti interpretů osobnosti této kategorie.

Z hodnocení předsedy II. kategorie Libora Vacka: „Kvantita interpretů tentokrát nebyla v souladu s kvalitou. Pokud bychom hledali jakýsi společný jmenovatel všech výkonů, pak by to nejspíš byla nejistota a nedůvěra, především ve vztahu k sobě samému, ale často i k divákovi a tu a tam i k interpretovanému textu. Na jedné straně byly předkládány jednoduché až banální texty, jež kromě občasné povrchní zábavnosti nepřinášely nic než mlhu slov, která záhy vyvanula, aniž by zanechala stopy. Na druhé straně se objevily kvalitní, dramaturgicky objevné texty, avšak jejich interpreti často spoléhali na kvalitu textu a rezignovali na vlastní tvůrčí čin."

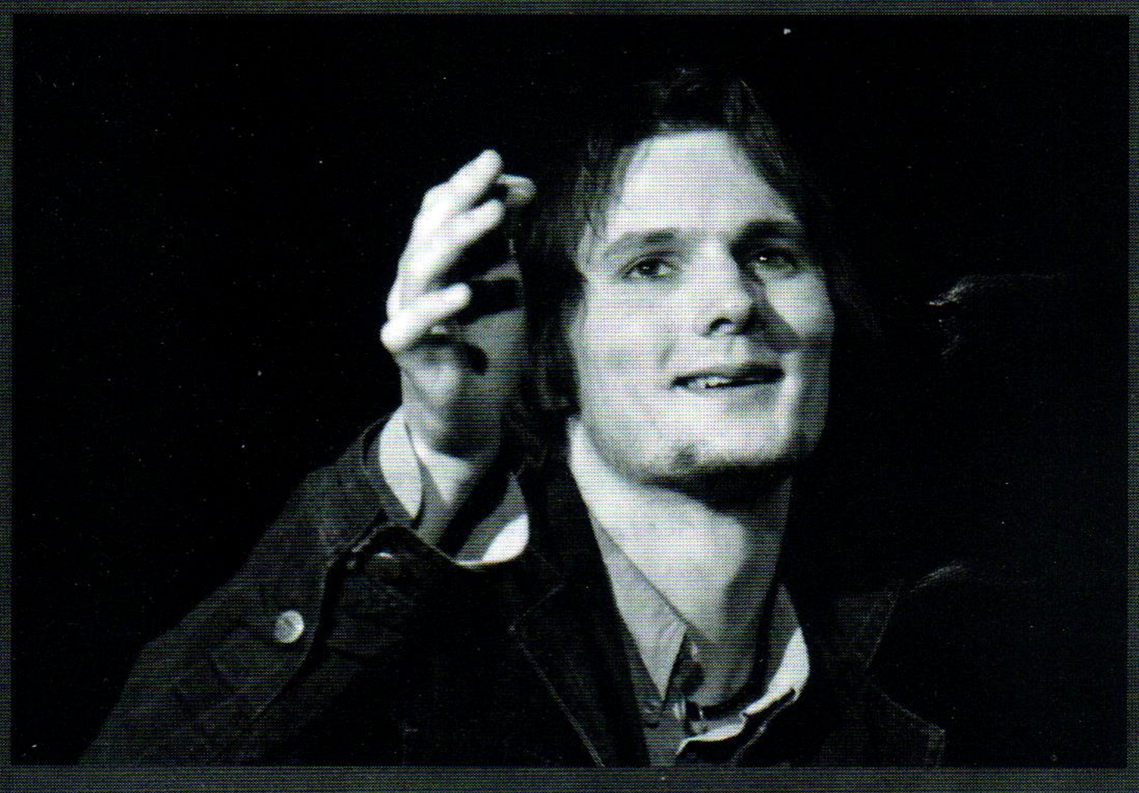
Je pravda, že porota druhé kategorie byla v udělování cen velmi skoupá a rozhodla se rozdělit mezi dvacet pět soutěžících pouze tři ocenění. Laureátský titul získal **Jonáš Špaček** a čestná uznání **Vít Roleček** a **Milada Vyhnálková**. V závěrečném večeru

Ludmila Müllerová z Prahy – laureátka WP v III. věkové kategorii. Foto: Bob Pacholík.

Veronika Smolková z Prahy a Kryštof Bartoš z Drásova – laureáti WP v I. věkové kategorii. Foto: Bob Pacholík.

Jonáš Špaček z Horní Břízy – laureát WP v II. věkové kategorii. Foto: Bob Pacholík.

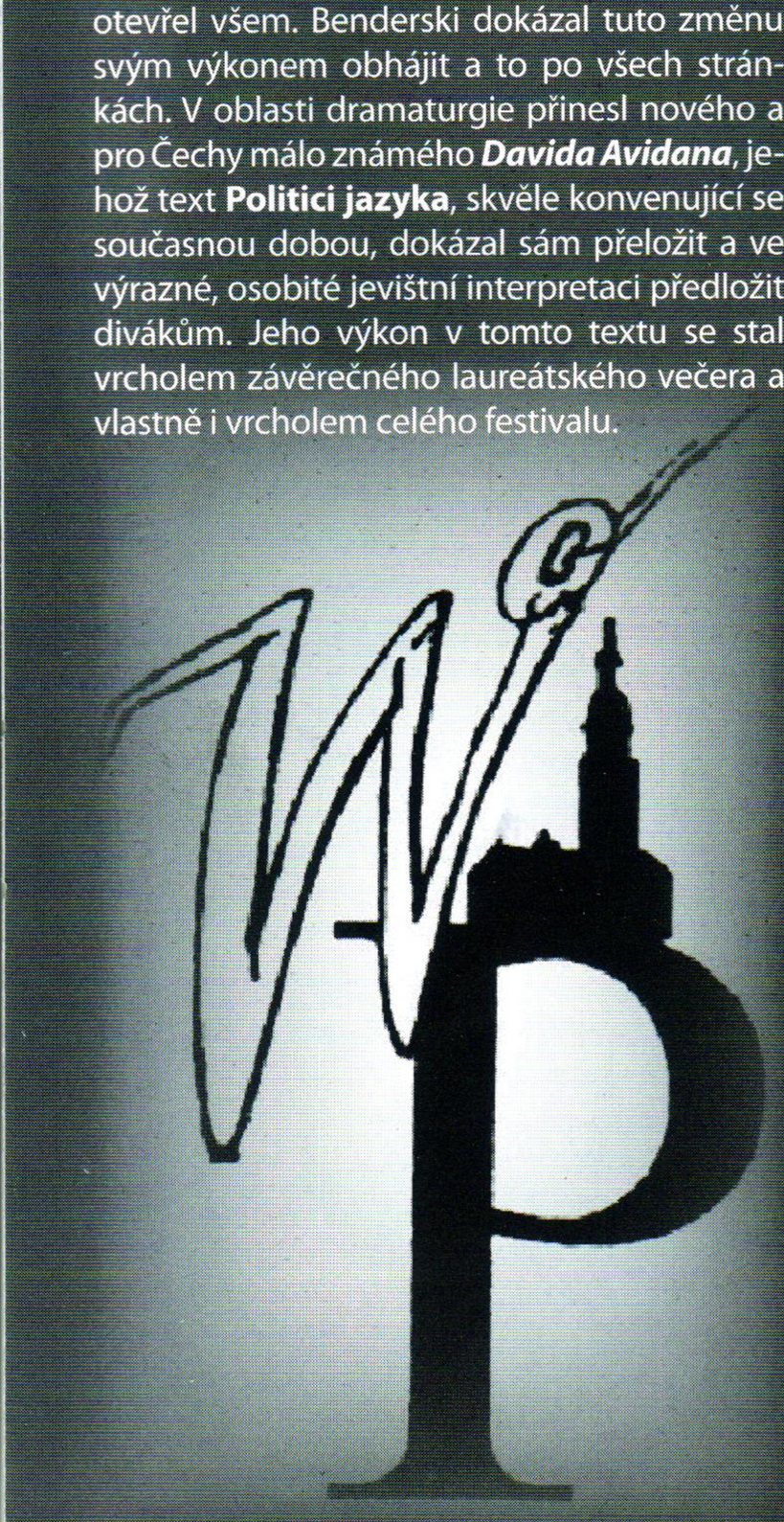

Vladimír Benderski ze Sadova – laureát WP v III. věkové kategorii. Foto: Bob Pacholík.

tito tři reprezentanti II. kategorie předvedli vynikající výkony. Rolečkova interpretace Maupassanta i Vyhnálkové interpretace Karla Hynka byly osobité se skvělou komunikací s prostějovským publikem. Špačkův Egon Bondy byl jedním z nejautentičtějších zážitků celého festivalu.

Z hodnocení předsedkyně III. kategorie Hany Kofránkové: „Překvapivě se zde setkaly výkony perfektní nebo téměř perfektní s výkony vyloženě slabými, sešli se zde interpreti velmi rozdílné úrovně (u některých se porota dohadovala, zda jejich účast na národní přehlídce není na pováženou – získávání zkušeností v této kategorii je poněkud problematické). Vedle nových autorských objevů, nápaditých montáží a dokonce výkonu překladatelského jsme vyslechli i čítankovou zkráceninu klasického textu či špatný překlad textu písňového a několik textů vyloženě neladících s naturelem interpreta. Špičkoví interpreti této kategorie vytvářeli cosi hraničního s performancí či divadlem jednoho herce, což potěšilo i poučilo diváctvo i porotu."

Porota III. kategorie rozdělila mezi deset účastníků čtyři ceny. Dva laureátské tituly získali **Vladimír Benderski** a **Ludmila Müllerová**, čestná uznání si odnesly **Jana Trojanová** a **Tereza Lexová**. Je důležité poznamenat, že Vladimír Benderski se festivalu mohl zúčastnit díky nové změně soutěžních pravidel, která přestala diskriminovat účastníky věkovým limitem a Wolkrův Prostějov se otevřel všem. Benderski dokázal tuto změnu svým výkonem obhájit a to po všech stránkách. V oblasti dramaturgie přinesl nového a pro Čechy málo známého ***Davida Avidana***, jehož text **Politici jazyka**, skvěle konvenující se současnou dobou, dokázal sám přeložit a ve výrazné, osobité jevištní interpretaci předložit divákům. Jeho výkon v tomto textu se stal vrcholem závěrečného laureátského večera a vlastně i vrcholem celého festivalu.

Wolkrův Prostějov ve znamení divadel poezie

Alena Zemančíková

Do programu Wolkrova Prostějova se tentokrát dostalo jedenáct soutěžních inscenací a rozevřely docela široké spektrum předloh, žánrů, přístupů a výrazových prostředků.

Sestra travička souboru **Arboretum z Prahy 1** byla jednoduchým divadelním převedením lidové balady, kterou známe z mnoha verzí: Mirek Kovařík v porotě připomněl, že nejpůsobivější z nich je sbor Bohuslava Martinů, kde se člověka silně dotkne mravní poselství lidové balady. Studentský soubor **Pre DRED z Náchoda** si klade rok za rokem stále náročnější úkoly. K vyjádření svého pocitu člověka uprostřed světa a událostí, jimž nerozumí, si sestavili montáž textů tří velkých modernistů ***Daniila Charmse, Franze Kafky, Christiana Morgensterna*** a nazvali ho **Krátký proces s Jelizavetou Bim, Bam, bum**. Ve výsledku by k vyjádření onoho pocitu ovšem stačil jeden každý ze tří autorů, inscenace byla trochu nepřehledná a ne úplně zvládnutá ve všech složkách. Nutno ovšem zdůraznit složku hudební, jež vplývala do dění na scéně, a silnou společnou energii početného souboru, jehož režisér i učitel Štěpán Macura patří mezi kantory, na něž studenti nezapomínají.

LDO ZUŠ Trutnov / Virginia Wolfová, Dominika Špalková a kol.: Vertigo Foto: Bob Pacholík.

Ansámbl **Oz z Olomouce** se jiným způsobem zapletl do podobného problému: jazyk, který pro svou inscenaci zvolil v rozporu s původní intencí autora, se postupně začal zadrhávat na vlastních překážkách, dramatický text převedený do prózy si žádal přesnější členění a inscenace volala po zřetelnějším fázování, které by posouvalo situaci, v níž se nejedná, ale která se vypráví.

Jiný **olomoucký soubor, Divadlo Tramtárie**, uvedl (nebo spíš uvodil) verše z ***Halasovy*** sbírky **A co** citací z nechvalně proslulého textu Ladislava Štolla z knihy Třicet let bojů za československou socialistickou poezii. Tento text překvapil tím, že ve vybrané charakteristice Halasovy poezie po 2. světové válce se vlastně nemýlí, když konstatuje básníkovo odpadnutí od třídních proletářských pozic do pesimismu a existenciálně temné beznaděje. Problém Štollova ideologického blábolu je v tom, že nejde o objektivní analýzu, ale o udavačský a likvidační pamflet. Inscenace olomoucké Tramtárie se tak stala dílem vypovídajícím o „případu Halas", čtení veršů z papíru evokovalo fakt jejich nepublikovatelnosti, slavná báseň A co básník zazněla jako obřadní společná promluva. Inscenace by potřebovala domyslet svůj vlastní dramaturgicko-režijní plán, aby verše i jevištní obrazy byly sdílnější, a po technické stránce citlivější zacházení s reprodukovanou hudbou.

***Marinettiho* Válka – hygiena světa ZUŠ v Praze – Biskupské ulici**, se pokusila o jevištní vyjádření futuristické poezie, inscenace ideově nám dnes už vzdálených textů si je ovšem přizpůsobila na svou míru, čímž vzniklo spíše poetistické divadlo než divadlo poezie.

Teatr Sredni Vaštar z Plzně využil ke své inscenaci divadelní hru německé autorky ***Dei Loher***. Hlavním smyslem jejich inscenace bylo však zneužívání těžkého, tragického

Soubor Na klíček Česká Lípa / Karel Hynek, Markéta Holá: Vrstvy masek. Foto: Bob Pacholík.

Studio Divadla Dagmar a pedagogické školy Karlovy Vary / J.D. Salinger, L. a R. Pellarovi, H. Franková: Já Holden. Foto: Bob Pacholík.

„Souboru Na klíček se podařilo vyjádřit lidskou situaci na hraně, kdy se vrchol mění v pád, a ještě ji ironicky komentovat. Hlavní cena Wolkrova Prostějova s nominací na Jiráskův Hronov."

osudu k různým komerčním teambuildingovým školením, založeným na totálním cynismu a necitelnosti. Bylo použito loutkářských prvků, které se ale nepropojily s celkem a drobnokresbou zdržovaly. Inscenace vnesla do programu s humorem, ale přesvědčivě společenskokritickou notu.

Náchodský J.S.T.E. Artyžok a Dred na Wolkrově Prostějově se svým **Dekalogem** neuspěl. V prostředí kulturního klubu Duha jejich živý oheň, voda, chléb či kosa působily náhle neupřímně a naopak jistá nedozkoušenost kontrastovala s důsledně promyšlenými a provedenými inscenacmi.

Mezi ně patřilo **Vertigo ZUŠ v Trutnově**. Dvě dívky hrají s pomocí textu ***Virginie Wolfové*** křehkou hru o závrati z vlastní existence – v jejich případě svíčky, voda, plátěné šaty i symbolika barev působily, dívky přecházející v taneční pohyb a přednášející vzrušující text vytvořily jevištní báseň. Zvláštní cena poroty.

Já Holden karlovarského Studia Divadla Dagmar vypráví cestu hrdiny románu ***J.D. Salingera*** Kdo chytá v žitě jako iniciační příběh. Čtyři herci rozličného vzrůstu i typu jsou nejen všichni hlavním hrdinou, ale i vedlejšími postavami, jež mu osud pošle do cesty (včetně dívek). Herci Studia Divadla Dagmar jsou přesní ve výrazu, každý z nich si ve hře našel prostor pro vlastní osobnost, aniž by sebeméně porušil strukturu i význam celku. Hraje se téměř s ničím. Čtyři židle a pár běžných předmětů, a divák je stržen a spoluprožívá zásadní životní zlom mužského dospívání. Inscenace je přehledná, srozumitelná, zdrženlivě poetická, s výbornou, nenápadnou hudební linkou. Zvláštní cena poroty.

Tak, jak se divák snadno identifikuje s Holdenem, daří se mu to i s herečkami souboru **Třetí věk z Loun**, které sehrály autorskou montáž z vlastních vzpomínek a textů ***Jiřího Suchého*** **Včera se mi zdálo**. Jejich jedinou rekvizitou i jevištním znakem jsou stařecké hole, z nichž sestaví doslova kolébku i rakev, ale také muže: Jejich optimistické vystoupení vyvěrající z vlastních prožitků zaměstnaných žen v socialismu vyvolalo ovace vstoje a získalo kromě Zvláštní ceny poroty i Cenu diváka.

Soubor Na klíček z České Lípy poslal na jeviště podivně se chovajícího a nalíčeného muže v modrém baloňáku se zastrčeným límcem, který před začátkem iritoval diváky. Pak jednoho z nich přitáhl na jeviště, spoutal kravatou, pak k němu připoutal dívku a začal odvíjet příběh veršů surrealisty ***Karla Hynka***. Vybrali verše krutě milostné a rozehráli je na struně napjaté mezi láskou a bolestí. Milenci nikdy nejsou na jevišti sami, postava v modrém kabátě je drží na uzdě vytvořené z kravaty, jež zase evokuje oprátku… a pouta… (Karel Hynek zemřel v roce 1953 a za života knižně nevydal ani řádku). Inscenátorům se podařilo vystihnout básníkův poetický svět, jeho krásu i tíseň. Přispěla k tomu i hudba, složená pro tuto inscenaci, a velmi soustředěné výkony herců. **Vrstvy masek** v duchu poetiky Karla Hynka jdou do hlubin podvědomí, do prostor, kde se láska potkává se smrtí a živoucí krása s mrtvolnou odporností. Souboru Na klíček se podařilo vyjádřit lidskou situaci na hraně, kdy se vrchol mění v pád, a ještě ji ironicky komentovat. Hlavní cena Wolkrova Prostějova s nominací na Jiráskův Hronov.

V této recenzi nezmiňuji režiséry inscenací, protože je neuvádí ani festivalový programový leták, ba ani zpravodaj, a tudíž nevím, zda si to soubory vůbec přejí. Tak bez pořadí a zásluh jen na závěr pár jmen: Renata Vordová, Hana Franková, Dominika Špalková, Markéta Holá.

Soubor Třetí věk při MěK Louny / Kolektiv souboru s využitím textů Jiřího Suchého: Včera se mi zdálo. Foto: Bob Pacholík.

Foto: Milan Strotzer

Loutkářská Chrudim 2009

Petra Kosová

Extrémní výkyvy rozhodně neprovázely letošní 58. ročník národní přehlídky Loutkářská Chrudim (LCH), která proběhla od 2. do 7. července. Většina představení se pohybovala v nevzrušivém průměru, některá z nich dokázala příjemně překvapit alespoň nějakým originálním nápadem, většinou výtvarným. Vyslovených průšvihů mnoho nebylo. Jedno inspirativní představení dohnalo některé jedince k emocionálním výlevům, ovšem to lze považovat za klad – bylo o čem diskutovat. Co je ještě důležité: představení, které Chrudim nominovala do Hronova, patřilo k skutečným vrcholům přehlídky. Čestně obstálo i vedle inspirativních kousků budoucích či stávajících profesionálů.

Letošní LCH nabídla celkem dvacet soutěžních představení. Důležitější než souboj o postup na Jiráskův Hronov by měla být diskuze, která se snaží pojmenovat chyby, a tak pomáhat souborům v jejich práci. V tomto přesvědčení jsou psané následující řádky.

K prvnímu dni patřil titul **Ve dvě na hruškách II**. Soubor **Někdo ze ZUŠ Jaroměř** nabídl především zajímavý technologicko-výtvarný nápad: jakýsi „hlavní hybatel", nejspíše sám Bůh, pomocí mechanismu sestrojeného z bicyklu pohání zeměkouli. Na ní se ve stejný čas na různých světadílech odehrávají příběhy. Pěkný nápad, ovšem nedbale provedený v interpretaci i v práci s drobnými loutkami – jednoduchými marionetami. Nedbalost může být někdy záměrně druhem zvolené poetiky, nemůže se ovšem vinout v monotónní rovině; pak začne časem nudit.

Soubor **Klubíčko z Napajedel** si vybral hru ***Ivy Peřinové***, napsanou na motivy kramářských písní, **Poslechněte, jak bývalo**. Publiku se dostalo loutkové zpěvohry, přičemž žánru se jednotliví členové souboru zmocňovali se střídavými úspěchy. Diskutovalo se hlavně o dvou nesourodých plánech, které někdy zbytečně znásobovaly ty samé informace. V předním plánu to byly „jarmareční pěvkyně" a vypravěč, vzadu marionetová opereta.

Loutky byly nejvýraznějším prvkem inscenace známé ***Werichovy*** pohádky **Lakomá Barka** souboru **Spřáhlo z Prahy**. Jejich vodění ovšem pokulhávalo nezkušeností vodičů a možná i omezenou funkčností krásných marionet; pan učitel byl někdy manekýn. Kupodivu, z pohádky se vytratil humor, na vině jsou hlavně ne vždy citlivé zásahy do textu a nepřesná práce s pointami.

Den druhý. **Plzeňské Spolkové divadlo V Boudě** a **Šípková Růženka**. Tentokrát sepsaná a režírovaná mladým členem souboru ***Tomášem Jerešem***. Porota ocenila brilantní práci souboru s marionetami, která už dnes není, bohužel, u podobných souborů samozřejmostí. Od podzimní premiéry se inscenace proměnila k lepšímu. Základní problém se ale odstranit nepodařilo, týká se totiž samotného textu. V něm je Růženka vylíčena jako rozmarná fiflena a princ jako tupec. Proč by se s nimi měli diváci, zvláště dětští, identifikovat a fandit jim? Navíc je text špikovaný ne vždy šťastnými aktualizacemi a fórečky. Dospělí se bavili, ale co děti?

Sloupcové foto vlevo: LS Starost Prostějov / Václav Havlík, Ivan Čech: Upír. Následující sloupcová fota v článku o LCH 2009 jsou ze stejného představení a kolekce historických marionet.

LS Klubíčko Napajedla / Iva Peřinová: Poslechněte, jak bývalo... Foto: Milan Strotzer.

LS Spřáhlo Praha / Jan Werich, Lucie Koryntová: Lakomá Barka. Foto: Ivo Mičkal.

Brněnská Bedruňka se v inscenací **Kašpárek detektivem** pokusila propojit text ***Františka Langera*** s reáliemi z jeho spisů, ve výsledku mezi nimi ale žádná souvislost není. Smuteční úvod k smrti řezbáře Jana Krále je zdlouhavý a nastavuje zbytečně pomalé tempo představení. Po odchodu vdovy z řezbářova obchůdku ožívají marionety a zahrají svému „otci" poslední představení. To je divadelně lákavý moment. V inscenaci je jich víc, rozpadající se rytmus jim ale ubírá na síle.

Opavští Rarášci zaujali v pohádce **O Palečkovi** šikovnými dětmi, které se ale zdály spíše manipulované než pedagogicky nenápadně vedené. A varovným signálem blikaly sklony dětí k prvoplánovému „bavičství". Naproti tomu **ZUŠ z pražské Hostivaře** nekalkulovala s roztomilostí dětí a krátká pohádka **O statečné princezně** potěšila jemným smyslem pro humor, evidentně citlivým přístupem pedagoga a také zřetelným podílem dětí na inscenaci, včetně návrhu vařečkových loutek.

Třetí den. Sympatický soubor **Na holou z Hořovic** nabídl inscenaci **Komedianti aneb Všichni jsme Ubu**. Publikum si s nadílkou ale nevědělo rady: na jevišti se vcelku nic nedělo. Někteří diváci se pokusili o tématu a vztazích mezi postavami spekulovat a našli se tací, kteří záměr inscenátorů uhodli.

Richard 3 přijel se souborem **Tichý jelen z Roztok** a odjel s doporučením na Jiráskův Hronov. Richard publikum trochu rozdělil: na fanoušky dekadentního kabaretu s kulisami ptačích klecí a na rozpačité diváky, kteří chtěli vědět, co víc se za znaky použitými v inscenaci skrývá. Tak jako tak patřil Tichý jelen k nejzajímavějším souborům letošní LCH.

Soubor **Není to, ani to** (**ZUŠ z Turnova**) vnímal antickou tragédii **Oidipus** prvoplánově jako komedii. Takovému pojetí se mnohovrstevná látka a poučení diváci vzepřeli. Tedy část diváků, část se bavila. **Červená Karkulka ZUŠ Hradec Králové** zase nezvolila dobrý rámec. Dvě dívky, výbavou nikoli bavičky, vyzývaly diváky, aby silou potlesku ovlivňovali varianty děje pohádky, hrané na malém rodinném divadle dupajícími jednoduchými marionetami. Děj ovšem pokaždé obezličkou stejně vedly po svém. A nijak překvapivě. Scéna byla výtvarně čistá a dívky byly navzdory ne příliš vhodnému a nosnému rámci šikovné, jen se nakonec nic zvláštního nedělo.

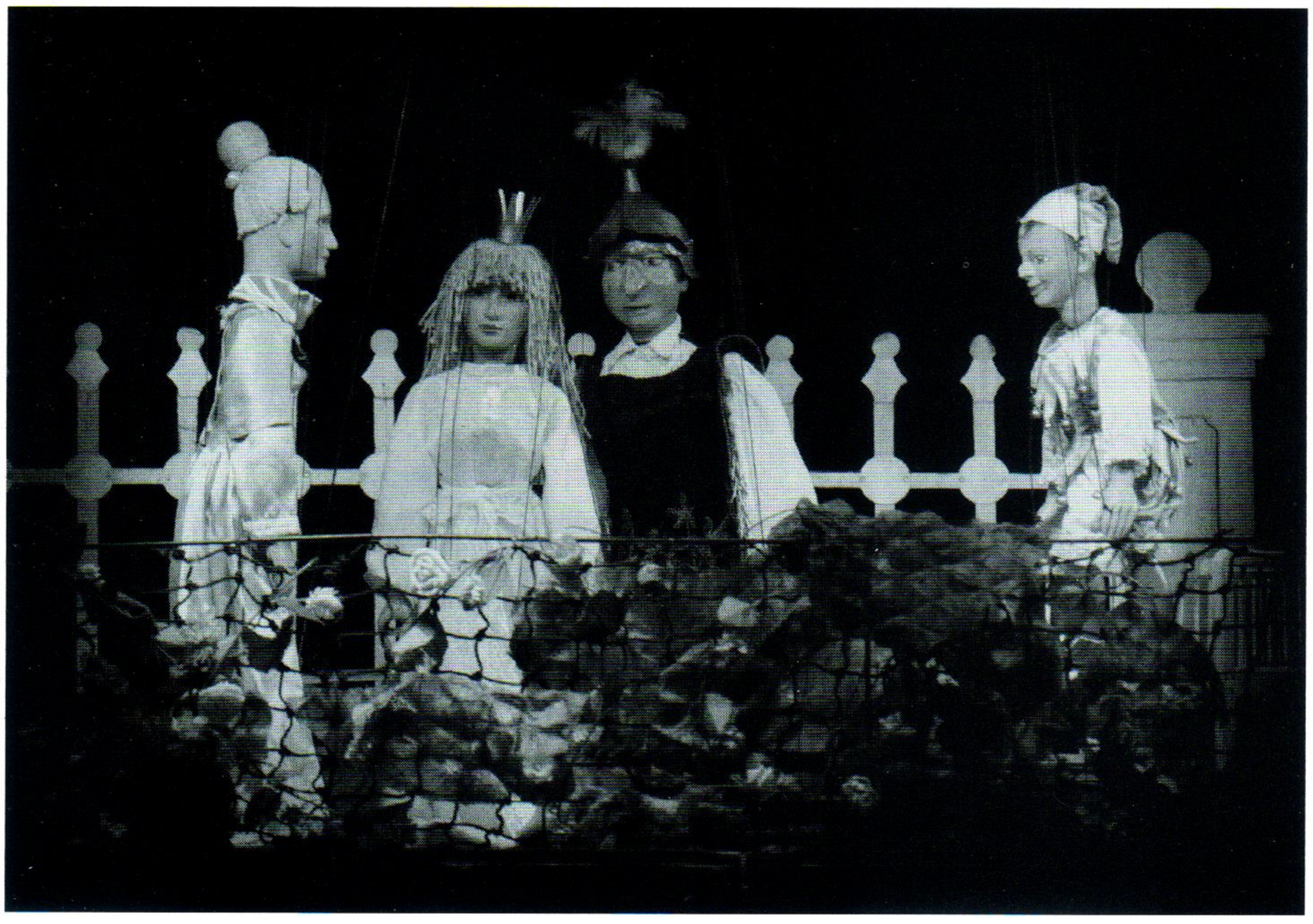
Den čtvrtý číhali na diváky **Čmukaři Turnov** a **Za každým rohem Jeskyňka**. Zkušené loutkářky ***Dáda Weisová*** a ***Romana Zemenová*** napsaly text a obdivuhodně – byť s občasnými nepřesnostmi a prodlevami – ho i sehrály. Chytře využily motivů a postav několika pohádek a v závěrečné pointě je rozkryly jako celkem všední osoby či události, zveličené optikou dětské fantazie.

SaVo, tedy letošní **absolventi plzeňské ZUŠ**, si vybrali pohádku ***Oscara Wildea*** Slavík a růže. Inscenaci nazvali **Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík**. Od oblastní přehlídky se jim nepodařilo vyjasnit rozdělené plány příběhu loutek a jejich vodičů, ani nedotáhli k větší promyšlenosti charaktery postav Adélky a studenta. A jen částečně posílili nejemotivnější obraz příběhu, kdy se slavík obětuje pro domnělou lásku. Prokázali, že jsou v mnoha ohledech zkušenými divadelníky. A že je Wilde zajímá. Ale nebylo sděleno proč vlastně.

Cenu za výtvarné řešení scény si odvezla z Chrudimi Dana Žáková, pedagožka **ZUŠ v Domažlicích**. **Soubor Pecky** se nechal inspirovat příběhem soudce Ooka v inscenaci **Chlapec a kachna**. Potěšitelná byla kromě scény i promyšlená práce se zvukovou složkou inscenace. Ve výstavbě příběhu jsou ale nejasnosti, stínohra není dobře čitelná a pointa trochu tone v mlze.

Zásadní dramaturgická výhrada směřuje ke **Kyselým rybičkám**, takto **ZUŠ Chlumec nad Cidlinou** a inscenaci **Jsou princezny na draka?** Všichni tři aktéři (zvláště oba kluci) měli energie na rozdávání a suverénně komunikovali s publikem. Co to ale bylo platné, když si vybrali Čtyři pohádky o jednom drakovi ***Milady Mašatové***. Pro teenagery je takový text zbytečně infantilní a mnoho jim v tvůrčí práci přinést nemůže.

LCH nescházel pátý den, divákům naservíroval hromadu mordů. **Upír**, inscenace **Starosti Prostějov**, zahnal diváky (navzdory hororové povaze předlohy) do hájemství spánku. Herci vláčeli marionety v odkrytém vedení po jevišti, někteří se na ně dokonce ani nedívali a pozorovali tvář svého spoluhráče. Už proto nemohli přitáhnout pozornost k loutkám, natož potom k příběhu. I snaživí diváci se nakonec nadobro ztratili v nejistém přednesu, nejasném ději a halasné harmonice. Soubor ani nepočkal na diskuzi a z Chrudimi zmizel. Náhlý odjezd bez vysvětlení působil uraženě, ješitně a hloupě. Dodatečně se ukázalo, že jeden z členů souboru napsal do Prostějovského deníku (vyšlo 10. 7. 09)

Plzeňské spolkové divadlo V Boudě Plzeň / Tomáš Jereš: Šípková Růženka. Foto: Ivo Mičkal.

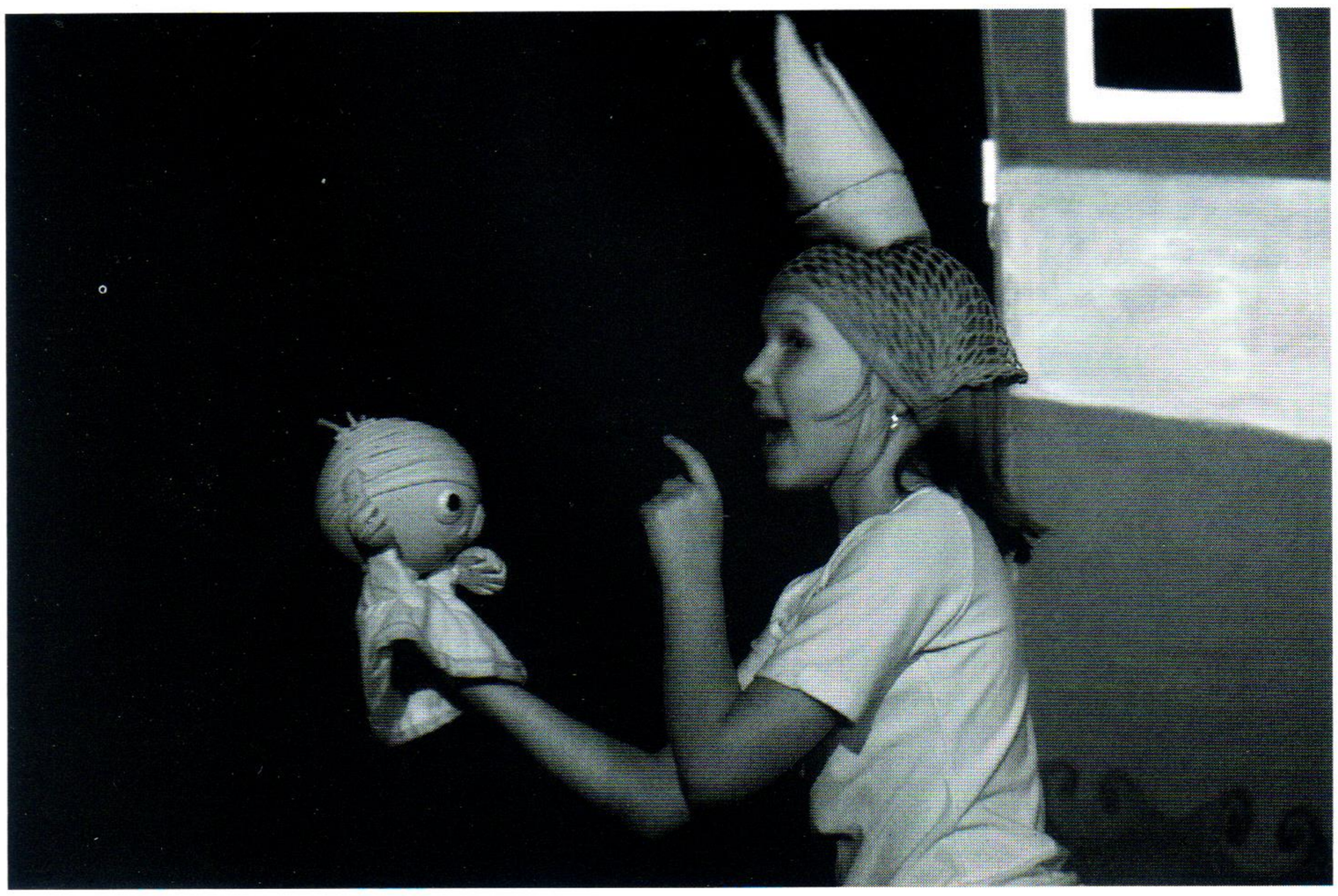

LS Bedruňka Brno / František Langer, Ladislav Mika a kolektiv souboru: Kašpárek detektivem. Foto: Ivo Mičkal.

článek o úspěchu souboru v Chrudimi a vytrhl pro ten účel vhodné věty z kritické recenze Marky Míkové. Tak to už je vrchol drzosti a nevkusu!

Pražská Klika se pokusila ze staropražských písní sestavit smutný příběh o padlých děvách a nazvala ho **Liduška aneb Příběh pražské siroty**. Škoda, že právě ty písně nemají větší tah na bránu, chybí jim správná dryáčnická poloha. Jenže když kapela nevzrušeně sedí u piva za stolem a brnká se na elektrické (!) klávesy, tak to prostě nejde. Pak i tklivý příběh s mrtvolami a zrazenými dívkami (nepřesně hraný malými marionetami) vyzní trochu naprázdno. Přesto soubor poskládal příběh srozumitelně a nabídl divákům několik pěkných nápadů a scén.

Krvavé koleno pražského souboru **Tate Iyumni**, to byla čistá radost letošní LCH. Výhrady k občasné přemíře slov nebo interpretační nevyrovnanosti letí za obzor, protože soubor silou lehce mrazivé atmosféry, vynikajícího a nápaditého loutkářského řemesla a chytrým a poetickým autorským textem převálcoval vlastní případné nedostatky. O jeho nominaci na Jiráskův Hronov pochyboval skutečně málokdo. Takže i tam budou mít diváci příležitost prožít znovu své někdejší svíravé dětské pocity, kdy ještě neumíme zlo pojmenovat, ale o to lépe ho intuitivně vnímáme. Krvavé koleno přineslo pravé kouzlo loutkařiny a vůbec magii divadelního světa. Připomínka dětského diváka je ovšem správná: Krvavé koleno je nedotknutelné a nelze s ním bojovat fyzicky!

LS Rarášci Opava / Karel Novák, Gabriela Bernardová: O Palečkovi. Foto: Milan Strotzer.

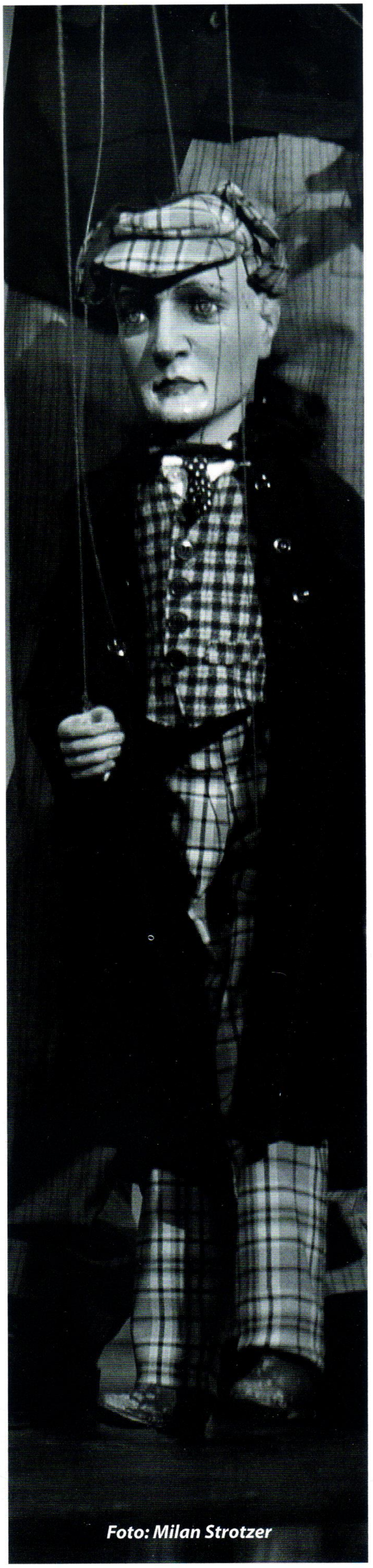
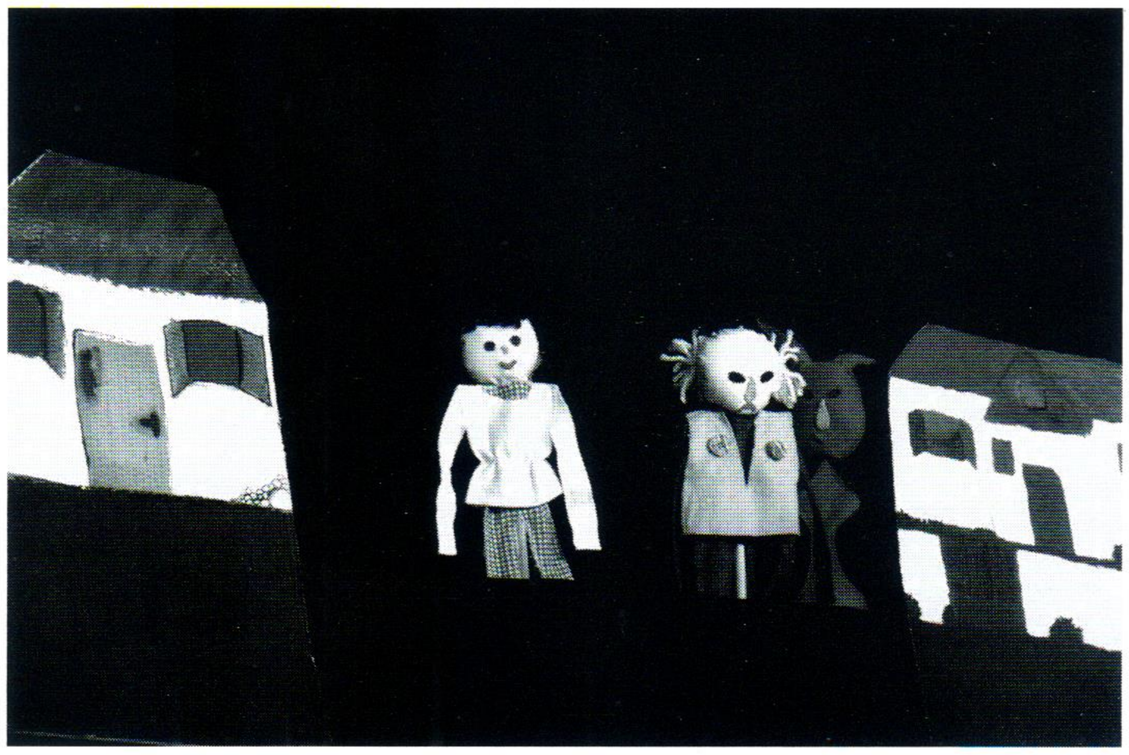

Foto: Milan Strotzer

LS Na holou Hořovice / Ludvík „Říha" Řeřicha s použitím textu Alfreda Jarryho: Komedianti aneb Všichni jsme Ubu. Foto: Milan Strotzer.

LDO ZUŠ Hostivař Praha / Josef Lada, Věra Dřevíkovská a kolektiv souboru: O statečné princezně. Foto: Milan Strotzer.

Poslední den slavila LCH s **plzeňským Rámusem Vánoce pro Berušku**. Dramaturgický nápad ***Zdeny Vašíčkové*** je výborný: rodina se schází před štědrovečerní večeří a babička chce, aby se vypnula televize. Jak ale zabavit dítě? Hrají se tedy s různými předměty Karafiátovi Broučci, mezitím (a prostřednictvím Broučků) rodina řeší i některé své problémy. Největší síla inscenace je v autentičnosti, ta se ale v Chrudimi často vytrácela.

Posledním soutěžním představením byl **Švanda Divadelního dua Try**. V jeho případě se diskutovalo převážně o přemíře opakovaných fórů a o vhodnosti použitých prostředků.

Jak vidno, na 58. LCH převládaly opět soubory ze ZUŠ, ale ani dlouholeté divadelní stálice se z programu neztratily. Své místo mají i jednorázové projekty. Ze zvolených loutek jednoznačně převažovaly marionety různých velikostí a náročností vodění.

Jako každý rok zahájilo Chrudim Štrůdlování, akce s muzikou, loutkovým divadlem a průvodem pro místní i pro loutkáře. Zakončilo ho vyhlášení výsledků na Loutkářském bále v Modré hvězdě a nikoli na schodech Karla Pippicha. To je změna k lepšímu: na schodech nebylo nic slyšet a nebylo to příliš důstojné. Komornější prostor Hvězdy vyhlášení prospěl. A chtělo by to možná další vylepšení: proč jen suše číst výsledky (17 cen – opravdu to není devalvace?!), když jsou tvořivé semináře? Proč se s nimi nedomluvit na zábavném závěru? Třeba na Wolkrově Prostějově to funguje skvěle, to potvrdí každý, kdo zažil jeden jediný Laureátský večer.

Zajímavé bylo letošní složení seminářů. Kromě těch zaměřených na inscenační tvorbu se ve výběru objevil třeba seminář zabývající se výrobou jednoduchých hudebních nástrojů nebo seminář pro opomíjenou práci se světlem. Atmosféře 58. LCH velmi prospěli frekventanti lektora Jiřího Jelínka, kteří každý den po skončení programu rozehrávali novými a novými performancemi okolí Divadla Karla Pippicha. K festivalu si tak mohli přivonět i náhodní kolemjdoucí, více se totiž „dostal do ulice". Jiří Jelínek také improvizovaně rozehrál neformální noční přípitek jubilantům; to jen potvrzuje teorii o zábavném vyhlášení výsledků LCH.

Je zajímavé, kolik loutkářů se narodilo v roce, který má na konci devítku. Bylo jich tolik, že jim organizátoři uspořádali v Muzeu loutkářských kultur noční Oslavu kulatin a Luďku Richterovi a MUDr. Karlu Šefrnovi během LCH i Křeslo pro hosta.

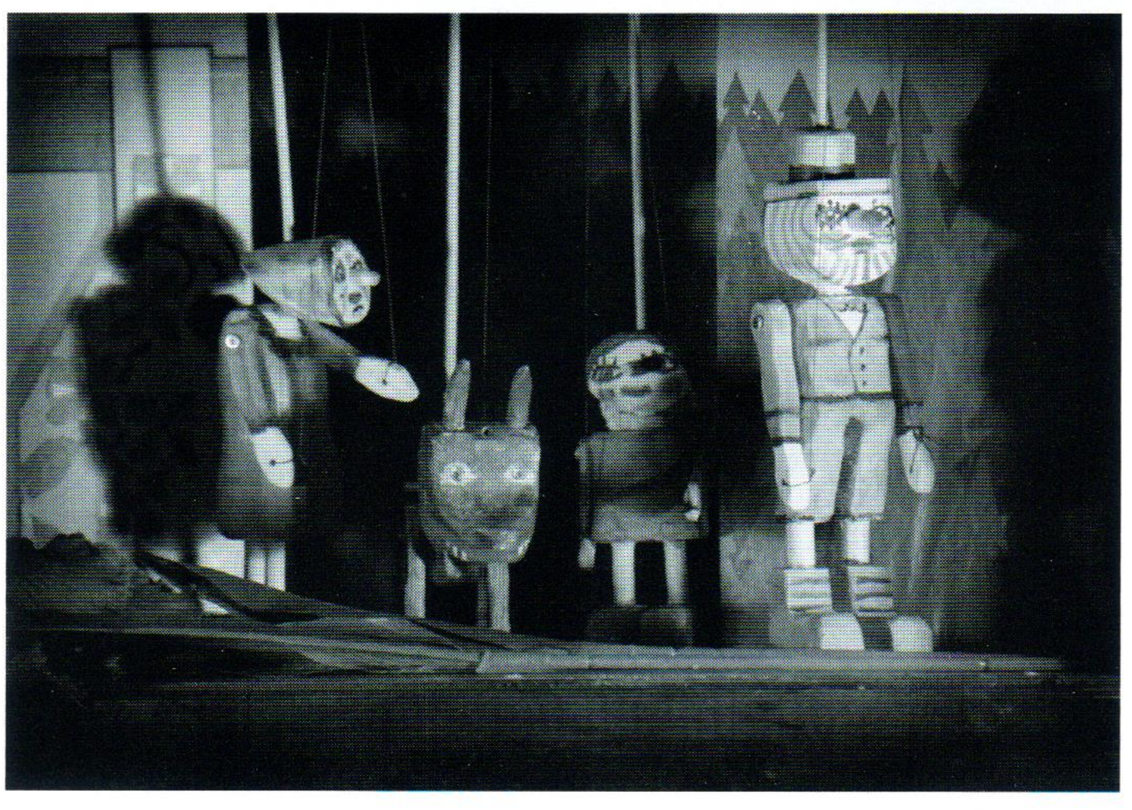
V doprovodném programu, který byl letos nazván Okno loutkářům dokořán, se objevovaly především klasické marionetové soubory, ovšem byly i výjimky. Například Dramatická školička Svitavy nabídla inscenaci Myši patří do nebe – a někteří diváci žasli, proč při postupu z kraje do Chrudimi dostaly před křehkým a poetickým kouskem přednost méně inspirativní inscenace.

Výtečný byl nápad reprízy „DAMÁCKÝCH" VyšeHrátek v Chrudimi, kde se při různých atrakcích promíchaly festivalové děti s těmi chrudimskými. A zájem byl velký. Festival nemůže být jen pro loutkáře, měl by také něco mimořádného nabídnout městu – a to se letos opravdu stalo.

A na závěr potěšitelný fenomén: ukazuje se, že řada někdejších amatérských loutkářů, nynějších studentů nebo absolventů KALD DAMU, o LCH stále stojí. Letos se to promítlo v obsazení lektorů seminářů, v inspirativních představeních nebo v nápaditém moderování části programu. Tohle je zpráva výsostně radostná. Vypovídá o tom, že festival Loutkářská Chrudim má svůj půvab pro amatéry i profesionály. A že umí vychovávat nové lektory a časem nejspíš i porotce.

LS Není to, ani to ZUŠ Turnov / Romana Zemenová podle stejnojmenné Sofoklovy tragédie: Oidipus. Foto: Ivo Mičkal.

Vlastimil Filip JV Hradec Králové / Jiří Polehňa: Červená Karkulka. Foto: Ivo Mičkal.

LS Tichý jelen Roztoky / W. Shakespeare, Jiří Jelínek: Richard 3. Foto: Ivo Mičkal.

Inscenace doporučené a nominované z Loutkářské Chrudimi na Jiráskův Hronov 2009

Recenze lektorů převzaté z deníku LCH Valderon

Tichý jelen Roztoky: Richard 3

Tichý jelen a Shakespeare, Richard 3 (trojka) a razantní divadelnictví Jiřího Jelínka a jeho týmu, to vše vyvolává samozřejmě očekávání, kterému se nelze bránit. Měl jsem štěstí, že jsem vešel do sálu ještě mnohem dříve, než začal zvonek upozorňoval na začátek představení. Ono už stejně dávno začalo. Tři dámy v černých okrajkovaných kostýmech, s nabílenými obličeji, skoro smrtky s rudými růžemi, v pokroucených pozicích a potichu bluesující kytara. Pomalu se mění pozice kolem velké klece, možná rozpadající se fontána, možná skupinová socha z prošlého panoptika. Olezlý berlínský kabaret z třicátých

LS Čmukaři Turnov / Daniela Weissová, Romana Zemenová: Za každým rohem Jeskyňka. Foto: Milan Strotzer.

Foto: Milan Strotzer

LS SaVo ZUŠ Plzeň / Dagmar Jandová podle pohádky O. Wildea Slavík a růže: Žena, růže, píseň, kost, kos, slavík. Foto: Ivo Mičkal.

LS Pecky ZUŠ Domažlice / Kolektiv souboru na motivy knihy Věnceslavy Hrdličkové Příběhy o soudci Ookovi: Chlapec a kachna. Foto: Ivo Mičkal.

let a nebo Kreuzberg na konci let sedmdesátých. Možná zapomenuté fúrie – čarodějnice z Macbetha.

Představení se rozjíždí. Dekadentně unylá píseň a vykloubené pohyby performerek uvádí do hry loutky – skřety – shakespearovské postavy. Příběh touhy po moci, příběh o cestě za mocí přes všechny a proti všem, příběh inscenátory cíleně redukovaný na sled různých způsobů zavraždění nejbližších a touha po úspěchu jako stoupání po mrtvolách kamsi do vyšších a vyšších klecí (nejsilněji pro pasáž s matkovraždou). Hrb Richardův nese víc a víc hříchů, jeho duše se napíná, nafukuje k prasknutí. Vše rytmizováno původní hudbou a písněmi. Jediným záblekem svobody a čistoty v tom marasmu není ani malý princ, ale nepatrný poletavec (ptáček, motýl). Mávnutí jeho křídel boří celou stavbu, svoboda a čistota vítězí. Zbude jen monument vyprázdněné a potřísněné stavby, o které průvodci mohou zástupům turistů vyprávět, zbude jen píseň.

A pro diváka zbude především zážitek divadla, ze sdělné, působivé inscenace a výsostně autorského přístupu jak v dramaturgii, tak v herectví. Vše interpretováno s nadhledem a jasným výrazem, vše s dodržením zvolené stylizace, v důsledném hraní a zároveň s vědomým nadhledem a sdělovaným názorem. Byl jsem aktéry a tvůrci poctivě veden představením od příchodu do sálu do závěrečného potlesku, byl jsem překvapován, užíval si nadsázky i čisté stylizace a ještě jsem prožil silnou katarzi. Děkuji.

Roman Černík

Čmukaři Turnov: Za každým rohem Jeskyňka

Neuvěřitelná jízda dvou dam, které nás unášely jako dvě Jeskyňky cestou fantazie a humoru do hlubokého lesa plného pohádkových postav a my ani nestihli vykřiknout: „Nevěřím!" Jen jsme se bavili. Pravda, místy bylo cítit, že zahrát ve dvou asi dvanáct postav, měnit převleky, loutky, hlasy, charaktery není zrovna ta nejklidnější projížďka. Občas jsme cítili, že někde by se hodilo ubrat text a přidat plyn, ale vlastně jsme si to užívali. V pohádkovém lese je parta dětí a ta parta se skládá z Karkulky, dvojčat Jeníčka a Mařenky a Smolíčka. Je to jak na návsi, všechny musejí včas domů, a když zapomenou nasbírat v lese maliny nebo dojít k babičce s košíčkem, protože má svátek, musejí to stihnout, ještě než se setmí. Jen Smolíček je trochu výjimka, když se zatoulá v lese, zavolá si jelena se zlatými parohy, „protože pěšky přece domů chodit nebude". Postupně se ukazuje, že se není čeho bát, v perníkové chaloupce bydlí stará hodná perníkářka, Karkulčina babička si ochočila vlka, aby ji v lese hlídal, a ony dvě Jeskyňky že jsou pojišťovačky, které obcházejí krajem, aby ulovily nové klienty. Všechno je tedy vlastně úplně v pořádku, to jen ten malý Smolíček pořád fantazíruje a straší. No ale kdo by se mu divil, když jeho tatínek je jelen... Autorský text je vtipný a je zřejmé, že se obě herečky vyřádily. Totéž je vidět na scéně. Přestože představení se nejspíš hraje v menším prostoru, vyšlo skvostně i ve velkém sále a bavili se jak malí, tak velcí. To jsem z toho jelen.

Marka Míková

Tate Iyumni Praha: Krvavé koleno

Je radostné zažívat divadlo, je radostné nechat se unášet, okouzlovat obrazem, hrou, umem a sdělením. Děkuji Velkému Manitou, že lidé kmene Tate Iyumni mají rádi loutkové divadlo. Krvavé koleno, se kterým do Chrudimi letos tito indiáni přijeli, se opravdu povedlo. Publikum nadšeně aplaudovalo, na schodech při odchodu ze sálu i při diskuzi se mluvilo i o dojetí, dokonce o slzách. A čím že to bylo?

Klíčovou se zdá opravdová, v Chrudimi letos trochu málo viděná důvěra v možnosti loutky a vůbec výtvarného sdělení. A když se tato důvěra, propojená s precizností provedení a nasazením ve hře, opírá o výborný autorský

DS Kyselé rybičky ZUŠ Chlumec nad Cidlinou / Milada Mašatová: Jsou princezny na draka? (Čtyři pohádky o jednom drakovi). Foto: Milan Strotzer.

LS TRY Hradec Králové / J.K. Tyl, Jitka Říčařová a Hana Vrbová: Švanda. Foto: Milan Strotzer.

LS Klika Praha / Hanka Holoubková a kolektiv souboru: Liduška aneb Příběh pražské siroty. Foto: Ivo Mičkal.

text, je na zážitek zaděláno. Myslím, že stojí za to připomenout si kvalitu textu, který citlivě a promyšleně naplňoval kompoziční stavbu zvoleného žánru – hororu s výraznou lyrickou linkou (evokuje nám Ludvíka Aškenázyho, Tima Burtona nebo dokonce Stefena Kinga či Gustava Junga – ale nejspíš všechny zároveň). Dobře připravený text nabídl srozumitelné a emocionálně nevtíravě silné sdělení o hodnotě lásky pro člověka. Lásky, která může mít různé podoby, od hry na nástroj, přes lásku ke kočkám, „špeku", až samozřejmě k lásce mezi lidmi (asi je dobré připomenout, že ani ti, co mají svůj kumbálek třeba v nástroji, nejsou nelidští, ale naopak mají chuť být s ostatními či jim rozhodně pomáhat). Pokud se takovéhle lásky nedostává, pak samozřejmě Krvavé koleno má co požírat, a že se pohřebáci mají co otáčet, vidíme v úvodu jasně. Je příjemné sledovat, jak je princip dětské hry rozvíjen v působivou osu celé inscenace, jak dětské herní zaklínadlo působí jako varovné memento (posíleno „božím okem" měsíce) nad každým záchvěvem slábnoucí „čisté" lásky. Nelze opomenout, že inscenovaný text má i velmi dobrou jazykovou formu (např. monolog vědmy, „český" text cikánského songu – škoda, že ne všemu bylo při zpěvu rozumět).

O funkční, precizní a nápadité scéně i promyšleném zvukovém plánu budou psát kolegové, a tak jen pár drobností k přemýšlení (jsem přesvědčen, že padnou na úrodnou půdu). Asi

LS Rámus Plzeň / Zdena Vašíčková s využitím prvků prózy Jana Karafiáta Broučci: Vánoce pro Berušku. Foto: Ivo Mičkal.

Foto: Milan Strotzer

by bylo užitečné přemýšlet o drobné filigránsky přesnější stavbě vrcholící dramatické situace, kdy František v hororovém napínáku musí najít svou milou a musí ji zachránit. I sama záchrana provedená skutečnou fyzickou rvačkou Kolena a milenecké dvojice až materiál praští, je asi příliš nahrubo, rozhodně není důvod ji zdvojovat. Ale to jsou jen drobnosti, jimiž možná lze ještě posílit katarzní výdech spokojených diváků o čistou radost z dokonalého naplnění formy.

Roman Černík

„Krvavé koleno pražského souboru Tate Iyumni, to byla čistá radost letošní LCH. /.../ O jeho nominaci na Jiráskův Hronov pochyboval skutečně málokdo."

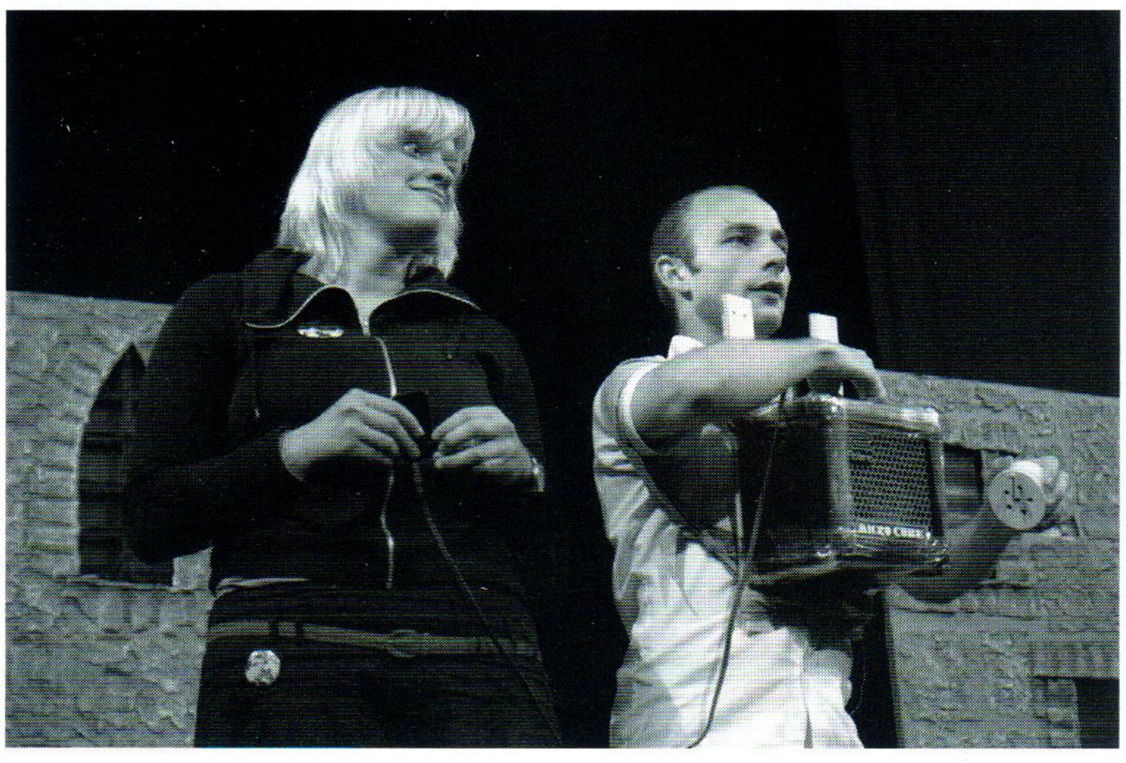
LS Tate Iyumni Praha / Kolektiv souboru: Krvavé koleno. Foto: Milan Strotzer.

Odborná porota 58. Loutkářské Chrudimi 2009 udělila tyto ceny:

- Janu Strnadovi za koncepční výtvarnou práci se světly v inscenacích Šípková Růženka a Žena, nůše, píseň, ~~kost~~, ~~kos~~, slavík
- Hanuši Axmanovi za vytvoření a provedení hudební složky inscenace Lakomá Barka
- Kateřině „Kachně" Kratochvílové za hudbu k inscenaci Komedianti aneb Všichni jsme Ubu
- Janu Kuželkovi za vytvoření hudby a její scénickou interpretaci v inscenaci Richard 3
- Souboru Tate Iyumni z Prahy za zvukovou a hudební složku inscenace Krvavé koleno
- Vojtěchu Horálkovi za výtvarné pojetí loutek v inscenaci Lakomá Barka
- Daně Žákové za výtvarné řešení inscenace Chlapec a kachna
- Souboru Tate Iyumni z Prahy za výtvarně technologickou složku inscenace Krvavé koleno
- Souboru V boudě z Plzně za brilantní a kreativní loutkoherectví v inscenaci Šípková Růženka
- Dádě Weissové a Romaně „Habaďůře" Zemenové za všestranné herectví v inscenaci Za každým rohem Jeskyňka
- Jitce Tiché, Monice Formanové a Zuzaně Vítkové za všestranné herectví v inscenaci Richard 3
- Souboru Rámus z Plzně za inspirující dramaturgický námět inscenace Vánoce pro Berušku
- Haně Holubkovové za autorský koncept inscenace Liduška aneb Příběh pražské siroty
- Souboru Tate Iyumni z Prahy za původní text hry Krvavé koleno
- Souboru Čmukaři z Turnova za autorskou inscenaci Za každým rohem Jeskyňka
- Souboru Tichý jelen z Roztok za inscenaci Richard 3
- Souboru Tate Iyumni z Prahy za inscenaci Krvavé koleno

Nominace na Jiráskův Hronov – festival amatérského divadla
Tate Iyumni, Praha – Krvavé koleno

Doporučení na Jiráskův Hronov – festival amatérského divadla
Tichý jelen, Roztoky – Richard 3
Čmukaři, Turnov – Za každým rohem Jeskyňka

Diana Čičmanová a Karel Kratochvíl, studenti KALD DAMU Praha, při vtipném a kreativním uvádění jednotlivých představení pro seminaristy LCH. Foto: Milan Strotzer.

Soubor Tate Iyumni Praha / Kolektiv souboru: Krvavé koleno. Foto: Ivo Mičkal.

Foto: Milan Strotzer

Semináře 58. Loutkářské Chrudimi

František Kaska

Semináře jsou (přes některé diskuze vedené v minulých letech) neodmyslitelnou součástí festivalu Loutkářská Chrudim (LCH) a seminaristé jsou krví přehlídky. Tvoří početnou skupinu diváků, a to diváků poučených, naladěných a také kritických – ve většině seminářů se najde čas na hodnocení zhlédnutých představení, seminaristé patří mezi aktivní účastníky veřejných diskuzí. Seminaristé vytvářejí život festivalu, protože jsou v Chrudimi celý týden, svými aktivitami oživují přehlídku, město, vtahují do dění i občany chrudimské (které někdy i provokují, ale to k divadelním přehlídkám a dílnám patří). Ale především se v seminářích učí, tvoří, pracují na sobě a spolu. Jaké tedy byly semináře a jací byli seminaristé na 58. LCH?

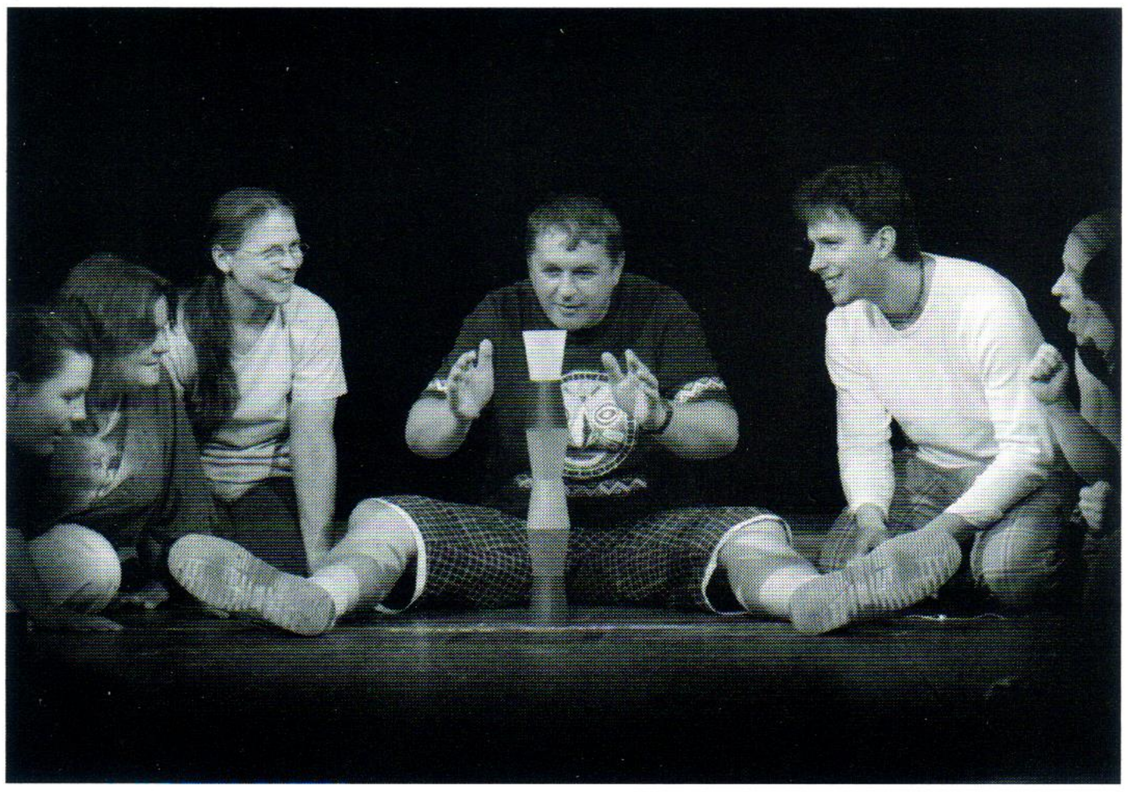
Úvodem několik čísel: Jedenácti seminářů se zúčastnilo skoro 150 lidí, z toho více než polovina byli mladí do 20 let. Největším zásobitelem byla ZUŠ Chlumec nad Cidlinou (21 seminaristů). Naprostá většina účastníků je členy loutkářských souborů a to někdy i těch, které na LCH se svými představeními obvykle nepostupují nebo se dokonce přehlídek neúčastní. Většinou se tu (vyjma seminářů s určenou věkovou hranicí) potkávají účastníci s velkým věkovým rozptylem, což je přínosné i pro vzájemnou inspiraci a předávání zkušeností. Organizátoři přehlídky (v posledních letech především Štěpán Filcík, ovšem jde o mnohaletý kontinuální proces) se snaží o bohatou, ale cílenou nabídku, o rovnoměrné zastoupení seminářů jasně směrovaných k loutkovému divadlu a tzv. inspirativních (i když toto členění, tak jako všechna striktní rozdělování, lze brát s rezervou). Z pozice redaktora Valderonu (zpravodaje LCH) sleduji práci seminářů už několik let a mohu říci, že skladba se profilovala do, v jistém směru, optimální verze (je prostor pro variabilitu, ozvláštnění, ale stabilní základní nabídka zůstává). Oproti diskutabilní kvalitě představení (kterou, až na výjimky, zachraňoval inspirativní program), se práce v seminářích letos dařila, jak jsme mohli usuzovat z reflexí, reakcí účastníků i z prezentací.

Ke stálicím patří na LCH **seminář H – Herectví hlasem**, v posledních letech pod taktovkou rázné, ale noblesní dámy, herečky a pedagožky Jany Altmanové. Zkušená lektorka pracuje se svými svěřenci na hlasové výchově od základů – postavení těla, dýchání, práce s oporou, výslovnost, ráz, akcent atd. Má své osvědčené postupy, autory a texty (připomeňme vtipné, ale interpretačně náročné bajky Miroslava Macourka nebo kouzelné texty Pavla Eisnera – Čeština poklepem i poslechem). Práce v jejím semináři je klidná, soustředěná, systematická, ale zvládly ji i děti (nejmladším bylo 8 let). Každý, kdo projde jejíma rukama (i ušima) si může osvojit zásady správné práce s dechem, hlasem, tedy mluvit dobře na jevišti (ale i jinde). Navíc letos prokázala při přípravě závěrečné ukázky (ale nejen při ní) i velkou dávku vtipu a schopnost divadelní zkratky.

Dalším seminářem, který si vydobyl jasné postavení na LCH, je již řadu let realizovaný **Dramatizátorsko-autorský seminář – D.** Vede jej zkušený loutkář, dramaturg, dramatik, režisér a divadelní teoretik Luděk Richter. Organizace semináře má už dlouho jasnou koncepci. Každý seminarista pošle lektorovi a třem dalším účastníkům text, který zamýšlí inscenovat v divadle. Může jít o autorský text, dramatizaci, o literární text, se kterým má jasný (či méně jasný) záměr. V diskuzi se pak všichni kolektivně pokoušejí o rozbor textu a záměru, rozkrytí problémů či nabídku nápadů. Luděk Richter navíc texty i zamýšlené realizace zařazuje do širšího kontextu, doplňuje řadou teoretických informací i praktických rad. Každý dostává prostor, i z méně kvalitní předlohy a nejasného či velmi diskutabilního pojetí se mohou všichni poučit. Jde o práci za stolem, dobrodružství ducha, proto seminář neprezentuje svou práci na aktuální LCH, ale řada textů zde probíraných v minulých letech byla pak úspěšně realizována (či odložena, což může být stejně užitečné).

Ke stálicím na LCH patří seminář H – Herectví hlasem – vedený v posledních letech Janou Altmanovou (vlevo). Snímek Ivo Mičkala je ze závěrečné ukázky práce semináře.

Závěrečná ukázka z práce semináře P – od předmětu k loutce – Dagmar Jandové. Foto: Ivo Mičkal.

Závěrečné představení semináře M – Minikomedie pro ...náctileté – Romany Zemenové. Foto: Ivo Mičkal.

„Mozky divadelních souborů" se zde scházejí opakovaně, ale i letos přibyli noví, mladí.

Inscenační seminář se také objevuje v nabídce pravidelně, letos pod názvem **N – od nápadu k realizaci.** Tedy název jasně určuje náplň a výstup. Vedli jej známí amatérští loutkáři – Čmukaři, konkrétně Dáda Weissová a Jaroslav Ipser. Volba to byla výborná, oba mají bohatou zkušenost s autorským loutkovým divadlem. Východiskem byly báchorky, pohádky a příběhy Boženy Němcové. Účastníci si prošli cestu od výběru textu, přes první realizační nápady, tvorbu scénáře, výrobu loutek a rekvizit až po samotnou loutkohereckou práci – tedy nazkoušení miniinscenace. To, co jsme viděli na noční prezentaci, byla opravdu hotová (ač syrová), veřejně hratelná dílka (včetně jednoho hororu). Do jisté míry se do nich pochopitelně vloudila i specifická poetika a humor Čmukařů, ale hlavně práce s divadelní zkratkou a jednání loutkou. Vzhledem k tomu, že letos chyběly semináře úzce specializované na herectví s loutkou – konkrétním typem loutky (připomeňme maňásky a javajky realizované v letech předchozích), je dobře, že tady zbyl prostor na přesnější a nápaditou práci s loutkou (především maňáskem). Místnost, kde tvořili, připomínala dílnu spojenou se zkušebnou, zkoušely ovšem dva až tři soubory najednou, bylo to velmi akční a oproti seminářům nahoře popisovaným mnohem méně poklidné.

Podobným procesem si prošli také teenageři v semináři **M – Minikomedie pro ...náctileté**, který vedla třetí „čmukařka" a učitelka Romana „Habaďůra" Zemenová. Semináře „pro puberťáky" jsou často oříškem pro lektory, mnozí ...náctiletí lépe fungují rozptýleni do „běžných" seminářů, pokud na jejich náplň stačí. Opakovaným problémem je, že seminář většinově „obsadí" děti z jednoho dvou souborů, zvyklé na konkrétní způsob práce a soužití, další si pak mohou připadat jako vetřelci. Jak vedoucí semináře sama potvrdila, otevřít a dát dohromady lidi v tomto věku plném nejistot, dá zabrat. Volba textů Pierra Anri Camiho Minikomedie se zdála dobrá tematikou i širokými možnostmi jevištního ztvárnění, otázkou je, nakolik jsou mladí frekventanti schopni vnímání a jevištního ztvárnění absurdity. Romana Zemenová ovšem práci s černým humorem a nonsensem v loutkovém divadle ovládá, můžeme připomenout několik inscenací Čmukařů (např. Léčba neklidem), a tak přes různé peripetie dovedla své seminaristy k realizaci několika miniinscenací s využitím jednoduchých loutek, předmětů a rekvizit. Jedna z nich – Drama v paláci Borgiů – zaznamenala zasloužený úspěch na závěrečné prezentaci seminářů.

Velmi chvályhodné je zařazení a realizace semináře **P – od předmětu k loutce**, a to ze tří důvodů. 1. Vnímání předmětu, materiálu, jeho vlastností a možností jako cesta nejen k výrobě loutky, ale k hraní loutkou je samotnou esencí výchovy k loutkovému divadlu. 2. Seminář byl určen vedoucím dětských kolektivů a ukázal směr i metodiku práce s malými (či mladými) loutkáři. 3. Lektorkou semináře byla Dana Jandová z Plzně, která ve své osobě spojuje roli výtvarnice, loutkářky i učitelky a citlivě, s velkou životní zkušeností dokáže předat mnohé ze své práce dále. Seminář byl hravý, neboť co člověk zažije na vlastní kůži, to může lépe a úspěšněji využívat při učení jiných. A že cit pro materiál opravdu mají, jsme mohli vidět například při prezentaci kouzelných šátkových marionet.

Ti, kteří při výběru semináře žehrali, že chybí oblíbený hudební seminář, nemuseli být nakonec smutní. Tvorby hudby (ale nejen hudby) si mohli užít v semináři **Z – Zvuk, pohyb, místo**, vedeném výtvarníkem Kamilem Bělohlávkem (sekce MÍSTO A JEHO SKRYTÉ MOŽNOSTI) a hudebníky Honzou a Bárou Kratochvílovými (sekce ZVUK JAKO NEDÍLNÁ SOUČÁST OBRAZU), které máme spojené především s hradeckým souborem DNO. Ale lektorů a jejich pomocníků postupně přibývalo a seminaristé neušli ani v názvu avizovanému pohybu. Dle zpráv účastníků semináře dostávali „do těla", vytvářeli objekty z odpadků, k tvorbě hudby a zvuků využívali netradiční postupy a nástroje a bloudili Chrudimí, aby našli MÍSTO (proto byli ve své učebně v podstatě nepolapitelní). Vyvrcholením jejich práce pak byla hodinová „pouť" nočním městem, na kte-

Nahlédnutí do semináře R – Rodinné dobrodružení – vedeného Pavlínou Kordovou. Foto: Ivo Mičkal.

Závěrečnou ukázku své práce nevynechal ani seminář S – Světlo na loutkovém divadle – vedený Janem Müllerem. Foto: Ivo Mičkal.

Pohled do semináře D – Dramaturgicko-autorského semináře – vedeného Luďkem Richterem. Foto: Ivo Mičkal.

Seminář L – Loutky jedna báseň, hledající inspiraci na pomezí divadla a jiných žánrů, vedly Blanka Joseph-Luňáková a Máša Černíková. Foto: Ivo Mičkal.

rou pozvali odvážné účastníky festivalu. Zážitkový projekt *site specific inspirovaný Červenou Karkulkou umožnil mnohým objevit v Chrudimi místa, která nikdy nenavštívili, nebo je vidět v jiném kontextu, ale hlavně radovat se z neotřelých a překvapivých výsostně divadelních událostí.*

Další seminář, který dal Chrudimským výrazně najevo, že se v jejich městě něco děje, byl ***A – Adrenalin*** *(nebo také Akční dílna), pod (s)vedením loutkáře, herce a performera Jiřího Jelínka, přední tvůrčí osobnosti hradeckých souborů DNO a Tichý jelen. Dle anotace semináře opravdu každý den vzniklo kraťounké poloimprovizované představení hrané především s využitím plyšáků a dalších hraček. Dopoledne účastníci hledali vhodný prostor, vyráběli loutky a rekvizity i části scény, večer pak hráli po soutěžním představení a několikrát tak zachraňovali dobrou náladu diváků (dobytí Měsíce astronautem Krtečkem se do mysli mnohých zarylo jako jeden ze zážitků letošní LCH). Z mladých účastníků semináře A sršela hravost a radost, chuť překvapovat a samozřejmě nutná dávka exhibicionismu. Takže díky jim (a Jirkovi Jelínkovi) za oživení festivalu (i když doufám, že si tento způsob hraní loutkového divadla nezafixují jako jediný možný moderní přístup).*

Mezi další inspirativní semináře – tedy na pomezí divadla loutkového a jiných žánrů – patřil i ***L – Loutky jedna báseň****, v čele se sehranou dvojicí lektorek Blankou Luňákovou z plzeňského divadla Alfa a studentkou scénografie Mášou Černíkovou. Způsobem práce, složením a výstupy navazoval na loňský seminář Slovo, východiskem tvorby, cvičení a improvizací byly ale tentokrát básně přinesené seminaristy. Název odkazoval k možnosti ztvárnění poetického textu s využitím materiálu, předmětů, loutek (třeba improvizovaných), záběr byl ale nakonec širší (vlastně v závěrečné prezentaci jsme moc práce s materiálem a předměty neviděli). Mohu citovat lektorku Blanku Luňákovou: „Šlo o inspiraci, rozevřít ten vějíř možností přístupů k poetickému textu." A že byla činnost velmi bohatá nejen v postupech a způsobech sdělení, ale i co se týče dramaturgie, jsme zažili mimo jiné i na výše zmíněné prezentaci.*

Zajímavým přínosem letošní nabídky seminářů byl ***S – Světlo na loutkovém divadle.*** *Lektorem byl zkušený osvětlovač a kameraman animovaného filmu Jan Müller. Svícení bývá mezi amatérskými loutkáři neprávem opomíjeno, přitom je nedílnou součástí scénografie, a tak se správně dostalo i do vzdělávací části LCH. Výuka probíhala víceméně teoreticky, v učebně. Do budoucna by stálo za to (v případě opakování) promyslit, jak umožnit více praktické výuky, tedy jak zajistit divadelní prostor s osvětlovací technikou, který by alespoň na část dne měli seminaristé k dispozici. Účastníci nastoupili s velmi rozdílnou zkušeností, od dlouholetých praktiků přes režiséry, kteří se jen chtěli dozvědět o možnostech, až po začínající členy souborů pověřené technikou. Kromě základních informací se dozvěděli i cenné praktické rady – jak co udělat či upravit, případně levně sehnat – to je jistě k nezaplacení.*

Po loňském úspěšném „řezbovacím" semináři se objevil další pro šikovné jedince – ***Seminář V – Výroba jednoduchých hudebních nástrojů.*** *Pod vedením Luboše Mansfelda z Okříšek, který dokáže vyrábět (a učit jak vyrábět) nejen hudební nástroje a zvukadla, ale také hračky a učit ekologickou výchovu, vznikly v semináři brkačky, píšťalky, základy „dud", klapačky. Sám lektor nazval své seminaristy „hračičkami" a zdálo se, že se účastníci s lektorem a náplní přesně potkali. A kromě té krásy, když vám něco vzniká přímo v rukou, přiznejme, že schopnost vyrobit jednoduchý nástroj k ozvučení představení je pro divadelníka (při dnešních cenách hudebních nástrojů) minimálně ekonomickým přínosem.*

Na rozdíl od minulých let nefungoval letos dětský klub, který jsem vnímal jako sice tvořivou, ale přece jen jistou „odložnu" dětí. Oproti tomu rodinný seminář si získal na LCH pevné místo. ***R – Rodinné dobrodružení*** *vedla tentokrát loutkářka, autorka, režisérka a maminka Pavlína Kordová alias teta Kordula. Rodiče s dětmi (většinou předškolního věku) si vyzkoušeli možnosti, jak vést děti k tvořivosti, k vnímání divadla, knížek, i jak využít hraní divadla při výchově. A hlavně jak si užít s dětmi tak, aby to obě strany bavilo.*

Co dodat závěrem. Každý seminář letošní Loutkářské Chrudimi prokázal svou životaschopnost a užitečnost, indikátorem mohla být spokojenost seminaristů i ukázky jejich práce. Výraznější problémy v organizaci se nevyskytly a v poslední době jsou důrazněji řešeny a minimalizovány i zmatečné přestupy ze semináře do semináře na počátku festivalu a neodůvodněná absence některých seminaristů ve druhé části festivalu (i když tady bych sázel i na důvod ekonomický – zaplatit si seminář, pobyt a jídlo na LCH a pak se z pohodlnosti neúčastnit, to už udělá málokdo). Věřím, že semináře na Chrudimi mají kromě úspěšné minulosti před sebou i světlou budoucnost.

Z nočního vystoupení semináře Z – Zvuk, pohyb, místo – vedeného Kamilem Bělohlávkem a členy souboru DNO. Foto: Ivo Mičkal.

Štěpán Filcík, odborný pracovník NIPOS-ARTAMA převzal 2. července 2009 při slavnostním zahájení 58. Loutkářské Chrudimi symbolický klíč od města Chrudimi, jako výraz toho, že město po dobu trvání přehlídky patří loutkářům. Zahájení se zúčastnily pracovnice Ministerstva kultury ČR PaedDr. Darina Martinovská (vlevo) a Ivana Vozková (vpravo), jež jsou s amatérským loutkářstvím neodmyslitelně spjaty. Foto: Ivo Mičkal.

U příležitosti slavnostního zahájení Chrudimského festivalu byla udělena Cena Ministerstva kultury ČR Luďku Richterovi za dlouhodobou a systematickou práci pro rozvoj a kultivaci amatérského divadla. Cenu zasloužilému matadorovi nejen amatérského loutkového divadla, dramatickému autorovi, režisérovi, herci, vzdělavateli, divadelnímu teoretikovi a kritikovi, publicistovi, organizátorovi divadelního dění etc. etc. předala PaedDr. Darina Martinovská. Foto L. Richtera těsně po převzetí ceny pořídil Ivo Mičkal.

Členové odborné poroty 58. Loutkářské Chrudimi (zleva) Vratislav Šrámek, Marka Míková, Roman Černík (předseda), Irena Marečková a Josef Brůček byli především odbornou oporou diskuzí probíhajících k jednotlivým inscenacím soutěžního programu přehlídky. Diskuze byly hojně navštěvovány seminaristy a dalšími účastníky LCH, role moderátora se ujal Štěpán Filcík.

Loutkové divadlo v regionech v sezoně 2008/2009

*Na základě zpráv porotců jednotlivých přehlídek Jaroslava Dejla, Aleny Exnarové, Štěpána Filcíka, Petra Christova, Jaroslava Ipsera, Pavlíny Kordové, Petry Kosové a Luďka Richtera připravila **Pavlína Schejbalová**.*

Turnovský drahokam (19. ročník, 14.–15. 3. 2009)

„Tradiční" porotkyně této přehlídky paní *Alena Exnarová* si pochvalovala její stoupající úroveň. Všechna představení (i ta neoceněná) byla prý letos něčím inspirativní. Součástí přehlídky byla i cena diváka, slosovatelné vstupenky, soutěž o nejpilnějšího dětského diváka… Na Loutkářskou Chrudim odtud byli nominováni **turnovští Čmukaři** s autorskou inscenací **Za každým rohem jeskyňka.** „Dvojice Dáda Weisová a Romana Zemenová hrají jeskyňky a ještě maminky pohádkových postav živě a ostatní postavy s maňásky za paravánem. Perfektně vše stíhají a jednotlivé postavy odlišují. Těmi pohádkovými postavami jsou Smolíček, Červená Karkulka a Jeníček s Mařenkou, kteří spolu kamarádí, a tak se pohádkové motivy prolínají. A to nejen mezi sebou, ale i se současnou realitou, kdy jsou jeskyňky vlastně pojišťovačkami a děti se projevují jako děti dnešní. I když sledujeme veškeré dění se zájmem, kdesi v pozadí se nám vnucuje otázka, jak to vlastně všechno je a zda se vše odehrává v pohádce, ve skutečnosti či ve fantazii dětí? Až v samotném závěru pochopíme, že hybatelem děje je Smolíček, který si všechno vymýšlí. Ale i přes tento drobný problém je inscenace přínosná jak kvalitním herectvím obou aktérek, tak neotřelým využitím známých pohádkových motivů."

K dalšímu výběru na LCH byly doporučeny čtyři inscenace: **Červená Karkulka** souboru **Vlastislav Filip JV ZUŠ Na Střezině Hradec Králové**. Rodinné divadéko s malými marionetkami. Tím ale tradice končí. „Vše se odvíjí ve spolupráci s dětmi: dostávají otázky a hlasují, jak se má příběh dále vyvíjet (například zda Karkulka potká vlka či nikoliv a podobně). Na všechny „zlomyslnosti", které téměř stoprocentně padnou (například že Karkulka nepotká vlka), jsou obě herečky dobře připraveny, nebo aspoň v Turnově to klapalo.

LS Není to, ani to ZUŠ Turnov / Řecké báje. Foto: Ivo Mičkal.

Základem inscenace **Jsou princezny pro draka LS Kyselé rybičky ZUŠ Chlumec nad Cidlinou** se stala poměrně často inscenovaná předloha ***Milady Mašatové* Čtyři pohádky o jednom drakovi**. Zde ji hrají tři energičtí mladí lidé, dva mládenci a jedna dívka. Soubor předlohu upravoval k obrazu svému. Část veršovaných pasáží původní předlohy zazpíval, a také ji vhodně doplnil vlastní invenční improvizací. Ve variacích pohádek se neopakuje a neustále překvapuje novými nápady. Pohádky se odehrávají na stole a okolo něj. Loutky jsou vytvořeny z rour od koberců a dotvořeny látkovými prvky, drak je z několika spojených krabic. Všichni tři aktéři jsou komunikativní, reagují na ohlas v hledišti."

Loutkářský soubor Není to, ani to ZUŠ Turnov byl na LCH doporučen s inscenací nazvanou **Řecké báje**. „I když to množné číslo poněkud klame, protože na přehlídce předvedli zatím jednu pověst. Hrají spodovými loutkami na kostkách a židlích překrytých látkou. Vyprávějí s vtipem a nadhledem (nikoliv zlehčujícím) a také se zaujetím, a tento vyprávěný příběh byl prostřednictvím loutek povýšen."

Posledním z Turnova doporučeným byl **LS Napopel ZUŠ Chlumec nad Cidlinou** s autorským příběhem **Na prodej.** „Horor odehraný skrytě voděnými maňásky za paravánem: do nového bytu, na němž v úvodu visí cedule Na prodej, se přistěhuje žena, byt postupně zabydluje a přitom se začínají dít zvláštní věci: ve sklepě se ozývají různé zvuky a začínají v něm postupně mizet všichni, kdo z nějakých důvodů otevřou poklop, až je nakonec pohlcena i sama majitelka. Vše končí poněkud formálně opět cedulí Na prodej. Představení je kvalitní ve složce herecké, výtvarné i hudební, takže i přes ne zcela jasné vysvětlení, proč se děje právě to, co se děje, jde o inscenaci zajímavou a netuctovou. A kdyby se ještě více podařilo zdůraznit žánr hororu, který je proklamován v podtitulu inscenace, ještě by tím získala další hodnotu."

Louny (23. ročník, 21. 3. 2009)

Úroveň přehlídky byla, dle porotce pana *Štěpána Filcíka*, standardní: „Přátelské a neformální prostředí, dobrá parta… To by se samozřejmě dalo napsat i o jiných přehlídkách, ale… to navíc je například v oblečení pořádajícího souboru. Už před několika lety si jeho členové pořídili trička s nápisem „Tolik času ještě nebylo", což je motto, které se všichni snaží velmi důsledně a věrně naplňovat. Nikam se nespěchá a přitom se všechno stihne. Vzniká nekonkurenční, vstřícná a přející atmosféra." Letos v Lounech svá představení odehrálo pět souborů, k vidění byla řada zajímavých inscenačních a hereckých postupů, ale **žádná inscenace nedosáhla na nominaci či doporučení** na národní přehlídku.

44. Skupovy Strakonice (26.–28. 3. 2009)

Skupovy Strakonice představil porotce pan *Jaroslav Ipser*: „Úroveň byla srovnatelná s předchozími ročníky. V tomto převážně marionetářském kraji byla vloni sehrána dvě představení netradičním způsobem. Tohoto roku nic, samá klasika. Porota doporučila do širšího výběru na Loutkářskou Chrudim **LS RADOST Strakonice** s hrou autorky ***Heleny Kolaříkové* Jak Mecháček s Bedrníčkem potkali housenku.** Jde o text členky souboru, provedený marionetami v kombinaci s černým divadlem a luminiscencí. Pohádka je o dvou skřítcích, kteří najdou v lese zloději odhozenou exotickou housenku. Skřítci housence pomáhají a pátrají s hejkalem, sovou, kozou a dalšími, co je zač. V noci se housence zdají zářivé květinové sny (černé divadlo luminiscence). Sny jsou ale stále stejné, bylo by třeba každý nějak ozvláštnit. Text je také příliš mnohomluvný, informuje diváka o nepodstatných věcech. Ale hlavně: housence nehrozí žádné nebezpečí, všichni jsou na ni *ňuňuňutititi*. Přitom by text nepotřeboval moc, jen trochu škrtat, přepsat charaktery některých aktérů, trocha vtipu a je to! Nechť z kukly vzlétne hvězda Orinoka. Jako obvykle u tohoto souboru, v inscenaci byly velmi dobré mluvičské i vodičské party."

34. Festival pražských amatérských loutkářů, Praha-Kobylisy (27.–29. 3. 2009)

I zde byl v porotě pan *Štěpán Filcík* a letošní ročník označil oproti těm minulým za chudší. Odehrálo se šest představení ve třech dnech. „Důvodů je jistě víc, asi nejdůležitější je ale odliv souborů, které se této přehlídky pravidelně, po mnoho let účastnily. K tomu je navíc potřeba zmínit fakt, že v Praze před pěti lety vznikla druhá postupová přehlídka, která se stala pro mnohé soubory alternativou." Kobyliská přehlídka je letos druhou, odkud **na LCH nebyl nominován ani doporučen žádný soubor**.

43. Třebíčské loutkářské jaro. (28. 3. 2009)

Pan *Jaroslav Dejl* tuto „loutkářskou sobotu" hodnotil velmi pozitivně, a to včetně divácké návštěvnosti. Do Chrudimi byly doporučeny tři soubory v následujícím pořadí: **Loutkové divadlo Starost Prostějov** s inscenací hry ***Vladimíra Havlíka* Upír.** „Nová premiéra dospěláckého souboru tentokrát v hororovém příběhu o

LS Napopel ZUŠ Chlumec nad Cidlinou / Na prodej. Foto: Ivo Mičkal.

LS Čmukaři Turnov / Daniela Weissová, Romana Zemenová: Za každým rohem Jeskyňka. Foto: Ivo Mičkal.

upírovi. Představení plné nadsázky, krásných marionet, radosti ze hry a vlastních písniček za doprovodu harmoniky. Bylo by ještě dobré, aby soubor získal větší souhru a jiskru."

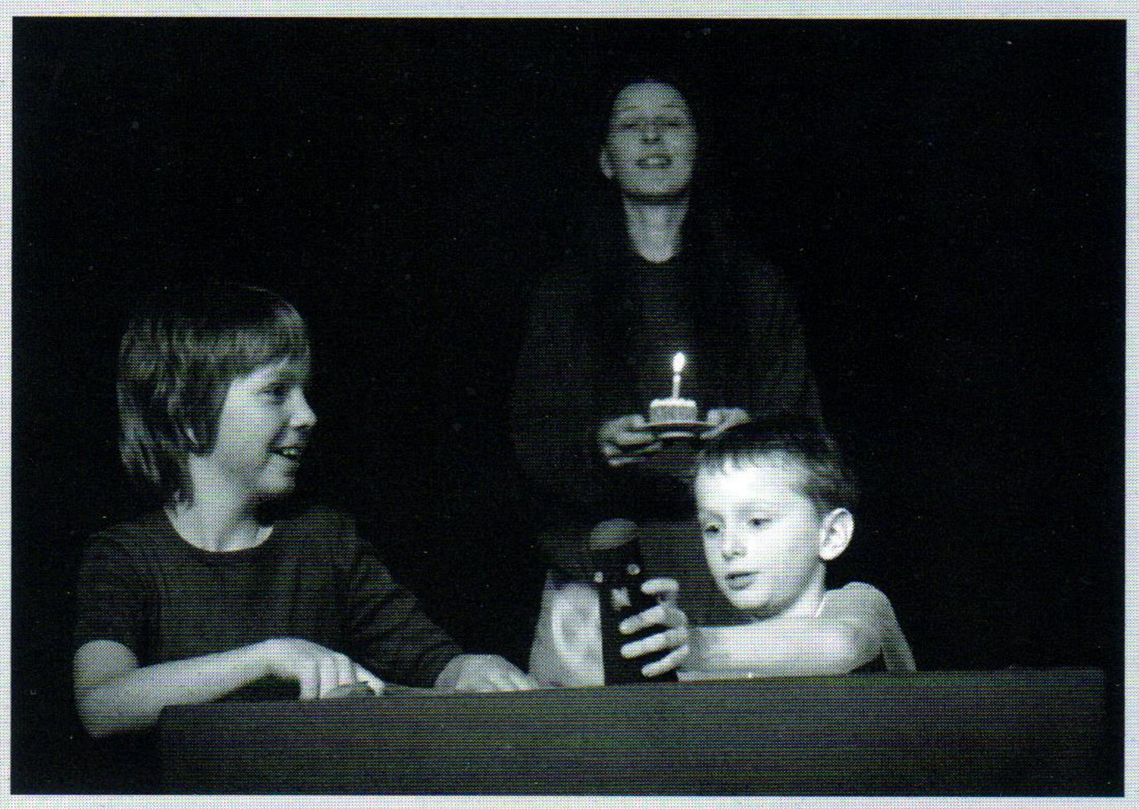
Druhé doporučení získalo **Loutkové divadlo Bedruňka Salesiánského sdružení mládeže Brno**, které představilo hru ***Františka Langera*** **Kašpárek detektivem.** „Milé představení klasického textu pro nejmenší diváky je v úvodu doplněno připsaným příběhem řezbáře pana Krále, kterého na Šumavě hledá pan Langer. V noci řezbářovy loutky ožijí a sehrají Kašpárkův příběh. Ty loutky, které v něm nevystupují, alespoň realizují přestavby. Jedná se o poctivou loutkářskou inscenaci."

Jako třetí byl k výběru na LCH doporučen **LS Klubíčko Napajedla** s inscenací **Poslechněte, jak bývalo** „Solidní inscenace hry ***Ivy Peřinové*** plná písniček, mladých lidí, poměrně velice dobrá práce s marionetami. Problémem se zdá být spojení tří časových rovin. Vlastního marionetového příběhu o veliké lásce, jeho komentáře formou kramářských písniček zazpívaných dvěma živými zpěvačkami za doprovodu kresleného komiksu a vstupů civilního osvětlovače, komentátora."

kůň, na němž přijíždí král, ale to nejdůležitější odehrají zhruba devítiletý klučina a děvčátko (otázka je, proč se další dvě děti jen mihnou v epizodních rolích loupežníků, když např. v rolích krále a táty se pomocí dvou klobouků musí střídat zbylý chlapec). A v představení, které jsem viděl, působí oba neobyčejně přirozeně a zároveň až obdivuhodně tvárně herecky: navazují autentické vztahy v rolích, cítí temporytmus (snad jen ta expozice je trochu delší a upovídanější, než by měla být), celá inscenace je naplněna barvitou divadelností a zároveň vzniká přirozenou hravostí. To je její největší a zároveň nejzranitelnější hodnota. Právě kvůli oné výsostné divadelnosti bude muset vedoucí hledat cesty, jak udržovat a obnovovat autentickou hravost, aby opakováním a únavou nedošlo jen k reprodukování původně autentické formy a dojmu pouhé secvičenosti. To je problém každého divadla, amatérského dvojnásob a dětského stonásob. Ale jiné cesty není. Opatrnické divadlo-nedivadlo by těžko mohlo nabídnout plnokrevný divadelní zážitek. V naději, že se to podaří, porota nominovala Palečka na 58. Loutkářskou Chrudim."

DNO Hradec Králové a Tichý jelen Roztoky / Jiří Jelínek: Šnek. Foto: Ivo Mičkal.

LS Naši hoši, Čiperky a Álojsky ZUŠ Žamberk / Jiří Kahoun, Olga Strnadová: Datlíkovy narozeniny. Foto: Ivo Mičkal.

Přehlídka loutkářských souborů v **Chrudimi**
(5. ročník, 28.–29. 3. 2009)

Paní *Alena Exnarová* viděla všechny ročníky krom prvního, neboli mohla s čistým svědomím letošní ročník hodnotit jako o něco slabší. Porota mohla vidět jen dvě delší inscenace a čtyři kratší individuální výstupy. **Ani jedno z představení se nerozhodla doporučit či nominovat**.

Loutkářská přehlídka v Opavě (28.–29. 3. 2009)

Opavská přehlídka uzavírá pětici konanou během stejného březnového víkendu. Pan *Luděk Richter* (popatnácté ve zdejší porotě) konstatoval, že letošní ročník byl svou úrovní standardní, ač účastí souborů velmi útlý (5 inscenací) oproti minulým letům. Příčinu vidí ve dvouleté pauze v konání přehlídky a v neúspěšném vyhledávání a kontaktování loutkářských souborů („Což se netýká ani zdaleka jen tohoto kraje – např. v Plzni je přehlídka pro dva kraje a přesto tam léta hrávají jen dva tři soubory z Plzně samotné.") Nejúspěšnějším souborem v Opavě byl domácí dětský **DS Rarášek** s inscenací **O Palečkovi**. „Palečka tu hraje maňásek (pravda, trochu velký na to, že jeho podměrečnost má být klíčovým momentem téhle pohádky), na chvíli se objeví i plošný koník a „husarský"

Loutkářská přehlídka v Hradci Králové (3.–5. 4. 2009)

Přehlídka byla již tradičně ze všech deseti nejbohatší co do počtu inscenací (18) i doporučení (7, resp. jedna nominace a šest doporučení). Zpráva porotce pana *Petra Christova* tak logicky patřila k nejobsáhlejším. Nominaci na LCH 2009 si odvezl **Tichý jelen Roztoky u Prahy** s autorskou variací na klasické téma **Richard III.** „Ačkoli se jedná o mnohokrát okoukaný shakespearovský příběh, tady působí vskutku neokoukaně. Hraje se v ptačích klecích vrstvených na sebe s malými loutečkami a živými herci (sborem černých koček) v popředí. Richardovo postupné stoupání na pomyslné vyšší a vyšší mety je metaforicky i doslovně znázorněno jeho putováním klecemi výše a výše, až se zhroutí do podsvětí ze své (nejvyšší) zlaté klece. Je třeba poznamenat, že inscenace má dvě varianty obsazení – s Jiřím Jelínkem (v roli Richarda) či bez něho, a to v čistě dámském hereckém ansámblu – na festivalu v Hradci byla k vidění varianta dámská, kterou také porota nominovala na LCH (a zároveň upozornila, že nominace patří právě této variantě, neb varianta druhá zcela zjevně bude nabízet poněkud odlišné tematické vyznění, za něž se porota přirozeně nemůže adekvátně zaručit, neb ho neměla tu čest zhlédnout). Zaznamenáníhodná je práce s dramatickou předlohou, která velmi výstižně v hutné dramatické zkratce a přitom s nalezením svébytné scénické poezie transponuje příběh v jednoduchou, leč význam nesoucí inscenační kostru."

V pořadí, v jakém o nich referujeme, byly doporučeny následující soubory se svými inscenacemi: **Divadlo DNO Hradec králové: Šnek.** „Pouličně laděné představení, jež je možno odehrát i v běžném divadelním prostoru. V punkově růžové náladě se před diváky všech věkových kategorií odvíjí až pohádkově rozverné podobenství, v jehož středu dlí rozložitý král požírající celou svou zemi, již před destrukcí nakonec spasí věčně hopsající holčička Emička. Velmi nápadité (a zároveň jednoduché) výtvarné řešení ve formě růžové spirály představující jak spleť dlouhých střev krále destruujícího svou zemi, tak jeho zemi samotnou.Výtečné herecké výkony (zejména Jiří Kniha v roli krále se šnekovitými střevy), dynamická hudba znějící ze zvukařské „kabiny" vytvořené z dětského kočárku, interaktivní komunikace s diváky (megafony a hra mezi publikem), to vše dohromady skýtá pozoruhodnou inscenaci, která baví a zároveň nepostrádá silnou vnitřní ideu."

Naši hoši, Čiperky, ZUŠ Žamberk: Datlíkovy narozeniny + Kdo chceš vyhnat nemoci. „Dětské loutkové představení, v němž je vidět, že kvalitní práce pedagogů dramatické výchovy přináší velmi dobré výsledky. Děti prvního stupně ZŠ hrají přirozeně a bez ostychu (chlapci zvlášť a dívky zvlášť – vždy ve svém souborku) pohádkové příběhy o zvířátkách, nemocech. Režisérka a pedagožka O. Strnadová dává k dispozici (a společně s dětmi také vyrábí) stylově čistou jednoduchou scénu pro jednoduché loutky (půvabný a přitom zcela přirozeným výtvarným leitmotivem je dětský papírový kufřík). Děti dostávají úkoly, na něž stačí, dokáží vytvořit (s loutkou i samy osobně) pointu, načasovat a frázovat pohyby a jednání, aniž by jejich hra působila jakkoli naučeně."

Někdo, ZUŠ Jaroměř: Ve dvě na hruškách II. „Inscenace, v níž se velmi dobře snoubí jak původní a zcela seriózní téma (globální ohrožení světa, přelidnění, odvěké lidské ambice přemoci a přelstít smrt), tak samo scénické provedení. Loutkoherec hraje s malinkými loutkami na velké (v průměru měří cca 1 metr) zeměkouli, jež je připevněna na železné konstrukci a převodem lanka je napojena na vedle stojící bicykl, z něhož je možno šlapáním uvést zeměkouli do rotačního pohybu. S loutkami zachází velmi přirozeně, ačkoli jeho herectví je velmi osobité a pro věc zapálené, někdy na úkor přesnosti vedení loutek. Je to však možno vnímat jako koncepci inscenace, v níž se mu (jako stvořiteli) občas něco ne zcela vyvede a kdy mu občas něco odněkud upadne. Nezanedbatelné je však téma celé, velmi vyspělé inscenace, jejímž autorem je šestnáctiletý režisér-herec Jakub Maksymov (pod pedagogickým vedením J. Holasové).

Tichý jelen Roztoky u Prahy: Kuře. „Příběh soudobého umělce (zpěváka Božského K.), který prochází krizí a uprostřed ní se rozhodne, že za sedm dní zemře. Čas se mu začne odpočítávat a krátit, až nakonec skutečně zemře. Představení začíná formou předscény (úvodu). Jeho téma však není tak komediální, jak by se po rozpustilém úvodu mohlo zdát. V této žánrové dvojitosti a neujasněnosti tkví také jistý nesoulad celku inscenace, která jinak za pomoci jednoduchých loutek a předmětů vytváří přesný a pointovaný scénický tvar."

Divadelní duo TRY Praha: Švanda, volně inspirováno podle J.K. Tyla. „Dvě studentky katedry výchovné dramatiky DAMU si pro radost sobě i publiku připravily svou vlastní autorskou variaci inspirovanou Tylovými příběhy o putování umělecky nadaného umělce za štěstím do Ameriky. V jejich podání se příběh odehrává v současnosti, v satirické podobě jsou tak zde průběžně odhalovány aktuální zákonitosti i utkvělá klišé showbyznysu u nás doma i za velkou louží. Herečky začínají svou inscenaci možná až příliš okatou hrou na hru, v níž jsou „donuceny" začít vyprávět onen příběh pomocí loutek (plyšáků apod.) nalezených ve starém kufru. Jejich hraní si s předměty a oživování starých hraček je zpočátku velmi nápadité a skvěle pointované, postupně přece jen ztrácí dech (zejména při úpadkově hvězdných zaoceánských show). Výborné výtvarné nápady (televizní obrazovka v podobě nákupní tašky s vystřiženým otvorem obrazovky, v níž se hraje s loutkami) by však bylo třeba ještě doladit po dramaturgické stránce především ve vedení a uzavření příběhu. Přesto je Švanda inscenací, která baví publikum i aktérky samé."

LS Tichý jelen Roztoky / Jiří Jelínek a Marie Jansová: Kuře. Foto: Ivo Mičkal.

LS Matičky Semily / František Hrubín, Lenka Břenková: Vařím, vařím pohádku aneb O Smolíčkovi. Foto: Ivo Mičkal.

Matičky Semily: Vařím, vařím pohádku aneb O Smolíčkovi. „Pohádka o Smolíčkovi vyprávěná z kuchyňské perspektivy a s kuchyňskými proprietami. Dvě maminky se při vaření jaksi „zapomenou" a začnou si hrát a vyprávět pohádku O Smolíčkovi, aby se na závěr opět k vaření vrátily dříve, než vše na plotně spálí. Výtečné výtvarné a scénické nápady (do trička a kalhotek oblečená dřevěná stolička jako Smolíček, plácačky na koberce jako masky pro jeskyňky apod.). Inscenace je koncipována jako představení pro nejmenší děti, čemuž je podřízen i způsob komunikace s hledištěm. Herečky jsou na komunikaci s dětským divákem zvyklé, místy by však stálo za pozornost věnovat větší péči preciznější herecké práci, ať už v užívání loutky či masky, a nebo v místech volnějších improvizovaných pasáží. Tyto ambice však inscenace spíše nemá."

Pražský Tajtrlík, Praha-Hostivař (5. ročník, 3.–5. 4. 2009)

Podle paní *Pavly Kordové* přehlídka s tradičně výborným zázemím a letos, s vesměs velmi kvalitními představeními. „Většina souborů přijíždí na tuto přehlídku každý rok a musím říct, že co

LS Tate lyumni Praha / Kolektiv souboru: Krvavé koleno. Foto: Štěpán Filcík.

LS Tate lyumni Praha / Kolektiv souboru: Krvavé koleno. Foto: Štěpán Filcík.

mohu posoudit, každý soubor udělal za uplynulý rok velký kus práce a kvalitativně poskočil dopředu. Letos jsme měli těžké rozhodování. Pokud by šlo o mne, nominovala bych více představení. Takto jsme dali nominaci a čtyři doporučení, ale mohu prozradit, že letos v jiných částech republiky nebyly tak úspěšné přehlídky, a tak i doporučená představení bude možné na celostátní přehlídce v Chrudimi vidět v hlavním programu. Ostatním jsme doporučili, aby se přihlásili do doprovodného programu, který probíhá v Chrudimi souběžně s hlavním." V Chrudimi se tedy můžete těšit na představení souboru **Tate lyumni z Prahy: Krvavé koleno.** „S jistou nadsázkou by se chtělo napsat – téměř dokonalá souhra všeho. Lehce hororový příběh (s dobrým pokusem o hlubší ideu), který diváka od počátku udržuje v napětí, invenční, náladotvorná a hezká výprava (včetně loutek), vynikající práce se světlem, dobré, až výborné herecké výkony, velmi dobrá práce s hudbou a se zvukem, dobře zvolený rozměr a zacílení na diváka (pro děti od 12 let), nápaditá a přitom netlačící se do popředí režie… Je to zkrátka dobře odvedená práce."

První doporučení získal soubor **Klika z Prahy** s představením **Liduška aneb Příběh pražské siroty.** „Staropražské písničky umně poskládané v dojemný, až sentimentální příběh o Lidušce, které uhynula maminka sebevraždou, ona pak vychována láskyplně v bordelu, lehkými ženami hýčkána jako dcera, která nebude sledovat jejich osud… Loutkové divadlo, čtyřčlenný orchestr, zpěváci. Taková trošku, chtělo by se říci rodinná, ale pak spíše hospodská či až kabaretní atmosféra. Už úvodní scéna napoví, že to, co se tak vážně zpívá, ve skutečnosti tak vážné nebude. Je to podařená, smyslná, místy filigránská inscenace. Dramaturgický, mírně nedotažený potenciál. Ale kabaret, který se krom všech svých dovedností, a výborného humoru, ještě trefí do současnosti, se stává kabaretem výsostným."

Další doporučení získal soubor **Na holou Hořovice** s inscenací hry **Ludvíka „Říhy" Řeřichy** (s použitím textu A. Jarryho) **Komedianti aneb Všichni jsme Ubu.** „Zde máte možnost vidět Krále Ubu jako rodinné pimprlové divadlo. Celé představení má svižný rytmus.Výrazné herectví střídá muzika se zpěvy. Divadlo na divadle, kde se jako by mimoděk objeví chvilky zastavení a lidského setkání. Je pravda, že inscenace měla na přehlídce premiéru a vše ještě ani zdaleka nesedělo na „svém místě", ne všechno bylo srozumitelné a dešifrovatelné, ale bylo zřejmé, že téma soubor má, ví, o čem chce mluvit, a zcela jistě ještě na inscenaci zapracuje."

„**Dejvický soubor Spřáhlo** je parta mladých lidí s takřka žádnými divadelními zkušenostmi. Přesto vytvořil zajímavé představení zejména po výtvarné a loutkářské stránce. Třetí doporučení získala jejich inscenace **Lakomá Barka.** Porota si samozřejmě uvědomuje, že tento mladý a začínající soubor může chrudimská přehlídka poněkud „zaskočit", ale na druhou stranu bylo jejich představení natolik zajímavé a po výtvarné stránce opravdu inspirativní, že by bylo škoda se o prezentaci na celostátní přehlídce alespoň nepokusit.

Čtvrté doporučení získaly děti paní Věry Dřevíkovské ze **ZUŠ Hostivař z Prahy. *Josef Lada, Věra Dřevíkovská:* O statečné princezně.** „Spojovacím článkem byla jednoduchost, přehlednost a radost ze hry. Soubor složený z deseti dětí ve věku 6–12 let. Spodové jednoduché loutky bez ovládání ručiček. Jednoduchá scéna, kdy se přehozením placatého výtvarného znaku přes paraván (např. kotel v pekle) změní místo dění. Tomu odpovídá i stylizace dialogů, omezených jen na to nejnutnější, aby děj mohl pokračovat. Ten byl velkou zkratkou známé pohádky naruby Josefa Lady o princezně, která šla vysvobodit Honzu z pekla. Zkratka to byla tak velká, že by se inscenace dala označit až za minimalistickou. Byla to ale od vedoucí zřejmě velmi dobrá volba – děti rozuměly své hře."

Plzeň – Divadlo V Boudě – Pimprlení (5. ročník, 10.–11. 4. 2009)

„Šest souborů znamenalo na přehlídce pokrok. V předchozích hladových letech horko těžko stloukala tři čtyři kousky, z nichž by mohla porota vybírat pro Loutkářskou Chrudim. Navíc, ač je přehlídka společná pro Plzeňský a Karlovarský kraj, bývala vždy takřka čistě plzeňská. A letos se snad trochu podařilo (i do budoucna) prolomit skromný plzeňský loutkářský monopol," říká porotkyně paní *Petra Kosová*. Šestice letošních účastníků byla zajímavá i typem souborů: nechyběly děti ze ZUŠ, absolventi ZUŠ, venkovský zájmový kroužek pro děti z MŠ a ZŠ, dlouhodobě působící alternativní soubor, tradiční loutkářský soubor a studenti DAMU. Letošní Pimprlení byla radost. Pro diváky, pro porotu, snad i pro účinkující. Nabídla mimořádně vysokou úroveň, zajímavý dramaturgický výběr a rozmanitost loutkářských přístupů. Snad to ocení i publikum LCH."

V Chrudimi se tedy můžete těšit na nominovaný **plzeňský Rámus**. Jeho **Vánoce pro Berušku** jsou z velké části autorským dílem Rámusu s využitím literární předlohy ***Jana Karafiáta***. „Diváci usedají v hledišti a na jevišti už se chystá v obývacím pokoji štědrovečerní večeře. Broučky sleduje nejprve Beruška, neboli dítě Terezka, v televizi. Na zákrok babičky se ale televize vypne a příběh postupně dohrávají členové rodiny s předměty – s čepicí, cigaretami, rukavicemi apod., a to většinou velmi kreativně. Zjišťujeme detaily z rodinného zázemí a přichází nový dramatický prvek: syn přichází se svojí novou přítelkyní, Romkou. Rodina je zaražená a reflexe této nové rodinné situace se objevuje i v příběhu o Broučcích. Členové rodiny se vypořádávají se Štědrým večerem, s neočekávanými rodinnými zápletkami, bojují o rituály. Také využijí nabídnuté metafory a nevítané návštěvě dají jasně najevo, že k Broučkovi patří Beruška a ne exotická Verunka. Očistným hybatelem příběhu je bezelstné dítě, které má svůj přímočarý a předsudky nezatížený pohled na věc. I zarytý odpůrce dětí na jevišti snad přistoupí na model Rámusu. Představení je do značné míry skutečně rodinné a o to autentičtější: babičkou je vedoucí Rámusu Zdeňka Vašíčková a spolu s ní účinkují v inscenaci její dvě dcery, zeť

Ochotnický kroužek Zkouška sirén Ves Touškov / Matěj Samec, Marie Černíková, Tereza Tausingerová podle románu Jane Austenové Pýcha a předsudek: Pud a zkušenost. Foto: Štěpán Filcík.

Dramatická školička Svitavy / Iva Procházková: Myši patří do nebe. Foto: Ivo Mičkal.

a vnučka. A herec v roli syna je dlouholetým členem Rámusu, takže patří prakticky rovněž do rodiny. Dítě Terezka je natolik bezprostřední a autentické, že občas klade pasti dospělým – pokud zaváhají a začnou „hrát", Terezčina pravdivost je usvědčí. Terezka si právem zasloužila cenu za „nejlepší ženský herecký výkon". A Rámus právem nominaci na LCH. I když tam už to asi nemůže být takový „zázrak" jako na oblasti: jak pravil porotce Josef Brůček: „Jen v Plzni lze slavit Štědrý večer o Velkém pátku".

Dále byly na LCH doporučeny tyto soubory:

„**SaVo Plzeň (Samá Voda)**, letošní absolventi ZUŠ soustředění kolem pedagožky Dany Jandové, jedné z mála osobností v regionu, která dlouhodobě poučuje své svěřence také o loutkářském oboru. SaVo si zvolilo pohádku ***Oscara Wildea*** **Slavík a růže** a už samotná volba titulu se stala předmětem diskuze, stejně jako neiluzivní divadelní přístup. Trojice mladých lidí hraje příběh marionetami s odkrytým vedením víceméně ilustrativně. Ale ve chvílích, kdy do příběhu vstupují sami za sebe, snaží se o vyjádření svého vztahu k tématu. Jenže tento druhý plán nestačili do přehlídky vystavět, takže není dobře čitelný. V několika případech soubor vyslyší volání textu po znaku, ale takových momentů je málo, a tak nakonec nevyzní vrchol příběhu: když slavík barví růži krví svého srdce. Jde však o soubor po všech stránkách poučený a lze očekávat, že bude na inscenaci (především na jejím druhém plánu) dále pracovat. Proto ho porota doporučila do programu letošní Loutkářské Chrudimi."

Soubor **Pecky Domažlice –** konečně mimoplzeňští loutkáři! Z jejich inscenace byla patrná systematická práce souboru a jeho vedoucí Dany Žákové v literárně-dramatickém oboru ZUŠ. Děti (12-13 let) jsou poučené, je vidět, že si úspěšně osvojují kulturu pohybu, zvuku a slova na jevišti; jen zřídka se některým doširoka rozevřou vokály. Inscenace **Chlapec a kachna** pochází z knihy ***Věnceslavy Hrdličkové*** Příběhy o soudci Ookovi, autorkou dramatizace je ***Dana Žáková***. Nejvíc prostoru věnovala porota diskuzi o různorodosti použitých výtvarných prostředků. Hraje se živě, dále s velkou loutkou na tyči doplněnou živou rukou. Někdy se používá také maska, někdy pouze líčení. Důležitým prvkem je stínohra, která v tomto případě kombinuje živé lidi a různé typy loutek. Stínohra není dotažená do náležité finální podoby a pokud ještě musí řešit herci technické problémy, zanikají důležité momenty. Inscenaci by rovněž prospěla rozmanitější zvuková složka. Navzdory uvedeným výtkám je inscenace schopna dostát nárokům národní přehlídky.

Zkouška sirén Ves Touškov: **Pud a zkušenost (Pýcha a předsudek)**. Odkaz v závorce nás jasně dovede k dramatizované předloze ***Jane Austenové***. Nejedná se o červenou knihovnu, byť dějová schémata jsou příbuzná, literární úroveň je vyšší. Inscenace vybrala některé motivy s důrazem na dějové linie týkající se vztahu dvou sester Elizabeth a Jane a ústřední motiv knihy, ve zvratech se vyvíjející vztah Elizabeth a pana Darcyho. Zkouška sirén, látka z počátku 19. století, doslova popadla současné divadelními prostředky a těmi ji proklepává: prověřuje slovní prázdnoty, poměřuje pýchy a předsudky „celebrit" 19. století s pýchami a předsudky „celebrit" století 21. Klíčovými divadelními prostředky jsou rytmus ve slovech i pohybu, ve stylizaci. Rytmy se mění vzhledem k jednotlivým scénám, k potřebám způsobu sdělení. Slova jsou (srozumitelně!) chrlena, zpívána, základním prostředkem je voice band připomínající DJský set; ale herci hlasem zvládnou to, k čemu DJ's potřebují aparaturu a elektroniku. Inscenace využívá dva základní herní plány: vpředu u stolu s lampou se řeší rodinné problémy. Matku a pět dcer ve znaku charakterizují látková dámská přirození, pány „průkazové" fotografie. Znaky nejsou dobře čitelné, inscenátoři si toho jsou vědomi a uvažují o změnách. Ve druhém plánu (zbytek jeviště) jede rytmizovaná tanečně-pohybová hudební show, v naprosté většině velmi zábavná. Drhne v některých mnohomluvných pasážích, o další řešení si říká slovo mluvené do hudby, které někdy zaniká. Občas vytryskne pramínek civilního herectví a v kontextu důsledně stylizovaného projevu sdělení zazní v plné síle. Ale i ve stylizovaných pasážích vykvete například důvěrný vztah sester, třeba v duetu o přicházející bouři. Diskutována byla srozumitelnost příběhu: bez znalosti románu se divák může ztratit, ale kupodivu je mu to často jedno. Někoho může forma popudit, jiní jsou okouzleni chutí popasovat se s materiálem, který koketuje s kýčem, a to současnými divadelními prostředky, které se kýči vyhýbají, nebo s ním naopak programově pracují. V návaznosti na diskuzi během loňské LCH, která se týkala sporné účasti profesionálů v amatérské soutěži: porota plzeňského Pimprlení si je vědoma, že se jedná vesměs o budoucí profesionály. Proto soubor doporučila a nenominovala."

Přehlídku uzavřel domácí soubor **Divadlo V Boudě**, který se po čase Pimprlení vrátil z Divadla Dialog právě do Boudy a mnozí to kvitovali jako přínos. Také proto, že se Bouda s péčí sobě vlastní postarala o příjemné zázemí. Díky tomuto souboru bylo v programu zastoupeno tradiční marionetové divadlo hrající v kukátku. To je typ divadel, která se plzeňské přehlídce vyhýbají, ačkoli je jich v regionu dost. Letos přišli „Bouďáci" konečně s vlastním kouskem, a to s Šípkovou Růženkou, kterou pro potřeby souboru upravil a režíroval mladý člen souboru ***Tomáš Jereš***. Výhrady směřovaly k humorným aktualizacím, které v rámci celku působí spíše jako naschvály bez další souvislosti

krajské postupové přehlídky

s kontextem. Soubor využívá přestavby na jevišti k předscénám, zatím ale ještě všechny nedotáhl k pointě a nevyužil je ve prospěch dění v kukátku. S nelibostí přijímali diváci také mluvení přes mikroporty. Naopak velké uznání získala Bouda za vedení loutek. Jak bylo řečeno při diskuzi, loutky opravdu hrají a nebojí se kontaktu. Pokud dojde ke kolizi a zamotají se nitě, „Bouďáci" jsou schopni vtipně improvizovat a z nesnáze udělat jeden z vrcholů představení. Vzhledem k celkově průměrné, spíše horší řemeslné kvalitě práce s loutkami na LCH byl soubor dodatečně doporučen na národní přehlídku.

* * *

Tolik zprávy porotců týkající se nejúspěšnějších představení regionálních přehlídek. Odpovědi na následující otázky jsem se pokusila shrnout a vybrat z nich ty nejzajímavější:

Jaké byly největší problémy letošních loutkářských představení?

Jak se dalo předpokládat, týkají se, a to dlouhodobě, největší problémy dramaturgicko-režijní složky představení, včetně těch nejúspěšnějších. Konkrétně jde často o mnohomluvnost, zdlouhavost nebo naopak nesrozumitelnost kvůli přílišné redukci textu, porušování příčinných souvislostí příběhu atp.

„Na nedostatek kvalitních předloh si odjakživa stěžuje každý soubor, jenž věří, že někde existuje či by měl existovat ten pravý, ideální, jemu na tělo padnoucí text. Ale nemalá část loutkářů už naštěstí dozrála k poznání, že takový si mohou ušít jen oni sami, a s větším či menším úspěchem tak činí." *(L. Richter)*

Další problémy, i když ne tolik časté, spočívají v nedostatečném využití možností loutek a hry s nimi.

Které druhy loutek letos byly k vidění, které převládaly? Má ještě dnes smysl mluvit o „čistotě loutkovitosti"?

Statisticky vedou marionety, ale jinak je loutkové divadlo z hlediska druhů loutek pestré, nápaditě. Jsou tu maňásky, marionety v rodinném divadle (objevuje se stále více souborů, které hrají v tzv. rodinných divadélkách, ať už klasických, sériově vyráběných a prodávaných zejména v období 1. republiky, nebo současných originálů), marionety velké, spodové loutky, loutky tvořené během představení z listů papíru, z trubic od koberců, z krabic…. Tu a tam se objeví ozvláštnění černým divadlem, luminiscencí.

„Čistě loutkových představení" je minimum. Buď se loutky vodí přiznaně, aniž by vodiči komunikovali s diváky, nebo je naopak komunikace součástí inscenace. Z tohoto pohledu zajímavým byl, byť nedotažený, pokus LS Na židli Turnov na domácí přehlídce, kdy děti vyprávěly s použitím jednoslabičných slov a zvuků a jednoduchých loutek vytvořených před očima diváků z papíru pohádku o Otesánkovi." *(A. Exnarová)*

„Čistota ve smyslu ‚jen loutky' se, zaplaťpámbů, už léta v loutkářství neřeší. Otázkou je spíš smysluplnost užití loutky a důležitost její role (kvalitativní, ne kvantitativní) ve významech inscenace. /…/ Je totiž otázka, o co je loutkově ‚čistší' inscenace plná loutek, jež však nesdělují žádný důvod k svému použití, než inscenace třeba s jedinou loutkou, která je však svými specifickými významy nenahraditelným hlavním nositelem sdělení inscenace." *(L. Richter)*

Jaké typy textových předloh převládají, odkud soubory čerpají?

Ve většině jsou to vlastní adaptace, ať už známých pohádek či jiných prozaických předloh. Několikrát soubory sáhly po hrách pro loutkové divadlo, ovšem (snad na štěstí) ne „historických". Jednou z nejstarších byla jistě hra Ostrov splněných přání Vojtěcha Cinybulka z roku 1946.

Diváckou adresou jsou jednoznačně děti, přibližně od 3 let výše, výjimkou a perličkou byl například soubor Obludárium z Nového Města na Moravě hrající v Třebíči, když pro náročnost a drastičnost textu bylo jeho představení Deník nejmenované velmoci určeno pro dospělé.

Kde nejvíc tlačí pata současné loutkové divadlo?

Jednoznačně v dramaturgii, jak je patrné z výše uvedeného. „Mám pocit, že se stále projevuje a možná prohlubuje krize témat. Stále chybí úspěšná snaha přinášet zajímavé příběhy, které by se tak či onak dotýkaly naší současnosti. Soubory se často víc věnují „technologii" vzniku inscenace a daleko méně je vidět snahu o vykreslení charakterů, vztahů, konfliktů a jejich řešení. Nejde zkrátka tolik o divadlo, jako spíš o produkci, byť často velmi zajímavou. Zatím." *(Š. Filcík)*

„Málokdo se zamýšlí nad tím, v čem je loutka silná a co jí sluší (tedy nad loutkovitostí vůbec i toho kterého druhu loutky zvlášť), a to počínaje výběrem vhodné předlohy a její úpravou a konče jevištním provedením. *(L. Richter)*

A jedna optimistická na závěr: „Většina ze zúčastněných nechyběla na žádném z představení, na diskuzích se přemýšlelo o viděném. Myslím, že to bylo pro všechny inspirativní setkání. Nechce se mi hledat, kde tlačí pata současné české divadlo, ale rozhodně tudy vede cesta za zlepšením: Učit se od sebe navzájem a přitom si důsledně hledat svoji cestu." *(P. Kordová)*

Po tomhle mě na závěr napadá jediné: Činoherci, inspirujte se!

LS Mléčná dráha ZUŠ Semily / Černá princezna. Foto: Ivo Mičkal.

LS Bodi Jaroměř / Bajaja. Foto: Ivo Mičkal.

Deset let Open Air v Hradci Králové

Alexandr Gregar

Open Air program při královéhradeckých „Regionech" produkovalo letos Volné sdružení východočeských divadelníků a Impuls již po desáté. Z původně doprovodného programu mezinárodního festivalu Divadlo evropských regionů – začínali jsme v roce 2000 s osmnácti soubory, které zahrály 27 představení – se zformovala samostatná složka této každoroční červnové události, která si začala žít vlastním životem, podobně jako „Off" v Avignonu nebo Fringe v Edinburgu. Objem Open Air programu (OAP) už významně přesáhl program „hlavní" – letos víc než dvojnásobně! Byť každý den pršelo nebo poprchávalo, nehrálo se pouze deset z ohlášených 151 představení! Několikrát denně, na deseti scénách (na třech s elevacemi pro celkem 600 diváků), bylo vždy „plno". Diváci, jichž za celý OAP bylo na třicet tisíc (!) v nejhorším roztáhli deštníky či se zabalili do pláštěnek. Herci byli stateční a nehrozilo-li rozmočení scény nebo kolaps elektriky, vydrželi a dohráli. (Hlavní program uvedl na scénách Klicperova divadla a Divadla Drak 71 představení před cca 25 tisíci diváků.)

Polovinu produkcí OAP představovaly profesionální nebo poloprofesionální skupiny, druhou samozřejmě amatéři - divadelníci nejen z Česka, ale také z Polska, Finska, Rakouska, Německa, Francie, Španělska

Divadlo Commedia Poprad, Slovenská republika / Jozef Gregor Tajovský: Statky zmätky. Foto: Alexandr Gregar.

a Japonska! S velkým zájmem bylo přijato představení dámského spolku Nakafráno z Turnova (Božský řízek), D´Artagnan z Třebechovic, obrovský úspěch měla obnovená premiéra hry Pepíka Tejkla Země pokladů. Open Air si dokonce odskočil do hospody Budvarka na Slezském předměstí, kde soubor Emy Zámečníkové zinscenoval Egressyho Portugálili, hrálo se na ulicích, na náměstích. Vystupovala i nejrůznější experimentální uskupení, studenti uměleckých škol a divadla mimo hlavní proud, např. Bílé divadlo, Tramtarie Olomouc, Geisllers Hofkomoedianten z Kuksu, Divadlo bez hranic, Zkouška sirén, popradská Commedia, pražská D.I.S.Harmonie, Antonín D.S. Praha a Krvik Totr, abychom jmenovali jen některé ze 119 souborů, které se letos OAP zúčastnily. Letos nedominovaly Žižkovým sadům procovské stany Continua či Anpu, zato skromnější „celta" Vosto5 byla narvaná často do ranních hodin, ani několik představení denně v „Autobufu" Petra Reifa nemělo nouzi o diváky, k zábavě dětí přispěl stan Damůzy s Vyšehrátkami, čajová scéna, dokonce i divadlo v turistickém stanu, „áčku". A k tomu každý den koncerty na Kavčím plácku, pohádky na letní scéně Klicperova divadla…

OAP se dnes hraje na více než deseti hracích místech – novým prostorem bylo nádvoří Nového pivovaru. Jako koproducent OAP se tu představilo o.s. Poco a poco animato Hradec Králové a každý den uvedlo vynikající představení tzv. českého „nového divadla" – deset večerů experimentální, pohybové, autorské a soudobé divadelní tvorby a performancí, např. Money Transformance od Secondhand women, Hidden Landscape od DOT 504, Na Fidela mi nesahej! M. Bambuška či Polaris Vojty Švejdy a Jana Beneše. V tomto prostoru stála největší festivalová elevace pro 250 diváků, byl instalován i „Kaleidoskop českého tance", unikátní exteriérový výstavní projekt velkoformátových fotografií nejvýraznějších českých tanečních souborů na fotografiích deseti současných uměleckých fotografů. Mimořádným programovým blokem byly performance souboru „Depresivní děti touží po penězích" – pět repríz představení ve skutečných bytech na Starém městě v Hradci Králové připomínalo někdejší bytové divadlo disentu. Depresivní děti také představily výtvarně – sociálně – divadelně – duchovní happening Reliquiairum, performing-art v hale jedné novostavby na Starém městě. Poco a poco animato, s nímž VSVD spolupracuje, tak nabídlo i nový koncept Open Air programu. Ten bude i v budoucnu nabízet prezentaci souborů, která, podobně jako v Avignonu nebo v Edinburgu (byť v menším měřítku), může být součástí jejich „marketingu". Ale zřejmě se přikloní i ke specifické dramaturgii. K tematickým a žánrovým konceptům či site-specific inscenacím, kdy se festivalový prostor stane součástí tvůrčích záměrů. Letos se o to pokusily Depresivní děti a také, ostatně jako vždy při svých dosavadních pěti účastech, Bílé divadlo z Ostravy s inscenací Zde – na ostrém rozhraní života, které Honza Číhal nachystal před Klicperovo divadlo.

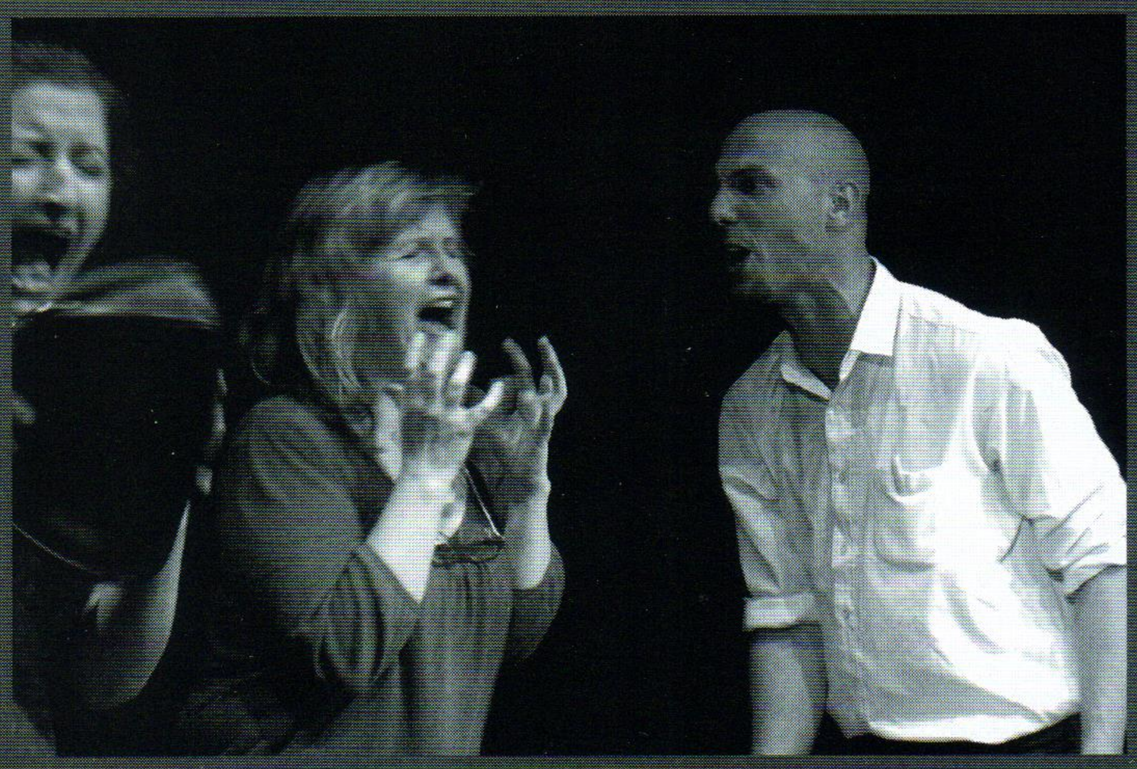
Open Air program při hradeckých Regionech má před sebou budoucnost, je ale načase změnit jeho rytmus a tempo. A hledat dál, nově - i proto se od příštího roku stane jeho hlavním producentem Poco a poco animato.

Přátelské setkání NA PRKNECH 2009

Jan Chlubný, Jarka Vykoupilová

Letošní dvanáctý ročník festivalu amatérských divadel, který má v názvu ne náhodou „setkání", proběhl v prostorách Kulturního domu ve Veverské Bítýšce ve dnech 12.–14. června. Nabídl nejen představení amatérských divadel, ale i vzácného hosta Jaroslava Duška s divadlem Vizita.

Páteční program zahájilo představení **DDS Brnkadla Autobus sebevrahů** autora ***A. Passolinna***. Díky dobrému scénáři vtipné a také dobře zahrané. Typově byly role velice dobře obsazeny. Jak název napo-

Divadlo PRKNO Veverská Bítýška / Eduardo Rovner: Společnost. Foto: Milan Strotzer.

vídá, skupinka ztracenců rozhodnutých skoncovat se vším se setkává na cestě za smrtí. Nápaditý scénář by ale zasloužil výrazné škrty a přepsání zápletky. Představení by také nejspíš svědčilo, kdyby se hrálo bez přestávky. Ta uškodila a druhá půlka se už na první nedotáhla. Zajímavé a funkční bylo určitě použití animací promítaných za scénou. (2. místo v hlasování diváků)

Jako další se představil **Amadis Brno** s inscenací hry ***M. Schisgalla* A co láska?** Po loňském hereckém koncertu ve hře Kapsy plné šutrů byla tahle komedie méně svižná. Oba herci se s rolemi spíše prali… Paradoxně byla nejpřesvědčivější postavou na jevišti Klára, která měla jen menší roli. Scénář o kterém se v programu tvrdí, že jde o brutální satiru, je spíš nezdařeným pokusem o plytkou konverzační komedii. Herci se navíc pouštěli zbytečně do nejlacinějších vtipů, jaké snesou snad jen příznivci nudných televizních estrád. Živý zpěv se bohužel také nevydařil a navíc neměl pro hru žádný význam. Divadlo Amadis ale dokáže zahrát kvalitní kousky, tak se na ty příští budeme těšit. (4. místo v hlasování diváků)

Domácí **Divadlo Prkno** z **Veverské Bítýšky** zahrálo představení hry ***E. Rovnera* Společnost.** Scénář skvěle napsaný, představení gradovalo od pozvolného začátku až do konce za pomoci tří výborných hereckých výkonů (Vít a Eva Jakubcovi a Jarka Vykoupilová). Inscenace je doporučena na Jiráskův Hronov 2009. Stylizace hry do boxerského ringu se ukázala jako ne zrovna nejšťastnější a některé pauzy byly vyloženě rušivé. Inscenace je přes kulisu bojového sportu hlavně o vzájemném pochopení a toleranci. Dlouhý aplaus byl důkazem, že představení bavilo a téma mezilidských vztahů se dotklo snad každého z nás.

Sobotní program začal odpoledne pohádkou ***J. Breuilla* Filipova dobrodružství Divadla Ovečka Tišnov**. Malý Filip cestuje do „země zdraví", učí se čistit si zoubky nebo umývat ruce. Od dětských diváků jsme se dozvěděli, že zklamáním byla délka představení – jen 20 minut. Didaktičnost ozvláštňoval sbor dětí, který písničkami prokládal výuku hygienických návyků. Na scéně se kromě živých herců a hudebníků objevily i plyšové hračky. Scéna byla možná přehnaně složitá a pro vodiče loutek velmi nepohodlná (museli klečet a plyšové hračky držet v ruce nad hlavou). Více lehkosti a hravosti by určitě neuškodilo.

Dramatický kroužek z Veverské Bítýšky se představil svým titulem **Hraješ ten strom jako úplné dřevo!** Byla to procházka historií divadla v podání mladých herců. Nejednalo se o klasické divadelní představení, ale o jakýsi výstup z „dílny, kde se tvoří herci". Příjemné bylo poznání, že v některých případech už pomalu není co tvořit. Například Filip Findura, který je v každé poloze vynikající, ale především Klára Šťastná, která zazářila v roli učitelky. Pokud jde o samotný děj výstupů, největší ohlas sklidily scénky Adam a Eva, dále Jak se Goethe vsadil, že napíše hru za týden a Jak herec získává roli či naprosto brilantní Antické drama. Příjemný zážitek.

Divadlo Krátký rozum z Gymnázia M. Lercha Brno přivezlo svou **Školní vzpouru** autora ***S. Zajíčka*.** Soubor, který s úspěchem vystupuje na soutěžních festivalech studentského divadla, dorazil na Prkna letos poprvé. Co říci na představení, které nebylo určené nám starším? Někteří mladší se neustále smáli, kdežto my starší jsme se jen snažili alespoň něco pochopit. Soubor je ale mladý a určitě se má co učit. Ve školním divadle si zahrát chtějí všichni, a tak budiž alespoň chvála režisérovi, že role obsadil tak, aby ty větší hráli ti dobří a role menší ti slabší. (5. místo v hlasování diváků)

DSEK Rosice zahrál **Podivný případ pana Olivera *L. Hemaly*.** Svou inscenací si kladl otázku: Děje se vše podstatné jen a jen v naší hlavě? Ten, kdo stojí nohama na pevné zemi, odpoví, že ne. Ale co když ano? Lehce absurdní hříčka prodchnutá atmosférou písní Toma Waitse předkládá konflikt mezi nenapravitelným snílkem a jeho pragmatickým bratrem. Výborné nápady v textu jsou ale střídány pasážemi výrazně slabšími. Stavba příběhu a gradování děje se v představení nekonaly, o hereckých výkonech nemluvě. Rozhodně jde však o scénář literárně velice zajímavý. (3. místo v hlasování diváků)

Host festivalu Jaroslav Dušek s divadlem Vizita nadchl snad každého, kdo se přišel podívat. Sobotní večer zakončilo pouštění lampionů splněných přání a taneční večírek v klubu Pod Prkny.

Nedělní program zahájil známý příběh ***A.S. Exupéryho* Malý princ** v podání **NaKop Tyjátru z Jihlavy**. Došlo tu k politováníhodnému nedorozumění, naprostému minutí se s cílovou skupinou. Malý princ je jistě krásné poetické literární dílo, ale ne pro děti předškolního věku, kterým se soubor hru snažil podat. Modré malované letadlo sice bylo krásné, ale také to byla jediná věc, která děti zaujala. Hudební stránka byla rovněž bez nápadů. Na závěr se aktéři snažili publikum přesvědčit, jak je všechno krásné a pozitivní. Pardon, ale podle našeho názoru Malý princ není pozitivní ani trochu. Místo optimistického zvolání by nakonec mělo zaznít něco jako: „Neboj, to zas bude dobrý..."

Divadlo NABOSO Boskovice / Gabriela Preissová: Gazdina roba. Foto: Milan Strotzer.

DSEK Rosice přivezl do Bítýšky komorní drama ***S. Pekové*** pro dvě herečky, **Sestry**. Smrt matky ovlivnila jejich životy tak, že z jedné je opuštěná alkoholička a z druhé křehká a nejistá tanečnice s poruchou rovnováhy. Herecké výkony hlavních protagonistek byly vyrovnané, přesto by předlohou možná lépe zvládly starší herečky. Zápletka psychologického dramatu byla příliš jednoduchá a příběh se nikam nevyvíjel. Hru ozvláštnila a pochvalu zasloužila kapela Tepeto a její zpěvačka.

O poslední představení festivalu se postaralo **Divalo Naboso z Boskovic**, které přivezlo českou klasiku ***G. Preissové* Gazdina roba.** Další kus, kterým divadlo Naboso dokázalo, že mu dramaturgie není lhostejná, spíše naopak. Příběh ženy, která miluje nesprávného muže. Toho, který nejdřív slibuje společnou budoucnost a pak pod tlakem matky a manželky zbaběle na všechny sliby zapomene. Hru povyšoval skvělý hudební doprovod a zpěv (výborná Jarka Šimáková), jednoduchá a funkční scéna a vyrovnané herecké výkony. Propojení dávného příběhu nerovné lásky s tragickým koncem s hudbou i osudy lídra kapely Nirvana nevyzněl přesvědčivě, přesto byly city i napětí dávkované s přesností hodinového strojku. Slzy se na konci zaleskly v očích mnoha diváček a nejen jich. Loňský úspěch souboru s představením Maryša se Na Prknech letos zopakoval a Gazdina roba se stala jedním z vrcholů festivalu. (1. místo v hlasování diváků)

Na závěr čekalo přítomné veselé předávání cen, které se uskutečnilo na trávě u Kulturního domu. Pořadatelské divadlo Prkno předvedlo jako ochutnávku tři scénky z chystaného kabaretu Máš na hlavě trpaslíka (premiéra bude v září), zazpívalo a hlavně objímalo zástupce souborů. Za rok na šťastném třináctém ročníku NA PRKNECH, budeme se těšit na setkání!!!

Apostrofem praštěné divadlo

Vladimír Hulec

Již pojedenácté se konal ve dnech 27. června–1. července pražský mezinárodní festival nezávislých a amatérských divadel Apostrof. Hrálo se pětkrát v hlavním sále Divadla Na zábradlí, jednou na jeho komorní scéně Eliadova knihovna a sedmkrát v nedalekém Divadle Disk. Celkem tedy třináct představení souborů z Brazílie, Polska, Německa, Jižní Koreje, Maďarska, Sýrie, Rumunska, Slovenska, Itálie a po dvou z Ruska a České republiky. Vedle toho ještě proběhly čtyři dopolední a raně odpolední dílny (zhruba od 10 do 14 hodin). Jedna výtvarná: čtyřdenní Konflikt a krize na jevišti dánského scénografa Petera Rafna Dahma, a tři zaměřené na fyzické divadlo, práci s tělem a pohyb: čtyřdenní Rozvíjení vnitřních procesů v Německu působícího Brazilce Mauricia Schwaba Velosa, třídenní Interkulturní dialog Kolumbijce Josue Gabriela Santamaríy Pereze a čtyřhodinová Divadelní improvizace performerky a profesorky herectví na Konzervatoři Jaroslava Ježka Evy Elxy.

Amatérství jako princip

Podrobný výčet festivalových aktivit není ode mne náhodný. Stojí za to upozornit na partu nadšenců rekrutující se vesměs z pražského amatérského souboru Lucerna, která v roce 1999 založila a ve svém volném čase bez jakéhokoli honoráře dokáže vystavět takto monstrózní mezinárodní divadelní akci. Její úroveň je po organizační stránce obdivuhodná. Zahraniční soubory mají každý svého osobního, angličtinu a často i jejich jazyk znalého (studujícího) průvodce, po představení se konají krátké diskuze se souborem tlumočené (opět nadšenými studenty) do a z angličtiny (měl jsem tu čest je moderovat), konají se dva – úvodní a závěrečný – večírky s milým malým rautem, po každém představení diváci mohou hlasovat (skvělé – průměrné – špatné) a nakonec se dle těchto hlasů udělují divácké ceny. A úroveň festivalu je vysoká i po umělecké stránce.

Organizátoři nerozdělují soubory na amatérské, profesionální, studentské či kdovíjaké jiné. Nezajímá je ani, zda jde o činohru, výtvarné, pohybové, hudební či multižánrové představení. V charakteristice festivalu uvádějí – vedle amatérského divadla – ještě nezávislé divadlo. Toto označení je myslím zásadní a čím dál významnější. Je sice velmi nejasné, jak tuto kategorii charakterizovat, nicméně je asi nejpřesnějším vyjádřením toho, kdo se na festivalu prezentuje a jak. Akram Staněk, umělecký ředitel festivalu, k tomu na konci akce řekl: „Jsme amatérský festival z toho pohledu, že podmínkou je chuť na našem festivalu hrát, otevřenost vůči ostatním, snaha o dialog a setkávání. Umělecké nároky i organizační zajištění ale máme – nebo se aspoň snažíme mít – profesionální." Líbí se mi takový přístup.

„...třináct představení souborů z Brazílie, Polska, Německa, Jižní Koreje, Maďarska, Sýrie, Rumunska, Slovenska, Itálie a po dvou z Ruska a České republiky."

Nejpřitažlivější byla exotika

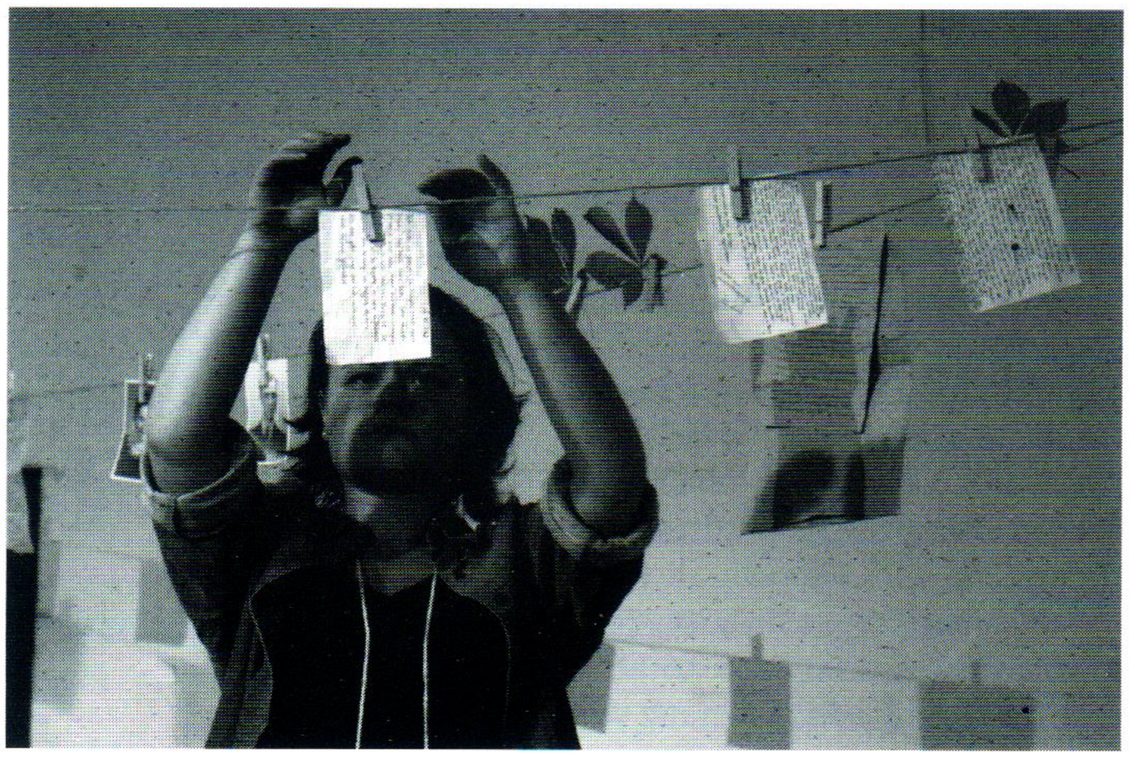
Už samotný výčet zúčastněných zemí je fascinující. Kdy naposledy (či vůbec) jste mohli u nás vidět divadlo z Brazílie, Sýrie, Jižní Koreje? A nejen to – všechna tři představení by se s přehledem mohla účastnit hlavního programu jakéhokoli profesionálního divadelního festivalu nejen u nás, ale třeba i v Avignonu, Vídni či Edinburghu. **Brazilce** ze

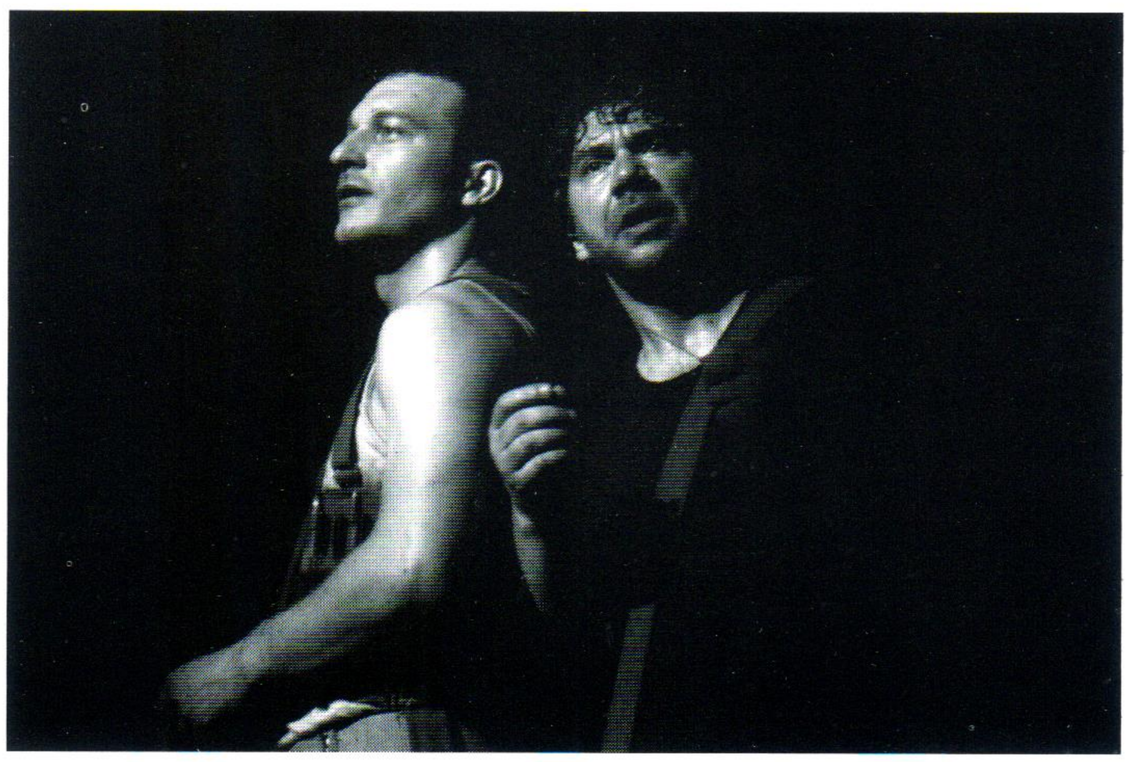
Changpa Theatre, Jižní Korea / Tadeusz Kantor: Doodri, Doodri. Foto: Petra Kulíšková.

Changpa Theatre, Jižní Korea / Tadeusz Kantor: Doodri, Doodri. Foto: Petra Kulíšková.

Freie Bühne Dresden, Německo / Louisa Jacobsonová, Conny Frühauf: Moji drazí, tak vzdálení. Foto: Petra Kulíšková.

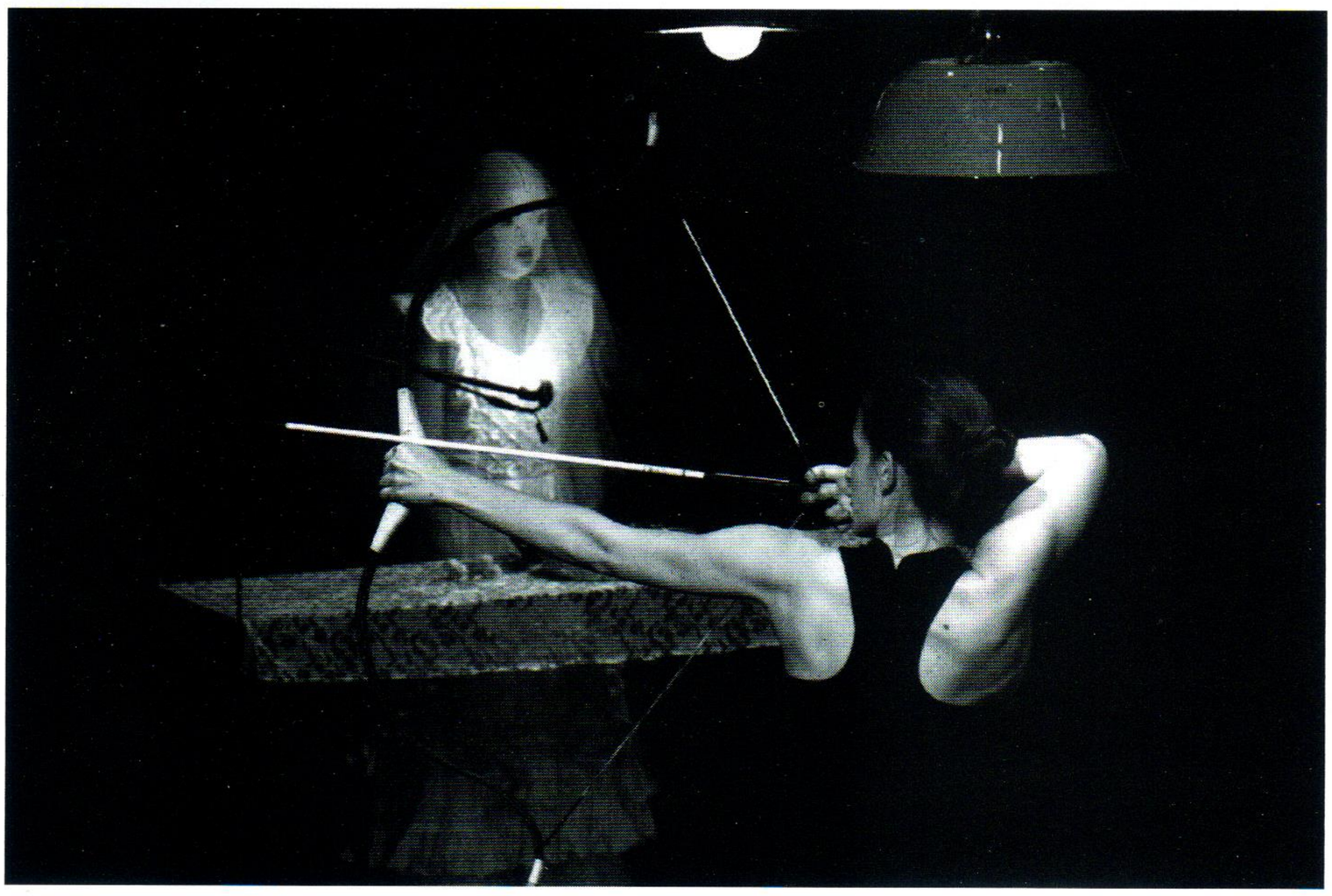
Divadlo Al-Khareef Damašek, Sýrie / Nawar Bulbul, Ramez Alaswad: Samotka. Foto: Petra Kulíšková.

souboru **Grupo de Teatro da Poli** ze **Saõ Paula** jsem bohužel jako jediné neviděl, musel jsem na premiéru Veselých paniček windsorských na Pražský hrad, tak jen zprostředkovaně: Inscenace **Bezedno** vznikla metodou postdramatického procesu ***Hans-Thiese Lehmanna***, jehož principem je „vyprávění bez příběhu". Soubor využívá ve své tvorbě také tzv. osobní divadlo, hereckou metodu docenta divadelních studií na univerzitě v Saõ Paulu Antonia Januzelliho, blízkou avantgardním divadlům 60. let. Tématem byl život a práce českého židovského filozofa Viléma Flussera (1920-1991). Působivé divadlo spoléhalo na fyzický účinek polonahých těl, vysokou hudebnost a dynamičnost.

Dokonalou ukázku precizního asijského divadla přivezl soubor **Changpa** ze **Soulu**. Patří k řadě tamních nezávislých, experimentujících scén, existuje již asi třináct let a jeho členy jsou absolventi divadelních škol. Jako inspiraci k výjevům z novodobé **korejské** historie si režisér Seung Hoon Chai vzal slavnou inscenaci Wielopole Wielopole Poláka ***Tadeusze Kantora***. Inscenaci nazval podle svého rodného kraje **Doodri, Doodri**. Obdobnou metodou kroniky jednoho místa a jedné rodiny oživoval „mrtvou", ještě však nezemřelou minulost posledních zhruba padesáti let. Na začátku leželi drahný čas před diváky herci zcela bez hnutí, rozházeni po celém jevišti jako opravdoví mrtví. Velmi pomalu a postupně ožívali či byli oživováni a někteří z nich zase umírali. Skvělé líčení, precizní fyzické herectví včetně používání hlasu, naprostá soustředěnost, kruté obrazy vraždění, znásilnění, bolesti, spousta silných metafyzických symbolů včetně smrti a křesťanského kříže se do diváků doslova vrývaly. Fascinující představení, podle mne nejlepší inscenace přehlídky.

Podle diváckých ohlasů však skončila na místě třetím. To první – což znamená automatické pozvání na příští ročník festivalu – získalo duo **syrských** herců ***Nawara Bulbula a Rameze Alaswada*** za jejich autorskou hru **Samotka**. Svou nezávislou skupinu nazývají **Al-Khareef Theatre**, působí v **Damašku** a patří k nemnoha plně profesionálním divadelním souborům v Sýrii. Nelze se však příliš divit, vždyť divadlo euroamerického stylu tam má ani ne stoletou historii a nezávislé skupiny se začaly formovat zcela nedávno, vysvětlovali sami herci. Textově

„Kdy naposledy (či vůbec) jste mohli u nás vidět divadlo z Brazílie, Sýrie, Jižní Koreje? A nejen to – všechna tři představení by se s přehledem mohla účastnit hlavního programu jakéhokoli profesionálního divadelního festivalu nejen u nás, ale třeba i v Avignonu, Vídni či Edinburghu."

Divadelní studio Kompánia Budakesz, Maďarsko / W. Shakespeare, Botho Strauss: Park. Foto: Petra Kulíšková.

náročná hra zachycovala modelovou situaci vězně a jeho věznitele, ovšem nahlížena byla z mnoha nečekaných úhlů a s nekonvenčními charakteristikami obou postav. Ač jej fyzicky krutě mučí, je vězeňský dozorce vlastně „jen" úkol splňující úředník, který jinak žije v souladu s božími zákony a svého vězně ve volných chvílích učí ke zkouškám k maturitě. A vězeň, ač je zavřený za své přesvědčení, je hodný člověk, ale v podstatě slaboch a zbabělec. Hra by jistě stála za překlad. Svou bezvýchodností, bezpředsudečností a syrovostí tak trochu připomínala Mrožkovy Emigranty. Velké herecké nasazení a absolutní souznění s textem (byť se hrálo v syrštině a bez překladu) zřejmě diváky uhranuly.

Druhé místo z pohledu divácké ankety získalo další výrazně na slovu postavené představení, ovšem s osobitým výtvarným – především světelným - působením. A opět šlo o text autorský a provokativní: hra **Zamilovaný Hitler** se zabývá oidipovským komplexem Adolfa Hitlera a jeho vztahem k ženám a sexu. Z pohledu freudovské psychoanalýzy prostupuje do jeho neznámých vrstev pod-

Divadlo Tony Bulandra Targoviste, Rumunsko / Dumitru Acris: Zamilovaný Hitler. Foto: Petra Kulíšková.

vědomí. Sledujeme několik posledních dnů jeho života v berlínském bunkru až po jeho svatbu s Evou Braunovou. Hitler i po své smrti žije dál – v dalších světových válkách, jež se v krátkých šotech promítají na svatební šál Hitlerovy ženy Evy Braunové, zatímco Hitler pod ním mizí. „Hitler je v každém světovém vůdci," vysvětlovali tento konec v diskuzi oba tvůrci – herec Městského divadla v Kišiněvě Dumitru Acris a režisér Národního arménského divadla v Jerevanu Suren Shahverdyan. A proč hrají rumunsky a pod hlavičkou **Teatrul Tony Bulandra** z **rumunského** města **Targoviste**? „Sešli jsme se na mezinárodním festivalu Babelfest, který pořádá právě Divadlo Tony Bulandra, tam se domluvili a nakonec tam dostali i grant," vysvětlil režisér Shahverdyan po představení. „Téma jsme studovali do hloubky a využili jsme i řadu neznámých či méně známých skutečností." Opět by asi stálo za to text přeložit do češtiny. „Hrát Hitlera je výzvou pro každého herce," ukončil setkání Dumitru Acris.

Suma sumárum

Rád bych v popisu představení a různých souborů a přístupů k divadlu pokračoval. Kdo však na Apostrofu nebyl, těžko si jen ze slov udělá opravdový obrázek. Vynikající byla **Kompánia Színház** z **maďarského** lázeňského městečka **Budakeszi**. Jde o dlouhodobě existující experimentální scénu zaměřenou především na tanec a pohyb, Apostrofu se zúčastnila již potřetí. Oproti minulým, ryze tanečním zpracováním Shakespeara (Romeo a Julie, resp. Othello) však tentokrát přivezla trochu moc na slovu postavenou, směrem k postmodernímu kabaretu a černé grotesce zaměřenou úpravu ***Shakespearova*** Snu noci svatojanské z pera německého dramatika ***Botho Strausse*** (jeho úprava se jmenuje **Park**, je z roku 1984 a česky zatím nevyšla). Tříhodinové představení bylo nad síly nemaďarsky rozumějících diváků. Nevyužívání titulků byla myslím jediná výraznější vada na festivalové kráse. Obdobné nepporozumění totiž postihlo řadu dalších účastníků včetně libého **trnavského Divadelního studia Disk** s život rekapitulující inscenací ***Blaho Uhlára* Nádech**. Pracoval totiž s tolika rovinami, divadelními formami, žánry a odkazy, s drsnou jízlivostí a laskavou ironií, že jazyka neznalý divák snadno podlehl dojmu, že jde jen o blábolivé, ochotnické snažení podivných starců a začátečnické pokusy mladých adeptů a adeptek herectví. Většina diváků festivalu jsou totiž cizinci, slovenštiny pochopitelně neznalí. Čechů najdete na – vesměs zaplněných - představeních sotva třetinu.

Služebníci lorda Alfréda Brno / Martina Krátká a kolektiv souboru: Spíš se mnou? Foto: Petra Kulíšková.

Čechů najdete i ve festivalovém programu málo. Letos se účastnily dva – shodou okolností **brněnské** – soubory: **Služebníci lorda Alfréda** s pohybovou groteskou ***Martiny Krátké* Spíš se mnou?** v podání tří absolventů ateliéru Ctibora Turby na JAMU Brno, Sáry Venclovské, Romana Blumaiera a Alexandra Stankova, a v českém amatérském hnutí již známější **Cyranovy boty** s choreografií ***Věry Bělehrádkové* Větve téhož stromu**, tentokrát (oproti Šrámkovu Písku, kde jsem choreografii viděl poprvé) interpretované samotnou autorkou. Oba soubory působily podobně – snaživě, ale zatím bez originality a výrazné herecké či taneční osobitosti. V kontextu festivalu zapadly do (pod)průměru. Spolu s Rusy, Poláky a možná i Italy, byť jim možná křivdím. Jejich Pinocchio byl totiž tak trochu kantorovským divadlem smrti. Jen trochu zmateným. Ovšem i takové pokusy a soubory na festival patří. Právě pro konfrontaci, inspiraci a poznávání omylů a cest.

A jak se soubory na festival dostanou? Vybírá je dramaturgická rada a podmínkou je, že na akci budou hrát zdarma, cestu si uhradí z vlastních zdrojů a zůstanou po celou dobu festivalu. Organizátoři zajistí jen zdarma ubytování, malé diety, techniku a volný vstup na celý festival. Pro české účastníky téměř nepřekonatelné amatérství. Snad jedině Bílé divadlo z Ostravy, kostelečtí Šviháci anebo pražský Kámen jsou divadlem takto „apostrofně" praštění. Anebo se mýlím?

Divadlo Harlekýn Perm, Rusko / Kolektiv souboru: Non-linear Evolution. Foto: Petra Kulíšková.

Ostrovské soukání

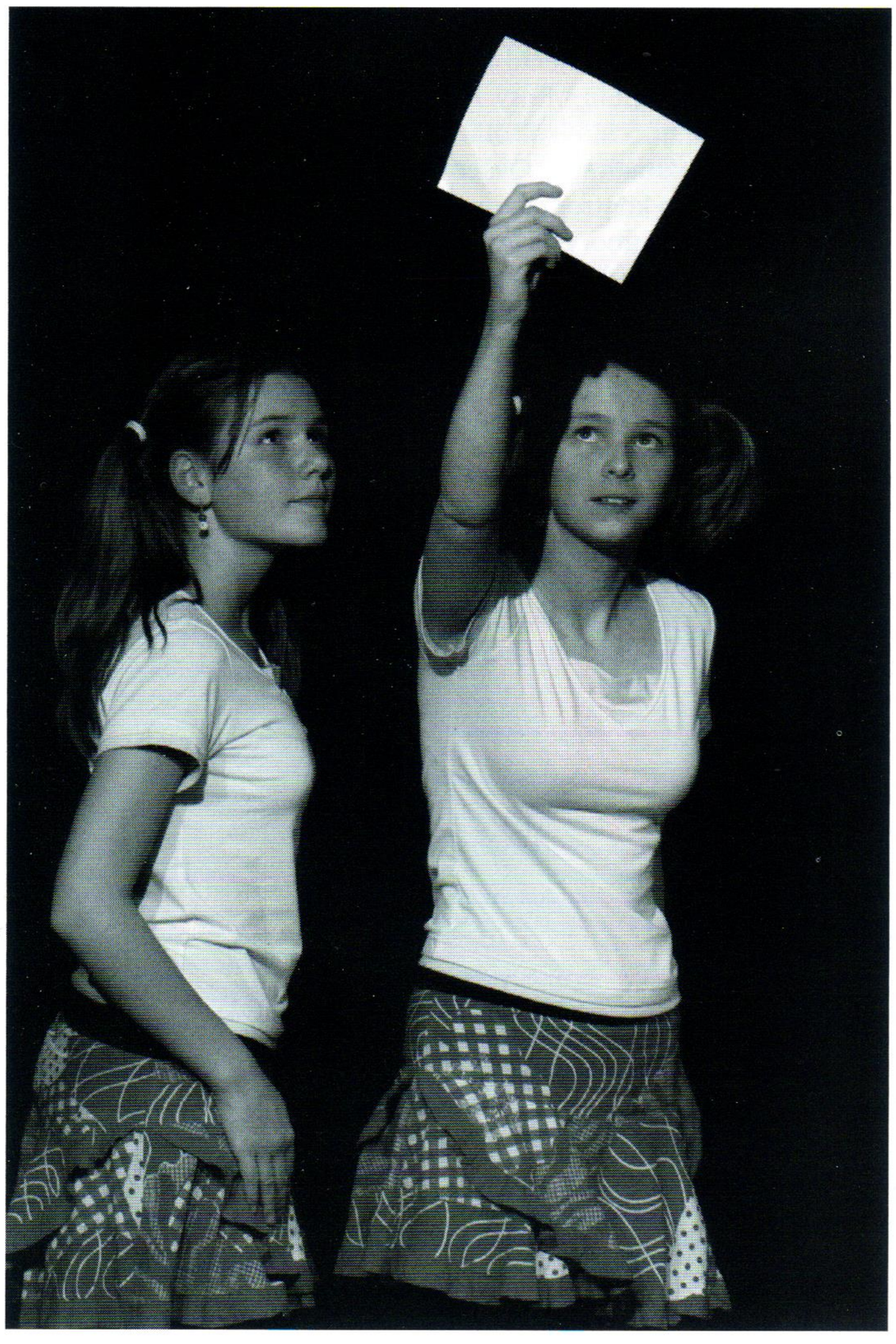
Joke Elbers
přeložila **Walburga Mikešová**

Ostrovské soukání je festival organizovaný vedoucí divadelního souboru HOP – HOP Irenou Konývkovou, pořádaný každé dva roky dětmi a pro děti, v roce 2009 se konal již 7. ročník ve dnech 29. dubna až 3. května. Téma festivalu bylo Hrdina očima dítěte. Zúčastnilyse ho soubory z Kolumbie, Anglie, Německa, Itálie, Švýcarska a soubory z různých koutů České republiky.

Zahájení přehlídky se odehrálo za účasti několika představitelů města Ostrova a Karlovarského kraje. Projevy v češtině i angličtině byly prokládány barvitým představením hudebníků ostrovské ZUŠ za doprovodu bubnů, akrobatických scén a s nadsázkou improvizovaných příběhů různých hrdinů, zvláště pak Červené karkulky.

Během rozborových seminářů za účasti vedoucích souborů se mluvilo především o tom, jak soubory pracují, jaké mají divadelní zázemí, kde pracují, o zkušenostech vedoucích souborů a jejich divadelním vzdělání. Například **kolumbijská divadelní škola** pracuje s tématem herec života - život je velmi důležitý a divadlo je život. Filozofií tohoto souboru je, že není špatného představení. Vše na jevišti tvoří děti, které v něm účinkují, jejich životní zkušenost se stává velkou součástí samotného příběhu, který samy vytvářejí. Režisér má

DDS HOP-HOP ZUŠ Ostrov / Irena Konývková podle knihy Jacqueline Wilsonové: Dvojčata v průšvihu: Ruby a Garnet? Foto: archiv Soukání.

jen funkci jakéhosi průvodce. Představení ***Michaela Endeho* Momo** bylo založeno na textu, kostýmech a parukách; jednotlivé scény byly rozsáhlé a mnohdy jim chyběla autentičnost.

Soubor HOP – HOP se představil s inscenací **Dar ohnivého ptáka.** Krásné obrazy dokreslené vyborným osvětlením a živou muzikou, s čistým a jednoduchým příběhem, takže divák byl schopen porozumět i přes jazykovou bariéru.

Vedoucí souboru z **Aše** použila styl commedia dell'arte s dětmi, které si tuto práci velice oblíbily. To bylo na představení **Dva nepraví cikáni** čitelné, pracovalo s živou muzikou, písněmi, jednoduchými kostýmy, výpravou a maskami. I přesto, že hra byla založena hodně na textu, diváci rozuměli zápletce příběhu.

Soubor z **Brna,** středisko volného času Lužánky, pracuje především s adaptovanými dětskými příběhy a jejich tématy. Představení bylo o sourozencích, kteří ztratili rodiče a najednou se ocitají sami. Vypráví, jak se tito dva sirotci snaží najít pomoc u druhých, ale bohužel na konci zjišťují, že musí sami najít v sobě sílu bojovat a postarat se jeden o druhého.

TPZ, Theatre Peadagogisches Zentrum, z Brixenu z jižního Tyrolska zahrálo velice vtipnou volnou adaptaci ***Shakesperova* Romea a Julie**. Skupina turistů a průvodce procházejí Veronou a vstupují do jednotlivych scén slavné tragédie, kde občas hrají důležitou roli. Soubor chtěl především uchopit příběh Romea a Julie s nadsázkou a pokusil se o originální zpracování, což se mu povedlo. Mírný chaos na jevišti v představeních TPZ se již stal jakousi jejich ochrannou známkou (ani v nejmenším to nemíním pohrdavě a hanlivě).

Anglický soubor z **Wolverhamptonu** byl veden režisérkou také původně z Ostrova, bývalou žákyní Ireny Konývkové ***Hanou Cerhovou-Shell***. Ta adaptovala originální rozsáhlou vikingskou báseň **Beowulf** ***Kena Pickeringa a Keitha Colea Beo*** do konečné verze představení. Tato slavná báseň byla rovněž zpracována ve filmu s

Anthony Hopkinsem a Angelinou Jolie. Tvorba souboru se zakládá na spolupráci ve skupině, na budování sociálních dovedností a vzájemné důvěry. Inscenace **Beowulf** byla docela drsná, plná individualit. Ukázalo se, že skupina pracuje v tomto složení krátkou dobu. Na druhou stranu jsme měli příjemný zážitek ze živosti, nadšení a obětavosti mladých herců.

Rodinné Album bylo kvalitní představení režírované Lucií Veličkovou. Tentokrat zvolila knihu ***Miloše Macourka***, kterou sama adaptovala do jevištní podoby. Děj se odehrává očima hlavního hrdiny; máme možnost vidět fota z rodinného alba, kde se všichni usmívají a jsou šťastní a bezstarostní. Postupným odhalováním příběhu se dovídáme, že vše není tak usměvavé a bezstarostné, jak se na první pohled zdálo.

Soubory z **Německa** a **Švýcarska** spolupracovaly na hře nazvané **Modrovous**. Jednoduchá scéna, mluvené slovo v němčině, angličtině i češtině, výborná hudební složka, poetická atmosféra, pomalé scény střídající se se scénami akčními… tím vším bylo představenií Modrovouse protkáno a vybalancováno.

V neposlední řadě zmiňuji další dvě představení souboru **HOP – HOP z Ostrova**. Tento soubor ukázal mnohostrannost jednotlivých skupin pod vedením zkušené a mnohostranné režisérky Ireny Konývkové. Inscenování experimentalní poezie **V bludišti mého srdce** bylo založeno na hře se slovy a pohybem, plné absurdity, dynamického temporytmu, hudby a neskutečné energičnosti.

Ruby a Garnet zahrály dvě 13-ti leté dívky, ze tří čtvrtin v angličtině. Hlavní postavy jsou sestry-dvojčata, která se snaží vyrovnat se ztrátou matky. Dvojčata jsou povahou odlišná, ale přesto nedokážou být jedna bez druhé. Představitelkám se podařilo vytvořit krásné představení plné něhy, které dojalo nejednoho diváka.

Na závěr bych chtěla moc poděkovat Ireně Konývkové a organizačnímu týmu Soukání za uspořádání zajímavého, umělecky hodnotného a inspirativního festivalu.

Divadelní soubor CHLA La Calera, Kolumbie / Los hijos del tiempo. Foto: archiv Soukání.

postgraduálnísloupky

ŽÁNRY DRAMATU

Zdeněk Hořínek

6. Drama (v užším smyslu)

Drama (v užším smyslu) je charakteristickým produktem realismu (a naturalismu) devatenáctého století. Nalezneme sice už dřív (nejzřetelněji v Diderotově „vážné komedii" a v Lessingově „měšťanské truchlohře") předchůdce tohoto žánru, ale teprve v období kritického realismu vytlačuje tento nový dramatický útvar starou tragédii, aniž by při tom přebíral její funkci a její tematické zaměření. Drama (v užším slova smyslu) je plodem zcela odlišného vidění světa a zcela nového způsobu jeho zpodobení. Říká-li se, že realismus cílevědomě usiluje o pravdivé poznání a zobrazení skutečnosti, říká se tím mnoho, ale zároveň málo, protože podobnou vůli k pravdě proklamoval před tím stejně klasicismus jako romantismus. Nová a specifická je snaha postihnout individuální lidský úděl v sepětí se společenskými poměry, objevit jeho společenskou podmíněnost, nový je zájem realistů a naturalistů o lidské **prostředí.** V ohnisku pozornosti nejsou už výjimečné osobnosti, vytvářející dějiny, ale průměrní a typičtí příslušníci a reprezentanti rozličných sociálních skupin. Podle B. Engelse znamená realismus vedle věrnosti detailů též věrné podání typických charakterů za typických okolností. Programové úsilí o maximálně věrný obraz skutečnosti vyzvedává nad dříve oceňované umělecké kvality (fantazii, kompozici, styl) – schopnost pozorování a popisu. Popis se stává rozhodujícím prostředkem věrného a přesného – a zároveň co nejširšího –zpodobení skutečnosti, v němž reálné motivace zatlačují silně do pozadí veškeré motivace estetické, spjaté s požadavky umělecké výstavby díla. Tento cíl byl ovšem nejsnáze dosažitelný v próze, zvláště v románu, případně v románových cyklech. Je proto zákonité, že vrcholné výkony realismu – stejně ve Francii jako v Rusku a Anglii – jsou díla epická (Balzac, Flaubert, Stendhal; Gogol, Dostojevskij, Tolstoj; Dickens, Austenová, Thackeray, Meredith).

Aplikací epických zpodobovacích metod na drama vzniká volná a široká forma, která bývá označována jako **obrazy (výseky) ze života**. Skutečného klasika nalezla v ruském dramatikovi A.N. Ostrovském (1823–1886). Jeho „obrazy" zachycovaly pestrý horizont života kupeckého, úřednického, šlechtického i uměleckého na malém i velkém městě. Jejich kompozice a fabulace je často uvolněná: do děje se vedle hlavního příběhu zapojují i příhody vedlejší, epizodické, jejichž cílem je vystihnout co nejbarvitěji a nejplastičtěji prostředí a skrze ně situovanost, podmíněnost, determinovanost dramatických postav, jejich myšlení a jednání. Někdy tento zájem o prostředí zatlačí do pozadí i hlavní dějový motiv. Jindy se fabule rozkládá v tříšť výjevů a záběrů (v tomto smyslu pokračuje dále žánrově problematická dramatika A.P. Čechova a M. Gorkého, zejména v jeho tzv. inteligentských hrách). Ostrovského tvorba má ctižádost být sociálním dokumentem a takto byla též adekvátně interpretována sociologickou kritickou metodou Dobroljubovovou.

Markantně vyniknou rysy nového slohu a s ním spjatého nového žánru v díle, jehož fabulační základ má zřetelné styčné body s tragédií: v Ostrovského ***Bouři*** (1860). Volba ženské hrdinky, u Ostrovského tak častá, není nahodilá a není motivována esteticky nebo psychologicky, ale sociologicky. Vždyť – jak praví kongeniální interpret – *„tíha tyranských vztahů v této ‚říši temna'* (jak nazývá Dobroljubov sumárně svět Ostrovského dramat) *spočívá ze všech nejvíce na ženách"./*[1] Konflikt, do něhož odhodlaně vstupuje a v němž zákonitě podléhá a hyne Ostrovského hrdinka, nemá charakter osobního střetnutí dvou protihráčů. Kateřina Kabanová se živelně bouří proti celému způsobu

života, proti onomu samodurství, v němž nemůže uskutečnit svou touhu po svobodné, lidsky důstojné existenci. A tento způsob života není výsledkem nahodilých okolností, ale zákonitým důsledkem společenských poměrů feudálně zaostalé Rusi. Tchyně Kabanicha a kupec Dikoj jsou toliko typickými reprezentanty tohoto společenského zla, nikoli jeho původci. A slaboši jako Kateřinin manžel Tichon a milenec Boris, kteří svou bezmocností přispějí ke Kateřinině záhubě, jsou pouhými netragickými, protože pasivně konformními oběťmi systému, – jako je Kateřina, jež se odvážila vzdorovat, jeho obětí tragickou. Všechny pokusy o zvrácení pevného řádu vlastnických a rodinných vztahů jsou zatím marné, ale zároveň je v nich příslib pro budoucnost – jsou to „paprsky světla v říši temna", předzvěst budoucí nápravy poměrů. I Kateřinina psychika je determinována mravními představami systému – a proto ani její vzpoura není důsledná. V tom je bezvýchodnost jejího případu, který vedle své pozitivní funkce má i platnost negativního poznání: osobní aktivita jedince nemůže daný stav věcí zvrátit.

Přivedla-li Kateřinu společenská situace ke vzpouře, jež mohla mít jen negativní výsledek – sebezničení, pak hrdinka dramatu bratří Mrštíků ***Maryša*** (1894) se už nebouří proti statu quo, pouze se zdráhá a brání nežádoucímu sňatku, a když podlehne, snaží se zamezit jednomu zlu druhým (otráví svého manžela, aby zachránila svého bývalého milého). Ani zde není „tragický konec" výsledkem pouhého střetání vášní, jak by naznačoval trojúhelníkový půdorys: zříká-li se Maryša pod nátlakem rodičů a celého okolí svého Francka a bere si nemilovaného vdovce Vávru, je to zcela v duchu vlastnických vztahů kapitalistického venkova (Maryša je dcera bohatého sedláka, Vávra má mlýn, kdežto Francek je chudý baráčník). Takto schematicky viděno, mohla by hra vlastně skončit jedním, ostatně běžným nešťastným manželstvím. Ale společenské vztahy zasahují do lidských osudů a vztahů hloub a trvaleji: nemanipulují pouze lidskou vůlí, deformují též lidskou psychiku, lidské charaktery. Projekce majetnického pudu do oblasti citové se stejně markantně jako u majetníka Vávry projeví u odbojníka Francka, za jehož furiantskou výzvou *„Já **budu** za tvó ženó chodit, já se s ňó budu scházet ..."*/ [2] je spíše touha po pomstě než opravdová láska. A příznačně právě Maryša, jejíž mínění nikdo nerespektoval, když se vdávala, a jejíž mínění není dotazováno ani nyní, když jde o její věrnost či nevěru, právě ona se stane tragickou obětí svévole těch, kteří o ni vedou majetnickou při (manžel, milenec i vlastní otec).

Sociální determinace lidského osudu je zřetelná i ve vrcholné hře Júlia Barče-Ivana ***Matka*** (1943). Odrážejí se tu neuspokojivé sociální poměry na slovenské vesnici, kam proniká průmysl a kapitalistické rozpory s ním spojené, přežívá tu patriarchální typ venkovské rodiny, v němž přebírá moc a vládu po otci nejstarší syn a druhorozený je nucen odejít za prací a výdělkem do Ameriky atd. Ale ve hře působí i činitel, který připomíná tragickou osudovost: prostřednictvím matčiných vizí se tu hned od počátku, před návratem mladšího syna Paľa, vyjevuje budoucí tragický konflikt mezi oběma bratry. Matčino úsilí v průběhu celého děje má jeden jediný cíl: odvrátit rodinnou katastrofu. Konflikt mezi bratry i matčina úloha v něm jsou nicméně psychologicky důsledně a přesně motivovány: konflikt mezi bratry jednak milostným soupeřením, jednak mocenským bojem v rámci rodiny, kde Jano je privilegován svým prvorozenectvím, Paľo pak matčinou láskou; matčino jednání – přirozenou mateřskou láskou a touhou po zachování rodu. Aniž si to bratři uvědomují (jejich vidění je zaslepeno vzájemnými antipatiemi a protichůdnými zájmy), provede matka složitý manévr, jak „osud" podvést a překonat. Zapře v sobě nejdříve své city k mladšímu synovi, aby ukonejšila staršího: obětuje svou lásku, aby zachránila život. Ale ani to nestačí: musí posléze obětovat sama sebe, svůj vlastní život, aby dosáhla smíru mezi svými syny. Z hlediska vyústění příběhu se přehodnocuje smysl a funkce matčiných vizí. Co se mohlo jevit jako nezměnitelné fátum, ukáže se nakonec jako pouhé zpředmětnění matčiných vnitřních obav. Na rozdíl od skutečného tragického osudu se zde předjímané nebezpečí dá odstranit záměrným lidským činem.

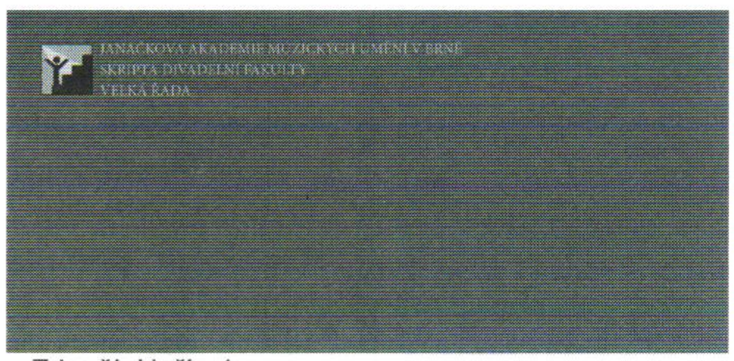
Společenský determinismus, jenž je u realistických dramatiků (ve spojení s prohloubenou psychologickou analýzou) výrazem snahy o hlubší, možno říci vědečtější výklad společenských jevů, znamená ve svých důsledcích negaci samotné podstaty tragického žánru. Tragédie je doménou silných, výjimečných jedinců, kteří sice stojí tváří v tvář neřešitelné situaci, ale ve svém nerovném boji neztrácejí možnost svobodné volby. Podléhají v zápase s osudem, podléhají své zhoubné vášni anebo hynou následkem své viny či důslednosti, s níž plní své poslání, ale jako svobodní lidé, kteří stojí nad okolím nebo proti okolí, ale nikdy nejsou jeho **produktem.**

Společenský determinismus hubí tragédii. V realistickém dramatu je tragično možné toliko jako partikulární prvek, jehož nositelem je individuální lidský osud, nikoli jako totální umělecká a ideová koncepce.

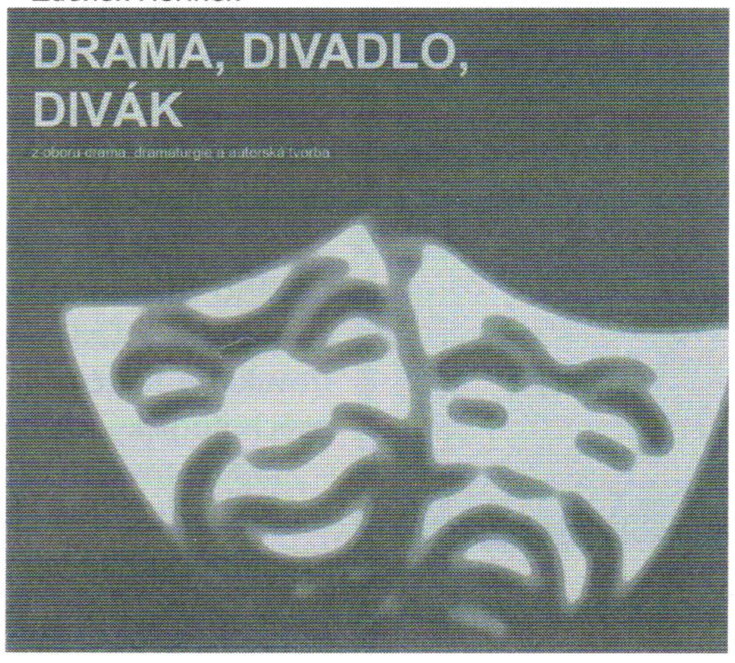
Klasickou podobu a formovou kázeň, kompoziční i významovou sevřenost dostává drama (v užším smyslu) u Henrika Ibsena (1828–1906), který dal též definitivní tvářnost některým základním typům tohoto žánru. Nové impulzy, jež přinesla realistická próza, spojuje Ibsen s tradiční dramatickou technikou (jeho analytická forma, jak ji realizoval např. ve ***Strašidlech***, vykazuje styčné body dokonce s retrospektivní technikou antické tragédie, např. Sofoklova Oidipa) a vytváří prototyp uzavřeného dramatu, které se stalo vzorem pro celé generace realistických dramatiků. Uzavřenosti dramatické dosahoval Ibsen koncentrací na uměle vypreparovaný, zpravidla rodinně omezený a vymezený okruh jevů, který podroboval přesné a důmyslné sociologicko-ideologické analýze.

Opory společnosti (1877) jsou typickým dramatem **společensko-kritickým**, podrobujícím morálnímu soudu z liberalistických pozic škodlivé jevy měšťanského života a podnikání. Smutný hrdina dramatu, který na svou nepoctivost v obchodu málem doplatí životem vlastního dítěte, si v závěru uvědomuje svou vinu a slibuje se napravit.

V první fázi vývoje ibsenovské dramatické formy (dramatické básně staršího data, ***Branda, Peera Gynta*** aj., můžeme považovat za její prehistorii) převládají **dramata problémová**, v nichž hlavní zájem je věnován určitému společenskému (etickému, filozofickému, politickému) problému a dramatické postavy jsou pouhými exponenty, představiteli, nositeli idejí. V některých případech se blíží hře **à la thèse** (hře na tezi, tezovité hře): dramatické události, vztahy a charaktery jsou autorem schematicky aranžovány, aby vyšel určitý výsledek, aby dramatické dění vyústilo do určité poučky, teze. K tezovitosti má blízko emancipační ***Domov loutek*** (*Nora*, 1879), ale příkladnou hrou à la thèse je politické drama ***Nepřítel lidu*** (1882), partie s černobílými figurkami, v níž neúprosný hlasatel pravdy za každou cenu a proti všem dr. Stockman proklamuje za autora mravní a politický extrémní individualismus duševních aristokratů, kondenzovaný v závěru do hesla: *„nejsilnější muž na světě je ten, kdo stojí docela sám"*./ [3]

Zdeněk Hořínek

V druhé fázi své tvorby se Ibsen od schematičnosti a apriorní tezovitosti úplně oprostil a dosáhl vrcholných uměleckých výsledků v dramatické formě, kombinující drama problémové s **dramatem psychologickým.**

Pro Aristotela byl nejdůležitější složkou tragédie děj: *„tragédie jest napodobení nikoli lidí, nýbrž jednání a života a štěstí a neštěstí; štěstí a neštěstí bývá v jednání a účel a cíl jest druh jednání, nikoli vlastnost. /.../ Básníci tedy nepředvádějí jednání, aby napodobili povahy, nýbrž povahy spolu přibírají proto, že napodobují jednání. A tak činy a děj jsou účelem a cílem tragédie ..."*/ [4] Psychologické drama toto pořadí důležitosti obrací, ale na rozdíl od

Aristotela nechápe povahy staticky jako nositele určitých vlastností, ale dynamicky jako subjekty psychických procesů. Dramatický děj slouží toliko k hluboké analýze vnitřního světa dramatického hrdiny; vnitřní, psychologické dění dominuje nad vnějším dramatickým dějem. Působivost psychologické analýzy je závislá na předmětu: proto bývají hrdiny psychologických her zpravidla charaktery zvláštní, výjimečné, často i patologické. Takový je např. osobitě koncipovaný typ démonické ženy z konce století v ***Heddě Gablerové*** (1890). I zde ovšem najdeme od Ibsena neodmyslitelnou kritiku měšťanského manželství a morálky, ale těžiště spočívá v pozoruhodné analýze překvapivého a pobuřujícího, v leckterém ohledu záhadného ženského charakteru.

K syntéze problémového a psychologického dramatu dochází u Ibsena organickým sloučením idejí a povah, vtělením idejí do charakterů: ideje přisvojené lidmi stávají se jejich součástí ve formě názorů, přesvědčení, postojů. Tato syntéza se nejlépe zdařila v Ibsenových umělecky vrcholných dílech – v ***Divoké kachně*** (1884) a v ***Rosmersholmu*** (1886).

Osobní a ideové se v ***Rosmersholmu*** slévá v jeden proud. Postavení Rosmerovo mezi dvěma ženami je zároveň dilematem světonázorovým a mravním. Tragicky zesnulá manželka Beata a potenciální milenka Rebeka Westová nejsou jenom dvě ženy rozlišného osobního založení, ale i představitelky dvou generací a dvou světů; dekadentní minulosti spjaté se starou morálkou, a nového, s vitální dravostí a bezohledností se prosazujícího svobodomyslného světa. Rosmerovo ideové hledání třetí cesty (humanismu, distancujícího se stejně od politického a náboženského konzervatismu jako od liberalistického radikalismu) nemůže být dovršeno bez vyřešení problému osobního: pocit viny, poznamenávající Rosmerův vztah k Rebece, je překážkou Rosmerova lidského vyrovnání. Osobní a světonázorové motivy se v Ibsenově dramatické struktuře prolínají tak organicky, že lidská vášeň, lidský zájem, lidský cit představuje ve sporu argument stejně pádný jako obecná myšlenka, společenský program, mravní cíl.

Uzavřená rodinná forma ibsenovského dramatu silně ovlivnila na dobré půlstoletí rozvoj realistické společensko-kritické dramatické tvorby. Za její poslední výraznou recidivu lze považovat americké drama doby válečné a poválečné od Lillian Hellmanové až po Arthura Millera, jehož hra ***Všichni moji synové*** (1947) vykazuje nápadné styčné body s ***Oporami společnosti*** nejen v etice a tematice, ale i ve fabulaci.

Takřka současně s Ibsenovým pojetím společenského dramatu se uplatňuje (převážně vnějšková) snaha o rozšíření dramatického zorného úhlu v pokusech o **drama sociální**, jehož námětem už není úzký okruh rodiny, ale široký obzor života a hnutí „nižších" společenských vrstev. Novátorským dílem této orientace jsou ***Tkalci*** (1892) německého dramatika Gerharta Hauptmanna (1862–1946), pojednávající o povstání slezských tkalců proti zaměstnavatelům roku 1844. Hauptmannovo dílo je vášnivým protestem proti sociálnímu útisku. Individuálního hrdinu tu vystřídal hrdina kolektivní. Sociální dění ve hře je živelné, je vzpurnou reakcí na nesnesitelné životní podmínky; jeho obsah je jen hospodářský; politický cíl je neujasněný. Funkce dramatického díla je vzhledem k látce převážně dokumentární: ukazuje negativní společenské jevy, ale neodhaluje jejich prvotní příčiny, ani neusiluje o podstatnou změnu společenského systému, který je příčinou lidské bídy. Pokud do tohoto dokumentu proniká moment ideologický, týká se faktu podružného: kritika křesťanské pokory a pasivity, jak ji ztělesňuje ve hře starý Hilse, s osudem smířený a odmítající účast na vzpouře. Ironií osudu (za nímž až příliš trčí manipulující ruka autora) hyne doma zasažen kulkou zbloudilou z bojiště, na něž nechtěl vstoupit. Umístění do samotného závěru děje činí z této dramaticky epizodní příhody ideovou dominantu díla.

1/ Dobroljubov, N.A.: *Vybrané literární stati*, Praha 1950, s. 168.
2/ Mrštíkové, A. a V.: *Maryša*, 35. vydání, Praha 1946, s. 73.
3/ Ibsen, H.: *Hry III.*, Praha 1958, s. 460.
4/ Aristotelés: *Poetika*, Praha 1948, s. 34.

Text převzat z knihy ***Drama, divadlo, divák***, kterou vydala Janáčkova akademie múzických umění v Brně v roce 2008. 209 stran, ISBN 978-80-86928-46-3, 200,- Kč. Publikaci lze zakoupit osobně nebo na dobírku na adrese Ediční středisko JAMU, Novobranská 3, 662 15 Brno, e-mailem na: kovar@jamu.cz.

Po stopách divadelních tvůrců, experimentátorů, reformátorů...

Motto: Pojem poezie ve svém prvotním významu znamenal tvoření.

JERZY GROTOWSKI & DALŠÍ... 1. díl
Stručné až minimalistické encyklopedické heslo

Rok 2009 byl v Polsku vyhlášen Rokem Jerzyho Grotowského, významné osobnosti světového divadla

Vladimír Zajíc

Prolog:

Připravit aspoň trochu smysluplný výtah o tvorbě Jerzy Grotowského, z mnoha publikací o něm sepsaných a též z jeho poznámek, znamená, že vždy bude neúplný a navíc limitovaný tím, čemu ten, kdo jej připravuje, dává přednost, co považuje za podstatné. To se týká jak historických faktů, tak informací o inscenacích, cvičeních, myšlení o divadle a myšlení divadlem. Prostě všeho, čím tento významný režisér neobvyklé divadelní poetiky a guru reformace moderního hereckého umění a tvůrce nejoriginálnější herecké školy 20. století ovlivnil evropské divadlo. Podobně tomu bude i s dalšími divadelníky z let šedesátých minulého století, a proto je nutný, pro někoho možná zdlouhavý, úvod, který naznačí aspoň některé zdroje, které proměně herectví a proměně prostředků divadla předcházely. Nelze se zavděčit každému čtenáři, ale pokud statě v Amatérské scéně podnítí ty nespokojené k prostudování dalších materiálů, pak byl záměr splněn více, než se původně předpokládalo.

***

Divadelní komunikace je založena na dohodě mezi těmi, kdo hraním zobrazují, a těmi, kdo přijímají. Dohodě se říká kód, a umělecká komunikace je komplikovaná v tom, že příjemci musejí nejprve rozpoznat a pochopit jazyk zprávy, a teprve pak mohou dekódovat význam a z něho vyplývající smysl zprávy. Každý tvůrce ale má svůj nezaměnitelný styl, svou poetiku komunikace, kterou rozvíjí. V důsledku to znamená, že každý tvůrce vytváří v čase svůj vlastní umělecký jazyk, kterým definuje svou estetickou doktrínu. Avšak tím, jaká témata si vybírá či upřednostňuje a jak je obrazně prezentuje, tím nejen určuje jejich hodnotu relativní (s ním spojenou), ale zároveň tytéž hodnoty určuje do jisté míry v absolutním smyslu. Výsledkem je skutečnost, že při určování hodnoty toho, co tvoří, zároveň poukazuje na koridory, v kterých – pokud neustrne – je jeho dílo, jím nabídnutou estetikou, vyložitelné.

Pro umění obecně platí, že příjemci sdělení vědí a znají jen to, co už znají. Lidstvo jako takové je totiž konvenční, a rádo se přidržuje navyklých vizuálních znaků a kódů, o nichž je přesvědčeno, že se v nich orientuje. Jak tedy diváky přivést k novému způsobu komunikace (a to tou samou novou komunikací, což řešil např. už W. Shakespeare), jak otevřít další prostor jejich představivosti. Nejschůdnější cesta je ta, která v sobě slučuje známé s neznámým v takovém poměru, že když příjemci sdělení rozeznají to, co už znají, mají možnost si říci: *Aha, tohle znám. Tomu rozumím.* A právě odtud, od probuzení jistoty

přes cosi známého je pak už jen pouhý krůček k tomu, aby si řekli: *Ach, možná že už rozumím všemu!* A v tu chvíli jsou schopni se vydat s tvůrcem po jeho estetické komunikační cestě a ochotně vrhnout svoji mysl a představivost do neznáma, a začnou rozeznávat, co předtím nepoznávali. Tehdy nastává dialog mezi tvůrcem a příjemcem, a v důsledku pak záleží na životních zkušenostech příjemců, kolik z nich porozumí a prožije plán první a kolik plán pátý. Nastalo souznění s poetikou sdělování – stala se jazykem, kterým spolu tvůrce a příjemce mohou rozprávět.

***

Jerzy Grotowski, Eugenio Barba, Richard Schechner, Jérome Savary, Peter Schumann, Peter Brook, Joseph Chaikin, Augusto Boal, Tadeusz Kantor, Judith Malin a Julian Beck, Václav Martinec,... a mnozí další nezačínali z bodu *zero*. Neméně tak jejich divadelní směřování, ať už s přívlastkem alternativní, fringe, off-off, laboratoř, integrální, politické, chudé, rituální, pouliční či jaký se vám líbí, nevykrystalizovala ze vzduchoprázdna. Každý z výše jmenovaných tvaroval pro svůj občanský postoj a umělecký názor vlastní poetiku, ale vespolně přece jen měli společného jmenovatele: bylo to období, v němž se divadelně konstituovali. Bylo to ono podivuhodné *novorenesanční* období, které se otevřelo ve 20. století ke konci let padesátých, vydrželo po léta šedesátá, aby v následujících temných časech *rekatolizační normalizace* společnosti, a to ve všech politických systémech, přežilo tu v undergroundu, tu v liberálnější atmosféře do konce milénia. A samozřejmě nelze pominout ani působení a setrvačnost morfologických polí. Impulzy a ozvěny teoretické poetiky i divadelní tvorby těchto tvůrců se samozřejmě projevují v současnosti jako trajektorie, ke kterým se přibližujeme, vzdalujeme se jim, či se jimi jakýmkoli způsobem necháme inspirovat. Jak praví pradávná floskule: *Stojíme na ramenech obrů*, což se samozřejmě vztahuje i na naše předchůdce. I oni pokračovali v hledání, jak nejlépe, nejpůsobivěji, nejpřesněji, nejpoetičtěji, racionálně i obrazem zachytit situaci člověka mezi mlýnskými kameny světa. Hledali, jak divadelním metaforickým jiskřením zasáhnout diváka tak, aby ve svém nitru dokázal přetavit poznání v pochopení – aby věděl mozkem a byl polapen citem. Aby přes postavu, příběh, téma, situaci, a především herce samého prožíval v aristotelovské bázni a hrůze to, čeho je svědkem. Aby se obraznost situací přetavila v kůži, krvi, masu a kostech diváka v situaci existenciální.

***

Avantgarda/Alternativa už z podstaty vzniku není konvenční. Impulzem k proměně stávajících forem a obsahu bývá snaha navrátit divadlu jeho původní společenskou aktuálnost a bezprostřední působivou metaforičnost. Jistě, vždy je zde selekce zdrojů určovaná záměrem tvůrců, často motivovaných politickou a osvětovou aktualizací katarze. Ale pokaždé to znamená návrat ke kořenům divadelnosti, vzkříšení archaických divadelních i rituálních forem, ale i forem mimodivadelních.

Meziválečné období upřednostňovalo svobodnou akci herce v čase a prostoru. To vyplývalo z nového pohledu na jednotlivé složky divadla, jejich funkce etc., a především ze zjištění, že *herec* je bezpodmínečným elementem představení, nositel pohybu postavy, pohybu situace a tématu, a tedy nemá být pouhým deklamátorem textu. Vnější tělesný gestus a pohyb *herce* objektivizují vnitřní psychické dění, přičemž vybuzují podobné echo i ve vědomí *diváků*. Pro každé divadelní představení platí zákon *teď a tady*, takže obecenstvo nehodnotí viděné a prožité prismatem nadčasových etalonů, ale vždy a především z úběžníku vlastní aktuální zkušenosti. Divák často přestává být pouhým svědkem a mění se v aktivního účastníka divadelní situace, takže se podílí na jejím vývoji.

***

Motto: Divadlo jsou tři prkna, dva hráči a jedna vášeň. Lope de Vega

Jestliže přistoupíme na premisu, že nejzásadnější účinek divadla je v zážitku, když herec jevištními prostředky (ale i sám za sebe) vypovídá o vztahu ke světu, pak každá doba, každá éra hledaly pro tento zážitek ty nejúčinnější divadelní prostředky.

Jestliže na počátku stálo a dodnes stále stojí slovo jako čin měnící realitu, tedy slovo jako magický úkon – *Budiž světlo!*, ale i prostá *Ano! Ne!* – pak snaha pojmenovat sebe ve světě kdysi stála především na textu. Texty, to jest téma a příběh jako jeho nosič, včetně struktury zápisu, se samozřejmě proměňovaly spolu s proměnou společnosti a divadla. Text jako jediný prostředek fixuje myšlenky/obsah v dramatu obsažené. Tvarově/formou je ale závislý na způsobu, který v té které epoše je uznávaný. Suma sumárum: text nemůže být považován za jednou daný, je nutně proměnlivý. Když pomineme ryze autorské texty/divadla (pojem pro období od I. světové války do dneška), tak až v šedesátých letech 20. století (samozřejmě i dříve, ale ne v takové míře) nastalo období, že přebírané texty přestaly být chápány jako pouhé východisko pro interpretaci vztahující se k době, v níž jsou právě inscenovány. Tvůrčí zacházení s nimi – spojené obvykle s uměleckým manifestem toho či onoho divadla i s osobními a občanskými postoji lidí v něm – dalo vzniknout metatextům. Tento princip trvá až do současnosti, kdy na základě repliky, motivu, situace, tématu... prostě na inspiraci čímkoli v původním materiálu obsaženém, za použití větší, menší či dokonce nulové sumy původního textu, lze hovořit nejen o vzniku metatextu, ale následně či především o metainscenacích.

Opuštěním sakrálních prostor původních rituálů se zásadně proměňoval i prostor pro divadelní komunikaci – *divadlo v prostoru a prostory v divadle*. Od přenosu kruhu sdíleného společenstvím kol ohně do amfiteátrů, různých typů arén, na vyvýšená místa, na představení putující před diváky či diváky přecházejícími od jednoho obrazu k druhému až po uzavřené prostory, které v jistém období daly vznik důsledné čtvrté stěně, takže divák spíše než svědek byl voyeurem, až nakonec po návrat do společného prostoru jeviště a hlediště, ať už jakýmkoli způsobem odděleného nebo promíchaného jako právě u Jerzyho Grotowského.

Bylo by možné takto probrat i proměny dalších složek, ale nejdůležitější je samozřejmě herec a jeho práce, a to jak v přípravě, tak v realizaci. Jak herec zachází se svým tělem, hlasem, duchovním a duševním zázemím, tedy vnitřní proces jeho myšlení a sebeurčení. Co vychází z předpokladů abstraktní teorie, co z pozorování a účinku, jak je to s reflexí, jak přicházející koncepce a konvence proměňují nároky na hereckou práci etc. A právě herci v prostoru, čase a tématu, při vytváření postavy a její proměny do dramatické osoby, a v účinku tohoto procesu ven i do nitra jednotlivce i společnosti, věnoval Grotowski nejvíce času, především vzhledem ke svému, zcela novému kódu komunikace s divákem. Volně řečeno, jeho cesta vedla od velkých inscenací přes uzavřenější prostory s menším počtem diváků až k teatrologické laboratoři, jejíž výstupy už nesměřovaly ke konkrétním inscenacím. Přesto či právě proto jeho přínos k problematice herecké práce/tvorby přesahuje dobu vzniku a usměrňuje následující vývoj divadla. O své koncepci napsal: *„Když herec vypráví nějaký příběh... nemá*

hrát, ale má pronikat oblastmi vlastní zkušenosti, má je jaksi analyzovat vlastním tělem a hlasem. Musí vyhledávat impulzy plynoucí z hloubi jeho těla a s plnou jasností je nasměrovat k jistému bodu, který je pro představení nutný; musí tu zpověď vykonat v místě, kde je to zapotřebí. Ten akt musí fungovat jako zpověď... ale musí to dokázat pokaždé znovu." Pro ono totální opakování bylo důležité, aby herci absolvovali taková fyzická a psychická cvičení, která by tento prožitek, tento akt zpovědi dokázala fixovat. Herci se do své postavy neměli vcítit, neměli přemýšlet jako ona. Vše museli objevit v sobě. Ve svých touhách, snech, zkušenostech, zážitcích. A až poté, když veřejně obětovali sebe sama, mohl vzniknout úplný akt.

***

Jak již podotknuto, žádná umělecká koncepce nevzniká z ničeho, ale reaguje na koncepce předcházející. Nutně při tom dochází k přehodnocení jejich významu a smyslu, a v žádném případě nelze podcenit chronologii. Takže strmým letem něco málo informací o vzniku *moderních systémů herecké hry*, jak se oficiálně nazývají. Přitom jediná jistota, co se modernosti týče, je nestálost a změna.

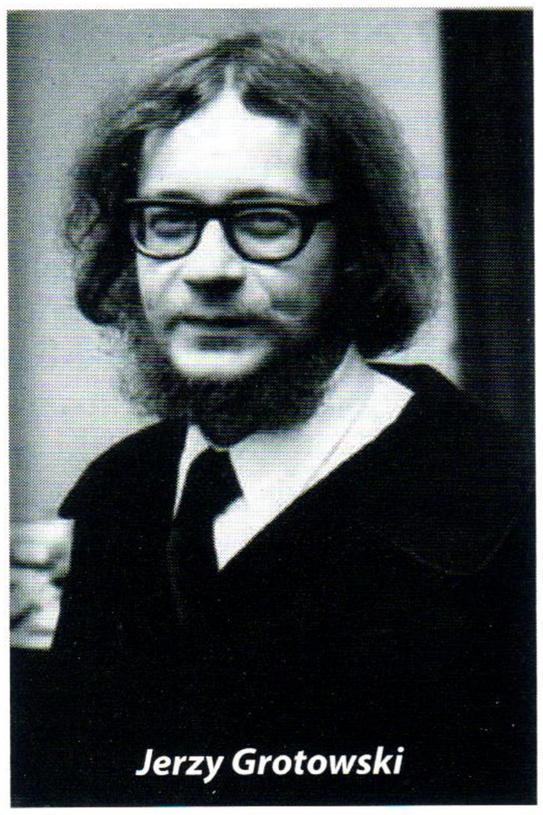
Činitelem, který zásadně ovlivňuje hereckou hru, je hlas. Proto Grotowski hledal metodu směrem k ***vědomí vlastního hlasu***. Co se týče modulace hlasu, soustavy muzikálních tónů, onoho umění detailu namalovat postavu, navazoval na Talmu, Claudela, Regniéra. Brémont k tomu napsal: *„Mluva souvisí podstatně s tím, co je uzavřeno v nitru myšlení a v pocitu, a tím se herci učí vidět věci zevnitř. Skutečné podtexty idejí proměňují slova mluvená ve slova myšlená...*" a Jouvet k tomu přidává: *„Text, to je především věc dýchání. Herecké umění je hospodaření s dechem... ovšem mluvit, neznamená hrát!"*

Co se gest a jejich vzájemné tělové koordinace – ***jazyk těla*** – týče, navazoval na Copeaua, který své žáky při přípravě inscenace ponechával co nejdéle bez kontaktu s konkrétním textem – znali jen smysl a hledali prostředky. Důvodem byl od Noverreaua (18. stol.) propracovaný slovník gest a plastiky obličeje k vyjádření typu a označení pocitů, který se ujal, avšak roztrhl spojitost mezi vnitřní motivací a jazykem těla. Delsarte zase vedl herce takto: *„Představte si, že hrajete současně pro hluchoněmé a slepé: Vaším hlasem se musí stát tělo pro hluchoněmé a pro slepé hlas tělem.*" Právě díky těmto a jiným předchůdcům mohl Grotowski uskutečnit svou evoluční revoluci v oblasti hereckých prostředků.

Reflexe postavy. Problém, který před hercem stojí nespočívá v imitaci či identifikaci s „kýmsi", neboť biologicky postava neexistuje – je pouze idea postavy, a to jak u autora tak u interpreta. Každý herec/režisér vytváří ty rysy postavy, které „vidí fyzicky" a které ho zaujaly. Napsaná postava dokáže vytvořit herci oporu pro její konkrétní představu – proto může mít mnoho variací a vyznění. Herec by se měl zkoušet k postavě blížit, a ne ji realizovat. Dullin užíval cvičení ze světa zvířat. Např. kočka, která číhá na myš: *„Úkol ale nespočívá v tom, aby herec zvíře imitoval, ale musí nalézt odpovídající prostředky lidské plasticity, která si vezme vzor z pozorování kočky.*" Existuje i teorie, že postavu lze „uchvátit" ve chvíli, kdy krystalizuje v průběhu představení. Jako by existovala – morfologicky – kdesi na pomezí scény a hlediště, mezi působením hry herce a dopadem do vědomí diváka. V každém představení se totiž nalézá tolik postav, kolik je v hledišti diváků a jejich reakcí. Zní to sice metafyzicky, ale soudím, že ve výsledku se právě toto mohlo stát/stávalo v inscenacích Grotowského.

I Stanislavský na konci své životní a divadelní cesty přikládal velkou váhu ***tělesnému výrazu herce***. Svou metodu nevybudoval na spekulaci, ale na přirozenosti, neboť mu v důsledku nešlo o soubor hotových předpisů, ale o životní styl, ze kterého je nutné čerpat po celý život – což je jeden ze základních pramenů pro Grotowského vedle teorií a tvorby Mejercholda, Brechta, Buriana. Stanislavský je také tvůrce zásady, že herectví je vědomá činnost, že herec musí být schopen kdykoli od postavy odstoupit a nikdy se nemá podat nekontrolovatelnému vzrušení, naopak jej musí ovládnout. *„Jsme-li v moci nějakého pocitu, pak naše ovlivnění publika nemá zvláštní význam, ale když nad pocitem dominujeme, je výsledek atakující.*"

***

Jerzy Grotowski

O realismu panujícímu na počátku 20. století na jevištích pravil Craig, že tento styl prý skutečnost pouze fotografuje, místo aby ji vyjadřoval umělecky. Nemá přece nikdy jít o kopírování přírody, ale o odhalení skrytých symbolů. V druhém plánu herecké ztvárnění postavy musí být exponovány ideje, jinak jsou pouze odkrývány ošklivosti, které bylo dosud zvykem skrývat. V Craigově případě ovšem nejde o pokrytectví, ale o estetický názor, který fundovaně vyjádřil roku 1906: *„Realismus vyjadřuje pouze představu jevů, ale divadlo musí být zjevením!"* – což byla pro Grotowského velká inspirace. Stejně tak jako Craigovo rozbití scénického prostoru.

Taktéž vtahováním prvků poetiky východního divadla do divadla evropského započal už irský básník Yeats, který důsledně studoval japonské divadlo NO, v jehož tématech a provedení nalézal analogie s irskými legendami i osobním hledáním nadsmyslna. Napsal čtyři hry, které se hrají v maskách, neboť maska pro něho byla věcí umění, jelikož zakrývá všední tvář herce. K tomu lze přidat i systém Vachtangova obohacený o tibetskou filozofii a jógu.

Nastupující expresionismus odmítal naturalismus a upřednostňoval vnitřní život postavy. Úkolem herce bylo učinit viditelným to, co je neviditelné – opouští se psychologická interpretace, a snahou bylo představit postavy/lidstvo ve smyslu existence ducha, duše. Herec má „elektrizovat" publikum. Podle Heinze Martina *„...jde o řízenou sílu emanující z hloubky jeho existence. Herec v sobě probouzí sérii otřesů a vibrací.*" To je názor velmi blízký Grotowského *aktu zpovědi*. Často se používal i termín „herec krve" v protikladu k „herci nervů", který postavu jen imituje.

Dadaismus, futurismus a surrealismus vnesly do divadelní tvorby řadu rozporů, ale byly osvěžující a nutné pro další vývoj. *Lineárnost z našeho života zmizela zároveň s melodií a vyprávěním,* prohlásil Jean Cassou. A Jarry, tvůrce *Krále Ubu*, vyložil své vize v článku *„O neužitečnosti divadla v divadle".* Marinetti se v Druhém futuristickém manifestu vyslovuje pro zánik textu, neboť jazyk se stal novinářským žargonem, a hlasuje pro fyzický pohyb – ovšem ne ve smyslu pantomimy.

Mejercholdovo stanovisko biomechaniky zní: *„Na našem pohybu se podílí celé tělo!"* Má-li herec dobrý reflex a přesný pohyb, vyvolá to u diváka odpovídající pocit, takže přijme a pochopí význam a smysl akce a následně i situace. Jak vidno, biomechanika není příliš vzdálena Stanislavského teorii *tělesného výrazu herce*, i když neakceptuje jeho teorii *prožitku*.

Taktéž experimenty českých divadelníků a režisérů: V + W + J, Frejky, Buriana (Grotowski byl u něho na stáži), Honzla, rehabilitovaly „pokleslé" formy divadla, jako je revue, vaudeville, fraška a další, a připravily svou svébytností forem základnu pro bezprostřední kontakt hlediště a jeviště a volný prostor pro aktivitu herců.

Radikální divadelní obnovu přinesl Brecht v okamžiku, když opustil expresionismus. Ve snaze vychovávat a naučit diváka „správně" myslet, rozmetal panující divadelní konvence. Kromě zjevných kladů svého nového objektivismu ale „znehodnotil" řadu základních kamenů, na nichž divadlo atlantické civilizace stojí. Využívá sice Stanislavského metodu fyzického jednání, ale jelikož prosazuje a až nadužívá „zásadu přetržitosti" (nedostatek souvislostí), odmítá jeho oblouk nepřetržitě laděných pocitů. Herecká pravda podle Stanislavského zajímá Brechta jen tehdy, je-li společensky užitečná. Intelektuální proces vyžaduje volnější tempo než proces emotivní. Proto je v jeho epickém divadle temporytmus pomalejší než v divadle dramatickém. To již ozřejmil Aristoteles, neboť *epičnost* spočívá na výrocích a *dramatičnost*

vyplývá z atmosféry, a tak Brecht vyžadoval, aby jeho divák měl čas pochopit komentáře herců k „ději" a tím se sám vychovával (levicově). Velkým přínosem je Brechtův *Z-efekt (Verfremdungseffekt)*, zcizující efekt. *Z-efekt* je v herecké práci distancí, odstupem, komentářem – což ale v žádném případě neznamená, že se jedná o netečnost o nicnedělání herce. Odstup znamená nalézt a vytvarovat čas na předvedení předmětu či ideje ze všech stran, na všestranné předvedení situace. Ve scénování to znamená přidávat předmětu, ideji, situaci závažnost reflexe a stanovisko herce, ať už kritikou nebo souhlasem.

Jistě, je zde také Artaud a jeho *kruté divadlo*. Chtěl znovu nastolit dramatickou atmosféru divadla archaického, atmosféru hrůzy a strachu, která vede ke katarzi. Krutost v sobě skrývá každé lidské konání. Krutost je ve válce stejně jako v lásce, krutost se skrývá i v našich snech. Artaud krutost nazývá ne zcela přesně osudem, zato přesně platí, že metafyzický děs a psychické napětí v nás dokáží aktivizovat síly proti takovému osudu. Byl básníkem, ale textům chtěl určit jinou funkci než doposud. Toužil vytrhnout divadlo z literárního ustrnutí a učinit jej opět živým organismem. Napsal: *„Netvrdím, že slovo nemá význam... tvrdím, že se divadlo neohraničuje slovem tím, že proměňuje slovo v tělo... Nad slovem hledá rozum jeho existenci, nad gestem hledá mýtus."* Nebo: *Divadlo je situací, místem, východiskem k uchvácení lidské anatomie a tím i ozdravění a ovládnutí života.* Pouť Artauda k herectví má biologický a genetický charakter. Tělo je pro něho vlastnictvím dechu a dech je vlastnictvím těl, v nichž sám pulzuje. Nakonec si sami můžete vyzkoušet, jak se naše hmotné, mnohakilogramové tělo ve skutečnosti opírá o sotva třicetiticentimetrový sloupec vzduchu.

Artaudem se inspirovali mnozí, a tak jsme přes text, dech, scénu a fyzické jednání tělem opsali kruh a vrátili se k Jerzymu Grotowskému, jeho životu a dílu – ale o tom až v dalších číslech.

Závěrem chci připomenou Denise Diderota: *„Herec, který se řídí pouze smysly a soudností, je chladný herec. Herec, jímž vládne pouze zanícení a pocit, je šílencem."*

dramaturgickýpozorník

RADY NERADY pro divadelně nezasvěcené (-náctileté)

Zde je čtrnáctý titul, který by mohl zaujmout žadatele tohoto typu: *„Založili jsme divadelní soubor. Jsme většinou z jedné třídy a je nám kolem sedmnácti. Vedoucím je jeden bezvadný učitel, ale nikdy divadlo nedělal, stejně jako nikdo z nás. Poraďte nám, co máme hrát. Nejlépe nějakou komedii s písničkami pro 8 až 12 osob. Když bude potřeba, dovedeme sehnat i další lidi."*

Připravil **Ladislav Vrchovský**

Jaroslav Žák: Študáci a kantoři

Snad všichni starší dvaceti let znají slavné filmy Martina Friče Škola základ života a Cesta do hlubin študákovy duše.

Vznikly přepisem a úpravou humorných fejetonů Jaroslava Žáka. Sám autor pak vytvořil pro Divadlo E.F. Buriana divadelní adaptaci pod názvem Študáci a kantoři, a pod tímto názvem lze získat scénář hry u agentury Dilia.

K dispozici je i modernější dramatizace Zdeňka Pošívala z roku 1966, ke které Dilia poskytuje i notové záznamy hudebních podkladů pro písničky vřazené do průběhu děje (autoři Jiří Bažant a Jiří Malásek).

Vzpomínám na provedení budišovských ochotníků z roku 1993, které téměř přebilo v mé paměti ony slavné filmy. Herci se tehdy vydali cestou nejobtížnější: nesnažili se napodobovat intonace a gesta známá z podání filmových hvězd, naopak, do postav promítali sama sebe a své nejbližší, své vlastní profesory. Dodnes je mi líto, že jsem tuto inscenaci neviděl na domovské scéně, kdy v hledišti zcela jistě seděli ti, kteří byli pro představitele rolí předlohou z reálného života. To musel být zážitek…

Hra je vhodná pro soubory nejrůznějšího charakteru a věkového složení. Lze ji realizovat ve studentském divadle, mohou ji uchopit divadelníci tradičních ochotnických souborů se zastoupením herců několika generací.

Skupina studentů provádějících nejrůznější alotria je sedmičlenná a stačí, když zazní jména Boukal, Holous, Krhounek, Čuřil, Pařízková, Jánská či Kutílková, a před zraky se objeví slavní čeští filmoví herci, za všechny stačí jmenovat Františka Filipovského v roli Krhounka či Ladislava Peška coby Čuřila.

Dále je zde osazenstvo sborovny: třídní profesor Kolísko, latinář a němčinář Lejsal a profesoři Gáblík, Camfourek, Suchánková, Švihlíková, a samozřejmě důstojný pan ředitel.

Herecké obsazení uzavírají představitelé školníka Mlezivy, zemského inspektora Karkulky, otců Krhounka a Čuřila a matky Holousové.

Jak již zaznělo, všechny postavy včetně dospělých lze na jevišti ztvárnit z pozice dnešních studentů, synů a dcer, kteří hrají i dospělé postavy rodičů a profesorů, lze ovšem obsadit herce adekvátně věku postav, má-li takový potenciál samotný divadelní soubor.

Z pohledu dramaturga je zde mnoho možných akcentů: stále a věčně živé kouzlo školních lavic právě opouštěných maturanty je tématem samo o sobě. Osobní a morální kvality šplhounů, třídních šašků a komediantů, studentské lásky, kritika „profesorských zkamenělin", to všechno se může stát hlavním tématem a zároveň všechna tato témata by měla z jeviště zaznít v prioritách zvolených realizačními týmy inscenací.

Divácký úspěch je zcela jistě zaručen. A oplývá-li některý soubor muzikanty a zpěváky, lze posunout hru až na pomezí činohry a muzikálu.

V nabídce titulů nabízejících humor i vážnější podtext a vycházejících ze studentského prostředí nemá pravděpodobně hra Študáci a kantoři z hlediska kvality textu i možností realizace konkurenci, a tak se těším na její další jevištní provedení.

Novinky světové dramatiky
Mark Ravenhill
Bazén (bez vody)

Připravil **Milan Strotzer**

Mark Ravenhill

Mark Ravenhill se narodil v roce 1966 v Sussexu, první hru napsal jako třináctiletý. Studoval angličtinu a divadelní vědu na univerzitě v Bristolu. Původně se chtěl stát hercem, ale rychle prý pochopil, že jiní budou lepší než on. Místo toho začal režírovat a psát krátké hry a scénáře k televizním seriálům. V roce 1996 měla v londýnském divadle Royal Court premiéru jeho první celovečerní hra Shopping

and Fucking (Nakupování a šoustání). Britské úřady však originální název zakázaly uvést na plakáty, takže byla oficiálně uvedena jako Shopping and F***ing a definitivně prosadila novou vlnu, označovanou jako coolness dramatika. Mark Rahenvill patří k ikonám této dramatiky, jež koncem devadesátých let minulého století vnesla na evropská jeviště dosud tabuizovaná témata homosexuality, intimity, choroby AIDS, rodinného a vůbec mezilidského násilí malých komunit a explicitně zobrazovanou erotiku a sexualitu. Jeho hra Shopping and Fucking, kterou u nás v roce 2001 poprvé uvedlo Činoherní studio Ústí nad Labem v režii současného uměleckého šéfa činohry Národního divadla v Praze Michala Dočekala, je dnes klasikou této dramatiky.

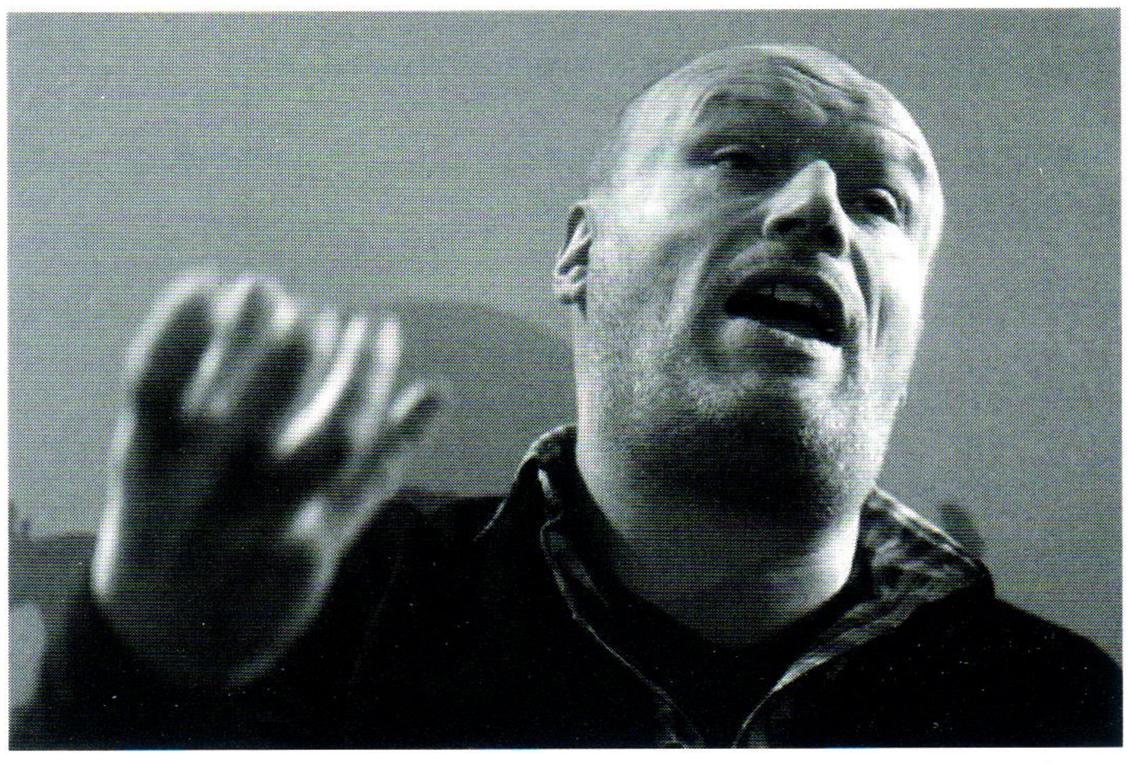
Mezi další úspěšné Ravenhillovy texty patří například Faust. Faust je mrtev (1997), Polaroidy (1999), Domeček pro buzničky u Matky Kapavky (2001), Produkt (2005) a konečně Bazén (bez vody). Českou premiéru posledně jmenované hry z roku 2006 uvedl pražský nezávislý divadelní soubor Letí na půdě Studia Švandova divadla v Praze v lednu 2009 v režii Martiny Schlegelové. Letí má na svém repertoáru i jinou Ravenhillovu hru, muzikál Domeček pro buzničky u Matky Kapavky, kterou na konci loňského roku – též v české premiéře – uvedl v pražském paláci Akropolis.

Dramaturgický pozorník AS v repertoárové příloze časopisu č. 4/2002 byl věnován hře Shopping and Fucking otištěné v časopise Svět a divadlo č. 4/2001. Ve stejném čísle SaD lze nalézt o coolness dramatice několik podrobnějších pojednání od autorů J. Pokorného, M. Horoščáka, K. Krále a M. Lukeše, který uvádí vlnu coolness do širších historických souvislostí, připomíná šokující vlny divadelní tvorby dávno minulé a dávno přijaté a dávno nešokující. Podrobněji se věnuje „cool" autorce, Angličance Sarah Kane.

Informace o autorovi a českých premiérách jeho her (viz výše) byly částečně převzaty z článku Vladimíra Hulce o návštěvě M. Ravenhilla v Praze u příležitosti premiéry hry Bazén (bez vody), zveřejněného v Lidových novinách 19. 1. 2009.

Bazén (bez vody)

Překlad: Dana Hábová z anglického originálu *„pool (no water)"*, který v roce 2006 vydalo londýnské nakladatelství Mathuen Drama.
Osoby: Nejsou konkrétně určeny. Z textu hry je zřejmé, že se jedná o muže a ženy středního věku mezi 30 a 45 lety. Při první inscenaci ve Frantic Assembly, jejichž zkoušek se Ravenhill účastnil a při nichž ještě do textu zasahoval, byly repliky rozděleny mezi čtyři postavy, dva muže a dvě ženy. Autor však nechává výslovně na volbě inscenátorů, kolik a jakých postav v které produkci vystoupí. Překlad Dany Hábové vychází z knižního vydání, kde nejsou mluvčí určeni. Proto uvádí většinu replik tak, aby je mohli říkat muž i žena.
Místo děje: Autorem není prostředí pro hru předepsáno. Mnohohlasý monolog může znít kdekoliv. Nicméně, příběh hry je situován do těchto lokalit: barabizna v bohémské městské čtvrti, pokoj v hospicu, hřbitov, luxusní vila s bazénem, nemocniční pokoj, nemocniční chodba s východem z nemocnice, před nemocnicí.

Mark Ravenhill. Foto: Viktor Chlad, Lidové noviny.

Skupina výtvarníků a fotografů, žijících nekonformním způsobem v jakési barabizně v bohémské čtvrti města jako komunita sexuálně nevázaných narkomanů, se snaží svým uměním napomáhat postiženým AIDS, tzv. heroinovým miminům atp. Z této skupiny se vymaní jedna z žen (ve hře není zmíněno její jméno). Díky svému talentu, píli a schopnostem dojde úspěchu a začne žít životem nadstandardně zajištěné umělkyně. Bydlí na dobré adrese, v luxusní vile s bazénem, s vlastním kuchařem, trenérem plavání, čističem bazénu. Navzdory vzdálenosti svého nového bydliště je však stále v kontaktu s komunitou, z níž se vymanila. Navštěvuje hospice, detoxikační střediska, pacienty s AIDS, ale také výstavy členů skupiny, kupuje jejich díla, pomáhá shánět peníze na akce atp. Navíc je zve do své vily, aby si přijeli užít její nový bazén. Jedna z členek komunity, Sally, se ocitne v pokročilém stadiu onemocnění rakovinou v hospici. Ostatní ji navštěvují, dodávají sílu k boji se zákeřnou nemocí, mj. i tím, ať myslí na ono pozvání, na bazén. Sally však umírá, je po Rayovi, který zemřel na následky AIDS, již druhou z komunity, kdo odešel nedobrovolně a předčasně z tohoto světa. Na Sallyině pohřbu jsou znovu všichni pozváni někdejší parťačkou na návštěvu, užít si nového bazénu, odpočinout si. Vyčerpaní přátelé pozvání s povděkem přijmou a absolvují únavný let do exotického kraje, do vily s bazénem, kde jsou srdečně vítáni. Po bohaté večeři na uvítanou všichni ulehnou, ale rozpustilá hostitelka je vytáhne z postelí a navrhne, aby si šli před spaním zaplavat, „na vostro" jako kdysi, a velí ke svlékání. Těla přítomných už sice nejsou, co bývala před nějakými deseti lety, když se svlékali při různých performancích, je však tma, a tak je to jedno. Hostitelka jde příkladem, rozběhne se nahá k bazénu a skočí. Proti obloze se rýsuje oblouk jejího těla, letí jak anděl. A pak všichni slyší namísto šplouchnutí vody třesknutí jejího těla o beton, vzápětí její úpění a bolestný řev. Bazén byl bez vody, čistič jej vypustil, aniž by to oznámil paní domu. Těžce zraněnou přítelkyni odvezou do nemocnice v bezvědomí a není jisté, zda přežije.

Pohmožděné, oteklé tělo plné podlitin hrajících všemi barvami, se zlomenými končetinami a poškozenou krční páteří je závislé na přístrojích. Přátelé ji navštěvují a sledují, jak se šrámy, modřiny a rány den po dni vyvíjejí, proměňují. Kdosi při jedné návštěvě vytáhne digitální fotoaparát a pořídí sérii snímků o život bojující přítelkyně. Nastane sice okamžik zaváhání nad tím, zda není unfair zubožen fotografovat, ale pochyby přemůže neodolatelné chtění. Ještě následuje opakované zaváhání, stačí dát příkazy „vybrat" a „smazat", ale nestane se tak. Večer přátelé prohlížejí snímky v notebooku a začínají uvažovat o jejich využití, o výstavě, katalogu, prodeji... Nad etikou vítězí rozhodnutí využít neštěstí k dosažení uměleckého úspěchu. Následují dva měsíce každodenních návštěv v nemocnici, fotografování, aranžování snímků. Domov postižené hostitelky se stal ateliérem skupiny přátel. Personál domu je živí a obsluhuje.

Po dvou měsících se zraněná probere z komatu. Po nějakém čase, když se zotaví, napadne někoho ze skupiny ukázat jí pořízené snímky. Její reakce na ně je nezřetelná. Následující týdny se o fotografiích vůbec nemluví. Až jednoho dne si uzdravující přítelkyně přeje, aby přinesli fotoaparát, a sama je pohání k fotografování, každý další den. A pak chce fotografie vytisknout. Rozloží je po pokoji, studuje je, přestavuje, aranžuje. Je ve svém živlu. Pojednou překvapí své přátele nápadem – projektem vystavit své snímky v galerii, s kterou spolupracuje. Brzy na to ji propustí z nemocnice do domácího ošetřování. Přátelé zůstávají v jejím domě a pečují o ni. Jsou svědky návštěv jejího manažera, PR agenta, galeristy, jejich jednání o připravované výstavě fotografií, vernisáži, prodeji atd. Jsou požádáni, aby ukázali fotografie, rozložili je po pokoji. Přemluví ji, ať s tím počká, a slíbí, že jí vyhoví, až se zotaví. Poté zjistí, že soubory fotografií v notebooku napadl vir, a protože nezálohovali, jeden soubor za druhým končí v nenávratnu. Naštěstí jsou tu ještě snímky uložené v paměťové

kartě fotoaparátu, nejsou sice kompletní, ale představují dostatečně velkou, využitelnou část k realizaci zamýšleného projektu. O ztrátě dat z notebooku nemají odvahu říci své hostitelce.

V předvečer dne, kdy jsou přátelé připraveni sdělit paní domu, že o část fotografií přišli, a předat jí, co zbylo, se uskuteční bujarý večírek. Skupina pod vlivem alkoholu a drog podlehne pokušení smazat zbylé soubory fotografií. V transu, v opojení z moci, kterou jim skýtají jednoduché pokyny „vybrat" a „smazat", zničí všechny digitální záznamy fotografií. Kohosi napadne, že jsou tu ještě vytištěné exempláře. Po chvíli zaváhání začnou pálit vytištěné snímky. V tom se ve dveřích objeví ta, které byli ještě před ničícím aktem odhodláni odevzdat výsledek mnohaměsíční práce. Vstoupí do místnosti, rozhlédne se a pochopí, co se tu stalo.

Všechno, co měla za přátelství, byla nenávist. Všechna ta péče byla závist. Šlo o zničení. A my ji držíme jako ona před tím nás a zlomili jsme jí vaz a zpřeráželi nohy a rozšlápli lebku.

A nakonec. Ach nakonec už není jinde. A její ústa hulákají:

„Jste malí lidi. Vždycky jste byli malí. Od prvního dne. Lidi jsou buď malí, nebo velký. A já jsem velkej člověk a vy ne. Je to tak? Je? Je?

Léta jsem si to nechávala pro sebe, ale dál už ne.

Já mám talent. Mám vizi. Mám dar. Vy ne.

Můžete si to zkusit naroubovat, ale to je tak jediný. Ať zkusíte cokoli, na mě mít nebudete.

Mysleli jste si, že jsem za celý ty roky tu vaši žárlivost a nenávist neviděla? Pochopitelně že viděla.

A Sally a Ray umřeli, protože na život byli moc slabí, na život a na umění.

Já jediná z vás jsem dost silná na opravdovej život a vy mě nikdy nezničíte ničím, co uděláte. Protože já budu vždycky nejsilnější.

Tak mi, prosím, čas od času napište, jak vedete ty svoje malý životy."

A víte, když to řekla – tak se nám ulevilo, že po tolika letech už není jinde.

A vážně – no vážně – řekla pravdu.

A tak to doopravdy, myslím, byl jeden z nejšťastnějších večerů mýho života.

Ne, vlastně to byl nejšťastnější večer mýho života. Když vám někdo takhle řekne pravdu... zkuste sehnat někoho, kdo vám ji řekne, jestli to dokážete... zkuste to dnes večer... je to fakt fantastický.

A teď. Už jsou to léta. A podívejte se na moje ruce – žádný vpichy – nic. Čistý/á. A tady ty čtyři – nový zuby. Krása.

A potkala jsem někoho, koho mám docela ráda a mám dvě děti – jednomu jsou dva, druhýmu čtyři – a mají mě rády, takže o to je to lepší. Protože když si všichni hrajeme v bazénku, zdá se, že je všechno docela dobrý. A děcka mají svoje mobilní telefonky – kdyby něco – a baví je fotit maminku rozvalenou v bazénku. A to je moc pěkný.

A rád/a si říkám, že je nějakej detox nebo oddělení pro pacienty s AIDS nebo tak, kde zase jednou budeme spolu. Tam někde se sejdeme a budeme parta. Ale – jsem romantik, že jo – jak jdou léta, je ze mě starej bláhovej romantik.

Takže. Zazpívat písničku. Dát svíčku na dort. Parta se sešla. Do jednoho. A sen je tak snovej a ach život dlouhej.

Toto jsou poslední repliky hry. Z nich, jakož i z další připojené ukázky textové předlohy, je zřejmé, že vlastní příběh je jakýmsi nosičem čehosi podstatnějšího, a sice vztahů mezi přáteli. Přesněji řečeno vztahů mezi skupinou lidí a toho, kdo z ní vzešel a stal se úspěšným. Přátelství je zde nahlíženo ve své obapolnosti: Na jedné straně jako vztah plný lásky, uznání a respektu, schopnosti se obětovat, podat pomocnou ruku, soucítit etc. Na straně druhé jako vztah plný žárlivosti, zášti a nenávisti, zneužívání a těžení z úspěchů, ale také z neštěstí druhých, opojení z pocitu převahy, z moci nad partnerem... Viz následující ukázka.

Už ji vyndali cévku, tak jsem ji podpíral/a a dovedl/a ji na záchod a byl to dobrej pocit, protože jsem ji držel/a a ona mě opravdu potřebovala.

A víte, při některých návštěvách se o fotkách vůbec nezmínila. Ani nevím – tři? čtyři? – při několika návštěvách na ně přišla řeč.

Podle mě se o nich nemluvilo několik týdnů. A myslím si, že to vlastně nebylo nesprávný, byla to – jak to říct? – laskavost, že jsme to pro ni zaznamenali.

No jo, kdybychom to dělali pro ni. Ano. Kdybychom to nearanžovali. Neplánovali výstavu. Kdybychom mohli zapomenout.

A pak jednoho dne řekne:

„Přineste foťák."

„Ach... ne."

„Ano. Přineste foťák. Chci pokračovat. Ještě se uzdravuju. Jsem pořád silnější. A chci to zaznamenávat dál."

Co jsme mohli dělat? Foťák jsme přinesli.

Ten den se smála. Byla tak šťastná. Otočila hlavu na světlo, aby byla vidět pohmožděnina. Vytáhla si košili – ukázala rány, stehy, kost skoro trčela z modrého masa.

Pohání ji energie, jakou jsme neviděli léta.

„Ty se postav tamhle. Tumáš – strč kapačku do stojanu vedle těch šrámů na ruce."

A my plníme její rozkazy. Spousta obrázků a pak:

„Ukažte, ukažt,e ukažte mi je."

Je to rozkaz. Který pronese jako dítě, ale stejně...

A tak projíždíme obrázky a ona je zaujatě studuje a ááá...

Tohle je ta chvíle, kdy se každej člověk při smyslech potřebuje sjet, rozumíte? Jen aby z toho pokoje vypadnul.

A líbí se jí.

A všechna ta energie.

Každý den nás pohání. A každý den se fotí.

To předtím se neslušelo. Spala. Uškubávali jsme z ní. A teď...

Naším úkolem je dělat jí radost. A ona tohle miluje. A každým dnem je silnější. Zatímco my... začalo nám být docela mizerně, chápete?

Bolí mě hlava. Mám migrény. Ráno mi při holení ujela ruka a podívejte se

na to, podívejte se na to říznutí. Ne, je to dobrý, ale ano ano, vlastně to docela bolí. Ale kvůli mě si nedělejte starosti.

Pane doktore, pane doktore, od toho kluka, co čistí bazén, jsem asi chytla nějakou plíseň. Mám výtok a chce se mi brečet.

Chceme, aby spala. Nechceme, aby se unavovala. Měla by hodně spát, ale teď... jsme vyčerpaný my. Chození do nemocnice. Zářivky. Nedobrý kafe. Je to dost únavný.

A teď chce fotky vytisknout. Tak jí je vytiskneme.

A ona je rozloží po pokoji, sestaví je, přestaví, studuje. A – ano – někdy se nás zeptá na názor, ale je to hlavně její pohled, její pohled jim dává formu.

Umí to. Vystavovala ve všelijakých fantastických galeriích. Člověk se od ní učí, když seřazuje ty obrázky. A to je privilegium.

Ale pořád ji ještě musíme vodit na záchod. Na to nezapomínejte. Když se to tak vezme... ještě pořád ji musíme vodit na záchod.

Vůbec nás nenapadlo, že by mohla mít jiný návštěvy, takže když jsme viděli...

Vysokej. Bohatej. Opálenej. Takovej vychcanej.

„Kdo to byl?"

„Patří mu galerie, s kterou tady spolupracuju. Povídali jsme si o tom projektu, co chci vystavit, až mě pustí."

„O jakým projektu?"

„Ale... jsou to jen nápady."

Ale já to věděl/a. Bylo to ztracený. Bylo to její tělo. Ona skočila do bazénu. Byl to její čin. A my si mysleli, že děláme obrázky, ale to dílo je ona. A má všechno a my – ach – nemáme nic.

Už to dál kurva nevydržím, rozumíte? Dejte mi šanci. Ať mám úspěch.

Přivlastní si ty fotky a my budeme zase v bohémský čtvrti dělat – ach – velice užitečnou práci pro lidi, co jsou na tom špatně. Ale přiznám se – už mám odpracováno – chci na tom být dobře.

A teď je to jako za trest denně ji fotit. Už slyšíte, co se o ní bude říkat. Už víte, kdo ty fotky koupí.

Tak u ní na pokoji uděláme mejdan. Zhulíme se. Ať máme pocit, že jsme v tom všichni spolu, že jsme to fotili všichni. Udělejme pro ten pocit prostě všechno.

A nastane ta chvíle. Začala zima. Jde domů.

Vzrušení. Můžeme to zorganizovat.

Samozřejmě sepsala seznam. Oblečení a šminky, co máme přinést, abychom ji připravili. Jdeme dovnitř. Sedí na posteli, plná očekávání, připravená na cestu. S pomocí se oblíkne, pečlivě se namaluje.

A když prochází oddělením, vypadá tak silná, tak dobře. V řadách těch poraněných umírajících vypadá tak silná, až to je pro každého z nich jako urážka. Slabší vypadáme my, co ji následujeme. Slabí šlapou v jejích šlépějích.

Zato na ulici – kde se promenujou zdraví a flirtujou a kšeftujou a sháněj a vyhrožujou – tak tam – už když prochází otáčecími dveřmi a ven do deště – najednou vypadá slabší. Najednou vidíte, že ruce a nohy nemá úplně jaksepatří, vleče se a pokulhává. Je vidět, že sebelepší make-up úplně nezakryje opuchlou tvář. Stačí jeden krok z nemocnice na ulici – a hned je to poznat. A tady je cizinkou ona. Tohle je náš svět – přes ošuntělost našich životů, a ona v něm neumí až tak chodit.

A zase jsme hodní. Jsme hodní. Když jí pomůžeme do taxíka, dáme řidiči pokyny, přidržujeme ji, když ji to zabolí při jízdě přes hrbol nebo v zatáčce. Máš nás tady, vedeme tě, máme tě rádi. Provedeme tě temnotou. Věř nám. Měj nás ráda. Prosím.

Doma je unavená. Koukne na vítací transparenty, dorty, bazén. Pousměje se. Tím pousmáním nás obdařovala rok co rok a nikdy nám nic nedarovala. Ten úsměv si můžete vykládat, jak chcete. Ale když je po úsměvu, začne podřimovat a my řekneme:

„Pojď si lehnout a odpočinout, to potřebuješ, je toho na tebe moc, potřebuješ si odpočinout."

A dohlížíme na ni a pečujeme o ni. Děláme to doopravdy – tomuhle musíte věřit, to je důležitý – doopravdy nám na ní záleží.

Vytrhuje se ze spánku. Jakmile zavře oči, vidí to znovu a znovu. Jak se svléká. V oblouku vyskočí. V oblouku vzhůru, vzhůru ke hvězdám. Příkře dolů. A pak ten betonový okamžik. Okamžik uvědomění si vší té bolesti, která musí nastat, a pak – třesk. A probudí se.

„Díky, díky, díky, díky, že jste tady."

A my řekneme:

„Nehloupni, přece nehloupni, chceme tady být."

A je to pravda. Chceme. Opravdu chceme.

Ravenhillova hra Bazén (bez vody) má formu vyprávěného divadla, jakéhosi mnohohlasého monologu o podobách přátelství, ale také o zajetí v lidské malosti, zášti a nenávisti, z něhož není jiné cesty než střet – náraz s nekompromisně vyslovenou tvrdou pravdou. Takový náraz může iniciovat pouze ten, kdo je natolik silný, že je schopný jej nejen zprostředkovat, ale také ustát. Někdo, kdo má tu sílu být tvrdě upřímným a riskujícím ztrátu svých přátel, ba dokonce i smysl svého bytí, neboť život bez přátel je jako bazén bez vody.

Na prví pohled se zdá, že jde o pouhé vyprávění, jehož hlavním výrazovým prostředkem je slovo. Textová předloha však skýtá nepřeberné možnosti sdělování obrazem, nepopisně, přímo vybízí k metaforické a hyperbolické jevištní seanci. Dramatik přitom nic nepředepisuje, je to na tvůrcích inscenace. Snad jen by bylo dobré, v zájmu vyznění hry, mít na zřeteli slova samotného autora, která vyslovil při jednom rozhovoru, když přišla řeč na brutalitu v jeho hrách: *„Téměř každý si všímá hlavně těchto aspektů mých textů. Málokdo tam ale vidí i něhu, jemnost a křehkost. Každý režisér či divák nechť si v mých hrách najde co chce, mně ale nejvíc vyhovují ti, kteří za vnějším násilím vidí silnou, možná extrémní touhu po lásce."*

Hra vyšla tiskem v časopise Svět a divadlo č. 5/2007. Kontakt na vydavatele: svet@divadlo.cz nebo www.divadlo.cz/sad.

dramaturgickýpozorník

Novinky světové dramatiky

Michał Walczak
Cesta dovnitř pokoje

Připravil ***Milan Strotzer***

Michał Walczak

Polský dramatik a režisér ***Michał Walczak*** *se narodil v roce 1979 v Sanoku. Po maturitě studoval na Vysoké škole obchodní ve Varšavě, později divadelní vědu a režii na Divadelní akademii rovněž ve Varšavě. Je autorem her: Neznámí (Nieznajomi, 2000), Cesta (Podróż, 2000), Dva (Dwóch 2001), Pískoviště (Piaskownica, 2001, vyšlo v časopise Dialog 1–2/2002), Cesta do nitra pokoje (Podróż do wnętrza pokoju, 2002), Zkouška (Egzamin, 2002), Bez poznámek (Bez didaskaliów, 2002), Řeka (Rzeka, vyšlo v Dialogu 6/2003), Smutná královna (Smutna królewna, 2003), Důl (Kopalnia - vyšlo v Dialogu 8/2004), Noční autobus (Nocny autobus, 2004), Celý život Jaroslava (Całe życie Jarosława, vyšlo v časopise Foyer 3/2005), Poprvé (Pierwszy raz, 2005) a Kocovina (Kac. 2006). Hry Michała Walczaka byly dosud přeloženy do angličtiny, němčiny, litevštiny, italštiny, francouzštiny, maďarštiny a češtiny a autor za ně získal řadu ocenění.* (www.aura-pont.cz)

Michał Walczak patří dnes v Polsku k předním mladým dramatickým autorům. Jeho komorní hru s názvem *Pískoviště* nastudovalo v režii Jiřího Pokorného pražské Divadlo Na zábradlí. Je to patrně zatím jediná inscenace z rezervoáru Walczakových her uvedená na českých jevištích.

Cesta dovnitř pokoje

Překlad: Jiří Vondráček z polského orginálu Podróż do wnętrza pokoju.
Osoby: 5–6 mužů (Jiří Kůže, 32 let + Zlatý, 32 let + Opona, asi 70 let + Jidáš, asi 70 let + Horác Venkovní, asi 70 let + Otcomatka, asi 55 let) a **1–2 ženy** (Elka, asi 25–30 let + Otcomatka, asi 55 let). Uvedené stáří osob vychází z reálií hry, ale autor je nepředepisuje. Bude výhodné dodržet věkové obsazení u Jiřího Kůže, Zlatého a Elky. Ostatní osoby by měly být řádově starší. Není to však nezbytné, neboť se jedná o postavy existující napříč časem.
Místa děje: divadelní jeviště, nevymezený prostor, pokoj ve starší garsoniéře.

Hra Michała Walczaka v překladu Jiřího Vondráčka nazvaná Cesta dovnitř pokoje (výstižnější název by byl spíše Cesta do nitra pokoje) je na hony vzdálena tomu, co je u nás ustáleno běžnými divadelními konvencemi. Hru otevírá prolog postavy nazvané Opona, který je jakýmsi nepřímočarým pendantem k tomu, co následuje. Několik prvních scén exponuje dva kamarády, věčné studenty (je jim už 32 let), které živí rodiče. Jeden z nich – Jiří Kůže – se rozhodne vstoupit do života, sehnat si práci a byt a žít v něm spolu se svou dívkou Elkou. Druhý – Zlatý – jeho rozhodnutí nesdílí. Kůže si pronajme byt a se svou partnerkou a se Zlatým v něm připíjí na svůj „dospělej život" s vizí – obrazně řečeno – dobýt po boku Elky svět, „popadnout život za pačesy". Zlatý je kamarád jen podle řečí, ve skutečnosti je to závistivec a podrazák, jenž nakonec Jiřímu Kůži odvede jeho partnerku Elku. Kůže na to reaguje tak, že se uzavře ve svém pokoji vnějšímu světu. Až potud, tj. po expozici, lze hru vnímat zažitými divadelními konvencemi. Ale již v expoziční části probleskují scény (pronajímání bytu aj.), které jsou předzvěstí poněkud neobvyklého traktování osudu člověka, jež se, raněn svými nejbližšími, uzavírá před okolním světem do stěn svého obydlí, do sebe sama.

Cesta do nitra pokoje se posléze stává pro hlavního hrdinu bezvýchodnou pastí samoty a beznaděje a končí tragicky. Proces uzavírání se do sebe sama, do ireálné „skutečnosti", v které začne Jiří Kůže žít a postupně se do ní propadat, je autorem zpracován velice nekonvenčním způsobem. Nejde až na výjimky, jak by se dalo očekávat, o monologické jednání hrdiny. Do ztroskotancova světa vstupují kromě Zlatého a Elky další postavy – Opona, Jidáš, Horác Venkovní a Otcomatka. Tyto postavy mají sice reálný základ, ale v dialozích s hlavním hrdinou se pohybují na pomezí skutečnosti a fikce, životní reality a divadelního představení. Navíc jim autor vtiskl jakési hybridní charakteristiky. Venkovní je jednou pronajímatelem bytu, podruhé lékařem, jindy knězem, papežem či poslem premiéra. Otcomatka je otec i matka v jednom těle. Opona a Jidáš jsou jakýmisi fiktivními hybateli lidských osudů, kteří existují napříč časem, ale zároveň reálnými divadelními ztroskotanci – bývalým oponářem a hercem. Vstupují spolu s Horácem Venkovním do bytu – života Jiřího Kůže, aby s ním sehráli nekalou hru.

Uzavírání se do čtyř stěn pronajatého pokoje a ruku v ruce s tím do sebe sama je vedeno utvrzováním vize neexistence vnějšího světa a možností vybudovat na troskách vnějšku gigantický vnitřní svět. To vede k popření – nerozpoznávání hranic mezi vnějším a vnitřním světem, Jiřímu Kůži se zdá, že jeho pokoj je všude. Současně s tím dochází k ireálným metamorfózám pokoje, je královstvím, divadlem, bordelem, centrem hlavního města země, úkrytem vraha...

Cesta do nitra pokoje není jen zobrazením cesty do bezvýchodné osamělosti, je současně poukázáním na nemožnost izolovat se od okolního světa, v neposlední řadě obrazem generace, jež pozbyla schopnost smysluplné seberealizace v klimatu doby, která ji zplodila. Vedle zřetelného zaobírání se mikrokosmem jedince – hlavního hrdiny hry – nabízí Walczakův text přesahy do dimenzí celospolečenských, ba přímo makrozemských, nejzřetelněji v závěru hry.

Walczakova textová předloha se nedá dost dobře popsat obligátním způsobem (po příběhu či popisem jednotlivých scén), neboť v ní, ačkoliv obsahuje vystopovatelný příběh, není prvořadé, co se událo. Podstatné je zde procesuální zachycení duševního stavu a pocitů hlavního hrdiny atakovaného vnějšími okolnostmi. Pro potenciální inscenátory představuje hra dost tvrdý oříšek, a to nejméně v dekódování významů jednotlivých scén a v nalezení adekvátních výrazových prostředků umožňujících plnohodnotné sdělení zašifrovaných témat obsažených v textové předloze. Je to, myslím, lákavá výzva pro odvážné. Nebude náhodou, že kromě jediného scénického čtení na půdě pražského Dejvického divadla nebyla hra v Čechách dosud jevištně provedena.

Ukázka ze závěru hry

Kůže: *Víš, mám takovej pocit, jako bych ten den promarnil... Pověz mi, co se mi dneska přihodilo.*
Jidáš: *Ráno jste se vyčural, pak jste použil deodorant, bez mytí přirozeně...*
Kůže: *Ale nějaký důležitější věci, nějaký důležitější.*
Jidáš: *Měl jste schůzku. Potom jste kouřil pokojový cigarety. A přemejšlel. Přemejšlel jste o tom, co uděláte.*
Kůže: *Bože, tolik toho dělám, ale pořád mám pocit, že nějak marním čas. Jsem tak vyčerpanej. To život mě deptá... Nejhorší je, že nemám obecenstvo... Ti venku maj aspoň nějaký obecenstvo. To musí skončit, skončit.*
Jidáš: *Nemyslíš snad na nějaký hlouposti?*
Kůže: *Umístil jsem nálož. Chci svůj pokoj vyhodit do povětří.*
Jidáš: *Kde je ta bomba? Nechceš se snad stát teroristou?*
Kůže: *Ano, chci spáchat atentát sám na sebe.*
Jidáš: *Sám na sebe?*
Kůže: *Na protest proti sobě. Skandál. Chci, aby to vyvolalo mediální rozruch.*
Jidáš: *No, ale jak to, sám na sebe?*

Kůže: *No, to je jen záminka. Vidíš, vidíš, blázne, udělal jsem si tady letadýlko.*
Jidáš: *Letadýlko?*
Kůže: *Aha. Letadýlko. A já tím letadýlkem, bum, do palácíčku.*
Jidáš: *Chceš ten palácíček zničit?*
Kůže: *Přesně tak. Zničit. A na tom místě postavit pomník. Pomník na počest světového pokoje a míru.*
Jidáš: *Ale to je nemorální. To je čistej terorismus.*
Kůže: *Nedělej si legraci, Jidáši... Jidáši, slyšíš mě?*
Jidáš: *Ano.*
Kůže: *Zradils mě, Jidáši, zradils mě.*
Jidáš: *Seš si úplně jistej, že... To, co říkáš, je takový, jak se patří?*
Kůže: *Nerozumím...*
Jidáš: *Seš si úplně jistej nekterejma věcma?*
Kůže: *O čem to mluvíš?*
Jidáš: *Mluvím všeobecně... O různejch věcech...*

/.../

Kůže: *Mám pokoj, tedy jsem... Ale přece... Když seš v pokoji... uzavřenej mezi čtyřma stěnama, tak je to taky život, nebo ne? Ticho, ticho... Nepřerušujte mě... Mám inspiraci... Ten organismus zformovanej do geometrickýho tvaru rovnoběžnostěnu... Nejsem snad pouhým orgánem tý nestvůry?*
Zlatý: *Bravo!*
Elka: *Je milý...*
Kůže: *Zajisté, zajisté, pravím vám. Pokoj je všude a všechno je v pokoji. To je lež, lež... To není venku... To všechno se odehrává v mým pokoji. V mým pokoji... Ten pokoj je všude...*
Otcomatka: *Udělali jsme to pro tvoje dobro, synáčku... Chceme tě ochránit před špatným vlivem... Všude jsme ti zařídili pokoj...*
Kůže: *Ale mně je šedesát let... Já musím konečně jít ven... Nejsem dítě... Chtěl bych se rozloučit se vším ve svým pokoji. Odcházím, abych začal nový život. Třeba tam venku jsou milí lidé, ne? Jidáši, co vidíš venku?*
Jidáš: *Vidím policajty.*
Kůže: *Musel jsem je zabít, mého přítele a moji dívku. Musí přece bejt nějaká spravedlnost, že jo? Oni mě pochopěj. Oni mě určitě pochopěj. Buďte zdrávi. Loučím se. Sbohem, můj pokoji...*
(Kůže odchází.)
Zlatý: *Odešel.*
Elka: *Je pryč.*
Otcomatka: *Můj syn... přece...*
Zlatý: *Pojďme odtud.*
Elka: *Ano, pojďme.*
(Všichni odcházejí. Je slyšet výstřel.)

Hra vyšla tiskem v časopise Svět a divadlo č. 6/2007. Kontakt na vydavatele: svet@divadlo.cz nebo www.divadlo.cz/sad.

divadelní literatura

Knihovnička Luďka Richtera IV

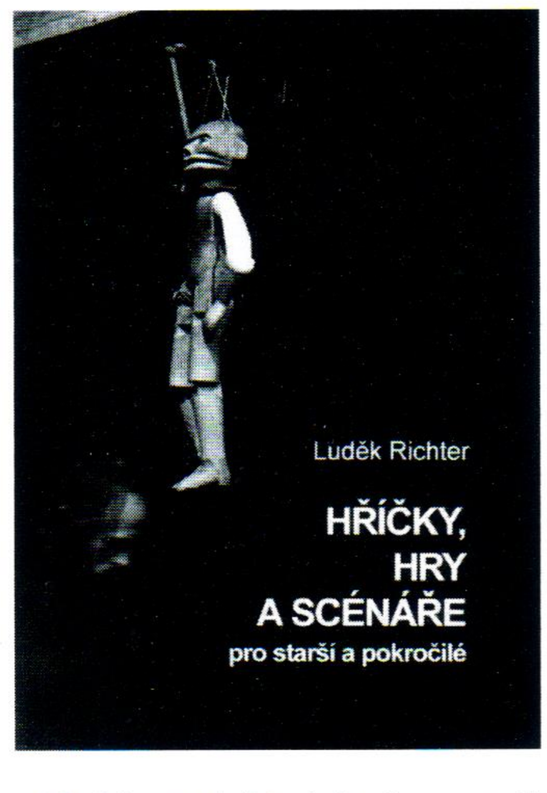
Knihy vydané zčásti za přispění Ministerstva kultury ČR lze získat na adrese: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM – Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež, Chopinova 2, 120 00 Praha 2: 222 726 335, e-mail: osDDD@seznam.cz.

Luděk Richter
Praktický divadelní slovník

K tomu, aby se byť i jen dva lidé domluvili, musí mít nějaký společný „jazyk". Má-li to být o divadle, potřebují znát terminologii. Jazyk je nástrojem nejen dorozumění, ale i přemýšlení a teoretická znalost divadla je pomocníkem při zlepšování jeho kvality praktické. A kdo nežije ve víře, že umění je jen věc „srdce", náhlých inspirací a intuitivních vznětů, potřebuje při divadelní práci i přemýšlet. Když nás múzy líbají a dílo vzniká „samo", děkujme nebi. Ale co když zrovna nelíbají a nevzniká? Máme si lehnout a počkat, až přiletí? Nebo zkusit múzy probudit, přilákat, nasměrovat? Například přemýšlením. Právě vydaný praktický divadelní slovník míří ke každému, kdo má o komunikaci a tvorbu zájem: k amatérům i profesionálům, k studentům středních a vysokých škol i k žákům základních uměleckých škol, k divadlu hereckému i loutkovému, mluvenému, zpívanému, pohybovému i výtvarnému. Větší prostor tu mají problémy, které mají praktický rozměr, mohou být inspirací či pomocí při inscenační práci. Je tu i řada termínů obecných, s divadlem však souvisejících a v tvorbě i diskuzích o ní se často vyskytujících, termíny z uměleckých oborů divadlu blízkých, z dramatické výchovy, z psychologie a dalších společenských věd, divadla se dotýkajících a z jeho hlediska vždy nahlédnutých. 208 stran, 180 Kč.

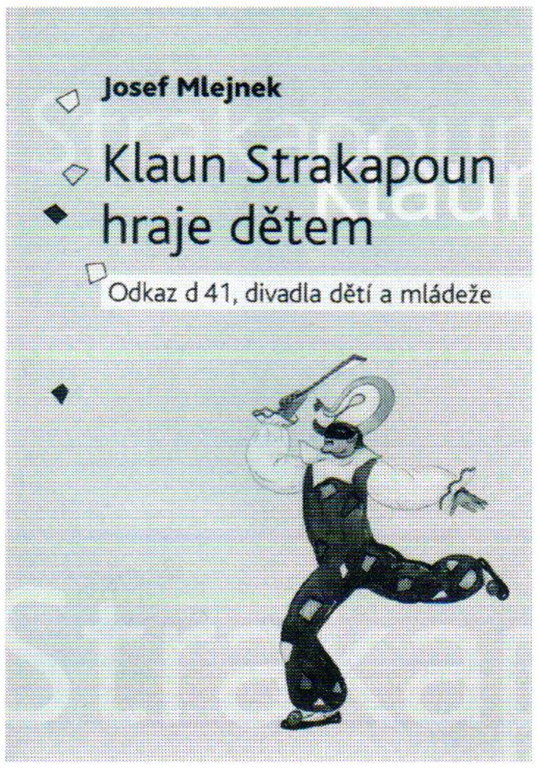
Luděk Richter
Hříčky, hry a scénáře pro starší a pokročilé

Výběr deseti textů, které Luděk Richter v posledních třiceti letech připravil pro soubory, jež vedl a režíroval – pro pražské Paraple, prachatický soubor Jentak a pražský Klíč či Kejklíř: Obloha věčně modrá, vášně věčně krvavé (Markéta Lazarová), Balada o Tristanovi a Isoldě aneb Osude…, Hanýsek čili Člověk, Actus vánoční, Kichotání neboli Komedie pimperlová o Donu Kichotovi zcela nová, Kuře na rožni, Havlíčkův návrat, Několik příběhů z doby, kdy se v Čechách zakládala města, Čech všude bratra má aneb Žižka pod hradem Rábí čili Svítá a Johannes doktor Faust. Jde o texty autorského divadla, v němž ústřední není nutně autorství předlohy, ale autorství jejího uchopení, autorství vycházející z volby prostředků, počínajících už způsobem, jak se „vypráví", a výsledkem (podaří-li se) je vlastní, autorské sdělení. Texty mohou být předlohou k inscenování nebo inspirací, dovolí nahlédnout do způsobu inscenační práce, potěší pamětníky či nabídnou obyčejné potěšení z četby. 160 stran, 99 Kč.

Josef Mlejnek: Klaun Strakapoun hraje dětem

Publikace s podtitulem Odkaz d 41, divadla dětí a mládeže zachycuje životní cestu a dílo Václava Vaňátka, našeho významného herce a režiséra, spolupracovníka E.F. Buriana. V. Vaňátko patřil k nemnohým divadelníkům, kteří se soustavně věnovali divadelní tvorbě pro děti a mládež. Ve svém malém déčku (d 41), divadle pro děti, byl autorem, režisérem i hercem. V divadelních adaptacích literárních textů se in-

spiroval pohádkami J.K. Tyla, K.J. Erbena a B. Němcové. Sestavil a režíroval folklorní pásmo Dětský rok na vsi, které patří k jeho nejlepším inscenacím. Autor knihy Josef Mlejnek, jedna ze zakladatelských osobností české dramatické výchovy, čtyři desítky let vedl dětský dramatický soubor ve Vysokém Mýtě a soustavně se věnoval také divadlu pro děti. Publikaci Klaun Strakapoun hraje dětem, která nabízí detailní pohled na významnou éru českého divadla pro děti, ocení nejen zájemci o divadelní historii. Její součástí jsou rozhovory s třemi herci, kteří se na činnosti d 41 podíleli - Stellou Zázvorkovou, Vlastimilem Brodským a Janou Dítětovou -, a také soupis divadelních úloh V. Vaňátka v Burianově divadle D, repertoár d 41, seznam studií a článků o Václavu Vaňátkovi a fotografická příloha.

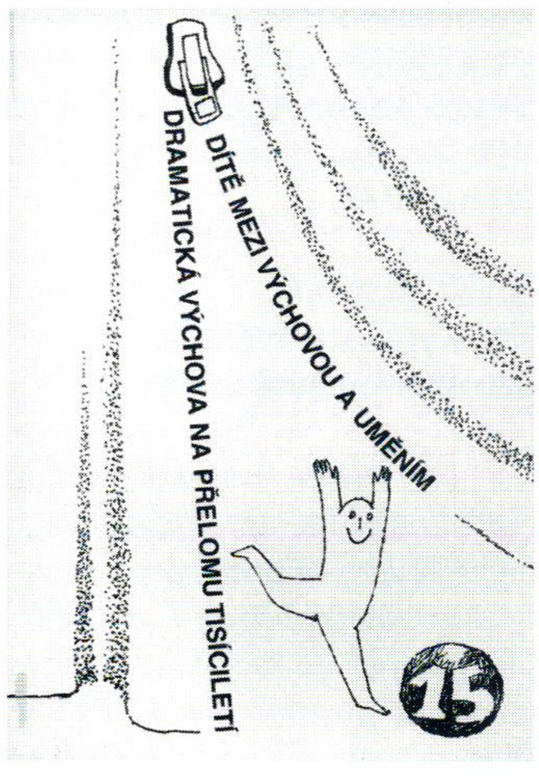
Vydalo Sdružení pro tvořivou dramatiku ve spolupráci s Českým výborem ASSITEJ v r. 2007. 84 str., cena: 70 Kč.

Dítě mezi výchovou a uměním Dramatická výchova na přelomu tisíciletí

V říjnu 2007 uspořádaly katedra výchovné dramatiky Divadelní fakulty AMU a STD druhou českou celostátní konferenci o dramatické výchově. Šestadvacet statí a příspěvků uveřejněných v tomto sborníku mapuje posledních 15 let vývoje dramatické výchovy u nás. Pozornost je v první části zaměřena na divadlo hrané dětmi a mládeží a dětský přednes, v druhé části na cesty a proměny metodiky dramatickovýchovné práce a v třetí části na problematiku a stav přípravy pedagogů na výuku dramatické výchovy. Z obsahu: J. Císař: Dramatická výchova a divadlo v době pozdní moderny. L. Richter: Divadlo hrané dětmi v posledních sedmnácti letech. I. Ulrychová: Příběh s dětským hrdinou v divadle hraném dětmi. R. Černík: O těkání k oboru, od mnoha radostí k trojjediné profesionalitě... R. Marušák: Některé aspekty lekce jako jednotky procesuální. J. Valenta: Dramatická výchova a další eto-edukační systémy. V. Rodriguezová: Využití metody dramatické výchovy a kooperace při výuce dějepisu. A. Palarčíková a M. Johnová-Veselá: Strukturované drama v primární prevenci. M. Maxa: Občanské sdružení Augusto - projekt Výchova k diváctví. E. Machková: Dramatická výchova jako obor vysokoškolského studia. H. Kasíková: Učitel dramatické výchovy jako výzkumník? H. Cisovská: Cesta k divadelnímu tvaru a rozvoj osobnostně-sociálních kompetencí budoucích učitelů. Kniha obsahuje také přehled nejvýznamnějších publikací o dramatické výchově, které vyšly v ČR od roku 1999.

Vydalo STD a KVD DAMU v r. 2007. 220 str., cena: 20 Kč.

Obě publikace lze objednat na stránkách www.drama.cz nebo na adrese std@drama.cz.

zprávičky

KOSTELEC NAD ČERNÝMI LESY (3,2 tis. obyv., okres Kolín)**:** Muzikál Postřižiny přivezli první červencový víkend do pivovaru v Kostelci nad Černými lesy v okrese Praha-východ ochotníci z dolního Poberouní. Před představením diváky pobavila kapela staropražskými kuplety o pivě. Další představení během července odehráli herci v Mníšku pod Brdy, na nádvoří hradu Křivoklátu a na zámku ve Všeradicích. (MP)

LUŽE (2,6 tis. obyv., okres Chrudim): Jednota divadelních ochotníků Jaroslav Luže a město Luže s finanční podporou odboru kultury Pardubického kraje již tradičné během prázdninových měsíců uspořádaly Košumberské léto 2009. Vedle koncertů vážné, swingové i rockové hudby, pěveckého sboru Kantiléna či rytířského klání skupiny historického šermu se divákům představily amatérské soubory z celé republiky. Divadelní soubor (a)Maťák Pardubice uvedl komedii Arnošta Goldflama Dámská šatna, Dětský divadelní kroužek při ZUŠ Luže zahrál pohádku Tajný lodní deník v režii Jany Hrubé, Ořechovské divadlo přivezlo bláznivý vaudeville Vlastimila Pešky Babička v trenkách aneb Aprílová komedie, Turnovské divadelní studio A. Marek předvedlo jeden z motivů hry A.P. Čechova Tři sestry v režii Petra Hakena a Jarka Holasová pobavila děti pohádkou O slepičce. (MP)

OSTRAVA (320 tis. obyv.): Soubor Dividlo z Ostravy připravil na 15. 7. 2009 veřejnou prezentaci výsledků práce dvou skupin 4. Letní divadelní dílny Dividla na Slezskoostravském hradu. První skupina předvedla pohybově-výtvarné hudební divadlo v inscenaci pojmenované Stvoření, druhá pak kabaret s názvem Vlak je připraven. Součástí večera byly nejrůznější doprovodné programy jako výstava fotografií a artefaktů obou dílen, vystoupení žonglérů, provazochodců a projekce videozáznamů předchozích dílen. Nechyběly produkce hudební ani společný raut a hodnocení představení. Akci podpořily především Magistrát města Ostravy, krajský úřad Moravskoslezského kraje, MŠMT a MK ČR Praha, Výstaviště Ostrava, s. r. o. aj. (MP)

PFORZHEIM (120 tis. obyv., okres Karlsruhe, SRN): V Kulturním domě Osterfeld v Porzheimu se uskutečnil 3. ročník Festivalu evropského seniorského divadla. Konal se 2.–5. 6. 2009 za účasti osmi souborů z Itálie, Německa, Litvy, Rakouska a Švýcarska. Součástí festivalu byly tři tematické dílny: Improvizace divadelního pedagoga Nilse Hanraetse, Hlas a dech herečky Caroline Kühnlové a Tanec a choreografie tanečnice a pedagožky Lisy Thomasové. Nechybělo obvyklé diskuzní fórum k představením. České soubory, žel, přizvány nebyly, byť na minulém ročníku festivalu v Hannoveru mělo české seniorské divadlo zasloužený sukces s inscenací aktovky Námluvy A.P. Čechova v provedení Seniorské skupiny ADA Praha v režii Františka Mikeše. (MS)

PODĚBRADY (13 tis. obyv., okr. Nymburk): Ve dvou víkendech na přelomu června a července proběhl 8. ročník přehlídky zábavného amatérského divadla Letní divadelní slavnosti – Poděbrady 2009. Akci pořádá DS Jiří ve spolupráci s KIC, s. r. o. Poděbrady a ÚJOP UK Poděbrady. První víkend nabídl situační komedii A. Ayckbourna Kdes byl/a v noci v podání DS Klicpera Sadská, vodáckou lidovou operetku Srdce v rákosí od J. Jankovce zahrálo Divadlo Kodym Opočno, Počerníčci z Horních Počernic předvedli pohádku Mrazík v létě podle známé filmové předlohy J. a J. Galinových a první část přehlídky uzavřel populární Limonádový Joe J. Brdečky opět v podání DS Počerníčci. Červencovou část přehlídky zahájil domácí soubor Jiří s titulem K. Poláčka Hostinec u kamenného stolu. Následující představení Král 3333, v podání DS Hálek Nymburk, bylo určeno dětem, neb šlo o pohádku na téma: jak se celé království naučilo správně mluvit a vyslovovat souhlásku r. Letošní divadelní slavnosti zakončil opět DS Hálek Nymburk s inscenací hry F.R. Čecha Dívčí válka. Představení se odehrávala v Zámecké zahradě poděbradského zámku a byla zpestřena ohňovou show Miroslavy Fialové. www.dsj.cz (PS)

SUCHDOL NAD LUŽNICÍ (3,5 tis. obyv., okres Jindřichův hradec): Během prázdninového měsíce července proběhl již 2. ročník letního festivalu ochotnických divadel z celé České republiky Suchdolské divadelní večery. Pořadatelé ho uspořádali opět pod záštitou Zuzany Roithové, poslankyně Evropského parlamentu, a za pomoci Městského úřadu v Suchdole nad Lužnicí. Během letošního ročníku vystoupila více než desítka divadelních souborů. Vedle domácího SUchdolského Divadla to byli třeboňští loutkáři, Divadlo V.A.D. z Kladna, SemTamFór ze Slavičína, Kufr z Brna, pražská divadla Malé Vinohradské a Sosüty Sös, Divadélko Na dlani z Mladé Boleslavi a řada dalších. Domácí soubor SUchdolské Divadlo vystoupil na přírodní scéně s premiérou pohádky

Jak to bylo s Růženkou, při níž zahrál Komorní orchestr při Základní škole Rapšach. Ve vestibulu Kulturního centra-kina diváci mohli zhlédnout vernisáž výstavy Malované opony, jež organizátorům poskytlo Muzeum ochotnického divadla z Miletína v Podkrkonoší. Vernisáž oživil Komorní orchestr při ZŠ Rapšach a SUD se svým vystoupením. Slavnostní zahájení se uskutečnilo po vernisáži za přítomnosti starosty města Jana Kroniky, patronky festivalu Zuzany Roithové a ředitele festivalu Víta Pávka, kteří si na konci loňského ročníku přislíbili uskutečnit ročník druhý, což se jim zdárně povedlo. (MP)

VARNSDORF (16 tis. obyv., okr. Děčín): Místní ZUŠ a o. s. Etuda prima uspořádaly 4.–7. června jedenáctý ročník celostátního festivalu scénického tance TANAMBOURRÉE 2009 a**neb Páté roční období.V městském divadle, v prostorech ZUŠ a ve vybraných exteriérech města se s**ešly soubory z mnoha krajů ČR. Kromě hostitelů z Varnsdorfu soubory z Liberce, z Rychnova u Jablonce nad Nisou, z Prahy, z Roztok, z Jilemnice a z Krnova. Festival byl zahájen improvizovaným tanečně-hudebním představením Páté roční období. Otevřel se tak projekt Zatanči si s námi, který tu měl premiéru. Setkalo se v něm výjimečné uskupení tanečníků, výtvarníků a hudebníků, aby hledalo cestu k vzájemné inspiraci a tvoření a mohlo pak tuto cestu nabídnout dětem v tvořivých dílnách a ve společném představení. Festivalová přehlídka toho, co vzniklo na místě, a toho, co bylo přineseno odjinud, byla pestrá: tanec doprovázený africkými nástroji, klavírem, harmonikou, tanec s maskami nebo propojení všeho, co vzniklo ve čtyřech projektových dílnách v jedno společné představení. Tečkou za letošním ročníkem festivalu pak bylo setkání zúčastněných souborů, lektorů, techniků a organizátorů přehlídky na jevišti. Skončil tak další ročník festivalu, který hledá netradiční cesty tance, ať už jeho zasazením do netradičních prostor nebo propojováním s dalšími formami umění. Tak zase za rok, tentokrát s tématem „O hrách všelijakých". www.varnsdorf.cz (PS)

kalendář

srpen–říjen 2009

14.–23. 8.	**Šumperk – S.M.A.D.**, setkání mladých amatérských divadelníků – dílna / www.nipos-mk.cz
16.–23. 8.	**Klášterec nad Ohří – SIRAEX 2009 / Tanec na konci světa**, 3. festival scénického tance s mezinárodní účastí / www.nipos-mk.cz
22.–28. 8.	**Budišov u Třebíče – Aleje,** VIII., mezinárodní žonglérská a divadelní dílna www.aleje.wz.cz
25.–30. 8.	**Brno – Na prknech, dlažbě i trávě**, 11. festival pouličních divadel / www.bkc.cz
27.–30. 8.	**Kuks – Theatrum Kuks**, 7. festival barokního divadla, opery a hudby www.jmc.cz
27.–30. 8.	**Dačice – IX. Dačické barokní dny,** přehlídka barokního divadla a hudby www.dacice-mesto.cz
28.–30. 8.	**Letovice – Festival 3 + 1**, X. ročník přehlídky nestátních neziskových organizací s dílnami bubeníků, výtvarníků a loutkového divadla (Loutkářská školička) www.letovice.eu
podzim	**Červený Kostelec – Divadelní kostým**, odborný seminář / www.vsvd.cz
září	**Praha, CTD Praha 6 – Dramaturgická dílna**, seminář pro vedoucí dětských a mladých divadelních souborů www.nipos-mk.cz
září až listopad	**Třebechovice pod Orebem – Symposion 2009**, 38. ročník přehlídky amatérských divadelních souborů / www.betlem.cz
září až listopad	**Ústí nad Orlicí, Česká Třebová, Králíky, Dolní Dobrouč aj. – Mezinárodní festival české a slovenské dramatické tvorby** / http://osdo.ustinadorlici.cz
září až prosinec	**Miletín – XIV. Erbenův Miletín**, přehlídka amatérských divadelních souborů / http://dserben.miletin.cz
5.–6. a 12.–13. 9.	**Jaroměř – Jaroměřské divadlení,** 7. nesoutěžní přehlídka ochotnických divadel / www.kralovedvorsko.cz
10.–13. 9.	**Poděbrady – 38. ročník FEMAD –** Salon odmítnutých 2009 / www.ipodebrady.cz
8.–13. 9.	**Jičín – Jičín město pohádky**, nesoutěžní kulturní festival pro dětské publikum www.pohadka.cz
25.–27. 9.	**Sokolov – 7. Sokolovská čurda**, nesoutěžní přehlídka amatérského divadla
26.–27. 9. 24. a 27. 10. 6. 12.	**Libice nad Cidlinou – Divadelní babí léto**, nesoutěžní přehlídka divadla pro děti i dospělé / http://dsvojan.wz.cz
26.–28. 9.	**Bechyně – Faustování**, loutkářská přehlídka a dílna / www.nipos-mk.cz
říjen až listopad	**České Budějovice – Budějcká Thálie 2009**, 11. ročník nesoutěžní přehlídky amatérských divadel http://kultura.c-budejovice.cz
říjen až listopad	**Police nad Metují – 62. Polické divadelní hry**, nesoutěžní přehlídka amatérských divadelních souborů / www.policko.cz
říjen až listopad	**Jaroměř – Praktický kurz režijně-herecké spolupráce** www.vsvd.cz
říjen až prosinec	**Radnice – Radnická divadelní přehlídka**, 37. ročník přehlídky amatérských divadelních souborů západočeského regionu / rkeller@centrum.cz
říjen až prosinec	**Praha – Herecká průprava**, kurz pro vedoucí dětských souborů a učitele www.nipos-mk.cz
9.–11. 10.	**Rakovník – Divadelní worshop v alternativní oblasti /** www.odevsad.cz
10.–17. 10.	**Vysoké nad Jizerou – 40. Krakonošův divadelní podzim, národní přehlídka venkovských divadelních souborů** (výběr pro JH) / www.scdo.webpark.cz
10.–17. 10.	**Vysoké nad Jizerou –** Tematický seminář SČDO při Krakonošově divadelním podzimu / http://scdo/webpark.cz
15.–18. 10.	**Bechyně – Nahlížení 2009**, 20. celostátní přehlídka a dílna středoškolské dramatiky a mladého divadla / www.nipos-mk.cz
16.–17. 10.	**Semily – Paroháč 2009**, 11. přehlídka divadelních, loutkářských a hudebních souborů / www.podio.wz.cz

amaterskascena